

Dr Milivoje Došenović

KAKO PRODATI KNJIGU

savremeni realistički roman

(treće dopunjeno izdanje)

Dr Milivoje Došenović

Kako prodati knjigu – savremeni realistički roman (3. dopunjeno izdanje)

Izdavač:

DOMLA-PUBLISHING

Izdavačko-knjižarska agencija

Novi Sad, Bulevar kralja Petra I 30

Telefoni: 021/6334-957, 064/1289-745 www.domla-publishing.rs

Za izdavača:

Dr Milivoje Došenović, glavni i odgovorni urednik drmilivojedosenovic@gmail.com

Magistar nauka iz oblasti menadžmenta, dipl. menadžer – producent za medije

Recenzent:

Prof. dr Radovan Čokorilo, pedagog i psiholog (profesor emeritus)

Univerzitet u Novom Sadu

Lektor i korektor:

Ana Kanban, profesor književnosti

prevodilac za engleski, nemački, ruski, mađarski i francuski jezik

Dizajn:

Dr Milivoje Došenović

Štampa: SP print, Novi Sad, Vladike Ćirića 21

Za štampariju: direktor Saša Pušić (021) 494-444

Tehničko uređenje: Veselin Stefanović, inženjer informatike

Tiraž: 1.000

Novi Sad, treće dopunjeno izdanje, 2022.

© Bez pismenog odobrenja autora i izdavača zabranjeno preštađavanje

© No part of this publication may be reproduced without permission in writing from
the author and publisher. Copyright © Dr sci. Milivoje Došenović, Novi Sad 2022.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
821.163.41-31

ДОШЕНОВИЋ, Милivoје, 1950-

Kako prodati knjigu : savremeni realistički roman / Milivoje Došenović. – (3. dopunjeno izd.). - Novi Sad : Domla-publishing, 2022 (Novi Sad : SP print). - 288 str.: ilustr.; 25 cm

Tiraž 1.000. - Izvod iz biografije autora knjige : str. 277-279. - Registar
ISBN 978-86-81951-41-5

COBIS.SR-ID 57458185

Dr Milivoje Došenović

KAKO PRODATI KNJIGU

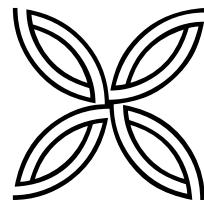
savremeni realistički roman

(treće dopunjeno izdanje)

DOMLA-PUBLISHING

Novi Sad, 2022.

Ovaj savremeni realistički roman inspirisan je istinitim događajima, koji su se desili 1976-2001. godine.

Autor

SADRŽAJ

Izvod iz recenzije.....	7
Prva glava romana	9
Somborski madrigal	15
Uramljeni leptirovi	25
Čestitke, uz malko sujete.....	31
Stvaranje uspešnog menadžera.....	35
Ribe i vodozemci.....	43
Jagma za dobrom menadžerima.....	53
Prelazak u IP „Vuk Karadžić“.....	59
U okrilju neke bolje sredine	63
Razbijanje stereotipa u paramparčad	69
Tamo gde je svirao Janika Balaž.....	77
Na novosadskom „Kamenjaru“.....	81
Inspirativni jesenji madrigal.....	87
Dvadeset šest modusa.....	93
Pušći tu Mariju, čoče	97
Traženje ili čekanje kupca.....	103
Kad Bačku prekriju snegovi	107
„Primum in primo loco“	115
Crnokosa tajna	121
Kad princ izgubi belog konja	127
„Reformator“ sa crnom muštklom	131
Tamo, gde je ostala jedna klupa	139
Menadžer knjige i disperzija tržišta	149
Orao ne hvata muve.....	153
Kad radnik Ljubiša „brani poredak“	167
„Lege artis“ (po pravilu umeća)	177

Plan „Elektronski gestor“	187
Čovek sa žutim kombijem.....	193
Slavlje za šampiona, i Dedijerova posveta.....	199
Prelazak u „Mladinsku knjigu“	203
Pod šifrom „MD“	209
Knjiga o generalu Koči	219
Privatno izdavaštvo	227
„Libris modus vivendi“	233
Saradnja sa beogradskim „Dositejem“.....	239
Inat malog čoveka	247
Bestseler sa Banjice.....	251
Ne okreći se u finišu.....	261
Big Flair.....	267
Registrar izdavača bivše SFRJ i SRJ	273
Izvod iz biografije autora knjige	277
Odabrane slike iz foto-albuma pisca	280
Pozdrav iz Novog Sada	288

IZVOD IZ RECENZIJE

Tema rukopisa savremenog realističkog romana, novosadskog književnika **dr Milivoja Došenovića**, svojim naslovom "Kako prodati knjigu", obrađuje veoma složenu problematiku. Roman pleni pažnju kristalno tečnim i razumljivim stilom. Izbegnuti su konvencionalni klišei, nepotrebne fraze, preterane apstrakcije i uopštavanja.

Studioznim iščitavanjem iza redova knjige, moguće je otkriti psihološki profil izuzetno svestrane i kreativne ličnosti autora, koji leži u osnovi njegove menadžerske umešnosti i uspešnosti, pa je ovaj roman prava slika života izdavačko-knjžarskog miljea, u kome bitiše mnoštvo nepoznanica za običnog čoveka. Pisac **dr Milivoje Došenović** nije hteo da laže sebe, zastajući na nekakvim preprekama predrasuda, već je pred svoje čitaoce stao sa istinom, bez vlastite cenzure.

Roman opisuje autentične događaje, jer bi zapostavljanje likova iz života sve bilo suvoparno i apstraktno. Autor je koristio slobodu izraza, nije koristio nikakav tudi model romana, niti je ovim romanom "**Kako prodati knjigu**", želeo da stvori svoj model književnog stvaranja. Autor je naprsto pratio svoja sećanja i svoje misli autentično do perfekcije, jer je izvanredno poznavao glavnog junaka romana i njegove trasirane staze.

Ovaj savremeni realistički roman je pravi kaleidoskop raznoraznih događaja koji se prepliću sa likovima romana, što ih autor razotkriva u svom književnom stilu, ponekad namerno zaboravljajući na njihove autoritete, da bi ih prikazao u svoj svojoj ljudskoj prirodi. Takođe, autor se držao i nespornih činjenica i događaja, koje je ređao hronološki, dajući im malo više svetlosti, i ostavljajući njihovim senkama da i one postoje.

Iako ovo delo ima sve odlike romana, ova knjiga je po svojoj ideji i projekciji naučno delo iz područja psihologije i menadžmenta, a po pesnički nadahnutom stilu vredno beletrištičko štivo. Roman, svojom tematikom dovodi čitaoca i u dilemu – da li menadžer plasmana knjige, nosi knjigu krčeći njome put kroz bespuća – ili ona nosi njega, ka jednom svetu boljih nada, očekivanja i produhovljenosti? Zbog toga ovaj umetnički stil zahteva od čitaoca formiranu književnu kulturu, jer u nekim poglavljima romana koja su kraća – autor kazuje mnogo toga.

Roman "Kako prodati knjigu", struktuiran je u četiri nivoa: rad sa knji-

gom i traženje svoga puta, pronalaženje pravog modusa, usavršavanje pronađenog modusa i viđenje privatnog izdavaštva. U ovom svom romanu autor **dr Milivoje Došenović**, znalački i suptilno koristi umeće smenjivanja kontrasta: toplo, hladno, diskripciju, narativnost, dijalog sa sporednim likovima romana, kao i potpuno iskren monolog sa samim sobom.

Autor je znalački obrađivao svoj roman slažeći mnogobrojne situacije u cikluse, opisujući vremenske intervale i na retrospektivan način, gde je koristio vrlo nezaobilaznu tehniku toka svesti. Pet čvornih događaja u pet izdavačkih kuća, opisanih kroz 39 glava romana, autor kao odličan poznavalac problematike eksterijernog* plasmana knjige (koju je očigledno uvek bilo teže prodati nego li napisati), obradio je i sa aspekta psihologije, marketinga, menadžmenta, andragogije, sociologije, kao i komunikologije, i sve je to neophodno u vrhunskom menadžmentu knjige, a da bi se postao "*princeps primo loco*" (prvi na prvom mestu). Zbog toga će ovo delo dobro doći i istraživačima koji se ovim problemom bave sa sociološkog, psihološkog i ekonomskog stanovišta, a naročito onima koji se profesionalno bave plasmanom knjiga. Ovaj originalan, i sa ovakvom tematikom redak i interesantan roman, koji je pravi dragulj knjižarstva i izdavaštva – sa posebnim zadovoljstvom preporučujem čitaocima!

Novi Sad, 2022.

Prof. dr Radovan Čokorilo
pedagog i psiholog
profesor emeritus
Univerzitet u Novom Sadu

Radovan Čokorilo

* Između dve odrednice: èkstèrni ili eksterijèrni, autor knjige koristio je termin "eksterijèrni". Ako se pogleda u *Rjeèniku stranih rijeèi* od Bratoljuba Klaića, gde se kaže: **eksterijèr**, franc. (extérieur) 1. vanjstina, vanjska strana, spoljašnost; 2. u filmu scene snimljene na otvorenom prostoru. Takođe, po Klaiću, reè **èkstèrni** lat. (externus), vanjski, spoljnji, spoljašnji, inostrani. Ipak, dopusteno je korišćenje oba izraza, ali pošto se ovde radi o obavljanju plasmana knjiga na terenu, autor koristi prikladniji izraz **eksterijèrni**, jer se i za snimanje filma na terenu ne kaže: snimanje filma u èkstèru već je pravilnije u eksterijèru. (Insert iz Doktorske disertacije dr Milivoja Došenovića: *Stanje izdavaštva i nivo korišćenja sportske literature u Republici Srbiji* (2007) str. 69.

PRVA GLAVA ROMANA

Turbulencija u srcu, duši i venama, krenula je svojom uzlaznom putanjom, u mladom čoveku za volanom novog automobila “zastava 1300” narandžaste boje.

Kola su grabila kilometre puta Bačka Palanka – Novi Sad. Već se vide jasni obrisi motela “Poloj”, i končići dima čelarevske ciglane.

U znaku Blizanaca proleće dostiže neki svoj vrhunac. Sa mnogobrojnih grana gustih topola, vrba i hrastova, širila je šuma svežinu prepoznatljivog bačkog ozona, sa mirisom Dunava, koji je uz levu obalu vijugao, noseći na svojim talasima neke nove priče.

Narandžasta “zastava 1300”, besprekorno je sledila zadatu maršrutu, dok je za njenim volanom sedeо mladić duže crne kose, u teget majici, ispod koje se ocrtavalo negovano sportsko telo.

Sa vrelog asfalta lebdele su junske pare, pomešane sa mirisom smoga od teških kamiona. Grupe grlica bi u niskom letu prhnule ispred branika automobila, da bi se izgubile u mladom zelenom kukuruzu.

Automobil se približavao Futogu. Uskoro će panorama Novog Sada.

Mladić za volanom “tristaća”, bivao je još više uzbudjen. U glavi mu se sudaralo toliko malih pitanja i jedno glavno: da li će za njega, ovaj odlazak 12. juna 1976. godine, u veliki grad – biti novi uspešan početak? Započinjanje nečega, što će preokrenuti tok njegovog života.

Dok je prolazio pored poznate kafane “Božur”, setio se nekih svojih dana i svoga društva iz Bačke Palanke, sa kojim je povremeno svraćao u tu kafanu, više zbog lepe kelnerice, rodom negde iz Bosne, prsate Slavice, koju je vešto “ukrao” iz “Živkove kafane” iz Beočina, vlasnik “Božura” kod Veternika – mršavi sedi Albanac Demir Kurteš.

Ulazeći u Novi Sad, mladić za volanom narandžaste “zastave”, zau stavio je svoj automobil kod Ložioničke ulice, na parkingu ispred kafane “Železničar”. Iz džepa belih pantalona od trevire, izvadio je plavu kovertu

u kojoj je bio poziv na kome je čitko pisaćom mašinom pisalo: "Primljeni ste na probni rad, na mesto trgovackog putnika na plasmanu knjige, u poslovnici beogradskog izdavačkog preduzeća "Rad" u Novom Sadu. Molimo Vas da ponesete sledeća dokumenta..." U potpisu: Veselin Albulj.

Poziv je upućivao na ulicu Doktora Salvador-a Aljendea 30. To je duža ulica koja je „presecala“ Bulevar oslobođenja, a protezala se od Kisačke i Gradskog SUP-a, pa do Rumenačke ulice u blizini Novosadskog sajma.

Mladić je zaustavio svoju narandžastu "zastavu" kod kompleksa crvenih zgrada, naspram broja 30, gde je, tu, u prizemlju bila istaknuta osrednja tabla od pleksiglasa na kojoj je bio logotip "Rad" – Beograd.

Vrata poslovnice bezjahu širom otvorena i kroz njih je kročio mladić iz narandžaste "zastave" sa svojom akten-tašnom.

Za stolom je sedeo bucmasti, crnomanjasti čovek, sa istaknutim stomaćićem, dobroćudnog lica, na kome su bile naočari poveće dioptrije. Bio je zagledan u nekakve svoje papire.

- Dobar dan! – reče mladić.

Te dve njegove učtive reči prenuše bucmastog čikicu, koji radoznalo upita mladića. – O prepostavljam da ste vi verovatno naš novi kandidat? Odakle nam dolazite?

- Iz Bačke Palanke – reče mladić predstavivši se, i odmah pruži dobroćudnom čikici kovertu sa pozivom, uz ostala dokumenta.

- Malo mi više ličite na gitaristu, nego na trgovackog putnika – reče dobroćudni čikica, predstavivši se. – "Ja sam Veselin Albulj, rukovodilac ove poslovnice".

Iza nekakvog improvizovanog paravana, pojavila se lepuškasta žena trideset i nekih, sa vrlo živahnim očima i krupnim dojkama, koje su poprilično zategle bretele.

- Ja sam Svetlana, sekretarica – prozbori tihim glasom, pruživši mladiću ruku.

- Miša! – reče mladi čovek, sa poluosmehom na usnama.

- Da li je naš budući putnik za neko osvežavajuće piće? – rekao je mladiću rukovodilac Veselin, i kao da je pogodio njegov odgovor, naklonom glave dade znak sekretarici Svetlani, koja mu je, uz smešak, nasula hladan đus u poveću plavu čašu.

Dok je prinosio čašu usnama, mladić Miša diskretno je posmatrao

levi zid prostorije, na kome su bile okačene normirane tabele i zadaci njegovog budućeg životnog opredeljenja “plasmana knjiga”.

- Da. Skoro da zaboravim, norme su postavljene realno za vaša tri meseca probnog rada, a o tome ćemo podrobnije kada pristignu i ostali kandidati, jer ste Vi prvi došli – reče rukovodilac Veselin.

Zatim je zazvonio telefon. Šef Veselin je razgovarao sa svojim magacijerom po imenu Slobodan Mraović.

Veselin je malko povisio ton rekavši u slušalicu:

- Mort sezona je, čoveče... Sem tog Simenona i Gardnera, imaš li išta bolje za ove novajlige? Dobro, u redu, neka ostane po dogovoru...

U međuvremenu, na vratima poslovnice su se pojavili i ostali kandidati po konkursu, njih oko desetak. Pristiglo je i nekoliko starijih, iskusnijih i već stalno zaposlenih trgovачkih putnika, a bile su, tu, kako smo doznali i “lokotive” terenskog plasmana knjige – omaleni Radoš Subotić i korpu-lentni Živorad Ivanović Žika.

Posle kraćeg izlaganja rukovodioca Veselina, o pravima i obavezama, uz, naravno, par rečenica “iskrene podrške” od starijih kolega Žike i Radoša – novajlige su dobine overene putne naloge i krenuli po robu, odnosno zaduženja knjiga u magacin, u drugom delu grada zvani „Salajka“.

Magacin knjiga se nalazio u Kisačkoj ulici. To je ulica koja je pravila slovo “T” sa ulicom Temerinskom, u kojoj je bio ceo red predratnih kuća, sa karakterističnim spoljnim izgledom, ornamentima i fasadama, sa brojnim pendžerima i ajnfort kapijama. Ta ulica se proteže do podvožnjaka pruge. Njen krajnji deo je u blizini glavne železničke i autobuske stanice.

Posle kraće vožnje, sve novajlige trgovacki putnici, pristigli su pred magacin knjiga u Kisačkoj ulici, koji je bio u jednoj drevnoj kući, prekoputa čuvenog „Fajtovog mlina“, na čijim je drvenim vratima bila i tabla koja je obaveštavala da je to magacin poslovnice IP “Rad”.

U blizini te kuće, na oko pedesetak koraka, u Kisačkoj 20, bejaše i kuća porodice Marić. Tu su nekada živeli roditelji slavne jugoslovenske matematičarke Mileve Marić, supruge nobelovca Alberta Ajnštajna.

Počelo se po redu sa zaduženjem robe. Magacin je, inače, bio solidno napunjen knjigama. Bejahu tu, do plafona poređane kutije sa sabranim delima Jesenjina, Dostojevskog, Zole, Tolstoja, Bronfilda, zatim i gomile “Larus” enciklopedija, atlasa, dečijih slikovnica, praktičnih priručnika itd.

Magacioner, Slobodan Mraović, veoma uglađen i živahan četrdesetogodišnjak, rumenkastih obraza, sa ranim sedim vlasima i uredno počešljane kose, predstavio nam se, rekavši da je sa stare Detelinare, sa stanom u zgradi nedaleko od koloseka aktivne Somborske pruge.

Spomenuvši tu prugu, Slobodan je mladiću Miši za trenutak vratio misli u neko njegovo đačko doba. Tom prugom su išli vozovi iz njegove mladosti, vozovi njegovih školovanja, treninga džudoa i karatea, u glavnom vojvodjanskom gradu.

Miša se tada setio i svoje plave pletene vunene kape, štrikane rukama majke... Setio se, Miša, i kupusnih njiva, prelepih devojaka iz Srednje poljoprivredne škole, koje je "bezecovao" na peronu Futoške železničke stanice. Setio se i jedne lepe Ane, njegove simpatije iz Bačkog Petrovca, koja je imala oči boje zelene reke.

Njegovu zamišljenost prekide blagi dodir po ramenu budućeg kolege Ljubomira Đorđevića.

- Hajde, drugar! Ti si na redu za zaduženje knjigama.

Miša se tada vratio u realnost trenutka i primetio iza sebe, kod vrata, već složene gomile kompleta knjiga. To njegovo "sledovanje" činilo je vrlo malo knjiga radnih naslova: Jesenjina, Dostojevskog, Tolstoja... Tu i tamo po komplet-dva. Ali je zato bilo smešteno na gomile kompleta Žorža Simenona i Erlea Stenlija Gardnera.

On se upitao u sebi, zašto? To pitanje je ostalo u tom trenutku u njemu, nije izašlo preko njegovih usana, jer je smatrao da novajlja ne sme da se buni.

Napolju je već bilo spremno pred polazak, njegovih desetak kolega pripravnika, koji su užurbano kretali na put, sa punim kolima do vrha, gde je bilo dominantno i njihovo zaduženje knjiga Simenona i Gardnera.

Kada je utovario sve svoje zaduženje u narandžastu "zastavu", Miši je prišao novi kolega Ljubo Đorđević, koji mu diskretno reče:

- Drugar, baš su nam utrapili ovog Simenona i Gardnera... Ovo niko ne kupuje... O tome mi je pričao moj kum, koji radi već par godina u izdavačkom preduzeću "Nolit". Nove trgovačke putnike oni uvek primaju na probni rad u najpaklenija tri meseca, juni, juli, avgust, u najgoroj mort-sezoni, kada kupci razmišljaju o moru i banjama, a ne o kupovini knjiga.

Miša je pažljivo saslušao kolegu Ljubu i utešnim glasom mu reče:

- Razumem, drugar, ali možda su takva pravila, da se iskristališu najbolji za prijem u radni odnos. Potapša blago svoga kolegu i dodade:

- Hajdemo, Ljubo. Čeka nas zanimljiv rad, sa puno putovanja po našoj fantastično lepoj i velikoj zemlji Jugoslaviji... Šta je, tu je... Sa knjigama Simenona i Gardnera – u novi izazov. Srećno, drugar moj!

Uveliko je prošlo popodne. Već su se nagoveštavali prvi znaci nadolaska večeri, u velikom gradu kraj Dunava. Krupna crvena lopta zalazećeg sunca polako se gubila iza rasplelih zelenih kosa zimzelenog drveća Fruške gore.

U Miši je bila neka lagana mešavina rezigniranosti, umora, utisaka, dok je polagano sedao u svog narandžastog "tristaća". Krenuo je istim putem ka Bačkoj Palanci. U njemu se nastavio lagani kovitac pitanja, razmišljanja, utisaka i novih nadanja, sa pomalo zebnje, da li će uspeti na svom novom poslu?

Automobil "tristać", gutao je kilometre puta. Već je prošao i kroz selo Begeč. Mirisi deteline i pokošenog sena – Miši su polagano raščišćavali laganu i nakupljenu glavobolju.

Iza Poljske šume, u vedro junsко predvečerje, već je video panoramu Bačke Palanke u koju je uskoro ulazio.

Automobil „zastava 1300“
(Godina proizvodnje 1974)

Sombor (centar grada)

SOMBORSKI MADRIGAL

Svitala je zora novoga jutra. Miša je otvorio prozor svoje malene sobe. Osetio je miris lišća kestena i mladih oraha, koje je tu, ispod zgrade, zasadio njegov otac.

Umio se, pripremio je svoja potrebna lična i poslovna dokumenta, obukavši farmerke i majicu kratkih rukava. Nije mu se doručkovalo. Uzeo je novu kožnu akten-tašnu i počeo silaziti niz stepenice. Bacio je pogled ka časovniku na ruci. Bilo je tačno pet i trideset. Njegov novi radni zadatak počeo je petnaestog juna 1976. godine.

Odšetao je do svoje garaže.

- Dobro jutro, Mišo! – čuo je iza sebe sa obližnje terase glas komšije inženjera Slobodana Igića, dok je otključavao garažna vrata.

Otpozdravio je komšiji ranoraniocu, zatim utovario knjige u naranđastu „zastavu 1300“. Pogledao je još jednom raspored naslova na zadnjem sedištu. Uzeo je i jedno čebe neupadljive boje i njime prekrio knjige. Tada je sa samim sobom progovorio:

- O, da. Poneću i ova dva malena stočića i ribarski tronožac, koji su mi nekada služili za izlete u prirodu. Na rasklapanje su. Možda zatrebaju?

Seo je za volan svog automobila i okrenuo ključ. Novi, tek kupljeni „tristač“ je ravnomerno zabrektao.

U ulici Šafarikovoj, još pospane varošice, njegove Bačke Palanke, na kratko je razmišljao – gde krenuti?

To kratko pitanje „GDE“, bilo je veliko kao Rusija. A sam odgovor na njega, za Mišu, bejaše još sudbonosniji. U tim kratkim sekundama od-luke, par malenih sekundi, narasle su u tim trenucima na sekunde subbine. Sekunde nečega neopisanog. Nečega, što nije pripadalo ovozemaljskom svetu, svetu tu, oko njega.

Počeo je brzo razmišljati, sa pitanjem:

- Hej, čoveče! Pa, ti krećeš u novi život. Ovo jutro nije za tebe obično

prolećno junsко јутро. Овог јутра настаје почетак твог новог судбоног занимљивог пута, дугог и нераздвојног друžења са књигом.

На оближњој рaskrsnici уključio је radioапарат у аutomобилу, на коме су се зачули delovi starogradske pesme “U tem Somboru”.

Pomislio је: “Sombor! Možda је severni put моја судбина. Da, severni put... Asfaltom ka severu!”

Narandžasti нови “tristać” је беспрекorno почео gutati stokilometarsku maršrutу баčке ravnice.

Obrovac, Tovarišево, Bač, Deronje, Odžaci, Srpski Miletić... Put је vi-jugao po lepim zelenim tepisima rascvetalih polja i sazrelih žita, iz коjih su virili, као неки ratni osmatrači – mlade usamljene glavice suncokreta.

Potom је ulazio u Doroslovo, pored mermernog Raspeća Isusa Hrista, što bejaše uz samу crkvу. Uskoro је prolazio i kroz село Stapar.

To lepo paorsko баčко село, запало mu је за oko, sa svojih par malenih dućана, crkvом, zem-zadrugom i drvenim, žutim zapregama, које су zakačene ždrepčanicima vukli beli i crni vojvođanski Nonijusi, izdržljivi i vredni konji, odlazeći u plodне njive kraj sela.

Već је na njegovom ručном časovнику bilo шест i trideset. Ulazio је u drevni Sombor grad.

Njegove lepe уlice су mirisale od ponoćnih prskanja šmrkova уličnih peraća. Miris drvoreda topola, stoletnih lipa i kanadskog hrasta, davao је Miši neku posebnu inspiraciju. Proleće u Somboru pulsiralo је svojom najvećom snagom. Sa cvrkutom ptica i mirisom raznovrsнog drvećа... Okupane уlice i čarobne fasade zgrada u strogom centru, šaputale су млађаном Miši svoj најlepši madrigal, “Somborski madrigal”.

Ušao је svoјим “tristaćem” u најstroži центрар grada u blizini улице Čitaoničke. Купио је ranu jutarnju štampu, на седишту аutomобила kratко pročitao najvažnije новости, и почео vaditi male montažne stolove за svoju прву izložbu knjiga. Počeо је ređati ono što је имао. Nije имао baš puno naslova. Stavio је на stolove par kompleta Emila Zole, Jesenjina, Tolstoja, par atlasa, kuvar. На други montažni сто је poređao knjige за које му је drugar Ljubo Đorđević, pred magacionom u Novom Sadu rekao да су “kamenje” i da nisu konjukтурне за tržište knjiga.

Metalne “harmonike” obližnjih prodavnica i masivne дrvene žaluzine почеле су се otvarati lančano. Oživeо је grad. Reka ljudi poteče načas.

Vrvelo je od prolaznika, kao u nekoj velikoj košnici. Odjednom, pored obližnjeg novinskog kioska, Miša je primetio dolazak belog kombija novosadske registracije. Vozač je centrirao svoje vozilo, i posle par pokušaja kombi je bio parkiran tako, da su njegova velika vrata za istovar robe, bila okrenuta ka glavnom trotoaru.

Miša je tada na desnim vratima kombija marke "IMV", primetio veću nalepnici, koju je poprilično oštetio Zub vremena. Pisalo je IP "Prosveta", ali je prvo slovo "P" bilo poluoguljeno, tako da je više ličilo na "rosveta".

Vozač belog kombija je prišao Miši, predstavivši se sa "Srba iz Prosvete", vrlo učtivo, i uz smešak rekao:

- Kolega! Da l' će ti smetati još jedna izložba knjiga? U stvari, ja ću biti vrlo kratko ovde, na oko sat-dva... Obavio bih samo rasprodaju nekih knjiga autora Svetozara Čorovića, pa odmah furam za Novi Sad!?

Miša je pažljivo pogledao pridošlog kolegu. Bio je to četrdesetogodišnjak, prosede kovrčave kose, dobroćudnog lica, sa upadljivim bokser-skim nosom i prezimenom (Milanović). Očito je bio jedan od veterana eksterijernog plasmana knjige.

- Samo ti izlaži, kolega Srbo! Valjda ćemo od ovolikih Somboraca i ja i ti imati danas neke vajde!? – reče mu uz smešak Miša, i lagano ga potapša po levom ramenu.

Kolega Srba se vratio do svoga kombija i počeo je ređati komplete knjiga Svetozara Čorovića na jedan montažni sto.

Miša je seo na svoju malenu stolicu, tačnije bio je to jedan ribarski tronožac njegovog oca. On je taj tronožac ubacio sa stolovima u svoj automobil, zajedno sa knjigama.

Sada, ovde, u Somboru, dobro mu je došao, jer će praviti izložbu dugo.

Prvo što je Miša poželeo, beše njegova potreba da za početak samo posmatra ljude, koji prolaze pored njegove izložbe knjiga. Posmatrao je svako lice posebno. Posmatrao je jedre i sveže našminkane somborske gospođe, koje su nosile nekakve raznobojne cegere, verovatno na pijacu, koja je bila tu, na oko par minuta hoda.

Još izvesno vreme, Miša je posmatrao Somborce, naročito lepe mlade devojke srednjoškolke, koje su vrčakajući u svojim uskim i raznobojnim helankama, veselo čavrljale o ocenama i svojim obližnjim školama: Tekstilno-kožarskoj, Tehničkoj školi i medicinskoj školi "Dr Ružica Rip".

Lagani povetarac junskog jutra i impresije somborskog susreta, Mišu su veoma priyatno opustili. Osećao je neku dubinsku smirenost, dok ga ne prenu muški glas:

- Mladiću! Koja je cena sabranih dela Zole?

Miša je odmah ustao, i kod svoje male improvizovane tezge primetio uniformisanog tridesetogodišnjaka, policajca.

- Dela Emila Zole, u deset tomova, platnenog plavog poveza koštaju sto dvadeset novih dinara. Imate mogućnost da ih kupite kreditno na dvanest mesečnih rata, bez kamate.

- Šta je potrebno? – reče potencijalni kupac u policijskoj uniformi.

- Kratka formalnost i vaša lična karta, sa popunjnjem naše zaključnice – reče Miša i predstavi mu se.

- Zaista, vi ste moj imenjak, baš mi je drago, ja sam Milivoje Nikolić, zaposlen sam u somborskom SUP-u, a živim u obližnjem selu Stanišić.

Dok je uniformisani kupac pružao Miši svoju ličnu kartu i potpisivao se na zaključnici, Miši je ovaj susret bio posebno simpatičan.

Pomislio je u sebi: "Prvi kupac, a policajac, ovde u Somboru".

Uniformisani je preuzeo svoju ličnu kartu nazad, uplatnice i zaključnicu, a na desnu mišku je postavio kutiju sabranih dela Zole i uputio se ulicom u pravcu zelenila koje je grlilo stari dvorac somborske opštine.

- Čestitam, kolega! – Miša je začuo glas kolege Srbe, koji je sedeo kraj svoga kombija, sa izloženim delima pisca Čorovića, na jednom stolu.

- Hvala, drugar! Ovo je moj prvi prodati komplet knjiga u životu. Ovo je, Srbo moj početak. Nadam se da će biti još mnogo kupaca!

Miša je dobio neku posebnu duboku inspiraciju. Sada ljudi nije samo posmatrao. Ustao je sa svoje malene stoličice i izuzetno ljubazno davao odgovore svima koji su ga pitali u vezi sa knjigama. On je imao lep glas, srpski (crnogorsko-hercegovački), razgovetan, prirodan, umereno glasan.

Obraćajući se svakom pridošlom potencijalnom kupcu, kroz obraćanje klijentu, kao nekim čarobnim fluidom, obraćao se i onima koji će tek prići njegovoj izložbi knjiga. To je taj famozni početak dobre komunikacije, koji je spontano razbijao barijeru između njega i kupaca. I, baš tu, Miša je počeo da stvara svoj kodeks dobrog prodavca knjige. Taj kodeks se rađao u sekundama, u minutama. Kodeks je imao u sebi neki svoj koloplet vedrine, koji je prijaо ljudima, tu, na somborskem pločniku, meseca juna.

Čudesan je Sombor grad. On ima i svoju veliku dušu, svoju tradiciju, kulturu i osobnosti. Kao neki stari, ali još šarmantni džentlmen, Sombor je krio svoje čarobne, velike i male tajne.

Razmišljaо je, Miša, o gradu koji mu se dopao iz prve. Njegov kontakt sa Somborkinjama, posebno ga je oduševio. Jer, bejaše tu, u prolazu prelepih mlađih žena, kao i šarmantnih otmenih precvalih gospođa, koje su sa Mišom započinjale malene, poluintimne razgovore i razgovorčice, koji baš i nisu imali uvek dodira sa knjigama. Ti razgovori su često bili u stilu: Odakle ste, koliko je sati, momče... Kako je u Novom Sadu...

Negde oko devet časova, verovatno u vremenu pauze za doručak, iz obližnjih firmi u blizini ("Trepča", "Inženjeringsprojekt", RK "Beograd" itd.), oko Mišine improvizovane knjižarske tezge sakupilo se poprilično ljudi različitih starosnih dobi oba pola.

Tada je on započeo, ponovo, svoj narativni opus, ljubaznog i predusretljivog "bookseller mana", što bi se srpskim jezikom prevelo "knjižarskog čoveka". Njegovim stilom, vrlo brzo sa stolova je načas otišlo sve što je bilo od ruskih klasika, zatim dva kompleta Zole, svi Atlasi sveta kao i dva Velika narodna kuvara. Ukupno je sklopio tačno dvadeset dve zaključnice. Ipak, na drugom stolu, ostali su kompleti knjiga Simenona i Gardnera koji, očigledno, Somborcima nisu bili atraktivni. Međutim, Miša se nije predavaо ni kada su te knjige bile u pitanju.

U međuvremenu, novi nadošli kupci su se preselili do improvizovane izložbe knjiga, njegovog stariјeg kolege Srbe, koji je prodavaо (rasprodavaо) sabrana dela Svetozara Čorovića.

Oko desetak kompleta, koliko je ukupno Srba Milanović poneo sa sobom, brzo je "planulo", i on je svoj montažni sto ubacio u beli "IMV" kombi. Zatim je prišao Miši i rekao mu:

- Jebi ga! Trebao sam poneti više Čorovićevih knjiga. Ti, kolega, kao da si Somborcima jutros dao neki poseban apetit za kupovinu i mojih i tvojih knjiga...

Miša je pružio ruku svom, očigledno dobroćudnom kolegi Srbi Miljanoviću i rekao mu:

- Ja ostajem dok ne prodam ovo sve što mi je ostalo. Želim da prodam i ove komplete Simenona i Gardnera. A i zanima me kako izgleda jedno junsko somborsko veče...

Kolega Srba Milanović je mladom kolegi Miši dao apsolutnu podršku uz prepoznatljiv osmeh, potapša ga po ramenu i reče mu:

- Ja odoh malo tu, do Gradske kafane, na jedno pivce, pa odmah furam preko Kljajićeva, Kule, Vrbasa i Srbobrana – za Novi Sad.

Već je prolazilo podne. Miša je, na par koraka od svoga stola sa knjigama, primetio golemi suncobran i veliki ulični frižider na kome je pisalo “Somboled-sladoledi”.

Časkom je odšetao i prišao uličnom frižideru. Lepa, crnokosa devojka, sa uredno ispletenom kikom, sa plavom šnalom u kosi – čitala je neki manji broširani ljubavni roman, pod velikim narandžastim suncobranom.

- Dobar dan! Imate li neki hladan sokić na cevčicu? – obrati se Miša lepoj mlađoj Somborki.

Devojka je tad podigla svoje oči, koje su bile boje ploda zrelog crnog duda. Imala je ljubičasti karmin, sa zlatnim krstićem koji je sjajio među uvalama njenih napupelih zrelih dojki.

- O, kako da ne. Znate, sviđa mi se vaš stil prodaje knjiga. Bilo je tu mnogo vaših kolega, ali oni su, nekako, bili zavezanog jezika. Vi to radite veoma drugačije, toplo, prirodno i pitko...

Miša je bio zatečen komplimentima lepe crnke, pa joj šapnu:

- Dva soka. Jedan za mene, a drugi za vas, ja čästim... Imao sam srećan početak u vašem divnom gradu.

Lepoj prodavačici sladoleda, Miša je spustio novac na ivicu velikog frižidera, i sa sokom krenuo ka svome stolu i malenoj ribarskoj stolici.

Kod stola je primetio jednog starca u kafenom starom šešиру. Starac je zagledao preostale knjige.

- Ja se zovem čika-Miša. Radim kao pomoćni radnik obližnje Gradske kafane. – reče čica sa šeširom i nastavi:

- Dosta Vaših kolega je godinama dolazilo baš ovde, na ovo mesto gde vi danas izlažete knjige. Ja sam im iz kafane donosio stolove... Mogu i vama. Ne morate uvek donositi vaše stolove od kuće, kada radite Sombor. Samo uđete u Gradsku kafanu i naći ćete me u kuhinji ili tu negde u blizini. Za uzvrat, vaše kolege mi ponekad poklone neku slikovnicu... Znate, imam troje zlatnih unučića.

Miša je posmatrao i slušao ljubaznog starca i imenjaka u kafenom šešиру. Složio se sa njegovim predlogom u vezi sa “rentiranjem” stola, i

do sledećeg susreta, stegao mu je srdačno ruku, pruživši mu novac za dva piva i porciju ražnjića.

Lagani povetarac je milovao lišće starih somborskih platana i milovao Mišino lice, koje je polako osvajao umor od ranog ustajanja, dugog puta i narativne komunikacije sa somborskim kupcima. Ljudi kažu da je najteže raditi pričajući, a bez skladne priče ne može ni biti uspešnog marketinga, menadžmenta i dvosmerne komunikacije. Ipak, bio je u duši srećan, čak presrećan. Posebno je bio srećan što nije bilo nekih uličnih dosadnih mangupa ili zalutalih knjigomrzaca. Zadovoljan, što mu se oko tezge nije vrz-mala dokona varoška lopina, da ga skrati za neku izloženu knjigu.

Na stolu mu je ostalo nekoliko poređanih kompleta knjiga Simenona i Gardnera. Setio se filmskih serija inspektora Megrea, koje su pravljene po scenariju francusko-belgijskog pisca Žorža Simenona.

Tada je izložbi knjiga prišao prosedi, uglađeni šezdesetogodišnjak sa crnim čudnim tankim štapom, sa mesinganom okovanom drškom.

- Pošto dela Simenona, momče? – upitao je čovek sa štapom.

Miša je pažljivo pogledao gospodina. U njemu je prepoznao svoga ozbiljnog kupca knjiga i vrlo otmenog sagovornika.

- Dela Simenona su devedeset novih dinara. Dajemo ih na devet meseci beskamatno – reče Miša i potraži svoj blok sa zaključnicama.

Tada je čovek sa crnim štapom izvadio iz svoga džepa braon futrolu sa naočarima i rekao:

- Može li sa adreskom od moje predzadnje penzije?

- Apsolutno! Kako da ne, naravno. – reče mu Miša i odcepi zaključnicu pod brojem 23 iz svoga “ncr” bloka.

Kupac sa crnim štapom je započeo priču kako je nekada bio posleratni ubaš. Rekao je da voli knjige, naročito kriminalističkog žanra. Još je rekao da je u penziji već petnaest godina. Pričao je da puno putuje sa svojom suprugom, nekadašnjom beogradskom balerinom.

Pri pomenu njegove supruge, Miša mu ponudi da pored kompleta Žorža Simenona, koji je kupio za sebe, kupi i svojoj supruzi komplet Erlea Stenlija Gardnera, u čijim delima su opisane prave detektivske dogodovštine junaka Perija Mejsna. Tad Miša nastavi:

- Znate, ako vam spojim oba kompleta na jednu zaključnicu, vaša rata će ostati potpuno ista, kao kad biste kupili samo jedan komplet. Tačnije,

samo ćemo u sabirku da povećamo broj vaših mesečnih rata na šesnaest.

Miša nije ni čekao odgovor potencijalnog kupca, već je počeo da u zaključnici upisuje i drugi komplet knjiga Erlija Stenlija Gardnera.

Uglađeni stari gospodin se nasmeši i reče:

- Vi već, mladiću, pišete, a ja još nisam rekao!? – zatim nastavi. – No pišite vi. Baš ću obradovati moju balerinu. Neka svako čita svoj komplet knjiga. – pa dodade tiho, više za sebe. – Primo tempore, primo portio jure.

Miša se nasmeši na latinsku dosetku, gospodina, pa ga upita da li bi želeo da to prevede?

- Prvi po vremenu, prvi po delu, mladiću! To se sad odnosi na vas, vredni prodavče knjiga i na vaš stil, koji mi se neobično sviđa. Pričaću o vama svojoj balerini.

Miša je, zadovoljan, odmah spakovao oba kompleta i zajedno ih uvezao širokom selotejp trakom, i uz zaključnicu pružio ih ljubaznom kupcu sa crnim štapom, koji mu se zahvali, sa rečima:

- Srećno, momčino. Samo tako nastavite. Vaš rad puno obećava!

- Pozdravite vašu dobru suprugu, balerinu! – doviknu Miša za njim, dok je on zamicao iza drvoreda stabala starih krupnjastih platana.

Sombor (iz druge polovine XX veka)

Sunce je već zašlo. Spušтало se veče nad našim najsevernijim gradom Jugoslavije. Sombor je počeo pulsirati na još jedan drugačiji način, u svoje varoško predvečerje.

Miša je pažljivo spakovao ostatak knjiga svoje izložbe u narandžastu "zastavu", ubacivši sa knjigama i montažne stolove sa malom ribarskom

stolicom. Zatim je zaključao svoj automobil, i punim plućima udahnuo svežinu ozona, koja je šetala tiho, sa vrhova stabala i lišća.

Krenuo je somborskim korzoom i našao se u reci mladoga sveta. Zatim je svratio u veliku robnu kuću "Beograd" i kupio jednu žutu žensku majicu i dezodorans "misterija", za Vesnu, dugokosu Palančanku, svoju devojku, sa kojom sutra proslavlja prvu godišnjicu veze. Dok je nosio ukrasnu kesu sa majicom i dezodoransom, za sebe je rekao:

- Balerina starog gospodina je dobila večeras komplet Gardnera, a jedna Vesna će dobiti od mene dva malena somborska poklona.

Zatim je polako došao do svog automobila. Seo je za volan i uključio motor. Sporo, kroz masu zagrljenih mlađih parova, ulicom Čitaoničkom, izašao je na Stapski put, koji će ga povesti ka njegovoj Bačkoj Palanci.

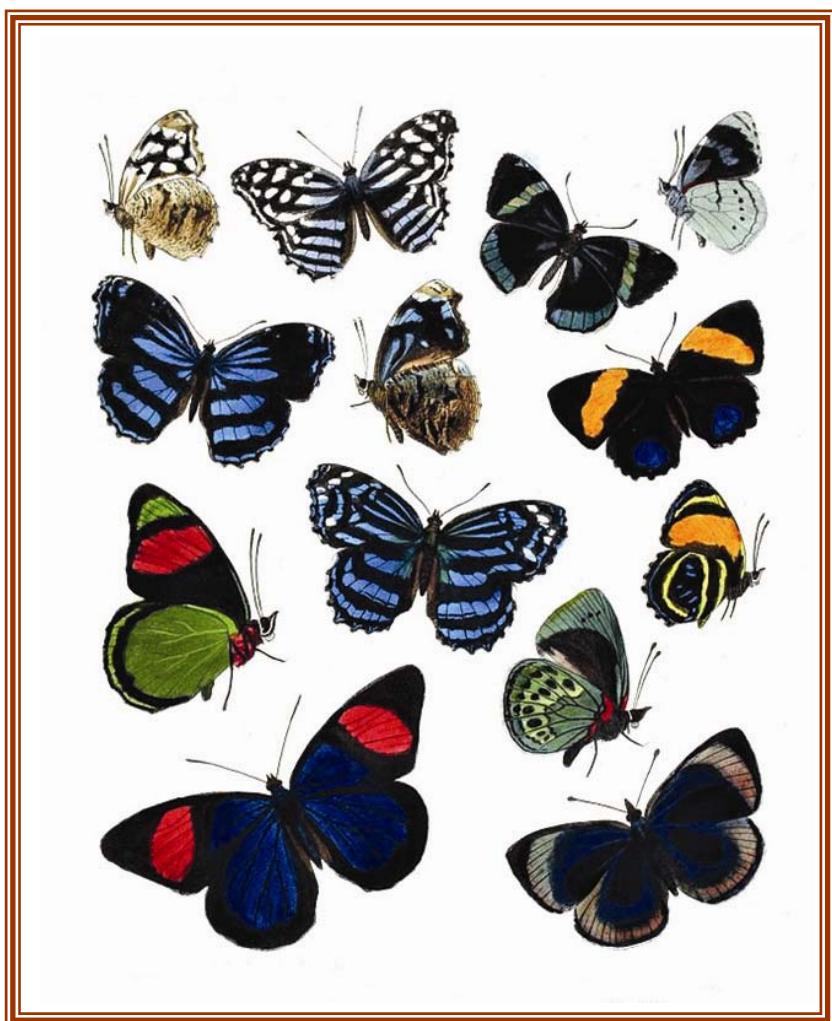
Uključio je radioaparat u kolima i uz tihu miziku evergrina, malo je počutao, pa je zatim glasno, razdragano i razgovetno rekao samom sebi:

- Pa, srećno ti bilo, trgovački putniče. Ovo tvoje prvo vatreno krštenje i nije bilo tako loše. Naprotiv, bejaše odlično.

Narandžasti "tristač" je gutao kilometre asfalta kroz bačku ravnicu. Sa strane puta, u daljini, kao maleni mnogobrojni svici, škiljila su svetla okolnih bačkih sela. Mirisi kukuruznih njiva i sazrelog žita, uvlačili su se kroz poluotvoren prozor automobila. Čule su se i pesme zrikavaca.

Negde kod Odžaka, ispred usamljenog automobila, koji je hitao kući, lagano je prošla mlada srna i odšetala u svoje zeleno carstvo.

URAMLJENI LEPTIROVI

Osvanulo je novo jutro. Miša je ustao veoma rano. Umivši se, obukao je farmerke od somota i kratku majicu. Uzeo je svoja lična i vozačka dokumenta i stavio ih u kožnu akten-tašnu, u kojoj su se nalazili blokovi sa zaključnicama za prodaju knjiga. Pored vrata svoje sobe, čuo je tihe korkare majke, koju je prekorio zašto je baš tako rano ustala. Na njenu ponudu da mu spremi doručak, odrečno je reagovao rečima:

- Ma, kakav doručak u pet i petnaest! Idi ti lezi, majko!

Zatim je tiho, polagano, da ne bi pokretom vrata probudio usnule komšije, sišao do svoje garaže, obavivši kraći utovar knjiga u automobil, i pažljivo u rikverc, izašao u ulicu Heroja Pinkija, pa na Šafarikovu...

Doneo je odluku da njegova nova maršruta bude "sremska strana". Prešao je most "25. maj", i automobil je počeo svoje lagano penjanje kroz ulice Iloka. Na izlasku iz usnule varošice, Miša se osvrnuo iza sebe.

Video je Dunav u kome su se njihale iskrivljene senke Iločke tvrđave. Tada se on setio svoga društva, palanačkih sportista, džudista i karatista: Mile Lučića Kibe, Neđe Lugonje i Kiće Jandrića, sa kojima je nekadašnjom skelom "Medved", prelazio na desnu stranu reke. Zatim se sa drugovima penjaо brojnim stepenicama do iločke Srednje tehničke škole, где су, u prostranoj fiskulturnoj sali, odmeravili svoje borilačke snage, u belim kimonima, sa izabranicima iločkog profesora i džudiste Emila.

Setio se, Miša i iločkih vinograda, kada su išli u mladičke avanture, da bi se osladili krupnim bobicama, belog i sočnog grožđa, nadaleko poznate i čuvene iločke "Graševine".

Stizale su mu misli, sve lepše i lepše. "Iločka berba grožđa", i šetnje sa svojom verenicom Jelom Blagojević pored revira Tikvare, koja im je tada pričala svojim usnulim granama topola i vrbaka i škriputima privezanih čamaca, sa kojima se Dunavac poigravao svojim blagim talasima.

U tim mislima, njegov "tristač" već je prolazio pored "Principovca". To

je važan sanatorijum za decu sa posebnim potrebama. Nalazio se u jednoj šumici, na tromeđi puteva Ilok-Erdevik-Šid. Pre nego što je počeo raditi ovaj posao sa knjigama, Miša je i ranije prolazio pored „Principovca“, da bi u obližnjem Erdeviku, na desnoj obali Dunava i na zapadnim obroncima Fruške gore – odlazio do čuvenog Podruma u Erdeviku, koji je podigao austrogarski grof Livije Odeskani 1826. godine. Tu su se u erdevičkom podrumu proizvodila najkvalitetnija vina: *šardone*, *kaberna*, *merlo*, *beli širaz* i *sovinjon*. Kupcima su se vina rinfuzno točila direktno u balone.

Put je vijugao ispred narandžaste “zastave 1300”. Molovin, Privina glava, uz miris egzotične poznate šume “Lipovača” pored malenog i bistrog jezera, zatim slede sela Berkasovo, Sot i konačno – Šid.

Automobil je ulazio u pospanu sremačku varošicu, koja je ležala otprije na približno istoj udaljenosti od tri grada: Bijeljine, Sremske Mitrovice i Vukovara. Bez obzira što je tretiran kao gradić slabo razvijene opštine, to je bila simpatična, mirna varošica u zapadnom Sremu.

Miša je parkirao svoj automobil pored doma kulture. Kupio je jutarnje novine i vrativši se u automobil, počeo je čitati, uz lagantu muziku sa svog radioaparata. Zatim je izašao iz kola, postavio dva malena montažna stola sa ribarskim tronošcem. Na stolove je poređao različite naslove knjiga.

Nije dugo čekao. Gradić je oživeo svom svojom snagom. Mesto gde je postavio izložbu, bejaše idealno: autobuska stanica na oko pedesetak metara, zatim tu je i glavna ambulanta, dom kulture, Radio Šid, zgrada opštine, “Centropromet”, kao i druge značajne ustanove i preduzeća.

Kod stola su prišle dve mlade žene. Predstavile su se da su nastavnice u obližnjoj muzičkoj školi. Obe su kupile po komplet dela Jesenjina, i po jedan Veliki atlas sveta. Miši su obe dale svoje podatke. Prišla je i jedna zgodna elegantna gospođa, sa kosom boje karamele, kupivši sabrana dela Dostojevskog, predstavivši se kao Nadežda, rukovodilac poznate Galerije slika “Sava Šumanović”, koja se nalazila tu, na par minuta hoda.

Miša je svima lepo nudio svoje izložene knjige. Popričao bi sa svakim. Razumeo je sve želje i interesovanja. Trudio se, vrlo ljubazno, da to svoje ophođenje dozira otmeno, kulturno, bez navalentnosti, a pritom pokušavajući da upozna barem kakav-takav psihološki profil svojih kupaca. Radovalo ga je što je već za sat-dva, prodao desetak naslova. Zadovoljan je, što su mu, za kratko vreme bili kupci: ugledni šidski psihijatar dr Pavle

Sklenar, koji je znao da svira tamburicu, pa direktor "Šidtransa" Lazar Stanivuković, zatim poznati novinar, dojen Radio Šida i poeta Svetislav Nenadović Cvele, koga su Šiđani nazvali i rezervnim nadimkom "Cveće". Zaključnicu je potpisao i komandir stanice milicije, Krsta Bibić. Bio je to jedan vedar, nasmejani čovek, koji je pod miškom poneo kompletan sabrana dela Lava Nikolajevića Tolstoja u crvenom tvrdom povezu. Za komandira Krstu, pre bi se moglo reći da je neki ljubazan upravnik primorskog hotela. Bio je to pristojan, elokventan čovek, dobroćudnog izraza lica, sa vidljivim podvaljkom, a samo mu je plava uniforma sa činovima, davala obeležje jedne od najvažnijih ličnosti šidske opštine.

Levo: Dom kulture u Šidu, i desno: Galerija slika „Sava Šumanović“

Bližilo se i podne. Miša je bio vrlo zadovoljan učinkom. Prodao je i nekoliko kompleta Simenona i Gardnera, zapravo sve što je i poneo. Bio je srećan. Činilo mu se da je na dobrom putu u osvajanju veštine kako treba prodavati knjige. Verovao je u svoj stil. Ne samo zbog uspešno prodatih desetak naslova, nego i zbog samih susreta sa divnim ljudima, koje upoznaje tu na šidskom trgu, i koji mu tako spontano i iskreno otvaraju malene prozore svoje ljudske duše, uz opredeljenost za kupovinu knjiga.

Prodao je sve knjige koje je poneo. Ubacio je svoje stolove i tronožac u automobil, i sa svojom crnom akten-tašnom, krenuo obilaziti ustanove, da bi u njima overio zaključnice svojih kupaca.

Taj deo posla ga je posebno oduševio, jer se desilo nešto neverovatno. Desilo mu se da je doživeo rađanje načina prodaje "kupac uz kupca". Prvu overu zaključnice uradio je za novinara Cveleta Nenadovića. Prostorija

Radio Šida, sa opremom, novinarima i spikerima, bejaše tu, uz njegov parkirani automobil, u Domu kulture.

Miša je ušao u zgradu. Portir ga je ljubazno propustio do kadrovske službe, gde je overio zaključnice. I dok se vraćao kroz maleni hodnik, sreo je ponovo svoga kupca, novinara i pesnika Cveleta, koji ga vrati na sok. Miša je tada prihvatio ljubazan Cveletov poziv i sa njim seo u jednu plišanu zelenu fotelju. U kancelariju su ušli i ostali saradnici Radio Šida.

Dok je pijuckao hladan sok, Miša je ugledao na vratima kancelarije visoku, lepu crnku. Imala je negde oko tridesetak godina. Zaista, bila je neobično lepa žena. Tada ju je novinar Cvele predstavio Miši:

- Ovo je naša spikerka Jovanka Bašićević. Tužni smo, jer Jovanka hoće da nas napusti... Uskoro prelazi na novo radno mesto u Radio i TV Novi Sad. Treba da pređe do kraja ove godine. Miša je lepu Jovanku ljubazno pozdravio i ponudio joj katalog sa naslovima knjiga. Spikerka je odabrala neke knjige iz ponuđenog kataloga, koje, Miša, nažalost, nije više imao u automobilu, jer ih je sve prodao. Tada joj on reče:

- Ne sekirajte se. Imaćete Vi uskoro tražene knjige. Da li u Šidu, ili u TV Novi Sad, svejedno je gde. Naći će vas. Lepe i kulturne dame se uvek lako zapamte...

Vreme je već bilo poprilično odmaklo. Zbog nužnosti ovare ostalih zaključnica, Miša se izvini prijatnom osoblju Radio Šida zbog žurbe, zahvalan na kupovini, kafi, soku i prijatnom susretu. Tada siđe stepenicama na ulicu, uputivši se u ostale obližnje firme, radi ovare svih preostalih zaključnica. Srećom, sve te firme bezjahu u blizini, tako da nije ni morao pokretati svoj parkirani automobil.

Osetio je blagi umor. Rešio je da prošeta i pogleda zanimljive šidske izloge. Bio je i pomalo gladan. Zatim je ušao u jedan maleni restoran i seo za sto kod vrata. Naručio je "šeps" i dve žice mesa sa roštilja. Dok je pijuckao hladan sok, na zidovima restorana primetio je čudne uramljene leptirove, koji su bili mali, srednji i ogromni. Bili su pojedinačni ili kao bračni parovi. Svi su uramljeni i probodenii glicama. U međuvremenu je pristigao i kelner, donevši na pljosnatom širokom tanjiru dve žice ražnjića, sa nešto svežeg pomfrita, hleb i salatu. Tad ga Miša upita:

- Molim vas! Zaista su vam čudni ovi ramovi... ovi leptirovi!? To još nisam video u svom životu...Preparirani, kao prirodni, baš veličanstveno!

- O, da! U pravu ste – reče kelner, pa nastavi. – Svi naši gosti to kažu. Mnogi pitaju za cenu. Bilo je i nekih bogatih namernika, koji su vadili neku ozbiljnu lovnu... Hteli su ovo sve sa zida da kupe. Na njihovu žalost, moj gazda restorana nije htio ni da čuje.

Miša je ustao od stola i počeo iz blizine razgledati ramove sa egzotičnim prepariranim primericima na zidu restorana. Ispod svakog leptira je pisao latinski naziv, poreklo i godina kada su ulovljeni: Peru, Čile, Salvador, Trinidad...

- Vrlo zanimljivo! – reče Miša, pa nastavi. – Kažete, vaš gazda je nabavio ove leptirove, ali gde? Od koga? Da li je to možda vaš sugrađanin?

Kelner se malko počeša iza uva, shvativši da mora da odgovori.

- Kako da ne! Leptirove lovi naš Šiđanin, jedan momak zvani Zjalić... On radi tu, u komšiluku u Radio Šidu, kao tonski snimatelj. Ali, on privatno putuje po dalekim zemljama i lovi ovakve leptirove i još štošta. Ma, čudo od čoveka.

I, taman kad je Miša htio da još nešto priupita kelnera, on ushićeno glasovito podviknu:

- Evo našeg svetskog lovca na najlepše leptirove na planeti! – pokazujući na mladića koji je taman kročio na vrata restorana.

- Glavom i bradom, mister Zjalić! – viknu kelner i iz šale pokloni se ka drvenom žuto ofarbanom podu.

Miša je pogledao došljaka. Bio je to mršuljavi mladić oko trideset godina, asketskog lica, duže kose, sa malenom riđom i retkom bradicom. Zatim je pozvao mladića za svoj sto, što je on ljubazno prihvatio, pa se on odmah obrati Miši:

- Baš mi sad moji u radio-stanici rekoše za vas. Kazali su mi da ste bili kod nas. Čak sam doznao da ste ušli u ovaj restoran. Znate, naš gradić je mali, pa se zato sve dozna, ko u njega ulazi – zatim nastavi. – I ja bih kupio neke knjige od Vas, a mogli bismo i da trampimo za neke moje leptirove... Imam u kući još nekoliko primeraka, uramljenih!

Miša se oduševio. Nažalost, trampa nije mogla da se realizuje, jer je prodao sve knjige do zadnje. Ipak, lovac leptirova mu je pružio svoju vizitkartu, pa da se čuju i vide, kada bude mogućnosti.

Nad malenim sremačkim gradićem već se spuštala senka duboke hladovine, što je bio znak da je sunce već uveliko počelo da sakriva svoju

žarku glavu. Miša krenu ka svom “tristaću”, i upalivši motor, polagano je vozio kroz grupice ranih večernjih šetača, niz glavnu ulicu.

Bio je veoma zadovoljan. U njemu su se preplitali utisci o susretima sa novim kupcima knjiga u malenom sremačkom gradu.

U sebi je pomislio: “Baš je život čudan. Za kratko vreme čovek doživi toliko toga lepog, u svojoj misiji na plasmanu knjige”.

Zatim je izašao iz Šida. Njegov automobil se počeo spuštati pored brda Gorica, vijugavim asfaltnim putem u pravcu bačke strane. Mirisi lipovačke šume, četinara, graba i hrasta, oko su svud slali iskonske impulse nedirnute prirode dok je prolazeći pored Sotskog jezera posmatrao odsjaje belih ribica, koje su iskakale iz bistre vode, pa se u nju ponovo vraćale...

Sotsko jezero, pored Lipovačkog brda i Gorice – nedaleko od Šida

ČESTITKE, UZ MALKO SUJETE

Tako su tekli Mišini dani na terenu. On je sve bolje i uspešnije radio. Ređale su se izložbe knjiga u Šapcu, Rumi, Bijeljini, Brčkom, Kuli, Baču, ponovo u Somboru. Zatim u Odžacima, Novom Sadu...

Predao je i svoju prvu mesečnu realizaciju u poslovniči "Rad" u Novom Sadu. Pažljivo i pedantno, rukovodilac poslovnice, Veselin Albulj zvani Vesa, pregledao je overene zaključnice i prijatno se iznenadio.

- Mladiću. Pa vi ste uradili sjajan posao. Doneli ste više prometa nego što pravi mesečno naš poznati as Žika Ivanović, a Radoša Subotića ste prešišali za trodublo! – reče Veselin, zamolivši sekretaricu Svetlanu da to sve još jedared proveri električnim kalkulatorom.

Sumnje nije bilo. Po konačnom zbiru, Miša je doneo najveći junski promet, ne samo u poslovniči u Novom Sadu, nego i u samoj matičnoj centrali IP "Rad" u Beogradu, i to sve za samo dvanaest radnih dana.

Veselin je nastavio:

- Mladiću. Vi ste uspeli, da jednim udarcem ubijete tri muve. Em ste doneli najveći promet, em ste ispunili zadati plan (normu) od moguća tri, već za dva meseca vašega probnog staža. Čestitam!

I Miša je bio zadovoljan. Nisu mu pohvale njegovog rukovodioca dale tolika krila, koliko samo saznanje da on sam oseća u sebi, da može još više da pruži. Možda čak da postigne i najveće republičke rezultate?

Popio je sok koji mu je ponudila lepuškasta sekretarica Svetlana, i sa novim julskim putnim nalogom, krenuo ka Kisačkoj ulici po svoje novo trebovanje robe. Tamo je zatekao magacionera Slobodana Mraovića, koji je već telefonom čuo vesti o Mišinim briljantnim uspesima.

- Čestitam! Bravo! Odlično, dečko. – Rekao je i nastavio. – Po pravilniku poslovnice, sad imate pravo na dupli lager knjiga, proporcionalno predatoj realizaciji ovoga meseca. Tačnije, to su naša ustaljena pravila IP "Rad", koja su dostavljena Vesi i našoj poslovnici u pismenoj formi, čiji

pravilnik je lično potpisao generalni direktor „Rad-a“ Milenko Kovačević.

Miša se tome obradovao i upitao magacionera Mraovića:

- Da li mogu uzeti još neke robe, za koju smatram da bi mi išla?

- Svakako, svakako – reče Slobodan – međutim knjige Dostojevskog, Andrića i Larusovu enciklopediju, možete dobiti po dva kompleta maksimalno. Toga nemamo baš puno u magacinu, a i smatra se da je to dobra roba na tržištu knjige uopšte. – Zatim je magpcioner nastavio. – Moraćete, ipak, da uzmete i dvadesetak paketa Simenona i Gardnera...

I, pošto je pretpostavljao da je Miša ukapirao, zašto se i ti kompleti knjiga “moraju uzeti”, nasmešio mu se, što bez pogovora prihvata ovaj prijatni mladi čovek, sva pravila izdavačke kuće.

Dok je Miša potpisivao otpremnicu robe, našalio se i rekao magacioneru Slobodanu:

- Prodaće se i taj Gardner i Simenon, nisu ni oni izdavačke babaroge!

U tom trenutku, na vratima magacina pojavio se i njegov mladi kolega Ljubo (Đorđević) sa par kolega, koji su Miši pružili ruku i čestitali mu na odličnom poslu.

- Već svi u poslovnici pričaju da si, Mišo, već primljen u stalni radni odnos, na časnu reč – reče Ljubo i poče da vadi “pepermint” iz džepa pantalona. Ponudio je i Miši, koji se zahvalio, ali je odbio bombone.

U magacin u Kisačkoj, su pristigli i nekoliko starih asova, radi trebovanja svoje robe. Bile su tu i tzv. “lokomotive prodaje knjiga”, omaleni Radoš i visoki Žika. Radoš je ikreno čestitao Miši na odlično ispunjenoj normi, a Žika mu je mrzovoljno pružio ruku, blago, nevoljno, nekako sa pola snage.

Miša je u tom neljubaznom i neiskrenom stisku ruke, u kome je bilo više neke bezrazložne sujete, a manje prave ljudske topline – pokušavao da pronikne u razloge za to.

U sebi je pomislio: “Pa, mi smo kolege, tek se tako kratko poznamo!” Pitao se, zašto je Žika, za razliku od svih ostalih njegovih kolega, pa čak i starijeg asa omalenog Radoša – ispoljio toliko sujete, bolje reći zavist na uspehe mladog kolege, koji obećava da će dobro raditi svoje poslove. Ta misao ga je pratila i dok je kretao ka svome automobilu, do vrha napunjenog novim knjigama. Misao ga nije napuštala ni kada je već uveliko svojim “tristaćem” hitao ka Bačkoj Palanci.

Bez zadržavanja u Novom Sadu, stigao je do kafane “Božur”. Parkirao je svoj automobil i ušao unutra. Kafana je bila skoro prazna, sem trojice ljudi za stolom, koji su časkali sa nekom mlađanom crnkom.

Miša je seo za jedan sto kod vrata, a crnokosa devojka, očigledno konobarica, prišla je njegovom stolu i rekla:

- Izvolite, čime mogu da vas poslužim?

On je pogledao mladu crnokosu konobaricu, koja je imala negde oko dvadesetak. Njene krupne dojke su joj skoro rascepale usku belu bluzu.

- Donesite mi hladan “šveps”!

- Nemamo “švepsa”, može li “tonik” – reče mu mlada konobarica, uz primetni poluosmeh.

- Može, ali odmah dupli – uz smešak, reče joj Miša.

Konobarica je donela dve flašice hladnog “tonika” sa jednom čašom uz reč “prijatno”. Zatim se vratila za isti sto, gde su sedela tri muškarca. Po dijalektu, Miša je odmah zapazio da su došljaci negde iz dubine Bosne, možda od Bijeljine, Brčkog ili Modriče.

Miša je polagano ispijao hladan “tonik”. Kroz misli su mu šetale slike staroga društva, kada se prvi put zaposlio u bačkopalanačkoj „Majevici“ i kada je (1974) kupio svoju novu narandžastu “zastavu 1300”. Setio se svojih nerazdvojnih drugova džudista i karatista i bačkopalanačkih bodibilder-a: Kiće Jandrića, Neđe Lugonje, Neđe Maleševića, kao i Miće, Slavka, a posebno veseljaka Bogdana Porobića iz Gajdobre, sa kojim je obilazio romantične kafane sve duž puta Bačka Palanka – Novi Sad. Od motela “Poloj”, čelalarevske kafane “Tri šešira”, begečkih kafana “Kod Klure”, “Kod Babe”, „Borine birtije“, i naravno ove kafane zvane “Božur“, u kojoj sada pije svoj “tonik”. Znao je, Miša, da povremeno, vikendima, ode sa društvom do jedne od ovih kafana, više zbog dobrih tamburaša i vrcavih pevačica. Alkohol je on ipak izbegavao, a kao sportista (karatista) nije nikada ni pušio u životu.

Misli su mu se ređale jedna za drugom, ovde, za kafanskim stolom. Zatim je popivši svoje sokove, dao znak crnokosoj konobarici da naplati. Devojka je prišla njegovom stolu, i dok joj je plačao, pogledavši u nju diskretno ju je upitao:

- Gde Vam je ona koleginica, mislim da se zvala Slavica? Sećam se da je bila veoma lepa. Između ostalog, i zbog nje – gostiju je ovde bilo puno.

Tada mlada konobarica sede, pogladi svoju dugu kosu i započe priču:

- Da. Ta Slavica, bila je rodom iz nekog sela kod Kotor Varoši. Istina, ona je stvarno punila ovu našu kafanu "Božur", a svi gosti su je zvali lepa Bosančica. Gazda Demir je bio prezadovoljan. Ona je ovde bila došla iz jedne beočinske kafane. Sve je bilo u redu, dok ta konobarica Slavica nije jednog dana pobegla sa nekim udvaračem molerom iz Han Pijeska. Eto, sada ja radim ovde u „Božuru“, umesto nje...

- Lepo. Sa srećom – reče joj Miša i zahvali joj na ljubaznosti i maleenoj zanimljivoj priči.

Napolju je veliko naoblačenje nagoveštavalo brzu promenu vremena. Miša je izašao iz "Božura" i seo za upravljač svog automobila i krenuo putem ka Bačkoj Palanci. Prve kapljice kiše, počele su lagano dobovati u vetrobransko staklo. Nastala je prava provala oblaka, a nebo se spojilo sa bačkim njivama. Miša je u putu susretao mnoge traktore sa prikolicama, koji su bili zatečeni iznenadnim nadolaskom nevremena.

Zatim je kiša polako posustajala. Negde kod Polojskih šuma, zaklonjeno sunce se stidljivo probijalo kroz koprenu oblaka koji su polagano šetali nebom, negde prema severu bačke ravnice.

Polojska šuma – desno pored regionalnog puta Bačka Palanka – Čelarevo
(Snimak: autor knjige dr Milivoje Došenović)

STVARANJE USPEŠNOG MENADŽERA

I tako, prolazili su dani. Miša je svoj posao sve više kristalizovao. Ustajao je uvek poprilično rano, pre svitanja zore, putujući u sve udaljenije varošice vojvodanske ravnice.

Kada bi se vratio kući, u trenucima odmora, uveče, proučavao je raznu literaturu i upoznavao se sa knjigama koje je prodavao. Zapisivao je i analizirao sadržaj i interesantnija poglavlja između stranica, koja bi mu možda u prezentovanju pred kupcima “šaltovala” nastup i razbila bilo kakvu, makar i najmanju disonancu. Želeo je da na samom početku svog puta, počevši od izvora, odmah dopunjue i popravlja svoj stil. Trudio se da u svome nastupu doda i edukativnu potporu, koja bi mu bila dragocena u ophođenju sa brojnim kupcima na terenu.

Duboko je razmišljao, kakav odnos zauzeti prema knjizi, ali sa zdravim gledištem. Sve je više shvatao – da je važan društveno-ekonomski aspekt kao osnovni pristup definisanju knjige, po kome je sama knjiga isključivo “kulturno dobro” – pretrpeo određeni pomak i takvoj definiciji suprotstavio nove pozitivne alternative. Da je knjiga “kulturno dobro” to je nesporno, ali je knjiga i više od toga, jer u njenoj strukturi učestvuju mnogo-brojni subjekti: od autora, koji za svoj napisani trud očekuje honorar u vidu procenta od izdavača, koji je na imperativnom nivou varirao u procentima od deset do dvanaest posto od prodajne cene knjige. Tu slede i proizvođači i snabdevači papira, koji kroz saradnju sa štamparijama ili izdavačima, očekuju da kroz prodatu knjigu, naplate svoj deo za domaći ili importovani papir i drugi repromaterijal (hemikalije, offset ploče itd.). Zatim, sama proizvodnja knjige, gde je u korelaciji štamparije i izdavača izvršeno trošenje sredstava za proizvodnju. Pa se, naravno, očekuje i da odštampana knjiga omogući ostvarivanje dohotka svima onima koji su je i napravili. Međutim, badava je knjiga odštampana ako ona leži u magacinima ili je zaturena u čoškovima donjih redova nedirnutih knjižarskih

polica. Raznovrsne reklame o rađanju nove knjige, koje se prezentuju u sredstvima informisanja (štampanim medijima ili televiziji), sa sloganima „...nova knjiga ta i ta, ugledaće sutra svetlost knjižarskih izloga” predstavljaju najveću šaradu. Koje li zablude gledalaca ili ljubitelja knjige! Kao da su knjižarski izlozi kiklopskih razmara, pa će svaka knjiga ugledati svetlost knjižarskih izloga?

Sudbina odštampanih knjiga, često je u srazmeri sa raspoloženjem poslovoda samih knjižara i njihove naklonosti prema autoru ili izdavaču, da li će određena knjiga zaista i ugledati svetlost knjižarskih izloga.

Sve je to mlađanom Miši bilo toliko jasno, a sam njegov posao na terenu, tu, u bazi, među direktnim kupcima – razbijao mu je mnoštvo stereotipa. Jer je shvatio činjenicu, da kupovina i prodaja knjige – verifikuje njenu vrednost. Samo dokoni kritičari imaju neku svoju drugačiju filozofiju ili teoriju koje ne piju vodu. Zar ne zvuči neozbiljno, čak smešno, kada pročitamo kako je neki kritičar izjavio da knjiga *bestseler* nije književno delo. Eto, jednog od brojnih stereotipa u vezi sa definicijom knjige. Književni kritičari začaurenici u svojim filološkim ljušturama, smatraju da profitabilna knjiga – sama sebe izgurava iz društva književnih dela. Kako zanemariti činjenicu – da su se knjige nekih „ninovaca“ slabo kupovale?

Ako se vratimo na “običnu knjigu”, koja nije uspela da postane bestseller, pitanje je kakva je sudbina te knjige ako ona nije stigla do svoga konzumenta. Samo kupovinom i prodajom, društvo verifikuje njenu vrednost.

Razmišljaо je, Miša, o toj problematici. Putujući, i prodavajući knjige na terenu, shvatao je realnost da je knjiga ne samo “kulturno dobro”, već je knjiga i roba, posebna i dragocena roba, koja, i u ekonomskom i duhovnom smislu, pruža blagodeti svim činiocima, koji u knjizi vide svog dragocenog partnera, sa kojim će bolje i prosperitetnije živeti.

Takođe, Miša je, putujući i nudeći knjigu na terenu, vrlo brzo shvatao činjenicu da su sistemi plasmana preko klasičnih knjižara ili na sajmovima nedorasli eksterijernom plasmanu knjige, u kome se kupci traže. Takav posao Miša upravo radi. Plasman knjiga u eksterijeru je bio pravi put i u kvantitativnom i u kvalitativnom smislu. On je odlično proučio teorijski aspekt o knjizi kao “kulturnom dobru”, ali je, dopunio svoja razmišljanja i saznanjem da se zapravo na terenu vodi glavna bitka, gde knjiga krči svoj put. Ostajući samo teoretičar, a ne i praktičar, ne može se uspeti u prodaji

knjige. Po Antoneu de Melu: „Na visokom obrazovanju naučimo ispod polovine znanja za rad, dok većinski procenat mora da sačinjava praksa...“

Razmišljaо je Mišа još o nečem. U njegovom preduzećу IP “Rad”, čuo je priče od stariјih trgovачkih putnika, da je u direkciji u Beogradu – zaposlen na mestu eksterijetnog menadžera knjige i diplomirani psiholog, magistar ekonomije Žarko Albulj, brat rukovodioca njegove poslovnice u Novom Sadu, Veselina Albulja. Čuo je Mišа priče od mnogih zaposlenih i u drugim poslovnicama, da diplomirani psiholog, Žarko – ni po prometu, a ni po stilu menadžmenta – nije Miši uopšte dorastao.

Sa primetnom dozom realnosti i dobroćudnosti svoje duše, Mišа je o tome duboko razmišljaо, postavljajući u sebi pitanja: “Kako to da ja uspešnije radim na plasmanu knjige, od moga kolege Žarka, koji je psiholog, čak magistar ekonomije?” Pitao se: “Kako to, da je jedan diplomirani psiholog, čak sa nekim osrednjim realizacijama učinka među ostalim menadžerima knjige. Zar je zaista moguće, da jednog diplomiranog psihologa “prešišaju” u prodaji knjiga – momci sa srednjom stručnom spremom?”

Takva razmišljanja su mu se vraćala, uvek kada bi mesečno predavao troduplo veći promet od kolege Žarka. I posle određenog vremenskog perioda, Miši se nametnuo odgovor na to pitanje, ali i sa novim potpitanjem samom sebi: “Možda se ovaj naš posao trgovackog putnika sa knjigama ne školuje nego se stvara”? Da li je uspešnost dobrog menadžera, u skupu rođenog talenta, podsvesti, volje, kao i onog važnog – da čovek ceni posao koji radi, prosto da zna šta hoće”? Da. Možda je to odgovor?

Osvanulo je i vedro jutro. Mišа je rano ustao. Bio je oran, nije izgubio nimalo svoga radnog optimizma. Majka mu je ustala još pre njega, i upitala ga da li je dobro spavao. On joj uz smešak reče:

- Majko, ti si mi poklonila život, hvala ti. Ali, ja u svom životu što si mi ga darovala moram nešto i napraviti. Uz ideje i volju, majko. Sada bih da krenem, jer me čeka novo putovanje. Idem malo do Srema.

Zatim se obukao, i bez doručka sa akten-tašnom sišao do svoje obližnje garaže. Kroz desetak minuta već se svojim „tristaćem“ penjaо uz zapadne obronke Fruške gore, vijugavim putem ka Šidu.

Maleni sremski gradić je još spavao. Mišа je zaustavio svoj automobil ispred spuštenih pružnih rampi. Posle dužeg čekanja protutnjao je ekspres Beograd-Vinkovci-Zagreb. Rampe su se napokon podigle, i on je krenuo.

Prošao je sremsko selo Adaševci, i na petlji skrenuo na auto-put u pravcu Sremske Mitrovice.

Sunce koje se polagano rađalo na istoku, svojim je zracima milovalo zlaćano klasje zrelih sremačkih žita. Duž auto-puta "Bratstvo i jedinstvo" bejaše mnoštvo malenih privremeno sklepanih kućica-daščara, prodavaca zrelog bostana, koji su još od sinoć čvrsto spavali pored svojih obešenih kantara, što su se klatili od prijatnog blagog povetarca. Naišao je na dugačku kolonu automobila, koji su pretovarenih paktregera, više ličili na omanje kamionete, a manje na putničke automobile. Po međunarodnim oznakama na zadnjim staklima i registracijama, moglo se zaključiti da su turski gastarbajteri u povratku iz nekih zapadnih evropskih zemalja.

Miša je ulazio u Sremsku Mitrovicu. Tu, ispred "KP doma", primetio je desetak zatvorenika u svojim sivkastim uniformama i sa titovkama na

Centar Sremske Mitrovice (druga polovina XX veka)

glavama, koji su poširokim i dugačkim metlama čistili parkinge ispred hotela koji je bio tik uz mitrovački zatvor. Prošao je preko koloseka pruge u blizini fabrike obuće "Dijana" i stigao u strogi centar grada. Odabrao je jedno pogodno mesto, pored apoteke i tu parkirao svoga narandžastog "tristača". Izvadio je montažne stolove i poređao knjige za prodaju. Već je bilo prošlo sedam časova. Međutim, pored njegovog automobila se, na nekih petnaestak metara parkirao plavi metalize automobil "reno 4". Iz njega je izašao povisoki brandonja duge kose, koji je odmah prišao kod Mišinih stolova i rekao:

- Zdravo, kolega! Ja sam Milorad Šćekić, iz Sremske Mitrovice sam. Radim za IKRO "Mladost" Beograd. Da li će ti smetati i moja izložba?

Miša je pogledao u pridošlog kolegu sa knjigama. Bio je to momak približno njegovih godina, tipični Crnogorac, i po naglasku i po toleran-

tnoj navalentnosti, koju, uglavnom, većina Crnogoraca u sebi nose. To je Miša dobro zapamtio još iz vremena služenja vojnog roka u Skoplju.

- Samo ti, čoče, parkiraj i prodavaj – reče mu uz osmeh Miša – pa nastavi. – Ja sam u tvom gradu, tvoj gost sam ovde. Trebalo je da ja tebe pitam za dozvolu... šalim se, mrčo, – reče Miša uz dobroćudan osmeh.

Crnogorac Šćekić tad potapša Mišu po desnom ramenu i poče iz svoga plavog metalize “reno 4” izvlačiti knjige i ređati ih po haubi, krovu i vetrobranskom staklu malog automobila. Tada mu Miša kroz šalu doviknu:

- Gde su ti stolovi, kolega?

Milorad Šćekić se osmehnu, pogladi dužu bradu i odmahnu rukom:

- Ma, ko će još pored knjiga vući i stolove – reče, pa odšeta do obližnjeg kioska po cigarete.

Na radost i Miše i njegovog novoupoznatog kolege Milorada, već rano obe izložbe su dobro započele. Međutim, Miša je bio uspešniji sa forsiranjem dela Tolstoja, Jesenjina, Dostojevskog... Bio je uspešniji i zbog svog odličnog stila, kako mu je nekad rekao stari Somborac sa crnim štapom “primo tempore, primo portio jure”.

Crnogorac Šćekić je bio prijatan mladi čovek, prilično pričljiv, a po Mišinom shvatanju o psihologiji ljudi – dosta je i obećavao. Međutim, Miša je zapazio da je Crnogorac Šćekić više vremena trošio na udvaranje zgodnim mladim devojkama i sisastim sremačkim gospodjama, bez razlike. Miša je u kolegi Miloradu prepoznao švalerčinu u genima, a možda ga je varao prvi utisak, ko zna?

- Hej, kolega! Daj mi par tih tvojih Tolstoja, da trampimo za moje komplete knjiga “Mir Jam”. Pomozi malo, da i meni krene – reče Crnogorac, i dođe kod Mišinog stola, zatim nastavi:

- Dobro ti, čoče, ubedjuješ ove moje Sremce. Radiš ka “doksa”??!

Na ove šaljive komplimente, Miša se srdačno nasmeja. Crnogorac ih je izrekao u svom prepoznatljivom i duhovitom žargonu.

- Može! Donesi mi šest upakovanih kompleta “Mir Jam” od zagrebačkog izdavača „Alfa“, i dobićeš šta želiš sa moje tezge... Moram ja iskreno pomoći svom novoupoznatom kolegi – reče Miša i dodade:

- Izračunaj ti to i saberi cene, pa da iskompenziramo... Baš mi treba tih knjiga ljubavnog žanra, za ove tvoje Sremice – reče mu Miša i priseti se književnice Milice Jakovljević, koja je pod pseudonimom Mir Jam na-

pisala lepe plačljive sentiš romane o ljubavi, braku, rastancima, baš sve ono što pripadnice lepšega pola halapljivo čitaju („Ranjeni orao“ itd.).

Crnogorac Šćekić je doneo šest kompleta Mir Jam i odneo za uzvrat sa Mišine tezge dva Tolstojeva kompleta knjiga, jedan Jesenjinov komplet i dve knjige Velikog narodnog kuvara.

Već se bližilo podne. Mitrovčani su baš bili fini ljudi. Toliko su puni srdačnosti i neke mirnoće. Čak je i jedna devojka iz obližnje agencije upitala Mišu i Milorada da li im treba kafa ili hladan sok?

Miša je ubrzo prodao skoro sve knjige. Ubacio je tad stolove u svoga narandžastog „tristača“ i prišao da se pozdravi sa novim kolegom Miloradom Šćekićem, koji će časkao sa jednom plavušom kod svog „renoja 4“.

- Daj, malo ostani kod moje tezge, Mišo! Ubeđuj pomalo i moje kupce, pomozi kolegi – kroz šalu reče Milorad.

- Možda i hoću... što da ne... sve za moga kolegu – reče kroz osmeh Miša, i poče da animira pridošle kupce oko Miloradove tezge s knjigama. To je radio pitko, umereno nametljivo i srdačno. Pao je novi pazar. Međutim, zbog obaveze koje je Miša imao, radi ovare svih svojih napravljenih zaključnica, a koje je sve morao pečatirati u firmama gde su bili kupci zaposleni – izvinio se kolegi Šćekiću, srdačno se pozdravi sa njim i reče:

- Drugar moj, srećno! Dobar si ti. Mirišeš mi na budućeg uspešnog menadžera sa knjigama, a možda i na uspešnijeg šefa neke poslovnice, jednoga dana, mrčo, nikad se ne zna...

Milorad je mahnuo rukom Miši, sa željom da se ponovo sretnu.

Miša je krenuo na overu svojih zaključnica. I tada se desilo nešto vrlo lepo. Nešto slično kao u Somboru. Desio se ponovo sistem „kupac vuče kupca“. Prilikom ovare zaključnica u mitrovačkim radnim organizacijama, uvek se prijavljivalo još po dvoje-troje novih kupaca knjiga. Miša nije imao više knjiga kod sebe, ali je obavezno zapisao imena potencijalnih kupaca, kojih se već nagomilalo na novih tridesetak. Eto razloga da on opet, sutra, krene u lepi kićeni Srem.

Miša je u automobilu pregledao još jedanput overene zaključnice sa imenima kupaca i firme na njima: „Kompred Sava“, „Mitrotrans“, „Luka Leget“, „Fabrika šećera“, „Kormprodukt“ „Drvoprerađivačko-hemijska škola“, „Sremska mlekara“, „Dijana“, „Fudin“, Kombinat „Lola Ribar“...

Otvorio je bočno staklo svog automobila. Sunce je uveliko peklo. Kroz

prozor se uvlačio miris obližnje reke Save i mačvanske ravnice. Tada je krenuo auto-putem prema Šidu, da bi odatle nastavio do Bačke Palanke. Na dvadesetom kilometru puta, kod jednog improvizovanog šatora, tik uz auto-put, Miša je zaustavio automobil van zaustavne trake i prišao šatoru. Pored nekog starog kantara, sa presavijenim kaputom ispod svoje glave, kunjao je starac. Kraj njega su bile gomile zrelog bostana.

- Domaćine! – viknu Miša i prenu starca koji lako poskoči i polubunovan poče maramicom da briše staračke krmeljive oči.

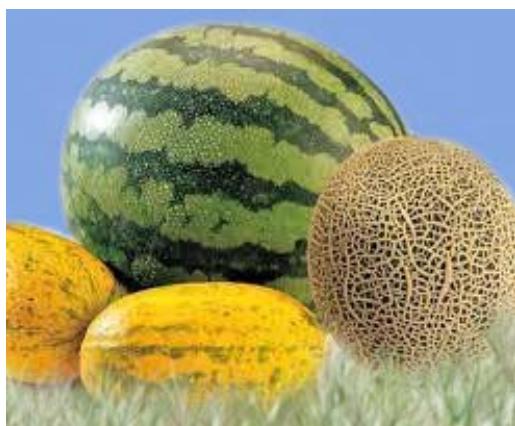
- Pošto dinje? – upita ga Miša, i ne čekajući odgovor starca, poče da bira lepe, osrednje zrele dinje. Odabralo je četiri komada, izvadio je novac i platio starom bostandžiji, koji mu je odneo dinje do automobila.

- Biće vam jako slatke i veoma ukusne...One su iz moje baštete, tu, u blizini – reče starac i ubaci u Mišin gepek i nekoliko krastavaca besplatno.

- Hvala vam, starče – reče Miša i dodade:

- Ove krastavce ču pokloniti majci, a ovim dinjama ču odbradovati jednu lepu, dugokosu Vesnu... moju devojku, Palančanku. Ona posebno obožava dinje.

Zatim je srdačno pozdravio starog bostandžiju i seo za volan svoga narandžastog “tristača”. Automobil je zagrabilo auto-putem kroz sremačke pejzaže. Negde u daljinji, sa desne strane, videli su se i obrisi Crvenog Čota, najvišeg vrha Fruške gore, koga su grlili prozirni sivkasti oblaci.

Delovi centra Novog Sada (sedamdesetih godina XX veka)

RIBE I VODOZEMCI

Druženje sa knjigom za mlađanog Mišu, bio je ulazak u svet čarobnog kontrasta protkanog mnogobrojnim putovanjima i susretima sa zanimljivim, dobrim srdačnim ljudima. Svaki novi kutak koji je obilazio, otkrivaо mu je veliki deo svoje poštene duše, deo svoje autonomne strukture i svoj autentični milje. Koliko je samo doživeo nezaboravnih i toplih susreta u malenim naseljima, gde knjiga skoro da nije ni nuđena – ne zato što тамо ti ljudi ne vole knjigu, već zbog same lokacije где se ta naselja nalaze.

Kao po nekoj inerciji, prodavci knjiga na terenu, listom su locirali svoju prodaju u velikim gradovima i varošicama sa većim industrijskim kompleksima, školama i institucijama. Malena naselja nisu imala te privilegije. Njihovi žitelji, knjige su mogli čitati samo u svojim malenim i jako skromnim čitaonicama, bar su to u selima i imali.

Shvatio je, Miša, to, jednoga dana, kada je na relaciji Odžaci-Apatin, negde kod sela Sonta, levo od glavnog puta, u jednoј šumici, otkrio ekonomiju i malo naselje Mladi Borac, gde je toplo dočekan, i čiji su meštani kupili od njega dobre naslove knjiga, koje im je on nudio.

Ređali su se mala zanimljiva i živopisna naselja redom: Ribarevo kod Apatina, Nova Kula kod Kule, Romanija, Sutjeska i Zelengora kod Crvenke, Kosančić kod Savinog Sela, naselje Kamendin u siriškom ataru, agrarna naselja kod Baćke Topole, zatim Galad kod Kikinde...

Putovao je Miša u mnoga sela koja su bila tzv. slepa creva u odnosu na urbane sredine, kako naš narod kaže “na kraju sveta”: Jamena, negde duboko iza Šida, kod bosutskih šuma, Gakovo, maleno selo na krajnjem severu iza Sombora, tik uz granicu sa Mađarskom, zatim sela Riđica, Bođani, kao i neka sremska sela, duboko sakrivena u zimzelenim šumama Fruške gore: Ležimir, Sviljoš, Bingula, Čalma, Novi Radinci...Bilo je takvih malih sela i po Banatu: Međa, Torda, Mihajlovo, Belo Blato... I tako redom, kako je i prolazilo vreme, Miša je sve više putujući na terenu

imao želju da obilazi i upoznaje te malo zabačenije krajeve, gde do nekih nikada nisu sprovedene šine i železnički pragovi. Miša je putovao do tih dobrih ljudi, koji su mu se radovali dolasku, a njegov trud je uvek bio nagrađen topлом ljudskom rečju, kafom i čašom dobrog domaćeg vina, a zimi toplim čajem. U tim dobrim ljudima bejahu čestite duše, pune prave neokrnjene ljudske iskrenosti. Putovanja je kombinovao, odlazeći u velike gradove, ali i u mnoga malena sela i zabiti. Bez bilo kakve sumnje, sve više je shvatao, da su izložbe po trgovima velikih gradova – izgubljeno vreme, u odnosu na njegove dobre sposobnosti sugestivnim delovanjem prema svojim kupcima. Blagom pitkom rečju (naracijom), duhovitošću, dobrom prezentovanjem knjiga koje je nudio, prirodnim šarmom koji je nosio u genima, kao i svojim opuštenim ponašanjem, bez imalo treme pridobijao je ljude. I ne samo to. Shvatao je, Miša, da uspešan menadžer mora imati i na desetine sitnih drugih “trikova”, pored svoje predispozicije. Ti maleni sitni “trikovi”, bolje reći maniri – iako su bili na pogled neke sekundarne stvari, i te kako su bili potpora onih nosećih, primarnih stvari, koje čine kompletну ličnost vrhunskog menadžera knjige. Svaka njegova sklopljena zaključnica je njegova psihološka “borba” sa onim važnim kupčevim “DA” ili “NE”. To nije bila borba u nekom ratničkom smislu, već borba u stilu “vući kupca za rukav, ali mu ne pokidati rukav”. Reč *vući*, naravno, iskazana je figurativno. I na osnovu svega, na osnovu shvatanja i dubokog proučavanja same organizacije prodaje knjiga, na eksterijernom načinu plasmana – Miša je tada doneo odluku da prekine sa statičkim izložbama knjiga, po sistemu “dva stola, stoličica, čekanje kupaca”. Shvatio je da je to njegovo, iako kraće iskustvo, njemu dovoljno pokazalo da je potpuno prevaziđena floskula “da dobra knjiga sama sebe prodaje”. Njegovo saznanje je bilo apsolutno drugačije: “da samo dobar prodavac prodaje svaku knjigu”. Izložbe, sitemom “stolova” su radili svi: i akviziteri i trgovački putnici. Mnogi kupci nisu razlikovali akvizitera od trgovačkog putnika (terenskog komercijaliste). Kupcima je to bilo isto. A, upravo, bilo je isto kao što su iste žaba i riba. Tačno je da se obe bakéu i muvaju oko vode, s tim, što je jedna od njih istinski i častan stanovnik vode, u ovom slučaju to je riba, dok druga (žaba), čas je malko u vodi, čas na lokvanju, ili odšeta na suvo.

Kada bi se sve ovo preciznije protumačilo, to bi značilo sledeće: akvi-

ziter i trgovački putnik, uopšte nisu isto. Tačno je da i jedan i drugi imaju dodir sa knjigom, ali prvi (akviziter) to radi površno, od danas do sutra. Doneće menicu, potpisano od tetke, mame ili tate, odnese nešto knjiga iz magacina izdavača, i to prodaje na procenat. Uglavnom su to studenti, ili studenti-apsolventi, koji od zarade na prodaji knjiga, plaćaju svoje stana-rine usamljenim gazdaricama, zatim hranu, a ostane im i nešto džeparca. Ima tu i penzionera, naročito vojnih i policijskih, koji su prerano iskam-čili penzije zbog "bolesne kičme", a trče kroz izdavačke kuće kao pravi dugoprugaši, iako imaju pozamašne penzije. Mnogi od njih rade za više izdavačkih kuća odjednom. Međutim, nikada niko od njih nije uspeo da ostvari nekakvu realizaciju vrednu divljenja. Što se tiče ozbiljnije kate-gorije, tj. trgovačkih putnika, to je nešto sasvim drugo: oni su svi u stalnom radnom odnosu, imaju redovno socijalno osiguranje, radni staž, plaćena bolovanja, godišnje odmore i regrese. Tačnije, imaju sva prava iz radnog odnosa. Međutim, trgovački putnici su profesionalni menadžeri na eksterijernom plasmanu knjige. U rešenjima svih izdavačkih kuća, njihovo radno mesto se naziva još i "samostalni referent" ili "terenski komerci-jalista" i nikako drugačije. Nazivanje trgovačkog putnika koji je u stal-nom radnom odnosu "akviziterom" ili "dilerom knjiga" je notorna bu-dalaština neupućenih ljudi, koji nemaju pojma o strukturi izdavaštva i plasmanu knjige. Kao što mnogi ne razlikuju novinara od književnika.

Međutim, trgovački putnici (eksterijerci), imaju i jedno sukcesivno psihološko opterećenje, koje ih prati celog svog radnog veka, a to je famozna "norma". Norme su po pravilu poprilično velike, i one se podižu srazmerno eventualnoj inflaciji, bez obzira na kupovnu moć stanovništva koje kupuje knjigu. To je taj opasni "Damoklov mač", koji naoštren i većito dignut, stoji iznad glava trgovačkih putnika. Jer, oni imaju pravo samo dva puta podbaciti normu (sem ako nisu miljenici šefa poslovnice), jer, nažalost, treći podbačaj norme vodi ih u automatski otkaz. To pravilo nije samo propisano u izdavačkim kućama. To pravilo važi i za neke druge profile trgovačkih putnika, prodavali oni sijalice, čokolade, ili pak donji ženski veš. To je i logično, ako se gleda sa aspekta pošteno zarađe-nog ličnog dohotka. Jer, na kakve bi grane spalo jedno preduzeće, ako bi davalо platu svojim trgovačkim putnicima, a oni leškare kod kuća, igra-jući šah ili preferans sa prijateljima? Takođe, svojim trudom i kvalite-

tom, obavljaju uredno svoje radne zadatke (obavezno uručenje knjiga). Računovodstva njihovih izdavačkih kuća, pomno prate njihov rad (da li je naplativost predatih zaključnica bila uspešna). A poštuje se i neki ustaljeni kodeks koji im je prezentiran usmeno, od onog časa kada su dobili svoja rešenja za stalno zaposlenje u izdavačkim kućama.

Po ostvarenim realizacijama, trgovački putnici (eksterijerci), dele se na tri grupe: prvu grupu čine asovi, pravi virtuozi svoga posla “bookmans” (ljudi od knjige). Takvih je veoma malo. Oni su pravo blago za svaku izdavačku kuću, jer oni svojim ogromnim radom pokrivaju ukupnu normu svake poslovne jedinice, a time ispravljaju dubioze ostalih njihovih kolega koji podbacuju u realizacijama. Svaka izdavačka kuća ima po jednog takvog. Ako se uzme u obzir da u SFRJ ima pedesetak izdavačkih kuća, zna se ko su ti najbolji menadžeri knjige. Jedan od njih je *primus*. On je prvi među najboljima, od svih izdavačkih kuća u zemlji: “Mladinska knjiga” Ljubljana – Državna založba Slovenije, “Delo” Ljubljana, “Mladost” Zagreb, “Globus” Zagreb, “August Cesarec” Zagreb, “Alfa” Zagreb, “Liburnija” Rijeka, “Liber” Zagreb, “Bratstvo-jedinstvo” Novi Sad, “Matica srpska” Novi Sad, “Minerva” Subotica, “BIGZ” Beograd, “Cankarjeva založba” Ljubljana, “CIP” Zagreb, “Delta pres” Beograd, “Nolit” Beograd, “Narodna knjiga” Beograd, “Slovo ljubve” Beograd, “Sloboda” Beograd, “Dečje novine” Gornji Milanovac, “Rad” Beograd, “Vuk Karadžić” Beograd, “Prosveta” Beograd, “Grafički zavod Hrvatske” Zagreb, “Jugoslovenski leksikografski zavod” Zagreb, “Prosvjeta” Zagreb, “Jugoslovenska knjiga” Beograd, “Medicinska knjiga” Beograd, “Kultura” Beograd, “Sportska knjiga” Beograd, “Makedonska knjiga” iz Skoplja, “Misla” Skoplje, “Naučna knjiga” Beograd, “Obod” Cetinje, “Veselin Masleša” Sarajevo, “Svjetlost” Sarajevo, “Otokar Keršovani” Rijeka, “Partizanska knjiga” Ljubljana, “Pobjeda” Titograd, “Kršćanska sadašnjost” Zagreb, “Privredni pregled” Beograd, “Savremena administracija” Beograd, “Stvarnost” Zagreb, “Stručna knjiga” Beograd, “Srpska književna zadruga” Beograd, “Tehnička knjiga” Beograd, “Oslobođenje” Sarajevo, “Vojnoizdavački zavod” Beograd, “Grafički zavod Hrvatske” Zagreb, “Građevinska knjiga” Beograd, “Jugoslovenska knjiga” Beograd. To su državne izdavačke kuće u SFRJ. Privatne izdavačke kuće u Jugoslaviji još se nisu počele osnivati, sem što je samo bilo dopušteno, da kao

izdavač može biti privatno lice (kao što je to bio Beograđanin Slobodan Mašić, koji je sa suprugom objavio nekoliko knjiga manjeg formata).

Kada je započeta priča o kategorizaciji trgovačkih putnika (eksterijernih komercijalista na terenu), spomenuta je ona prva kategorija u kojoj su samo najbolji asovi. U drugu kategoriju spadaju oni sa solidnom mesečnom realizacijom, što bi se reklo, „zlatna sredina“. Oni su i najbrojniji, i oni takođe časno rade svoje poslove, kao i asovi, ali sa mnogo manje sklopljenih realizacija. Međutim, izdavačke kuće su vrlo zadovoljne sa njima, jer oni nikada po pravilu ne podbacuju u svojim normama, već tako guraju do zaslужene penzije.

Treća kategorija trgovačkih putnika (eksterijeraca) su svi oni „na repu“, koji kaskaju, realizacije prodaje su im slabe, na ivici su podbačaja normi, pa čak i podbacuju jednom ili dva puta u toku godine, ali ne i treći put, zbog opasnosti gubljenja radnog odnosa. Oni, ipak, vredno rade, hraneći svoje porodice. Njihov talenat i sposobnost su u srazmeri sa ostvarenim realizacijama na plasmanu knjige. Nažalost, njih takve ni poduži vremenski period, koji posvećuju radu sa knjigom – ne može napraviti boljim nego što su to oni sami. Sve te činjenice su dobro poznate u miljeu knjižarstva i izdavaštva, pa čak i u miljenu kupaca knjiga, jer su i kupci dobro upoznati sa faktorima – ko je majstor svoga posla.

I tako, vreme je išlo svojim tokom. Miša je uspešno ispunio svoj tre-mesečni probni rad sa značajnim realizacijama. Postao je vrlo brzo i republički šampion plasmana knjige. Čak se, po realizacijama prodatih knjiga približio i višestrukom jugoslovenskom rekorderu, iskusnom *bookmenu*, Novosađaninu Slavku Bjeloševiću, koji je radio za IP „Vuk Karadžić“ Beograd u predstavništvu Novi Sad, u kojoj je bila rukovodilac prestavništva Đurđica Jakobac zvana Beba, koja je volela prilično da cugne, ali je bila i sposoban rukovodilac izdavačkog sektora, bez premca, i ništa manje agilna od rukovodioca predstavništva IP „Prosveta“, Perom Markovinovićem iz Novog Sada, pa i mnogim drugim kolegama iz njene branše.

Miša je u poslovniči IP „Rad“ u Novom Sadu izvanredno napredovao. Retko je pravio izložbe, a više je počeo raditi „sa tašnom“, prezentujući razna izdanja direktno kupcima, koje je obilazio po uspešnim vojvođanskim preduzećima i značajnim ustanovama. Poslednju izložbu je napravio u Novom Sadu u Zmaj Jovinoj ulici. Bilo je toplo septembarsko jutro, a

čari miholjskog leta, slali su svoje impulse prelepotom Bačkom. Nebo bejaše vedro i plavo, a ipak sele se laste u južnije krajeve. Znaju one svoje vreme. Priroda živi po svom tradicionalnom kalendaru.

Miša je svratio u poslovnici IP "Rad" u ulici Dr Salvadora Aljendea broj trideset, u prizemlju zgrade, pored prodavnice mesa „Bačka Topola“.

- Dobro je što si stigao. Baš na tebe mislimo – stojeći ga dočeka bucmasti rukovodilac Veselin Albulj, i srdačno mu pruži ruku, pa nastavi:

- Znaš, imamo u magacinu oko trista primeraka knjiga "Planiranje privrednog razvoja" od Čobeljića za VEKŠ, pa ako bi ti to mogao...?

Miša se nasmeši i reče:

- Nema problema, šta još ima u magacinu, što vam ne kupuju?

Vesa se češnu iz uva, skide svoje naočari, stavi ih na sto, pa reče:

- Imamo i tri džaka onih slikovnica "Švrća" u plastičnim omotima?

- Može i to – reče Miša, pozdravi se sa rukovodiocem Vesom i sekretaricom Svetlanom i žurno izade iz kancelarije. Svojom "tristaćem" je začas stigao u magacin knjiga u Kisačkoj ulici 12.

- O, pozdavljam našeg republičkog šampiona – reče razdragano magpcioner Slobodan Mraović i ponudi Miši hladno pivo.

- Ne piće mi se – reče Miša, pa dodade. – Daj mi tog "Čobeljića" i te sve slikovnice „Švrća“, pa da garim!

Magpcioner Slobodan je pomogao Miši da utovari trista primeraka knjiga autora Čobeljića i svih šesto komada slikovnica "Švrća", pa se pozdraviše i Miša svojom "zastavom 1300" krenu put Limana i VEKŠ-a.

Viša ekonomsko-komercijalna škola (VEKŠ), bejaše smeštена u samom uglu u blizini Poljoprivrednog fakulteta. Miša je ušao u VEKŠ i upitao jednog studenta, gde je skriptarnica. Student mu je objasnio, i on je brzo stigao do nje. To je bila omanja prostorija od petnaestak ili nešto više kvadrata. Za većim drvenim stolom sedeo je stariji proćelav čovek sa naočarima, zagledan u dnevne novine.

- Dobar dan! – Reče Miša.

Čovek sa naočarima se trže, pa nekako pomalo plašljivo i taho upita:

- Izvol'te, ko vam treba?

- Treba mi šef ove skriptarnice – reče mu Miša ljubaznim tonom.

- To sam ja... Ja sam Vasa – reče čovek sa naočarima i dodade:

- Da niste možda došli sa knjigama?

Miša se ljubazno predstavi i sede na jednu ponuđenu, ali rasklimanu drvenu stolicu.

- Hoćeš li kafu? – reče Vasa, i ne sačekavši Mišin odgovor, pozva servirku da doneše dve kafe sa dve čaše kisele vode iz studentskog bifea. Miša je posmatrao prostoriju skriptarnice. Tu bejaše mnogo nekih neraspakovanih kompleta knjiga, učila, udžbenika, nekakvih svezaka raznih formata, a beše na stolu pisača mašina „biser“ i jedan dotrajali šapilograf.

- O, evo kafice – reče Vasa, i uz osmeh pruži Miši jedan poluzgužvan papir na kockice, na kome je bio spisak nekih naslova udžbenika.

- Ovoga mi treba, kao žednom ladne vode, mladiću – reče i dohvati svoju šoljicu sa kafom u kojoj kašičicom poče da meša dodati šećer.

Miša je pažljivo pogledao u spisak naslova. Beše tu dosta dela iz ekonomskih nauka, ali ovo što je on poneo u automobilu, nije bilo na spisku skriptara Vase.

- Čika Vaso. Ja sam vam doneo knjige prof. dr Dušana Čobeljića tristo primeraka, pa ako bi hteli...? – Vasa skide svoje naočari, počeša se iza uva reče. – Uh, uh, uzeo sam nešto Čobeljića, prošle nedelje od onog tvog šefa Vese, nije mi baš sad nužno da kupujem još – reče čika Vasa i polagano srknu kafu iz svoje šolje. Miša je duboko razmišljaо, kako da napravi pazar, ovde, sa čika Vasom na VEKŠ-u.

- Nema problema, čika Vaso. Odnesoh ja iz ovih stopa, ovog Čobeljića u Suboticu na Ekonomski fakultet, sa rabatom od trideset posto.

- Čekaj, čekaj! Što si zapeo sa tom Suboticom. Dobar ti je taj rabat, a i taj Čobeljić će se tražiti uskoro. Zatim se skriptar Vasa nasmeši ispod svojih naočara, pogleda Mišu, pa reče:

- Ne znam da li stvarno imaš plan za tu Suboticu. Ipak si me malko uplašio sa tom Suboticom. Znaš, sviđa mi se tvoj komercijalni pristup. Moji studenti bi mogli da nauče puno od tebe – reče čika Vasa, i pozva dvojicu krupnijih studenata i reče im:

- Pomozite ovom mladiću, da se prenesu sve knjige „Čobeljića“ iz njegovih kola, ovde, u skriptarnicu, do zadnje. Zatim odmah nastavi:

- Gde ti je ta zaključnica, mladiću?

Miša je bio prezadovoljan. Nije on uopšte imao namjeru da „ucenjuje“ čika Vasu subotičkim Fakultetom. Naprsto, to mu se otelo sa usana. Zatim se pozdravio sa ljubaznim i dobroćudnim Vasom, i svojim naran-

džastim “tristaćem” krenu hitno ka najstrožem centru Novog Sada. Prošao je ulicu Modene i skrenuo desno u Zmaj Jovinu. Zaustavio se kod broja dvanaest, sa slobodnim parkimetrom. Zatim je izvadio svoje male stolove, poređavši na njima jedino što je imao u automobilu, slikovnice “Švrća”. Bilo je negde oko deset časova pre podne. Centralna ulica Novog Sada, sve više se počela puniti brojnim šetačima.

Miša je počeo u svom proverenom stilu. Prilazili su mu mame i tate sa decom, sede bakice sa cegerima i prodavačice iz obližnjih radnji tekstilne galerije. Sto sa Švrćinim slikovnicama praznio se rapidnom brzinom. Odjednom, Miši su prišle dve narogušene sredovečne žene.

- Mi smo iz obližnje knjižare “Svetlost”... Vi nam oduzimate kupce!

Miša se odjednom začudi, kako da to on nekome oduzima kupce?! On radi svoj posao, časno. Čak je propisno ubacio i novi metalni novčić, zbog produženog važenja parkimetra. Međutim, dve zajapurene žene nastaviše galamu, i mlatarajući rukama, više su govorile neartikulisano:

- Jeste... jeste. Svi kupci su navalili kod vas, a ne u našu knjižaru.

Miša je veoma staloženo pustio da se dve žene izviču bez razloga. Njihova vika je više ličila na neartikulirane glasove nekih pernatih životinja, a manje na ljudske glasove.

- Ko brani kupcima, i ovim ljudima da kupuju knjige od koga hoće, od mene iz vaše knjižare, ili bilo gde? – reče Miša smirenim tonom.

- Vi im branite... odnosno... nekako ih ubeđujete... na neki način, pa oni svi kod vas? – vikale su zajapurene prodavačice iz obližnje knjižare, što je izazvalo opšti smeh okupljenih prolaznika ispred Mišine tezge, dok je jedan sedi gospodin prokomentarisaо – bolje bi bilo ovim alapačama iz knjižare da vam donesu kafu i da posmatraju kako vi briljantno radite svoj posao, mladiću...

Mišini stolovi su se skoro ispraznili. Prodavačice iz knjižare su nestale, ali samo na kratko. Za sobom su vodile i nekakvog tridesetogodišnjaka rošavog lica, koji se ljubazno predstavio kao inspektor Miloš Bojanović, koji je konstatovao da Miša ima sva ovlašćenja za rad, da je po propisu ubacivao uvek novi metalni novčić za produženje parkimetra. Miši je taj inspektor Miloš od ranije bio poznat, viđao ga je kako se nadmudruje sa vozačima na parkiralištu ispred robne kuće “Stoteks”. Čuo je da su ga tad neki vozači oslovljavali sa “pevač”. Ovde, sa Mišom, inspektor zvani

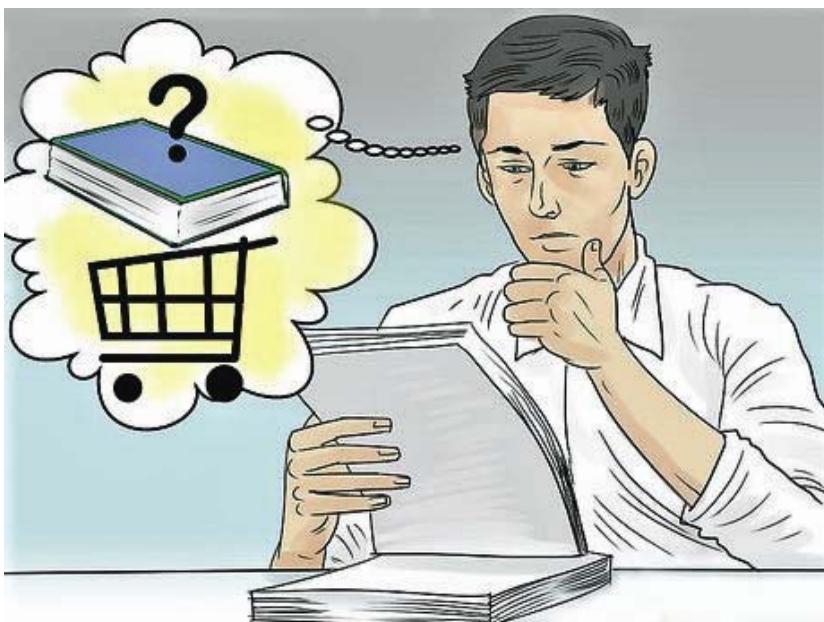
“pevač”, nije imao nikakav neprijatan duel, pa je nestao u masi ljudi, što je cirkulisala najlepšom novosadskom ulicom. Ipak, Miša je tad osećao neku malenu nelagodnost i gorčinu zbog susreta sa “konkurencijom” na pločniku velikog grada. Njemu niko nije smetao, nikada i nigde. Setio se prvih susreta kada je tek započinjao svoju karijeru. Setio se susreta sa kolegom Srbom u lepom gradu Somboru. Miši nije zasmetala tezga koju je kolega Srba bio smestio tik uz njegove stolove. Nije mu smetalo ni parkiranje metalize “reno 4” kolege Crnogorca Šćekića. Nisu mu smetali ni mnogi slični susreti širom Vojvodine. On nije video u drugima nekakvu tuđu “konkurenciju”. Uvek je govorio: “Neka svako radi svoj posao, jer je izdavačko-knjižarsko tržište jedna prostrana bujna šuma, u kojoj treba da žive, pevaju i lete: i vrane i slavuji i čavke. Kakva bi to šuma bila samo od milozvučnih slavuja?”

Miša je sklopio svoje montažne stolove. Ostatak od nekoliko slikovnica, poklonio je četvorici garavih Cigančića, koji su ka Miši pružili svoje malene izgredane tamnopute ručice, i koji su bosi stajali na novosadskom trotoaru. Kada je sedao u svoj automobil, čuo je iza sebe sićane bučne glasove Cigančića: “Izvol’te slikovnice... Kupite slikovnice...”

Obuzela ga je neka radost, koja je u njegovom biću kao neki blagi vetrac, razgonila poslednje ostatke sećanja na nemili susret sa namčorastim prodavačicama iz novosadske knjižare...

Sleva: U Zmaj Jovinoj ulici, sedamdesetih godina XX veka, bili su postavljeni parkimetri i kolima se prolazilo kroz centar. Kod parkimetra Zmaj Jovine 12, trgovaci putnici su izlagali knjige. Na slici desno: Kisačka ulica, u kojoj je prekoputa Fajtovog mlina bio magacin knjiga IP „Rad“ (snimci autora knjige, u Novom Sadu, 2022).

JAGMA ZA DOBRIM MENADŽERIMA

Posao na prodaji knjiga je zaista izvrsna stvar. To je vrlo interesantno zanimanje, koje je budilo maštu mlađih ljudi, željnih da krenu u taj izazov. Ali, svi oni koji su osetili početke tog izazova, imalu su i nekih drugih želja. Kako izvanredno raditi, biti uspešan, a sačuvati svoje ljudsko dostojanstvo, na tim zadacima, na kojima, kao u prelepim cvetnim poljima, postoji skrivena oštra drača, i na koju se konzument mirisanja najlepših živih mirisa, spotakne o oštре bodlje na koje nogama staje.

Iako su zarade na terenskom plasmanu knjige, varirale srazmerno ostvarenoj realizaciji (prometu), procenat nagrađivanja takvoga rada bio je šarolik. U svim izdavačkim kućama u zemlji, jasno je definisano, koje i kakve se zarade ostvaruju. Ako se uzme uzorak za godinu (1976) u kome stoje precizno naznačene norme i prava proistekla iz njih vidi se:

a) Ostvarena mesečna realizacija terenskog komercijaliste, za promet ispunjene norme od 10.000,00 dinara, procenat zarade je 16% plus 3% koje se dobija na uručenje knjiga kupcu.

b) Ostvarena mesečna realizacija terenskog komercijaliste, za promet ispunjene norme od 15.000,00 dinara, procenat zarade je 18% plus 3% koje se dobija na uručenje knjiga kupcu.

c) Ostvarena mesečna realizacija terenskog komercijaliste, za promet ispunjenen preko 15.000,00 dinara, procenat zarade je 20% plus 3% na uručenje knjiga kupcu. I to je neki uravnoteženi limit među izdavačkim kućama u zemlji, mada je bilo nekih odstupanja u nekim preduzećima.

d) Zarade na virmanske realizacije trgovačkih putnika "virmanaca", bile su negde oko 25% od ostvarenih realizacija, s tim što su oni mogli kupcima (ustanovama, bibliotekama, knjižarama i školama) davati rabat u stopi od 30%. Ti "virmanci" su bili neka povlašćena grupa, i svako izdavačko preduzeće je imalo po jednog ili dvojicu takvih. Uglavnom su to bili miljenici ili najbliži rođaci, članovi porodice šefova poslovnica, a vrlo

često i njihove zvanične supruge. Ipak, takva grupa zaposlenih osoba, na njihovu ličnu žalost, iako su radili takve poslove godinama – nikada nisu uspeli da steknu pravi menadžerski filing u radu sa knjigom. Ovo zvuči možda paradoksalno, ali je potpuno istinito. Zašto? Pa, iz normalne logike da: “ako svome miljeniku date neki posao da radi, a on to ne zna – onda vam ostaje jedino da vi to sve uradite za njega, drugoga spasa nema”. Ti “virmanisti” su po “rođačko-kumovskim linijama”, brzo dobijali rešenja o svom stalnom radnom odnosu, ali je “darodavce” tih rešenja, odnosno šefove izdavačkih kuća – kažnjavala Božija ruka, tako što su za svoje miljenike morali uvek oni sami da se znoje, i da u dugim telefonskim razgovorima sa knjižarama, školama itd., troše svoju ogromnu energiju, da bi svojim miljenicima kazali: “Idi u Bečeј u 'Forum', napravio sam ti posao, tvoje je samo da odneses knjige, a imaš 25% za to, i čuti”.

Naravno, pošto su ti “sposobni” virmanci, uglavnom bili lični deo rođačke strukture samih šefova poslovnica ili samih direktora centrala izdavačkih kuća, pa su oni uglavnom radili za njih. Za virmance su takođe radili i magacioneri izdavačkih kuća, koji su iz svoje duboke hladovine, iz svojih magacina knjiga, pravili poslove “virmancima”, jer su tim tipičnim poltronskim pozama, u svojim praznim manirima, saopštavali svojim šefovima radosne vesti kako su “njihovim miljenicima napravili nekakve poslove.” Na njihovu žalost, ti magacioneri su to uglavnom uzalud radili, jer su se sve njihove usluge svojim šefovima svodile na tipični altruizam.

Nažalost, ti odabrani “Don Kihoti” ili “virmanci” – nikada ništa nisu naučili o radu sa knjigom, uglavnom. Čak se događalo da nisu znali ni koje su boje knjige u paketu, koje bi uručivali u određenoj biblioteci itd. To je bila koencidencija sa onom „kineskom poslovicom o ribi“, gde miljenici šefova “virmanci”, nikada nisu naučili svoj posao, da sami nauče od svog protektora da upecaju neku ribu tj. prodaju knjigu, a nekmoli da budu vrhunski menadžeri na plasmanu knjige.

I tako, kako je vreme odmicalo, Miša je video mnogo štošta. Takve stvari, unutar raznih izdavačkih kuća i njihovih poslovnica, u njemu su izazivali prezir, ali ne i bes. Jer, bes oduzima čoveku veliki deo energije, a njemu je i te kako trebala energija i psihička ravnoteža za “gledanje svoga posla i ono štu mu hlebac znači”. Znao je, Miša, da samo ozbiljan rad i stalno usavršavanje sebe, ne kopirajući baš nikoga – taj put vodi u okrilje

vrhunskog knjižarskog menadžmenta na eksterijernom plasmanu. On se u svojoj poslovničici uvek zadržavao onoliko koliko je potrebno, tek toliko da uzme svoju platu, novi putni nalog i novo trebovanje knjiga. Prezirao je knjižarska kuloarska tračanja, koja su pravili dokoni trgovacki putnici, u čemu je prednjačio Žika Ivanović, koji je uvek iz džepa svoga kaputa delio damama šarene bombonice, uz svoje maratonske i dosadne trač-priče.

Radio je, Miša, veoma mnogo. Svojim briljantnim republičkim rekordom, impresionirao je, ne samo zaposlene kolege u svojoj firmi IP "Rad" Beograd, već i mnoge druge izdavačke kuće u Vojvodini, Srbiji, pa čak i u Jugoslaviji. Trudio se da se nikom ne zamera, bar ne svojom krivicom. Nije čak htio iz magacina uzimati "virmancima" hlebac, čak ni onda kada mu je to i sam Vesa ponudio, sem onaj slučaj sa VEKŠ-om i čika Vasom. On nije htio da uzima "virmancima" najdražu robu "paperback" (džepne knjige). Od mogućeg izbora knjiga po njihovim funkcijama knjige (umetničkim, likovnim, ukrasnim, dekorativnim, estetskim, oblikovanim, emotivnim, psihološkim), ili pak od onih knjiga koje su bile (upotrebljene, predmetske, transcendentne, kolekcionarske, darodavne, mitološke, vizuelizirajuće, konstatične, posredničke, normativno-pravne, metonimijske itd.) – Miša je iz svog izdavačkog magacina, trebovaо uglavnom knjige za "široke mase", a takve su npr. bile, pored knjiga sabranih dela (Tolstoja, Jesenjina, Dostoevskog, Bromfilda, Zole, Puškina i Lorke), i dela koja je IP "Rad" dobijao kompenzacijom od drugih jugoslovenskih izdavača (dela Njegoša, Vuka Karadžića, Ćopića, Andrića, Remarka, Selimovića, Lalića, Jakovljevića, Baranina, dela Perl Bak, Stankovića, Hesea, Frojda, Sremca, Crnjanskog, Nušića, Hemingveja, Čosića), kao i rinfuznih knjiga (atlasa, lečenje biljem, knjiga o životinjama, uradi sam itd.). Naročito je bila na tržištu aktuelna Larusova enciklopedija u tri toma IP "Vuk Karadžić" iz Beograda, jer je ta enciklopedija imala i odličan separat matematike, podebelog obima u kožnom povezu.

Svojim specifičnim radom, Miša je stekao veliki ugled u izdavačko-knjžarskom miljeu. Počeo je dobijati brojne ponude da pređe u druga, mnogo veća i renomiranija izdavačka preduzeća. Čak mu je i nekoliko njih nudilo u vlasništvu komforan stan, u elitnom delu Beograda. Iako je on tad živeo u svojoj sobici, u dvosobnom stanu sa roditeljima, u Bačkoj Palanci, on nije htio da napušta poslovnicu IP "Rad" u Novom Sadu. Ali,

svoju odluku o prelasku u neko drugo izdavačko preduzeće, doneo je posle nekih nemilih događaja koji su uzdrmali novosadsku poslovnicu. To se desilo sredinom januara 1977. godine. Jedne hladne zime došlo je do "puča" u poslovnici IP "Rad" u Novom Sadu. Magacioner Slobodan je imao težak konflikt sa šefom Vesom. Uglavnom su to bili njihovi poslovni nesporazumi, koji su kulminirali do neslućenih razmera. U toj situaciji, što bi se reklo, kad bojište krvari – lešinari vide svoju šansu – visoki Žika, trgovački putnik, koga smo zvali "čovek sa bombonicama" – uleće u rat sa šefom Vesom, kao potpora magacioneru Slobodanu Mraoviću, a sa ciljem da se dočepa mesta šefa poslovnice. Taj rat je potrajavao punih mesec dana. Naravno, centrala IP "Rad" iz Beograda, sa generalnim direktorom Milenkom Kovačevićem je stala uz Vesu, i "pučisti" su izvukli deblji kraj. Trgovački putnici su to nemo posmatrali, ni krivi ni dužni. Međuljudski odnosi su se potpuno zatrovali na relaciji magacioner Sloboda – rukovodilac Vesa. Opet je deblji kraj izvukao magacioner Sloboda, koji je dobio rešenje o suspenziji, i negde, krajem februara 1977. godine, ispred Katoličke porte, sreli su se kolege Ljubo Đorđević i Miša.

- Hej, gde si druže? – reče Ljubo Miši, srdačno se pozdravivši sa njim pa nastavi. – Dobili smo novog magacionera, neku dileju. Zove se Stevo.

- Ma nemoj!? Šta kažeš – iznenadi se Miša na Ljubinu vest, pa reče:

- Slobodan je bio odličan magacioner i dobar čovek, znaš – reče Miša i vidno se rastuži, zbog neočekivane i neprijatne novosti u vezi sa magacionerom Slobodanom. Ljubo se, takođe, malko skruši, i dok je iz džepa svoga zelenog sakoa vadio paklicu sa cigaretama, dodade:

- Slažem se sa tobom, Mišo. Slobo je bio lafčina u svakom pogledu, a taj nesrećni novi magacioner Stevo je očigledno zalutao u ovaj naš svet... Kažu da je malko u magacinu, ali više takrsira?

Miša spusti svoju novu crnu akten-tašnu na klupu, i iz tašne poče da vadi neke papire.

- Ljubo, evo, dobio sam zanimljive ponude od raznih izdavača da pređem da radim kod njih. Znaš, umara me sve to... te razne afere...

- Slažem se s tobom, Mišo – reče Ljubo, pa dodade. – Nisam ni ja, kao ni ti, voleo one glupe bezvezne sedeljke u poslovnici i slušao traćeve. Naše zanimanje je na terenu. To si ti, Mišo, najbolje ispoljavao: dođeš na kratko u našu poslovnicu, uzmeš gomilu love, novi putni nalog, novu robu

i na teren. Nisi nikada dangubio, već si čuva svoju snagu za prave stvari.

Miša se malko zamisli i na kratko poćuta, pa reče kolegi Ljubi:

- Da li si imao susret sa tim novim magacionerom Stevom?

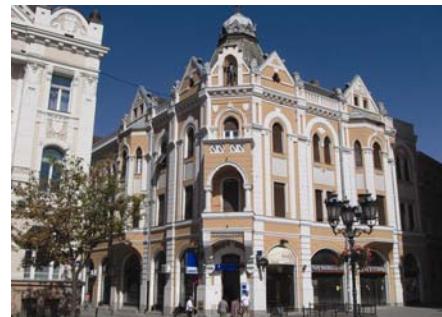
- Ma kakav susret, čoveče! Eno, otidi do magacina u Kisačkoj, pa da viđiš čudo nad čudima. Na zamandaljenim drvenim vratima našeg magacina, taj novi magacioner (Steva) zakačio cedulju na kojoj piše krivim slovima: „Ocutan sam“?

Miša se srdačno nasmeja i reče. – Jebi ga, drugar, čim smo dobili magacionera koji umesto „Odsutan“ piše „Ocutan“ – poslovnica je pukla kao kafanska čaša...

Sivi oblaci su nagoveštavali novo nevreme. Miša je pozdravio kolegu Ljubu Đordjevića, koji mu odlazeći doviknu:

Ako negde drugo pređeš, javi se. Molim te, Mišo, vidi nešto i za mene!

Počele su i krupne bele pahulje, kao beli leptirići. Miša je svratio u restoran „Zagreb“ kod katoličke porte, naručivši svoje omiljeno jelo, koje je tu, u istom restoranu sa rasklimanim stolicama i stolovima, uvek naručivao kada je bio srednjoškolac u Novom Sadu, ili kada se umoran vraćao sa svojih džudo ili karate treninga iz „Slavije“ i KK „Vojvodina“. Naručio je porciju najbolje ruske salate u gradu, kifle i kriglu tople bele kafe. Kroz prozor restorana posmatrao je trg svoga voljenog grada, koji je polagano počeo da blješti od mnogobrojnih neonskih reklama. Na izlazu iz restorana prošao je kroz jato gradskih golubova, koji su šetali oko „Miletića“...

Na levoj slici: ugao Njegoševe ulice i popularni restoran „Zagreb“ (1972), u kome smo naručivali najbolje sendviće u Novom Sadu, uz velike pivske krigle tople bele kafe. Na desnoj slici: posle raspada SFRJ, restoran „Zagreb“ je promenio ime u „Atina“.

Na gornjoj i donjoj slici je zgrada nekadašnjeg predstavništva IP „Vuk Karadžić“ iz Beograda, koja i danas postoji na adresi Laze Kostića 2. Nakon povlačenja predstavništva „Vuka“ iz Novog Sada, zgrada je bila namenjena za lečenje zavisnika od alkoholizma, a danas su u njoj izdate prostorije raznim agencijama za nekretnine ili kozmetičke usluge.

(Snimak: autor knjige dr Milivoje Došenović, 23. januara 2022)

PRELAZAK U IP “VUK KARADŽIĆ”, BEOGRAD

Posle svih događanja, unutar poslovnice, naročito onih koji nemaju baš puno veze sa plasmanom knjige – Miša je počeo pažljivije da proučava sve ponude koje je dobio od velikih izdavačkih kuća. Međutim, njegovo menadžersko saznanje i sticanje laskave titule “republičkog šampiona na eksterijernom plasmanu knjige” – bili su mu kao neki veliki kažiprst upozorenja, koji kao da mu je govorio: “Moraš raditi pametno i donositi samo ispravne životne odluke, nazad nema”.

Kada je mnoge stvari shvatio, njegovi kriterijumi su se izoštigli do bola. Bila mu je potrebna nova inspiracija, ali ne samo inspiracija u vezi sa dobrim menadžerskim poslom povezanim sa knjigom, već neka sveobuhvatna inspiracija, koja bi mu svojim velikim magičnim krilom rasterala neke mutne oblake koji su se pojavljivali zbog posmatranja često prisutnih neljudskih odnosa, u kojima su ljudi jedni druge degradirali, u njegovom kolektivu novosadske poslovnice IP „Rad“.

U Miši je sve više rasla želja da upozna neki drugačiji, mirniji i zrelijiji kolektiv, da upozna neka nova i nasmejana lica, bez sujete i niskih instikata. On je želeo da radi u kolektivu u kome neće magacioner biti u duelu sa svojim šefom. Želeo je da bude deo kolektiva u kome neće šef svojim prljavim trikovima – namerno trovati međuljudske odnose među trgovackim putnicima (menadžerima na terenu) – bojeći se njihove slove, koja bi šefu uskratila onu vlastohlepno-patološku želu vladanja nad ljudima, i razmekšala njegovu tvrdnu paradigmu, barem na nivo trener – takmičar. Jer, kakav bi to trener bio, koji bi postao ljubomoran na uspehe svoga takmičara, pa čak i onda, kada takmičar ima bolje rezultate i od njega samog? Zamislite jednog rukovodioca neke poslovnice izdavačke kuće, koji je utuvio sebi u glavu, da je on neprikosnoveni gospodar sudsbine, života i smrti, sreće i nesreće, hleba i gladi – svojih dvadesetak zaposlenih. On ima nekoliko odanih službenica koje čute i rade. Po običaju, neka od tih službenica je bivša i davna šefova švalerka, kojoj se on, eto, odužio

radnim mestom. Šef ima i svoga magacionera, obavezno poltrončinu, koji za njega obavlja, kao neka poslušna “tetka Cica”, i neke drugačije poslove: da mu skuva paprikaš za prijatelje, da mu odere svinju, a da to čak uradi u magacinskim prostorijama, da mu nabavi devize, da mu dopumpa gume na benzinskoj pumpi itd. Ali, taj šef takođe ima i svoga miljenika, rođaka. Po običaju takav postaje “virmanac”, i njegovo je samo da vozika knjige do knjižara, a te knjige je, prethodno, sam šef prodao telefonom.

Šef ima i oko petnaestak zaposlenih trgovacačkih putnika (menadžera knjige na terenu). Oni mu prave glavne realizacije ostvarenog prometa. Sa njima baš nema šale. Bez obzira što takve ljude šef javno hvališe i tapše svakog posebno po ramenu – on ih lično duboko u sebi pokušava da tretira kao obične brojeve, robeve koji mu donose promet. Šefu nije važna ličnost takvih ljudi. Ne zanima ga ni njihova muka, bol, potreba, želja, razgovor, primedba, žalba... Čak mu nimalo ne odgovara da se njegovi trgovacički putnici (menadžeri) međusobno slažu, jer on u njihovoj velikoj slozi odmah vidi mračnu zaveru protiv njega samog. Takav šef-autokrata, za sve je najmudrija glava poslovnice. On sve najbolje zna, čak i koliko se godišnje rodi pingvina na Južnom polu. Nažalost, stvarnost demantuje “mudrost” kod takvih šefova. Zašto? Zbog toga što su trgovacički putnici (menadžeri terenske prodaje knjiga), mnogo mudriji, pametniji, bolji ljudi, a često i školovaniji od samog šefa-diktatora. Profil zvanja i stepen intelektualnog obrazovanja trgovacičkog putnika su tehničari, učitelji, nastavnici, profesori, inženjeri, pa čak i psiholozi. Među njima ima i vrhunskih sportista i šampiona čak i internacionalne scene.

Na svojim dugim putovanjima, Miša je imao mogućnosti i vremena da takve stvari dobro analizira. Imao je dovoljno vremena da analizira i svoju ličnost. Prema sebi se trudio da postigne stepen potpune iskrenosti: šta to on hoće, šta mu treba, šta da postigne od svoga života?

Mirise ranih prolećnih trava, topola i vrbaka, pored revira Tikvare, osećao je Miša, držeći za ruku, pored obale Dunava – svoju sedamnaestogodišnju devojku Vesnu.

- Mili, već je prošla godina i po od početka našeg zabavljanja... Dok te danas gledam, ovde, na našem dragom mestu, na licu ti vidim neki maleni oblačić sete – reče mu devojka Vesna, naslonivši mu se na rame.

- Čini ti se...Možda sam malko umoran i neispavan?

- Lagiš, lagiš, voljeni moj. Hajde, molim te, nasmeši se. Toliko želim da vidim onaj tvoj prelepi osmeh.

Miša okrenu Vesnu ka sebi, zatim joj obema rukama pomilova dugu smeđu kosu, koja je dosezala do njenog vitkog struka. Poljubi je u obraz.

- Sećam se, Vesna, kada sam kao trener vodio karate klub u twojoj osnovnoj školi "Klara Feješ"... U salu je ušlo nekoliko devojčica oko dvanaest godina, učenice petog razreda, sele su na jednu klupu u sali...

- Sećam se... sećam se, bolje nego ti. Ja sam bila među tim devojčicama. Tada si nas izveo iz sale rekavši: "Hajde, klinke, publika ovde nije potrebna... sad ovde treniraju golišavi mladići". A danas, mili, posle pet godina, od toga dana, ja sam ti postala devojka!

Miša se srdačno nasmejao. Vesna je uspela da ga zasmeje iskreno i od srca. On je zgrabi oko struka, pogleda je u oči i reče joj:

- Samo more ima takvu plavu boju, kao twoje oči. – Zatim je veoma nežno privi k sebi i njihove usne se spojiše u strastven poljubac.

Ljubili su se dugo pored revira Tikvare, dok ih je milovao blagi pove-

tarac, donosivši im mirise reke. Oko njih su čarobno zviždukali veseli šumski kosovi. Zatim su šetali bentom, sami. Opet se ljubili, pa opet šetali. Odjednom, Vesna se naglo zaustavi i ozbiljnim glasom mu reče:

- E, sad, istinu na sunce. Šta te muči, moj šampione?

Miša pogleda svoju devojku, ne očekujući takvu reakciju. Malko počuta, sa mišlu – da li baš uz ovu divnu šetnju da se priča o poslu, pa reče:

- Vesna, moram da promenim izdavačku kuću. Kod onih mojih u poslovnici “Rad” nešto se gadno zapetljalo. Podžapali su se jadnici za vlast.

Vesna čvrsto steže Mišinu desnu ruku i upita:

- I, šta si odlučio?

- Znaš, imam ovde u džepu par nekih novih ponuda. Evo jedne obližnje klupe, tu, hajde da sednemo i da ti to pokažem.

Čim su seli na klupu, Miša je pokazao svojoj devojci Vesni nekoliko zvaničnih memoranduma, sa ponudama drugih izdavačkih preduzeća. Na jednoj takvoj ponudi se zadržao, pa reče:

- Pogledaj ovu, zaista lepu ponudu beogradskog “Vuka Karadžića”, predstavništvo u Novom Sadu. Rukovodilac je žena?

- A, to je to! Dakle, ti bi za svoga novoga šefa ciciku, miciku! – reče Vesna, i kroz šalu podiže svoj preteći kažiprst, na čijem je lepom noktu bio sveži ljubičasti lak, koji je on kod nje posebno voleo da vidi.

- Nema veze to – reče Miša, pa dodade. – Možda će rukovodilac žena, biti fleksibilnija kao šef poslovnice?

- Kako se ona zove? – reče Vesna, i poče da vadi svoj češalj iz kožne ženske tašne.

- Beba! Jakobac Đurđica – Beba. Evo, ona mi je lično napisala jedan od najlepših memoranduma. Čuo sam se i telefonom sa njom. Obećava mi čak petostruko veći lager knjiga, u odnosu na one moje iz “Rada”.

- I, šta si odlučio – reče Vesna, dok je na klupi lagano provlačila svoj plavi češalj kroz dugu, prelepnu i urednu smeđu kosu.

- Idem od nedelje do “Vuka”. Pogledaću, popričaću, videću...

Oblaci su lagano donosili prve kapljice kiše. Miša je uzeo Vesnu za ruku i dopratio do svog narandžastog “tristaća”. U kolima je još dugo ljubio. Počela je obilna kiša da dobuje po staklima automobila, zaklanjajući sve više, njihove strasno zagrljene siluete.

U OKRILJU NEKE BOLJE SREDINE

Osvanuo je ponedeljak. Graja sa obližnje pijace i autobuske stanice dopirala je kroz prozor Mišine momačke sobe. On protrlja oči, i još sneno, baci pogled na svoj ručni časovnik, koji je bio na drvenoj polici pored njegovog ležaja. Već je prošlo sedam časova. Umio se, obukao, i polaganano odšetao do obližnje autobuske stanice, po dnevnu štampu. Dok je pružao novac ženi u "Dnevnikovom" kiosku, u autobusku stanicu je upravo ulazio plavi autobus "Severtrans" iz Sombora. Neka toplina tad prođe celim Mišinim bićem. Setio se Sombora i svoga premijernog knjižarskog početka u tom lepom gradu. Stajao je, tu, naslonjen na ivicu kioska, zanevši se za tren lepim mislima o Somboru.

- Vaše novine... i kusur! – Trže ga glas prodavačice iz kioska.

- O, izvinite, malko sam se zamislio... Znate... ovi autobusi dolaze i odlaze, a čovek ih posmatra – reče joj Miša uz lagani osmeh. Zatim preuze štampu i krenu u svoj obližnji stan. Na ulazu u zgradu, sreо je majku, koja se upravo vraćala sa svežim veknama hleba iz obližnje pekare.

- Šta je, sine? Nisi otiašao jutros rano na posao, po običaju?

- Ne. Jutros idem da vidim neke druge ljude u Novom Sadu, majko. Odmah krećem, čim doručkujem i pregledam nove jutarnje novine.

Miša je doručkovao, ovlaš je pročitao novine i vrlo brzo sišao do svoje garaže, tu, u blizini zgrade. Njegov narandžasti "tristać" je već zagrabilo asfaltom na relaciji Bačka Palanka – Novi Sad. Svratio je na benzinsku pumpu kod motela "Poloj", pozdravivši se sa prodavcem benzina, svojim poznanikom od ranije, Ljubomirom i nastavio putem. Negde na izlazu iz Čelareva, primetio je tad dve mlađane stoperke sa podignutim palcem. Zaustavio je svoj automobil i obe devojke su se smestile, jedna pored njega, a druga je sela na zadnje sedište.

- Baš ti hvala! Ti si super – rekoše obe devojke uglas, skinuvši svoje male platnene rančeve sa sebe. Miša se samo nasmeši sa "dobar dan".

- Smem li da zapalim? – reče devojka sa zadnjeg sedišta, koja se predstavila po imenu Ivana.

- Taman posla! U autu nema pušenja. Ni mome dedi Gojku nije uspelo uбеђivanje sa mnom, iako je strastveni pušač „krdže“...

Devojka sa zadnjeg sedišta se trže i poče hitro da vraća paklicu cigareta, zajedno sa upaljačem u svoj ranac. A tada Miša dodade:

- Znate, ne podnosim duvanski dim, a pušači me nerviraju gde god ih sretнем. Ja živim sportski. Na kraju krajeva, znate li vi, devojke, da duvanski dim ženama uništava ten, miris kose, kože i sjaj očiju?

Devojke se začudiše, a ona sa zadnjeg sedišta dobaci:

- O kej. Poštovaču savet, bar u tvom automobilu...uzeću jednu žvaku, biće mi dovoljna do Novog Sada.

- Uzmi slobodno! To može, samo ne može na mom zadnjem sedištu da se puši, da se jedu kokošiji bataci, i burek – reče Miša uz osmeh.

Devojka na prednjem sedištu dodade. – Ivana, znaš baš mi se sviđa što momak kaže. Isti je kao moj stariji brat. I on ima takve principe.

Automobil je već ulazio u Futog. Grupa radnika koji su krpili udarne rupe na putu, napravila je podužu kolonu od vozila, koja se ipak pokrenu. Negde kod Pokrajinske bolnice, Miša upita stoperke:

- Gde mlade dame žele da im stanem?

- Možeš tu, u blizini Elektrotehničke, a odatle ćemo odfurati pešaka do Filozofskog fakulteta u Njegoševu...

Miša je zaustavio svoj automobil. Dve devojke su izašle i zahvalile se na udobnoj vožnji. Zatim je svojim automobilom, već za desetak minuta bio u ulici Laze Kostića, pred dvospratnom zgradom IP "Vuk Karadžić" Beograd, predstavništvo u Novom Sadu. Parkirao je automobil i popeo se uz stepenice do prvog sprata i ušao u kancelarije poznatog izdavača.

Za stolom je sedela proseda žena, kraće kose. Bila je srednjih godina. Odmah je ustala čim je Miša ušao u kancelariju.

- Dobar dan – reče Miša i spusti svoju akten-tašnu uz jedan sto.

Sredovečna gospođa je vrlo ljubazno otpozdravila. Pored nje, u kancelariji je bilo još nekoliko osoba, a među njima i Mišin kolega, koga je znao od ranije, bucmasti trgovački putnik Duško Šeguljev. Svi su oni otpozdravili Miši, a Duško dodade:

- Evo, šefice Bebo, stigao nam je jedan pravi majstor prodaje knjiga,

naš dobar kolega iz "Rada", republički šampion na plasmanu knjiga, Miša.

Sredovečna žena se srdačno nasmeši, silno se obradovavši reče:

- Ja sam Đurđica Jakobac, rukovodilac ovog predstavninstva, ali svi me zovu Beba, pa možete i vi. Baš nam je neobično milo što ste došli kod nas. Sedite. Na kraju krajeva, bez obzira što sam poprilično starija od vas, hajdemo mi odmah u startu da se raspersiramo, je l' važi?

- Slažem se, Bebo. Dobio sam od tebe pismenu ponudu – reče Miša i sede pored Bebinog stola na ponuđenu tapaciranu stolicu.

- Da li si za neko pićence? – reče Beba i zapali cigaretu.

- Može nešto na bazi limuna, "šveps", "tonik" ili slično – reče Miša i poče da otvara svoju akten-tašnu, tražeći memorandum koji je nedavno dobio od Bebe. Pored Miše je seo kolega Dule Šeguljev, koga je Miša zajedno sa Laletom, sretao na terenu Vojvodine. Tu je seo i Mišin poznanik, eks košarkaš Milan Čamprag, dva brata Jovinov trgovački putnici iz Subotice, kao i nekoliko akvizitera – penzionera, koje je Miša ponekad sretao putujući po terenu Bačke. U međuvremenu, iz druge prostorije se priključiše još dve osobe, jedan omanji mršuljavi muškarac i jedna mlađa žena ispod tridesetak godina.

- Evo, Mišo, da te upoznam: Ovo je moja desna ruka i moja zamenica Đurđica Juhas i naš magpcioner Sale – reče Beba i poče sebi na nasipa "badelov" konjak u malu čašicu. Milan Čamprag je doneo Miši "šveps" u flašici i dodao mu jednu veću praznu čašu, a ostalima je doneo po šoljicu kafe. Zatim šefovica Beba nastavi:

- Naše predstavninstvo „Vuk Karadžić“ veoma je ugledno u državi. Mi imamo i asa, iskusnog prodavca knjiga, Slavka Bjeloševića, verovatno si čuo za njega? On je već nekoliko godina zvanični šampion Jugoslavije u eksterijernom plasmanu knjige.

- Znam. Upoznao sam ja Slavka Bjeloševića, još prošle godine na terenu, negde kod Vrbasa. Mislim da on radi poslove u tandemu sa svojom suprugom Slavicom. Baš smo se sretali nekoliko puta. To je jedan fin i otmen čovek, prosed, živahan, temperamentan, a sa svojih preko pedeset, izgleda mnogo mlađe i vitalnije. Zatim Miša nastavi – Mislim da Slavko odlično forsira vaše naslove "Muzeji sveta" i "Enciklopediju Larus", naročito po teritoriji opštine Subotica, ali i u području Semberije?

- Upravo tako – reče Beba, ponudivši tad Miši katalog svih "Vukovih"

izdanja. I dok je Miša listao katalog objavljenih naslova iz programa IP „Vuk Karadžić“, čuo je glasove i otpozdravljanja iza sebe:

- O, gde si Bjeloševiću – reče glasno Milan Čamprag. Miša se okrenu, i na vratima ugleda svog kolegu koga je često sretao na terenu. Bio je to glavom i bradom Slavko Bjelošević, šampion Jugoslavije u eksterijernom plasmanu knjige. Došao je u društvo sa svojom lepom, i od sebe prilično mlađom suprugom Slavicom. Slavica je bila Slovenka, jedna fina ženica koja je imala večiti osmeh na licu. Nikada je Miša nije video namrgodenu. Slavko je bio sušta suprotnost od nje. Bio je pomalo nagao, manje tolerantniji od nje, a u poslednje vreme je bio vidnije nervozan. Verovatno su duge godine rada sa kupcima i knjigom, pomalo načele njegove živce. Mada svi ljudi kažu, pa čak i psiholozi – da prodavci knjiga imaju najjače živce. Slavko je bio i jedan od prve generacije trgovackih putnika, još od 1957. godine, kada se knjiga počela prodavati na otplatu (kredite).

Slavko i Slavica su srdačno pružili Miši ruku, čak su se i poljubili, pa Slavko Bjelošević nastavi:

- Priča se da prelaziš kod nas?

Miša se malko osmehnu, pa reče:

- Moguće je, ali još ne znam čvrsto. Čuo si, u novosadskoj poslovničkoj IP “Rad”, oni naši prave ružne zavrzlame, svađaju se za fotelje...

- Znam ja njih sve, ko stare kante – reče Slavko, pa nastavi. – Sve ja njih poznam, ali ne samo u “Radu”, već i mnoge druge. Svi ti rukovođaci su bili nekadašnji trgovacki putnici. Neki su radili sa manje, a neki sa više uspeha. Odlično znam i Đuru Vučkovića iz “Narodne knjige”, Milana Šikopariju iz “Mladosti”, Stevu Milićevića iz “Stvarnosti”, Vesu Albulja iz “Rada”... Znam i Srbu Milanovića, Boru, Bogicu, čika Uroša, a poznam i sve magacionere u Novom Sadu i Beogradu, od onog prgavog Emila iz “Prosvete”, do Miće iz predstavnštva IKRO “Mladost” u Beogradu, iz magacina, dole u Crnogorskoj ulici, ispod Brankovog mosta...

Miša otpi svoj “šveps” pa upita Slavka:

- Da li noćiš po hotelima na terenu ili dolaziš kući?

- Kako kad, udrobljeno – kroz šalu reče Slavko i nastavi:

- Bogami, ako ti pređeš, ovde, kod nas, u “Vuk Karadžić” – ode moja titula šampiona države na šiljak. Šta kažeš, Bebo? – reče Slavko Bjelošević i otpi gutljaj kafe.

- Moguće je. Na kraju krajeva, dosta si i bio šampion države, čini mi se šest puta? – dobaci mu Beba, sedeći za svojim stolom.

- Sedam! – Ispravi Slavko šefovicu Bebu, pa dodade:

- Ti, kolega, radiš briljantno i fenomenalno. Čuo sam od mnogih terenskih komercijalista koje sam sretao po Jugoslaviji. Ne bi mi bilo krivo da mi baš ti preuzmeš titulu šampiona naše velike i lepe države.

Na ove Slavkove reči, njegova supruga Slavica dodade:

- Ne bi ti bilo krivo? Uh, uh. Vi muškarci samo volite da pobedujete...

I tako. Razgovori vrlo topli i duhoviti vodili su se toga jutra u predstavništvu "Vuka Karadžića" u Novom Sadu u ulici Laze Kostića 2. Tada Beba nastavi:

- Mišo. Evo, da pogledamo naš magacin. Mislim da bi bio zadovoljan izborom robe. Ako odlučiš da pređeš kod nas u "Vuk", doneće ti se rešenje o stalnom radnom odnosu iz Beograda, stiči će za jedan dan!

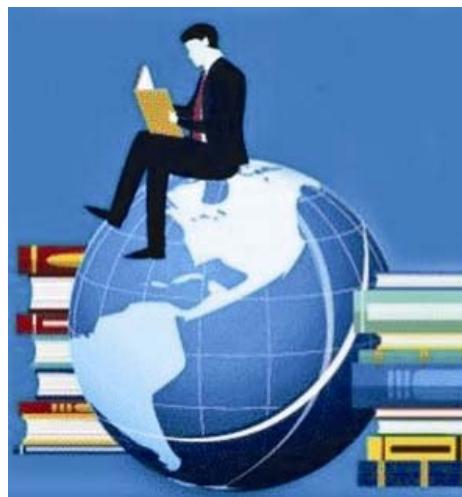
Bebina ljubaznost i primamljiva ponuda novoga radnog mesta, Mišu su vrlo prijatno iznenadili. Tada se on podiže sa svoje stolice i reče Bebi:

- Nema potrebe, Bebo, da razgledam magacin. Znam ja odlično šta sve ima "Vuk Karadžić" na lageru knjiga. Vaši naslovi su baš ono pravo za mene. Brzo bih sa njima oborio sve jugoslovenske rekorde, pod uslovom ako se kolega Slavko ne buni – kroz šalu reče Miša, dok su svi prsnuli u srdačan i iskren smeh. Zatim Miša nastavi:

- Idem da vidim šta rade oni moji u "Radu", pa ako se ne budu pomirili međusobno, odmah uzimam radnu knjižicu, i eto mene kod vas u "Vuku".

Napolju je sitna martovska kišica kvasila novosadske trotoare. Miša je seo za upravljač svoga "tristača" i krenuo ka poslovnici "Rad" na adresi Salvadora Aljendea 30. Ipak, nije hteo da prenagljuje. Duboko je udahnuo, malo sačekao u kolima i krenuo ka strogom centru u svoj omiljeni restoran "Zagreb". Ušavši u restoran, naručio je dve pogačice sa sirom i veću kriglu bele kafe. Topla tečnost mu je neobično godila, grejavši mu grudi i pluća. Osećao je neku finu smirenost celoga svoga bića. Razmišljaо je o svemu. Razmišljaо je šta promenom izdavačke kuće dobija, a šta gubi? Ipak je konstatovao da odlaskom iz "Rada" ne gubi ništa, a prelaskom u "Vuk" dobija puno toga: novu šansu, veći lager, veću platu, nove prijatelje... Krenuo je iz restorana i čvrsto i nepokolebljivo sve prelomio u sebi:

- Idem po svoju knjižicu u "Rad". Odneću je onima kojima trebam...

RAZBIJANJE STEREOTIPA U PARAMPARČAD

Prelaskom u IP "Vuk Karadžić", Miša je dobio i novi podstrek za rad sa knjigom. Bio je potpuno opušten. Iz bivše firme, otišao je kao najbolji, ne napravivši nikakve greške, nikome se nije zamerio, pa nije ni imao razloga da se sa nečim opterećuje ili da nešto oplakuje. Nije htio traći vreme, ispravljujući "krive Drine". Shvatio je da ljudska sreća ne zavisi od događaja koji čoveka prate, već od načina na koji on to manifestuje u sebi.

Miša, iako je imao tek napunjenih dvadeset šest godina, već je postigao da postane republički šampion eksterijernog plasmana knjige. Želeo je da dugo radi posao koji je odabrao i koji mu leži. Želeo je da proučava tržište, da još dublje preispituje sebe, i da iz dubine svoga bića iščupa neke nove ideje kojima bi razbio u paramparčad sve učmalo i postojeće stereotipe koji su godinama pratili problematiku plasmana knjige. Duboka razmišljanja plovila su njegovim bićem, pre nego što je krenuo u svoju novu firmu da trebuje robu. On je, razmišljajući, došao do nekih novih, dragocenih i važnih saznanja, koji će mu biti i te kako korisni na putu rada sa knjigom, sa kojom će godinama da se druži. Beležio je pomno u svom dnevniku neke ustaljene stereotipne radnje, koje su se godinama provlačile, još davno, pre početka njegovog bavljenja plasmanom knjige. I kao po nekoj inerciji, kao po nekoj kolektivnoj hipnozi, ti stereotipi su već duboko pustili korenje u izdavačko-knjижarskom miljeu. Pipci tih štetočinskih stereotipnih navika, pomalo su zakačili i njega samog, ali to bejaše samo nakratko.

U jednu posebnu svesku, upisivao je sva saznanja o tome, pa je na neke radnje u vezi sa knjigom i oko knjige, stavio slovo "S" (stereotip), koje je svrstao brojevima od 1 do 10, sistemskim redom:

- 1) Skoro svi terenski komercijalisti nose istovetne knjige (jer sva izdavačka preduzeća vrše međusobnu razmenu naslova svojih knjiga).
- 2) Izlaganje knjiga ispred fabričkih ulaza – nije dostojanstveno.

3) Većina terenskih komercijalista rade anohranu i prevaziđenu klasičnu prodaju knjiga izložbom: sto, stolica, čekanje da kupac sam dođe.

4) Svi terenski komercijalisti odlaze na overavanje zaključnica, pa se često "sudaraju" između sebe, nudeći po kancelarijama svoje knjige.

5) Većina "virmanista" (snabdevača knjižara) su po pravilu privilegovani miljenici svojih šefova, uglavnom.

6) Mnoge izdavačke kuće, preko svojih ovlašćenih advokata šalju opomene kupcima (ili pozive za sud), koji nisu uplatili rate na vreme, a time čine medveđe usluge svojim terenskim komercijalistima i akviziterima.

7) Svim izdavačkim kućama je važan cilj da isprazne iz svojih magacina "kamenje" (ustaljeni naziv za nekonjukturne knjige), preko leđa svojih terenskih komercijalista (eksterijernih menadžera) ili akvizitera.

8) Mnogi terenski komercijalisti izlažu na svojim tezgama previše sličnih naslova. To je pogrešan pristup, jer je kupac zatečen.

9) Većina terenskih komercijalista koncentriše svoje poslove uglavnom u većim gradovima, što je apsolutno pogrešno.

10) Često je primetan šum u komunikaciji, između šefova poslovnica i direktora samih centrala izdavačkih kuća. Zbog toga trpe operativci.

To su, otprilike, neki od stereotipa (mada ih ima još) i za koje je Miša shvatio da nekako "štrče", mada je mogao da navede i mnogo više ostalih koji su i te kako balast u plasmanu knjige. Zasad se on zadržao na mogućih deset. Shvatio je da je za obavljanje i pravljenje nekih većih poslova na, recimo, saveznom nivou, cela ta paleta nabrojanih stereotipa, trebalo je da se konačno razbije u paramparčad. Međutim, Miši nije bio cilj da menja stil rada svojih kolega. To on nije pokušavao ni kroz razgovore sa njima. Zašto? Zato što je, po Šopenhaueru, "čoveka uvek teško popraviti, a vrlo lako naljutiti". Većinski deo terenskih komercijalista u SFRJ, radi svojim ustaljenim ritmom, jer misle da jedino tako treba i može. Često se oni godinama drže, kao pijani plota za prevaziđeni način plasmana (sto, stoličica, knjige na sunce). U redu. Neki guraju tako i do penzije. Opet, neki drugi nisu hteli da išta menjaju, bojeći se neuspeha. Njihov psihološki profil je takav, i tu se ne može ništa menjati Treći su "virmanci", kojima nije nikada ni padalo na pamet da nešto čeprkaju u svojoj glavi. Njima je bilo sasvim dobro, jer su za njih uvek neki drugi (šefovi) radili poslove, mada je bilo i onih koji su pravili virmane svojim radom, ali tak-

vih se moglo nabrojati u celoj zemlji na prstima samo jedne ruke. Sve te činjenice Miša je dobro znao, jer su to bili problemi sa kojima se susretao svakodnevno. Shvatao je Miša, da samo ozbiljnim radom i originalnim idejama, može nešto veliko uraditi. I on je to već i uradio. Za početak, sasvim je pristojno to, što je osvojio titulu republičkog šampiona eksterijernog plasmana knjige. Uspeo je to bez bilo čije pomoći. Danas se smeje kada se seti onog svog probnog staža u trajanju od tri meseca u tri najpaklenija vrela letnja meseca, u vremenu kada kupci skoro da i ne kupuju knjige, jer misle na letovanja, banje, more i planine. Ponekad o tome pomisli sa pitanjem: "Kako li su se samo dosetili da uvedu probni rad u vremenu kada knjiga skoro da ne ide". Ipak, baš zbog toga svega bio je zadovoljan. Nekako mu je njegova prva titula republičkog šampiona plasmana knjige, bila veća i draža, kada se samo seti kroz šta je sve prolazio. On se nije obazirao na neke sujete oko sebe, niti na nekakve sitne insinuacije, koje bi, tu i tamo, krajičkom svoga uha, čuo negde od nekog "dobronamernog" kolege, koji ga je kao bajagi branio od nekih babaroga.

Upravo negde krajem maja meseca 1977. godine, u magacin IP "Vuk Karadžić", stigao je prvi contingent od hiljadu i sto primeraka zanimljive nove knjige, monografija o predsedniku države Josipu Brozu Titu, pod radnim naslovom "Njihovi dani", autora Ive Eterovića. Svi trgovački putnici u redovnom radnom odnosu i akviziteri (sa ugovorom o delu), bili su pozvani u predstavništvo "Vuka" u Novom Sadu, tu je bio i Miša. Kada su se svi okupili, grupi od oko tridesetak ljudi, obratila se rukovodilac predstavništva Đurđica Jakobac Beba, koja je držala zvanični papir:

- Dragi saradnici! Danas nam je stigao contingent zanimljive, najnovije knjige pod naslovom "Njihovi dani". Pokazaću vam je kako izgleda. Evo, izvrsno je ilustrovana, a cena je šezdeset dinara, daje se na šest rata.

Zatim je Beba vidno uozbiljila inače svoje veselo i prijatno lice, pokazujući skupu zvanični papir koji je pročitala:

- IP "Vuk Karadžić" centrala iz Beograda nas obaveštava o sledećem: Ovu knjigu mogu trebovati iz magacina svi stalno zaposleni trgovački putnici, kao i akviziteri, ali u prvom trebovanju samo u količini do dvadeset primeraka. Svaka prodata knjiga dozvoljava duplo trebovanje, adekvatno količini prodatih knjiga. Potpis, direktor Slobodan Đurić.

Prisutnima u predstavništvu, sve je bilo jasno. Neki su prokomentari-

sali onu narodnu: nit' po babu – nit' po stričevima. Ali za Mišu je to bio jedan od prostih stereotipa. Zašto? Pa, zbog toga što nisu svi terenski komercijalisti istog mentalnog sklopa, da bi se tu podelila ista količina knjiga svima podjednako. Ovo nije bila obična knjiga, već knjiga vrlo ozbiljna. Kada se uzme u obzir njena tematika, i činjenica da se radi o najvećoj ličnosti jedne države – onda plasman takve knjige ima mnogo veću težinu. No, šta je tu je. Miša nije htio da gubi vreme kao Petar Pan, junak pisca Džejmsa Metjua Barija, ili kao Servantesov Don Kihot sa vetrenjačama, niti da čeka Godoa (primedba po delu Semjuela Beketa), već je to za njega bio pravi momenat da se iskaže. Bila je to šansa da se tom knjigom probije u završnu trku za obaranje jugoslovenskog rekorda na eksterijernom plasmanu knjige.

I dok je čekao svoj red za trebovanje dvadeset primeraka nove knjige, obrati mu se kolega Slavko Bjelošević:

- Sramota! Svima ista količina knjiga. Kao da smo ovce... Zar da istu količinu ovih knjiga da dobiju i trgovački putnici i akviziteri? Pomešali su zaista i babe i žabe!

Na Slavkovu opravdanu ljutnju, Miša se tad slatko nasmeja, potapša ga malko po ramenu, pa mu reče:

- Ne kaže se to, Slavko "i babe i žabe". Već se to kaže malko drugačije "i ribe – i vodozemci". Šalim se. Nemoj da me čuju ovi naši stari akviziteri penzioneri. I, što se nerviraš, Slavko. Dokazaće se ko zaista vredi.

- Ma, pusti, Mišo. Dosta mi je tih birokratskih zavrzlama i te njihove demagogije. Godinama ja to sve gledam. Dosta mi je njihovih lepljenja obaveštenja po nogarama od kancelarijskih stolova o stalnim promenama normi i kamatnih stopa, dosta mi je...

Miša pokuša da ga malko smiri, pa mu reče:

- Evo, tvoja Slavica je potpuno smirena. Ona čuva svoju snagu i živce za teren i za prodaju knjiga. Smiri se malo, čoveče.

- Čini ti se – reče Slavko, silazeći ljut sa paketom trebovanih knjiga do svoga crvenog "stojadina", koji je bio parkiran uz ulaz predstavninstva.

Miša je uzeo svoje sledovanje knjiga, sedajući u automobil počeo je brzo razmišljati, gde da krene i u koju firmu? Vremena nije bilo za bacanje. Nešto duboko u njemu, govorilo mu je da je ovo prava šansa i put ka šampionskoj tituli najboljeg menadžera Jugoslavije. On je razmišljaо brzinom

hokejaša, a odluku je doneo u automobilu. Krenuo je odmah ka "Centroslaviji" u ulicu Ognjena Price broj sedam, prekoputa Futoške pijace. Prošao je pored svog dobrog poznanika portira Milana, hitno se javio rukovodicima Rudiki, Dušku i Zoranu, i krenuo u "osvajanje" jednog od najpoznatijih trgovačkih preduzeća u AP Vojvodini.

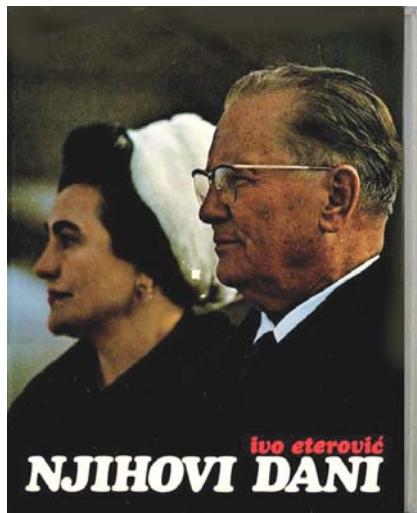
Uprava "Centroslavije" je bila uz komšiluk salona automobila u kome su bili izloženi „opel kadet“ i „citroen GS“. To je velika zgrada, koja ima tri sprata i šire dvorište sa brojnim kancelarijama. Tu je radilo oko dvesta pedeset zaposlenih samo pre podne (službe računovodstva, finansija, poreskog odeljenja, komercijale i kadrovske službe sa internom bankom).

Miša je krenuo ofanzivno, *temporalnim marketingom* sa novom knjigom "Njihovi dani". Dobio je krilatu snagu i ogromnu inspiraciju. Iz knjige je birao najatraktivnije, srceparajuće ekskluzivne fotografije iz predsednikove privatne rezidencije zvane "Beli dvor". I tu se desio onaj kaleidoskop "povratnog dejstva" ili sistem "kupac vuče kupca". Kroz reakcije potencijalnih kupaca, shvatao je i brzo registrovao šta "pali" žene, a na šta reaguju muškarci, pokazujući fotografije iz knjige. Svi su se oduševili novom knjigom, koja je Mišinom izuzetnom prezentacijom, u njihovim očima – dobila još neku veću i dragocenu vrednost. Tu, na terenu, direktno među masom svojih kupaca, spontano se događalo malo čudo. Miša je svesno i planski, razbijao još jedan nametnuti stereotip klasičnog ispunjavanja zaključnica. On je došao do originalne ideje. Izvadio je tuce blanko zaključnica IP "Vuk Karadžić" Beograd, i podelio ih svima koji su izrazili želju da kupe knjigu od njega, tako da su oni sami počeli na svojim stolovima ispunjavati u zaključnicima svoje formalnosti. Oduševljeni kupci su Miši vraćali potpisane zaključnice. Za nepun sat knjige je kupilo svih dvesta pedeset zaposlenih osoba u "Centroslavijinoj" centrali. Prvih dvadeset kupaca je odmah dobilo svoje knjige, jedine koje je Miša i imao sa sobom. Ti kupci, koji su imali privilegije da dobiju svoje knjige, odjednom su postali, ni krivi ni dužni "glavni" za rentiranje svojih knjiga dok Miša iz magacina ne donese za ostale kupce. Na overi zaključnica u opštem sektoru, šef kadrovske službe prijatan čovek Zoran Danojević, potpisujući, uz službenicu koja je pečatirala gomilu zaključnica dodade:

- Mišo, ne pamtim ovakvu gungulu u svom radnom veku. Najviše sam znao overiti do desetak zaključnica dnevno, ali ovako zaista nije bilo...

Čim je Zoran overio sve zaključnice, Miša mu zahvali i hitno krenu svojim automobilom do predstavništva "Vuka", da bi po novom pravilniku, koji je poslao Beograd – uzeo novih dvesta pedeset primeraka knjiga. Dok je izlazio iz kadrovske službe, šef sektora Zoran viknu za njim:

- Hej, Mišo! Kad uručiš prodate knjige svima u direkciji, odmah požuri u naš drugi OOUR "Centroslavije" u ulicu Tekelijina 54 (Hladnjača), jer i tamo imamo oko dvesta pedeset zaposlenih, uglavnom žena!

Bilo je već negde oko deset časova ujutro. Miša je vrlo brzo stigao u predstavništvo "Vuka Karadžića" sa tašnom punom zaključnica. Odmah, odobrenjem rukovodioca Bebe, iz magacina je dobio novih petsto primeraka knjiga "Njihovi dani", i jedan iskren poslovni poljubac u desni obraz, kao pride za briljantno urađen jutrošnji posao.

U drugom OOUR-u "Centroslavije", veliku kolsku kapiju otvorio mu je njegov dobar poznanik od ranije, Savo Stojšin, šef obezbeđenja firme. I dok je Miša prolazio svojim "tristaćem" pored Save, on mu dobaci:

- Čuo sam sve. Malopre mi javiše iz direkcije, da si već tamo napravio "ršum" sa tom novom knjigom. Samo šibaj, mladi šampione.

I dok je Miša ulazio u krug "Hladnjače", čuo je iza sebe Savin glas:

- Ostavi i za mene jedan primerak knjige, posle ču ti dati ličnu kartu.

Miša je ponovio način prodaje, kao i u prethodnom slučaju u ulici Ognjena Price. Ponovo su od njega kupili svih dvesta pedeset zaposlenih u OOOUR Hladnjača. Na izlasku kroz kapiju, Savo je mahao svojom ličnom kartom. Miša mu pruži knjigu kroz prozor automobila sa rečima:

- Vrati tu ličnu kartu u novčanik, poklanjam ti knjigu, častim za sreću. Zatim je vrlo brzo stigao do svog predstavnštva "Vuka". Na vratima je sreo kolegu Slavka, koji je nosio trideset zaključnica nove prodate knjige. Miša je čekao da Slavko Bjelošević obavi formalnosti sa Bebom, koja se obrati Slavku rečima:

- Eto, Miša je od jutros, za nepuna dva sata prodao tačno petsto ovih novih knjiga „Njihovi dani“.

Slavko je sa primetnom nevericom seo na stolicu i naručivši čašu kisele vode reče:

- Kako petsto? Valjda pedeset? Nemoj se, Bebo, jutros zavitlavati.

- Petsto, kolega! Petsto primeraka knjiga, čoveče!

Tada se, Slavko, taj veliki jugoslovenski as plasmana knjige, podiže sa svoje stolice i žurno izlazeći iz kancelarije doviknu. – Idem da dovedem moju Slavicu iz kola, da se i ona uveri o ovoj, zaista šokantnoj vesti.

Slavica se vratila za njim u kancelariju, i u maniru jedne fine i otmene dame, uz osmeh je pružila Miši ruku, čestitavši mu na velikom radu. Zatim su Beba, magpcioner Saša i Miša obavili formalnosti oko ponovnog zaduženja još petsto primeraka knjiga "Njihovi dani". I dok je magpcioner Saša pomagao Miši da utovari svoje knjige u automobil, u predstavnštvo "Vuka" je stiglo još nekoliko trgovačkih putnika u stalnom radnom odnosu i nekoliko akvizitera. Među njima je bio i pročelavi Neša Ratković zvani „pilot“. Nadimak je dobio, jer je pre par godina zaista bio pilot poljoprivredne avijacije, pa je zbog nekih "nestašluka" dobio i otkaz. Neša zvani „pilot“ bio je dobar drug, pa je i on pomogao da se Mišina količina knjiga utovari u njegovog narandžastog "tristača". Kada je sve bilo utovareno, Miša se vratio u kancelariju da obavi formalnosti oko potpisivanja trebovanja knjiga. U kancelariji je sedelo oko desetak ljudi, koji su držali u rukama po par overenih zaključnica za prodate knjige "Njihovi dani". Tada im se Beba obrati:

- Gotovo! Nema knjiga u magacinu. Ostalo je još samo oko stotinak primeraka, da se da Slavku. Miša je jutros prodao celih petsto primeraka,

pa je po pravilniku "Vuka", malo pre dobio još novih petsto i to je uto-vareno u njegov automobil.

- Bebo! Evo, ovde u magacinu ima još negde oko šezdeset primeraka, ostavljeno da se odnese knjižari "Svjetlost" kod Sofije? – viknu maga-cioner Saša, i donese paket i po knjiga, stavljajući ih na veliki drveni sto.

- U redu Saša. Koliko je vas deset drugih donelo overenih zaključnica u vezi sa ovom knjigom? – upita strogim glasom Beba, vidno nervozna.

Kako ko! – povika nekoliko njih u jedan glas, pa nastaviše pojedina-čan raport o prodatim knjigama, kojih je ukupno bilo oko trideset.

Taman se uklopilo – reče Beba, naredivši Saši da sredi sa njima te for-malnosti, a zatim vidno umorna sede za svoj sto i zapali cigaretu. U pred-stavništvu "Vuka" u Novom Sadu, niko se nije bunio, sem što je kod svih bio vidan čačuđen izraz lica, kao i lagana zbumjenost. Akviziter, brkati Vučeta, inače bivši policajac u penziji, bio je iskreno oduševljen Mišinim uspehom, jedino je stari i prilično prgavi akviziter Ante nešto neartikuli-sano gundao, sa prizvukom bespotrebne i bezrazložne sujete.

Miša nije gubio vreme. Odmah je odneo i uručio sve knjige koje je prodao u drugom "Centroslavijinom" OOUR-u zvani "Hladnjača" i nasta-vio da pravi poslove i u NIŠP "Dnevnik", "Mlinoservisu", "Zvezdi" itd. Negde oko četrnaest časova, poprilično umoran, svratio je u svoj omiljeni restoran "Zagreb", kod Katoličke porte, naručivši sok od borovnice. I dok je polako ispijao sok, prelistavao je overene zaključnice. Izbrojao ih je tačno osamsto sedamdeset pet. Dakle, po računici, u automobilu mu je ostalo još sto dvadeset pet primeraka knjiga "Njihovi dani" za sutrašnji rad. Bio je vrlo zadovoljan, naročito činjenicom da je rukovodilac pred-stavništva, Beba, pred svima od trideset zaposlenih, pročitala onaj dopis koji je direktno poslat iz Beograda, o strogo propisanim pravilima trebo-vanja knjige "Njihovi dani". To pravilo: "koliko prodaš – duplo trebuješ", imalo je, zaista, neki pošteni stimulativni prizvuk, što naš narod kaže: "ko umije – njemu dvije".

TAMO GDE JE SVIRAO JANIKA BALAŽ

Toga popodneva, kada se vraćao kući, asfaltni put ka Bačkoj Palanci bio je čist. Sretao je tada samo poneku drumsку krstaricu, pored koje se mimošao, ili neki drugi kamion koji bi preticao. Bio je umoran, ali i raspoložen. To raspoloženje mu je bilo veoma važno. Ono je bilo u njemu kao nova kapljica spasenja koja je krepila sva njegova žedna momačka htenja, dajući mu neku novu čarobnu vedrinu. Velika volja se tada rađala uz puno malenih novih želja, kao mlade grane fikusa, na kojoj bi se, iz časa u čas, neprimetno pojavilo nekoliko novih listića, koji su pohrlili u slobodu da ukradu prvi sunčev zračak, izmigoljivši se iz svojih sićušnih nežnih i zelenih pelena.

Miša je vozio i razmišljao. Razmišljao je o svom poslovnom odabranom životnom putu. Voleo je od srca Novi Sad. Bio je to grad njegovog školovanja, njegovih momačkih treninga, sa kojih bi njegovo umorno telo nosio jedan nezaboravni putnički voz, dugačkom Somborskom prugom. Sećanja su se vraćala jedna za drugom. U misli mu se vratio i jedan očev bicikl marke "pretis", koji su mu, iako bejaše zaključan lancem i katancem za metalnu ogradu mesne železničke stanice – ukrale dokone seoske barabe, jedne maglovite jesenje noći. Za tren se nasmejao tome i pomislio: "Možda i danas, neko od tih seoskih lopina, kao zreo čovek – vozi taj moj ukradeni bicikl, do stare poljoprivredne ekonomije ili seoske farme, s posla i na posao". Mišine misli bi se nanovo opet selile ka Novom Sadu. Zamišljao je sebe, kako je svojim radom na plasmanu knjige, zaradio neki udoban i lep staničić, negde oko "Kokre", tu, u blizini onih, njemu dragih novosadskih perona. Zamišljao je da je u tom svom novom novosadskom stanu smestio momački ležaj marke "džejms bond", plave boje, sa ugrađenim radioaparatom u uzglavlju udobnog širokog ležaja. Imao je još nekih svojih želja, u kojima je bila i dugokosa Vesna...

Odjednom, njegove misli prekinu snažan zvuk automobilske sirene

“mercedesa 280 E”, koji ga je preticao. Iz njega je mahnuo rukom mlađi vozač u kome je prepoznao lik Milivoja Nožice, druga iz detinjstva, koji se tada bavio svadbarskim šatorima. Krovni nosač njegovog automobila bio je pretrpan nekakvim drangulijama, velikim kvakama, konopcima i smotanim golemlim šatorima. Taj njegov drug “šator-rentir” živeo je u bačkom selu Maglić, a pošto je imao rođenu babu Savu u Novoj Gajdobi, Miša je prepostavljao da se upravo uputio u tom pravcu, ili ko zna gde.

Približavalo se lepo selo Čelarevo i nadaleko poznati motel “Poloj”. Miša skrenu svojim automobilom levo i uđe na jedno slobodno parking mesto. Tu, u njegovom restoranu želeo je da popije jedan hladan “šveps”. Restoran je bio veoma poznat po dobroj muzici i klopi. Ulazeći unutra, mahnuo je svom poznaniku i šefu kuhinje Ivkoviću, koji je pored velikih lonaca, davao neke instrukcije bucmastim kuvaricama u belim kuvarske uniformama. Tad je Miša odabrao jedan sto pored saksija sa cvećem. On je neobično voleo sobno cveće. Cveće je za njega bilo uvek, kao neki autonomni šumski svet, koji se većito preselio u svoje saksije. Putujući po terenu, često je ručavao pored raznog cveća, koje je bilo u restoranima. Jednom je bio posebno tužan, jer je video u nekom šabačkom restoranu, kada je pao neki pijanac i polomio mlade palme i oliandere sa saksijama. Posebnu ljubav prema cveću prenela je u njega žena koja mu je darovala život, vredna i dobroćudna Crnogorka Milica, čiji je mio lik, kao mali dečak gledao, kako ona hoda sa kanticom, pažljivo i nežno prilazi od saksije do saksije, zalivajući cveće na hodniku njegove rodne kuće...

Tu, za stolom restorana u motelu “Poloj”, čutao je. Nije ni sam znao koliko vremena je to potrajalo, dok ga ne prekide muški glas:

- Hej, Mišo! Što li si se toliko zamislio? Ja ti već po drugi put vičem “zdravo, drugar”, a ti ništa...

Miša se malko prenur. Kod stola je stajao, nasmejan, u belom konobarском blejzeru, njegov poznanik iz detinjstva, Nikola.

- O, zdravo, mrgude! – našali se Miša sa crnokosim konobarom.

- Malo me povuče u neki dremež, razmišljanje i ovaj prelepi šumski poveratarac sa mirisom Dunava i sremske strane preko, od Neština – reče Miša i srdačno mu pruži ruku. Zatim je naručio i jedan “šveps”, koji mu je konobar doneo, i zajedno sa svojom kafom seo na stolicu pored njegove. Malko je počutao, otpivši gutljaj tople kafe, pa reče Miši:

- Kako idu knjižarski poslovi? Čuo sam od nekih tvojih kolega koji su noćili ovde na "Poloju", da bukvalno „upijaš“ izdavačko tržište!?

- Ma, šale se ljudi. Radim svoj posao onako kako znam, i to je sve.

- Ej, hajde dođi večeras sa Vesnom ovde. Znaš... Janikini tamburaši će opet svirati u našem motelu.

- Ma nemoj – reče Miša i upita:

- Vidim, u uglu, tamo su im instrumenti, tambure, kontra i begeš, a gde je onaj Janikin maleni prim?

- Janika Balaž nikad ne ostavlja svoj prim u restoranima. Uvek ga nosi

sa sobom. Znaš, prošle nedelje Janika nam se požalio, dok je večerao, da nije baš dobar sa zdravljem, da mu u poslednje vreme srce "škljoca".

- Neće valjda!? – reče Miša, otpivši svoj "šveps", pa nastavi:

- Janika je veliki kapacitet, čoveče. On je neprevaziđeni maestro svojih osam tamburaša s Petrovaradinom. Janika, recimo, može u svojoj glavi da isključi sve tamburaše sem recimo kontraša... i samo njega sluša, iako i dalje sviraju svi. Zatim može da čuje, ako hoće samo begeš (kontrabasiste Bilija iz Silbaša), ili bilo koji drugi instrument svojih osam tamburaša.

- Znam i ja za to – reče konobar Nikola, pa dodade:

- Ti to, Mišo, razumeš odlično, jer si svirao kao gitarista u dva popularna omladinska novogajdobraška benda „Dobosako“ i „Kamikaze“...

Bilo je oko šesnaest časova. Miša je ustao, pozdravivši se sa svojim drugarom konobarom "Poloja" i krenu ka parkiranom "tristaču". Nastavio je vožnju ka Bačkoj Palanci, otvorivši leptir-staklo svog automobila. Miris proleća koje je pulsirao u svojoj najvećoj snazi, širio se svuda oko njega. Bio je to čarobni, iskonski koktel mirisa mladoga žita, rascvetale Polojske šume hrastovog drveća, pomešanih sa mirisima velike reke, koja je tu, u blizini, tiho tekla između bačke i sremske strane.

Inserti sa novosadskog vikend naselja Kamenjar

NA NOVOSADSKOM “KAMENJARU”

I, tako, Miša je startovao impresivno u uglednoj izdavačkoj kući “Vuk Karadžić”. Ređali su se uspesi, jedan za drugim. Kako su pristizali novi kontingenti knjige “Njihovi dani” – tako su brzo i bili prodavani. Jedan mesec, drugi mesec, treći... Skor je bio nekoliko hiljada kupaca. Tad je beogradska direkcija IP “Vuk Karadžić”, shvatila da je običan nonsens, slati knjige svojim poslovnicama i predstavništvima, da bi iste knjige stajale u njihovim skladištima. Čak, preko desetak predstavništava i poslovica “Vuka Karadžića” u SFRJ, nije uspelo preko svojih prodajnih mreža (vrmanske, linijske otplate i knjižarske mreže), da realizuje količinu prodaje onoliku, koliku je sam Miša ostvarivao. Desilo se tada i nekoliko manjih neprijatnih scena, onda kada su sva ta predstavništva “Vuka”, po naređenju centrale iz Beograda – morala svu svoju neprodatu količinu knjiga “Njihovi dani”, kao remintendu – distribuirati u predstavništvo “Vuka” u Novom Sadu, jer je Miša pravio sve više i više poslova sa novom knjigom. Tada su rukovodioci mnogih predstavništava i poslovica (Niš, Sarajevo, Zagreb, Osijek itd.), bili veoma kivni na svoje trgovачke putnike (terence), kojima su, vrlo često, upućivali i gromoglasne kritike sledeće vrste: “Pa dobro, dokle ćete spavati? Dok vi kunjate, eno, tamo, u Novom Sadu, jedan momak radi svoj posao, i zaista vam je svima, ali baš svima, očitao lekciju iz vrhunskog menadžmenta na plasmanu knjige”.

Čuo je Miša za te priče. Nije mu to bilo priyatno. Najmanje je želeo da on, ni kriv ni dužan, izazove ljutnju svojih kolega širom zemlje, koje nije čak ni upoznao, a oni su svi čuli za njega i njegove velike poslove.

Tiraži knjige su se prodavali jedan za drugim. Miša je postigao sve rekorde, pa čak i one koje je sam sebi zacrtao. Postao je novi apsolutni šampion SFRJ na eksterijernom plasmanu knjige za godinu 1977. Dobio je brojne čestitke, kao prvo od svog generalnog direktora Slobodana Đurića i rukovodioca predstavništva, Đurđice Jakobac – Bebe, koja je bila pre-

srećna što ima u svom okrilju jednog vrhunskog i mladog menadžera. Međutim, Miši su stizale čestitke iz mnogih krajeva Jugoslavije. Čestitke su mu uputili i brojni rukovodioci raznih izdavačkih preduzeća, a mnogi su, uz čestitke "prošvercovali" i svoje laskave ponude za prelazak kod njih, obećavajući mu raznorazne pogodnosti kao i veći knjižarski lager. Međutim, on je ipak ostao u "Vuku", jer je bio vrlo zadovoljan i rukovodstvom i sredinom u kolektivu, kojom je bio okružen.

Negde krajem decembra, stigla je informacija iz beogradske centrale IP "Vuk Karadžić", da će svim menažerima biti besplatno podeljene jubilarne značke preduzeća, sa likom reformatora pravopisa, Vuka Karadžića. Te značke su konačno stigle u predstavništvo u Novi Sad. Bez obzira, što je novi šampion SFRJ na eksterijernom plasmanu knjige za 1977. godinu Miša – napravio skoro duplo veći promet od dosadašnjeg šampiona Jugoslavije, Slavka Bjeloševića – oni su dobili potpuno jednaku količinu značaka za svoje kupce. Značke su bile boje tombaka, zabodene na kartonska postolja dimenzija 20x12 cm, na koji je moglo da stane po sto komada značaka. Miša i Slavko su dobili po petsto komada. I, dok su seli, da uz sok predahnu u predstavništvu "Vuka" u Novom Sadu, Miša kroz šalu reče svom starijem kolegi Slavku Bjeloševiću:

- Hej, Slavko! Hajde mi prodaj deo svojih značaka. Šta će ti petsto komada? Nemaš toliko kupaca mesečno, a ja ih imam trodublo više.

Slavko kao da se malko ljutnu, na ove Mišine reči, uz odgovor:

- Nema veze, ne prodajem svoje značke. – Zatim je malko počutao, pa reče Miši:

- Znaš, možda si u pravu. Zaista mi ne treba ovoliko značaka, jer ti sad zaista radiš bolje od mene... Novi si šampion države, dobar si momak, iskren i krajnje pošten, pa ču ti pokloniti svoju polovinu značaka.

Miša je bio oduševljen Slavkovim gestom, čak je bio i prijatno iznenaden što je Slavko, bez neke sujete, prihvatio vest da mu je Miša preuzeo titulu šampiona države za 1977. godinu. Verovatno Slavkovu sujetu odagnala i njegova divna i plemenita supruga Slavica, koja je bila i neka vrsta njegovog psihičkog amortizera u ključnim situacijama. Jedino što je Miša primetio u reakcijama Slavka, bila je ispoljena njegova primetna lagana zbumjenost i prisutno iznenađenje zbog Mišinog impresivnog uspeha na eksterijernom plasmanu knjige na saveznom nivou. Ipak, što se tiče one

Slavkove ponude da pokloni svoj deo značaka Miši, to se ipak nije dogodilo, jer je Miša odustao od toga, smatrajući da su te značke ipak namenjene budućim Slavkovim kupcima na terenu.

Novac koji je zaradio kao novi šampion države SFRJ, Miša je uložio krajem 1977. godine u kupovinu novog automobila "pežo 304 GL" plave metalik boje. Automobil je kupio legalno preko novobeogradskog uvozničkog "Tehnoservis". Zaista, njemu je bio potreban novi i bolji automobil, jer, iako je voleo svoga odličnog "tristača", taj domaći automobil je imao i svojih mana. Novi automobil "pežo 304", dao je Miši još veću volju za nesmetano obavljanje poslova sa velikim radijusima putovanja na terenu Vojvodine i šire. Međutim, on je razmišljao o problemu koji je imao zbog svojih češćih noćenja po novosadskim hotelima. Odlučio je da sebi olakša situaciju, time što je kupio jednu solidnu vikend kuću na ribarskom naselju "Kamenjar II". To je bila simpatična kućica od četrdesetak kvadrata. Penzioner Laza Tišma, od koga je on kupio tu kuću, prodao mu je uz nju i jedan očuvani ribarski čamac sa "tomosovim" motorom. Bez obzira što je Miša, za svoje nove komšije dobio neke popularne novosadske ličnosti (glumce Ivana Hajtla i Peđu Tepavičkog, hirurga Hadnađeva itd), nije bio zadovoljan učinjenom kupovinom. Naime, kada je preuzeo ključeve vikend kuće, bila je pozna jesen. Tada je naselje "Kamenjar" bilo tiho, skroz opustelo. Vlasnici tih živopisnih kuća vratili su se u svoje novosadske stanove. Počnjala je školska godina u velikom gradu, obaveze i poslovi. Miši je baš prijala mirnoća i kišna jesen, kada je provodio na tom naselju, u svojoj vikendici. U njoj je pravio razne šeme za svoje velike knjižarske poduhvate. Tu se odmarao, provodeći lepe noći, dok bi nestasna dunavska košava milovala drvene žaluzine njegove sobice koja je bila na prvom spratu, čiji su prozori gledali u Dunav a u daljini u obrise Beočina. Ali, već u proleće, to naselje je odjednom oživilo. Budila se priroda i život na tom naselju. Pristigli alasi su žurno spremali svoje ribarske mreže i mame, blinkere, grabulje i brojne čamce. Ali, Miša nije dirao svoj privezani čamac. Od aprila pa do oktobra, buljuci dece bi se uvek skupljali, na naselju. Ta brojna deca bi počela bacati svoje velike šarene lopte i čuškati mrežaste loptice badmintona. Na sve strane osećao se težak miris paprikaša i zagorelog roštilja. Iako je Mišina vikendica imala neki, nazovi autonomni prostor, lepu živu ogradi, pečenjaru za roštilj, sto za ping-pong, a kraj

drvene klupe novu zelenu pumpu za vodu, jednog dana mu se smučila i ta klupa, dok je sedeći na njoj čitao, na njegovu dragu knjigu, tresnula je prašnjava lopta, s kojom su se igrali živahni komšijski mališani.

Sa nekim nadolazećim nezadovoljstvom, Miša se povukao u tu svoju kućicu. Probao je, makar unutra, da pronađe neki svoj mir. Badava. Ni tu nije imao mira, od silne graje dokonih novosadskih penzionera i njihovih otrcalih ribarskih priča, koje su ličile jedna na drugu kao šišarka na šišarku. Mišu nije nimalo impresionirao komšiluk, koji su sačinjavale bivše "budže" i njihovo glasovito razmenjivanje maratonskih priča. I umesto da se odmori u svojoj kućici, pored velike reke, Miša se počeo često pitati: "Šta mi je trebalo da kupim ovde vikendicu? Ovo je pravcati mravnjak od dokonih ljudi. Kućice su jedna od druge udaljene na samo desetak koraka. Fantastično! Kućice na placu koje su u koritu Dunava su veoma nesigurne. Već sam i čuo od nekih Novosađana da Dunav plavi. Kako kad, možda sutra, a možda za godinu, dve ili tri. To zavisi od Božije volje".

I, tako, umesto da se odmara od brojnih napornih putovanja, tu, u vikendici pored reke – o pravom odmoru nije bilo ni govora. Opet je pitao sebe, kako je moguće, da je kupio ovo, a za isti novac je mogao kupiti nov i komforan jednosoban stan u centru Novog Sada.

Kako je vreme odmicalo, Miša je osećao sve veću nelagodnost prema gužvi koju su stvarali stanovnici "Kamenjara". Negde u julu 1978. godine su mu došli u goste drugovi iz zavičaja, želeći da obiđu i vide njegovu vikend kuću. Bili su tu: Neđo, Kićo, Zdravko i Baja. Seli u kuću na ugagonu garnituru uz hrastov sto. Miša je uključio plinski rešo i na njemu u jednoj većoj šerpi pristavio šnicle od svinjskog mesa, zatim im je pružio flaše hladnog "jelen" piva. Tad, Kićo, otpi pivo iz flaše i reče Miši:

- Lepo ti je ovde, uz Dunav! A imaš čak i motorni ribarski čamac?

Miša malko promeša cvrčalo ulje s mesom u šerpi, pa reče:

- Ma, jebeš čamac! Znaš, zbole me za ove novosadske glumce, za ove dunavske alase i zadrigle novosadske bivše "budže"...

Odjednom, Mišin drug Kićo, očigledno zbumjen, začuđeno pogleda u njega, pa mu reče:

- Ja... ne razumem. U čemu je stvar, Mišo?

- Naravno da ne razumeš, druže. Ali ja razumem i to isuviše dobro. Evo, recimo, moj prvi komšija je neki bivši hirurg u penziji. Imamo zajet-

dnički hidrofor za pumpanje rezervoara za vodu. Šta misliš o čoveku, koji poklopac hidrofora farba dvaput nedeljno, i tako mesecima? A jutros me je zvao da i ja farbam sa njim! Malo pa nisam poslao u m..... i njega i taj poklopac hidrofora. Ali, pošto najdeblje živce imaju prodavci knjiga, tako i ja nisam odbrusio komšiji. Samo sam se malko našalio sa njim rekavši mu: "Komšija, doktore, najbolje vam je da taj poklopac farbate svaki dan, sem utorka, jer utorkom boja slabo hvata".

Na ovu Mišinu šaljivu isповест, svi se slatko nasmejaše. Smejali su se dugo, zatim nazdraviše hladnim "jelen" pivom, pa počeše konzumirati sveže ispržene šnicle, koje im je Miša upravo servirao. Zatim je poveo svoje prijatelje u malu šetnju, tu, do obližnje reke, gde je na "parkingu" uz Dunav velikim lancem bio privezan i zakatančen njegov motorni čamac. Pokazujući rukom ka sremskoj strani, Miša im reče:

- Eno, preko, ukoso, tamo desno vam je Beočin... onaj veliki dim je iz njegove cementare. Levo je poznato naselje Ribarsko ostrvo i veliko novosadsko brodogradilište "Pinki"...

Tad drugar Neđo upita Mišu:

- Nešto si nam počeo pričati o vodostaju Dunava... Šta biva sa ovim vikendicama ovde, kad reka nadode?

Miša malko začuta, duboko se zamisli, i kao da mu se lice nekako posebno namršti, pa reče:

- Da. To jeste zaista nerešiv problem. Kad nadode voda, ovi vikendaši svoje stvari iz donjeg dela vikendica nose gore. Uglavnom sve vikendice, ovde, imaju prizemlje i sprat. Prizemlje je obično armirani beton, a gornji deo je od drveta hrasta, ili bukve... Pred nadolazak Dunava, koji se popne skroz, gore i do benta, vikendaši svoje stvari (šporete, kauče, ormare, tepihe, lonce, šerpe i ostalo pokućstvo), odnose gore na sprat. Voda nadode, pa se povuče za nedelju-dve. Oni ponovo, ko zna po koji put – izbacuju mulj, farbaju donje delove kućica, nanovo stavljuju nekakve tapete...

- A, šta biva sa onim vikendicama čiji vlasnici nisu tu, pa ne mogu da spasavaju svoje stvari iz donjeg dela vikend kuća? – reče drug Baja i pogleda u Mišu, očekujući od njega odgovor.

- Šta biva? Ništa! Tuga, burazeru... katastrofa! Pričaju ovi vikendaši, da mnogi koji nisu tu, zateknu u svojoj vikendici pola metra vode u kojoj plivaju: naftarice, stolovi, tepisi, televizori, šerpe, hrana, voće, povrće...

- Znači, to je druga, mnogo tužnija strana "Kamenjara" – dodade Baja.

- Jeste – odgovori Miša – To je ta tužnija, problematična strana ovog novosadskog vikend-naselja. Znate, ono nema čak ni struju. Ljudi dovukli nekakve ogromne kamionske akumulatore, da im svetle one male neonke. Ti akumulatori se prazne svakih 15-20 dana, a teški su preko 30 kilograma. Zamislite vi samo vikendaša, koji takva svoja dva akumulatora nosi na punjenje u svoj stan u gradu. Prvo ih odnese do kola, pa onda liftom do stana, punjenje, pa ponovo nazad, i tako godinama. Budalaština!

- A, što im ne prikopčaju struju? – Upita začuđeno Nedo.

- Struju? Pa, oni je sami neće. – Kažu: "Nećemo! Ako dođe struja, doći će buka, kafane, prostitucija, kocka, i mafiozi raznih fela".

- Zanimljivi razlozi! – reče Nedo i nasmeja se, pa dodade:

- Kao da im nije buka od ponoćne vike i galame, koju prave oni sami, njihova deca, i njihove bučne žene, do iza ponoći?

I, tako, Mišini dragi gosti su još malko razgledali okolinu, pa su se, zajedno sa njim, istim puteljkom koji je vodio pored mnogobrojnih dvořišta sa kotlićima i baštenskim garniturama uz vikend kuće – vraćali do Mišine vikendice i svojih automobila. Usput su mnogobrojne "komšije" otpozdravljale "dobar dan", i tako bezbroj puta. Tad Miša kroz šalu reče:

- Vidite, kad silazim do čamca, moram najmanje trideset puta da kažem "dobar dan", a kada se vraćam govorim „doviđenja“ – pa nastavi:

- Ma, onima na Čakoru, planini Rudnik ili Kopaoniku, je prava milina. Odvojene vikendice jedna od druge na puškomet. E, to su te oaze odmora. Tamo imaš, čoveče, svoj apsolutni mir, a ovde... Počneš u vikendici na "Kamenjaru" da maziš golu ženu, a komšija ti zeva noću pored prozora?

Mišino društvo se srdačno pozdravilo sa njim. On se vratio u svoju vikend kuću, pružio se na udoban ležaj i počeo razmišljati. Postavljaо je sebi pitanja: "Kako je moguće da najbolji jugoslovenski menadžer knjige, napravi tako loš potez kupovinom ove besmislene kućice pored Dunava? Šta će ovo meni, pa ja nisam ribolovac, kakav čamac... Ipak, ovo je korisno iskustvo. Možda sam bačenim novcem za sve ovo, platio buduću mudrost? Ko zna. Ovakve greške više neću ponoviti".

I tako, u tom razmišljanju, osetio je da ga obuzima neki priyatni i lagan dremež. Pre nego što je utonuo u svoj duboki san, osetio je opojan miris reke. Čuo se i kliktaj dunavskih galebova, u potrazi za hranom...

INSPIRATIVNI JESENJI MADRIGAL

Bez obzira što je Miša posedovao vikend-kuću, on nije bio zadovoljan. Iako je bio po godinama i najmlađi vlasnik na celom vikend naselju, nije mu to ništa značilo. On bi radije otišao u roditeljski stan da prespava u svojoj momačkoj sobi. Zatim, da sa svojim drugarom i prijateljem Ivicom Danilovim skupa zasviraju na dve "gipsonke", neki lepi koktel starih dobrih stvari iz repertoara: "Šedouza", "Bičbojsa", "Elipsa", "Crvenih koralja", "Indeksa", "Silieta", "Crnih bisera", "Pro arta"... Bilo je pravo uživanje svirati sa drugom Ivicom, na dve gitare tad poznati nemački hit "Marmor, Stein und Eisenbricht" (Mramor kamen i željezo), koji su prepevali od Drafí Deutschera VIS "Roboti". Miša bi često svirao sa drugom Ivicom. Predveče bi izašao u šetnju sa svojom dugokosom Vesnom. Njih dvoje bi šetali malom stazom pored revira Tikvare, zatim bi zagrljeni gledali u jarko crveni deo neba, što ga je obojilo zalazeće sunce.

I, tako, malo u svojoj vikendici, malo u svojoj dragoj varošici, koja je bila, tu, sa leve strane reke, preko od Iločke tvrđave. Dunav tamo – Dunav ovamo. Puževim korakom, polako, prolazilo je leto. To je Miša jedva čekao. On je bio i pesnička duša – jesenji čovek. U svojoj vikendici, na naselju „Kamenjar“, iščitavao je iz sačuvane arhive svoje drage ispisane dečačke sveske prepune stihova. Prve radove prvence objavio je u „Kekecu“, „Malim novinama“, „Nedeljnim novinama“, kao đak VII razreda osnovne. A kao srednjoškolac, objavio je veći broj svojih priča i „Zagonetnih crteža“ u visokotiražnim nedeljnicima: "Čik", "Zum", "Reporter", i u to vreme (1967-1968) bio je mladi dopisnik Radio Beograda za područje Južnobačkog okruga. Razmišljao je, Miša, da i ovde, u svojoj vikendici aktivira prenes duše za pesnički svet i prozu. Nažalost, to je na naselju "Kamenjar", u pravom osinjaku prepunom komšijske galame – bilo apsolutno nemoguće. On je želeo da postigne harmoniju konstrukta pisanja i napretka u angažovanom radu na eksterijernom plasmanu knjiga u SFRJ.

Prošlo je miholjsko leto. Jesenji madrigal, sakriven u lišću platana, topola i vrbaka, ponovo se vratio na „Kamenjar“, milujući Mišino momačko lice, kosu, telo, dušu... Osetio je one prave impulse, koji opojno zrače, tu, oko njega. Jesen i tišina na vikend naselju. To je bilo ono što mu je zaista trebalo, što mu je važno za njegova eksperimentisanja, kombinovanja, putovanja, usavršavanja svojih ideja i novi optimizam. To je bila ona velika mera, iznova, koju sebi ponovo daje. Iz te goleme mere zrači mu ispunjen život. U tom životu on će koračati sa puno vedrine, faktički i sa puno novih očekivanih nada.

Odlaskom svojih privremenih stanovnika, vikend naselje polagano je hodilo u neki svoj iskonski mir. Sve se više i više srastalo sa prirodom, sa žuborom velike i moćne reke. Tu i tamo, još su gorela usamljena mala neonska svetla u ponekoj vikend kući. Za neke vikendice, Miša je znao ko prebiva u njima. Bilo je tu nekoliko nesrećnih i proteranih svekrova, što su ih njihove napirlitane ohole i neživljene snajke – oterale iz vlastitih komfornih gradskih stanova, da im te „dosadne matorčine“ ne budu smetnje, na njihovom putu prevaspitanja svojih nezrelih muževa. Ko je tim raznim usamljenicima i prognanicima kriv što su upali u „osinje gnezdo“, jer im sinovi „darovaše“ snaje, koje ih proteraše na „Kamenjar“. Upoznao je, Miša, još neke stanovnike tog naselja, čije su male svetiljke sablasno gorele, žmirkajući kroz stoletna stabla dunavskih topola. Tu je bilo i nekoliko ljudi, toplih umetničkih duša, kao što je i njegova, koje su, kao i on, dočekale da se vrati iskonski i pravi mir u ovo naselje. Da se vrati onaj lekoviti mir, koji nema nikakvog dodira sa gužvom, bukom, galamom, i takoreći pijачnim ambijentom, što ga prave „ribari šupljih čamaca“, njihove žene i unučići. Navodno, pobegli su iz grada od vreve, da bi još veću vrevu pravili na „Kamenjaru“. Ipak, od nekolicine tihih, umetničkih duša, koje su ostale još da borave na vikend-naselju – Miša je upravo poznao jednog Nemanju, čija je vikend kućica bila na oko pedeset metara od njegove. Nemanjina vikendica je bila svukud okružena desetogodišnjim smrekama i čempresima. Bio je to jedan tiki čovek, koji je radio u Novosadskom pozorištu. Nosio je poveću bradu i naočari. On je imao i ženu, neku nezrelu tatinu i maminu kćи, koju je toliko voleo – da je jedva čekao da dođe ova spasonosna jesen, pa da ostane konačno slobodan i sam u svojoj malenoj vikendici, gde bi na miru lično sebi spremio nekakva svoja

omiljena jela: prženu ribu i pomfrit uz pečurke na žaru, a zatim da tu, u svojoj maloj kućici pored Dunava, na miru piše knjige i svira staru gitaru...

Došao je septembar. Miša je počeo praviti planove svojih putovanja i rada na plasmanu knjige. Iako je već, po sabranim realizacijama ponovo oborio sve rekorde i postao apsolutni šampion SFRJ na plasmanu knjige i za 1978. godinu – on je smatrao da može postići još veće uspehe u ekstrijernom knjižarskom menadžmentu. Nekoliko ponovljenih tiraža knjige “Njihovi dani” brzo je prodao. Nažalost, desilo se da “Vuk Karadžić”, nije imalo sredstava za proširenu reprodukciju i za obrtni kapital, da se upusti u ponovno doštampavanje te knjige. I to je zaista bio jedan veliki minus koji je u svom posebnom notesu ubeležio Miša, pored imena svog generalnog direktora Slobodana Đurića, komercijalnog direktora, kao i svoje šefovice predstavnštva u Novom Sadu, do tada fleksibilne Bebe. Eto, i to je bio još jedan u nizu “bisera”, od onih štetnih stereotipa, koje je Miša veoma dobro upamtilo, kao „prazan hod“ koga se trebalo osloboditi.

Razmišljao je, šta će sutra, i koju robu da uzme iz magacina knjiga. Nije sada bilo najvažnije uzeti nekakav naslov, pa gurati svoju normu. Mišino ime je imalo i veću težinu. On je sada bio poznata javna ličnost i šampion cele SFRJ. Svojim radom se našao na piramidi najboljeg menadžmenta jugoslovenskog tržišta knjige. Biti sam na vrhu te piramide, bilo je koliko priyatno u nekom takmičarskom smislu – toliko i neprijatno, kada moraš shvatiti da se nalaziš na nekakvoj vetrometini. Trudiš se neumorno da najviše prodaš, da napraviš posao, da radiš još bolje, a “oni dole”, koji se nalaze ispod te šampionske piramide (sem časnih izuzetaka), rovare, prave intrige, smišljaju neke načine da uspehe i planove šampiona plasmana knjige – dezavuiš (ospore), ugroze, spreče, zakoče...

Uzalud. Miša je ipak radio odlično i sa svojim prepoznatljivim originalnim stilom. Onoliko vremena koliko su pojedinci, puni sujetne i malograđanskog vaspitanja – dangubili kako da mu poture klipove u točkove njegove briljantne komercijalne mašine – toliko je Miša od njih odmicao koracima od sedam milja, koje su nosile njegove sveže ideje. On nikada nije bio maliciozan prema svojim kolegama iz bilo koje izdavačke kuće u zemlji. Apsolutno, nikada ga nije zanimala ta petparačka filozofija “rada bez rada”. Gnušao se fingiranja i “preplivavanja”, koja su činili neki trgovaci putnici, što su menjali izdavačke kuće svaka dva meseca, a ipak

oni nisu mogli shvatiti – da sa promenom firme moraju promeniti i svoj odnos prema samom sebi, kao ona priča o bračnom paru, „koji je mislio da će promenom stana i noseći pokućstvo iz Lazinog sokaka prelaskom u Đokin sokak – njihova bračna idila krenuti najlepšim putem“. Ne ide tako. Ne može se u ovom poslu postati „persona libris“, foliranjem, sujetom, mržnjom, zabušavanjem, lopovlukom ili prevarom svojih kupaca.

Video je Miša mnogo štošta. Čuo je mnoge priče na terenu, bio je očeviđac ljudskog srozavanja i ljudskog herojstva. On, koji je postao dvostruki šampion jedne velike zemlje, od Triglava do Đevđelije, od Horgoša, pa do Crnog Drima, tamo gde se planina Kožuf grli sa planinom Nidže, dole uz Albaniju...

Novo trebovanje robe u magacinu, za Mišu je bila i nova velika šansa, da svojim idejama, koje su mu tokom leta nadolazile – napravi pametan izbor knjiga za prodaju. Ušavši u predstavnjišvo „Vuka“, javio se svima.

- O, gde je naš šampion?! – reče Beba, drugarski se poljubivši s njim.

Miša pruži ruku magacioneru Saši, Đurđici Juhas, Duletu, Laletu, Milanu, kao i brkatom poslovnom agentu Vučeti, koji su bili u firmi.

- Malo sam se odmarao. Kombinacija Bačka Palanka – vikendica po red Dunava – reče Miša, i sede na ponuđenu stolicu.

- Kako ide čamac? – upita brkati Vučeta i otpi kafu iz svoje šoljice.

- Slabo ide, Vučeta. Više je privezan za obalu... Nemam ti ja vremena za ribarska „grabuljanja“ po Dunavu i Dunavcima – reče Miša i približi svoju stolicu uz Bebin masivni kancelarijski sto. Počeo je da pregleda sveži katalog izdanja i normiranu tabelu.

- Šta bi želeo od robe, Mišo? – upita Beba – dobili smo „Vujaklige“ od Pere Markovinovića iz „Prosvete“.

Miša malko počuta, popivši pola čaše kisele vode.

- Šta imaš u magacinu što ti ne ide? – upita Miša, ozbiljnog lica.

- Misliš... od ove robe, koju ostali trgovački putnici ne znaju da mi prodaju – potpitanjem započe Beba.

- Ja to nisam rekao. Ja ti postavljam ponovo pitanje, šta ti стоји u magacinu, ono što šatrovački zovemo „kamenje“?

Beba ustade, uhvativši Mišu za desnu mišicu i povede ga u magacin knjiga, a usput dobaci u hodu iza sebe:

- Saša! Hajde i ti ovamo – obrati se Beba omalenom mršuljavom ma-

gacioneru Saši koji je pričao prisutnima neke svoje otrcane masne viceve.

Magacin "Vuka" bio je dupke pun knjigama. Bejaše tu klasike, knjiga nobelovaca, kompleta "Mona Liza", dečijih slikovnica, "Larus" enciklopedija... Miša je zapazio neke pakete u uglu magacina, koji su bili već poprilično prašnjavi.

- Šta ti je u tim paketima, Bebo? – upita Miša.

- To mi je dao Sreten Hrkalović, direktor beogradskog "Slovo ljubve". Neke knjige iz srpske istorije: "Obrenović", "Istrorija Srba" od Konstantina Jirečeka, "Prvi srpski ustanački", zatim knjiga "Stara Crna Gora" od akademika doktora Jovana Erdeljanovića...

- Pobogu, Bebo! Pa, zar ti to stoji u magacina? – zaprepašćeno upita Miša.

- Nažalost, da! Neće ovi moji prodavci da uzimaju. Tu i tamo, poneki putnik odnese nekoj školi i to je sve. Tebi nisam ni nudila – reče Beba.

- Čini mi se da imaš dosta toga u magacina – reče Miša, pa nastavi:

- Koliko god da imaš, treba mi odmah trostruko.

Na ovu Mišinu primedbu, Beba se potpuno zbuni.

- Ja...ne razumem...Ti želiš ovo sve iz magacina, i još od izdavača...?

Miša zamoli magacionera Sašu da donese jednu metlu i da dobro očisti prašinu i paučinu sa paketa knjiga. Otvori jedan paket iz koga izvuče podebelu knjigu "Stara Crna Gora", pa reče Bebi:

- Da. Želim ovo sve iz magacina. Treba mi sve iz magacina i još oko četiri hiljade primeraka ovakvih knjiga. Odmah nazovi „Slovo ljubve“!

Beba je bila sasvim zbumjena, a sa njom i magpcioner Saša, koji je, izlazeći iz magacina još držao širom ovorena usta. Tad Beba reče:

Spasitelju moj – i poljubi Mišu u desni odraz.

- Mišo je potapša blago po ramenu i tiho joj reče: – O tom potom...

Nakon što se vratila iz magacina u kancelarije "Vuka", Beba je saopštila prisutnima Mišinu odluku da joj isprazni veliki deo lagera.

- Drage kolege, danas sam jako srećna. Miša će sve ovo prodati, a želi da mu se naruči još četiri hiljade primeraka pomenutih knjiga u istom povezu. Vi to niste mogli da mi prodate, pa se nemojte ljutiti – reče Beba i nasu sebi punu čašicu "badelovog" konjaka.

- Ima jedan mali problem, Bebo. Ja to sve ne mogu staviti u svoj automobil "pežo 304 GL". Gde vam je beli "Vukov" kombi? – zapita Miša.

- Kombi je na remontu u servisu – reče magacioner Saša i pokaza ovaren papir iz novosadske “Autovojvodine”.

- Znate šta – upade “pilot” Nešo – ja ču šampionu mojim automobilom odvesti deo robe do Bačke Palanke.

- Odlično, Ratkoviću – razdragano reče šefovica Beba.

- Ma, ako je on rešio da proda sve knjige iz magacina, ima da ukradem i helikopter, pa da mu njime odnesem knjige do Palanke – našali se Nešo.

- Je li to ozbiljno misliš – upita ga Beba.

- Ja što kažem – i uradim – odgovori bucmasti pročelavi Nešo, koga su svi u predstavništvu zvali nadimkom “pilot”, jer je nekad vozio poljoprivredne avione, ali napravivši neke propuste, morao je napustiti avijaciju.

Nešo je priterao svoju polovnu belu “zastavu 1300” do ispod prozora predstavništva. Svi su tad pomogli da se Mišina roba utovari u dva automobila. Miša je potpisao otpremnicu robe, pa su dva automobila, jedan “pežo 304” metalik boje, i bela “zastava 1300”, krenuli putem ka Bačkoj Palanci. Za nepunih četrdeset minuta vožnje stigli su pred Mišinu garažu u Bačkoj Palanci i istovarili knjige iz kola. Miša je pozvao kolegu Nešu u svoj roditeljski dom, na kaficu, pićence iz „pitu uvijaču“, što je on i prihvatio. Posle ljubaznog dočeka i prijatnog razgovora, Nešo je krenuo ka svom automobilu. Pri polasku Miša ga upita:

- Drugar, koliko koštaju svi tvoji ukupni troškovi, izgubljeno vreme, akanje kola, benzin...?

- Taman posla! Zar mom kolegi i šampionu, da naplatim ovu malu drugarsku uslugu? – Ni govora – reče Nešo i okrenu ključ za paljenje.

Miša mu priđe i reče:

- Moraš uzeti nešto za troškove, makar za benzin – pružajući mu par novčanica – inače ćemo se posvađati.

Nešo je sa osmehom pogledao Mišu i upitao:

- Stvarno ćeš se naljutiti ako ne uzmem ništa?

- Najstvarnije – reče Miša ozbiljnim tonom.

- E, pa nećemo se posvađati – reče Nešo, i uze ponuđene Mišine novčanice za benzin, pa lagano krenu svojim automobilom ka Novom Sadu.

Nad malenom bačkom varošicom, već se spušтало veče. Obližnja autobuska stanica je blještala od brojnih svetala i farova nadolazećih autobusa, koji su u nju ulazili ili odlazili – ka severu ili jugu bačke ravnice...

DVADESET ŠEST MODUSA

Posao na plasmanu knjiga je vrlo kompleksan. On je svakako mnogo, mnogo složenije zanimanje nego što to mnogima izgleda. To su shvatili i neki, koji su pokušali da rade posao na eksterijernom plasmanu knjige, pa su vrlo brzo odustali, jer se nisu snašli u tim, večito nemirnim vodama.

- 1) Ako ne znaš priču i imaš tremu pred kupcem – gotov si na startu.
- 2) Ako te isprovocira kupac – ne nerviraj se, jer će biti toga još.
- 3) Ako kažeš samo jednu pogrešnu reč previše, koja kupca odvrati od kupovine knjiga – gubiš tog kupca, ali popravi naraciju. Tragaj dalje.
- 4) Ako ogovaraš svoje kolege, tvoje ogovaranje ne traje dugo, jer ćeš nabasati na kupce koji su rođaci ili prijatelji ogovaranog. Čak si i dobro prošao, ako ogovarani kolega nije možda lični prijatelj sa direktorom firme u kojoj nudiš svoju robu.
- 5) Svoj neispravan automobil detaljno popravi, jer će ti takav taličan automobil oduzimati dragocenu energiju koja ti treba na plasmanu knjige.
- 6) Nudićeš značajna dela (medicinske enciklopedije, pravne enciklopedije, leksikone i rečnike) lekaru, hirurgu, specijalisti, advokatu... Suočićeš se sa goleminom sujetama takvih ljudi, koji će ti besno reći: "to i to ne valja ništa", "to bih bolje ja napisao", "kakav je recenzent taj izlapeli akademik", "šta, zar ta grupa idiota čini stručne konsultante". "pih, zar se primarijus Pera čak usudio da napiše svoje mišljenje, budalaština" i tako dalje, i tako dalje. Ne nerviraj se. Takvima odmah predloži drugu tematiku. Uvedi ih, na njima nepoznato knjižarsko „bojno polje“.
- 7) Srećeš na terenu srpskog šovinistu koji mrzi dela Lajoša Zilahija, a pet koraka dalje od njega, u drugoj kancelariji, suočićeš se sa šovinistom koji prezire knjige vladike Njegoša, iako mu je tast Crnogorac. Uzalud ćeš ubeđivati Rusina ili Slovaka da kupe knjige, čak i iz njihove etničke tematike. Zašto? Zato što je osobe tih narodnosti teško ubediti da pazare knjige, kao Škotlandjanina da svojoj ženi kupi sladoled ili novi ruž.

8) Često ćeš se suočavati sa banalnom preprekom ulaska u firmu, da bi ponudio svoju robu, a to su portiri. Ako na početku svoje karijere imaš takav peh da ti posao pokvari nekakav portir, onda će tu biti vrlo loše za tebe. Kao mladić koji „omane“ u prvom susretu s devojkom. Međutim, pošto za mladost ima nade, nadaj se i ti boljoj sreći, ako nastaviš dalje.

9) Svađaćeš se sa svojim šefom, jer ga baš „zabole“ što ti je otkazala membranska pumpa tvoga „stojadina“, ili što ti trebaju neke knjige koje nemaju u magacinu. Snađi se. Popravi svoj automobil sam i potрудi se da prodaješ knjige koje imaš na lageru.

10) Suočićeš se sa lopovima, koji su ti, noću, na parkingu obili kombi pun knjiga. Smirio si se, jer su ti ukrali iz kombija samo malu ručnu baterijsku lampu i stari kišobran tvoga oca. Zapamti, lopovi retko kradu knjige, jer ne znaju da ih prodaju, a bogme treba imati i nekakvu dokumentaciju pred tržišnim inspektorom ili kupcem (ovlašćenje za rad i zaključnice za prodaju). Baterijska lampa i kišobran – biće im korisniji.

11) Krašće ti knjige sa tvoje privremene tezge, koju postaviš u holu velike firme. Na primer u fabrici mesa nećeš znati da opišeš lopova, jer su svi u belim mesarskim uniformama i svi nose iste bele kape.

12) Umalo će te uhapsiti milicija, jer si spomenuo iz knjige koju prodaješ – davno zaboravljene ličnosti koje nisu naklonjene novom režimu.

13) Često ćeš doživeti da ti oba bračna para naruče istu vrstu knjiga, recimo dela Ernesta Hemingveja. Ne čudi se. Razvedeni su, žive u istom stanu, ali, zapamti – svako čita svoga kupljenog „Hemingveja“.

14) Svima treba prodavati knjigu sa istom cenom. Kad nekom oboriš cenu, onaj drugi ti više nikada neće biti kupac. Uvek imaj jednoobrazne cene za istu knjigu na celoj teritoriji gde prodaješ knjige. A kada želiš da pokloniš neku knjigu, zbog uspešnog odrđenog posla, gledaj da poklon bude upućen ustanovi, a ne pojedincu. Ne zaboravi da na primer fakultet ima dekana i još dva prodekanata. Pa se tu valja postaviti znalački.

15) Ne hvali se i ne iritiraj kolege sa nekim svojim velikim poslovima. Neka im o tebi i tvojim delima – pričaju tvoji kupci.

16) Susrećeš se na terenskom plasmanu knjige sa potencijalnim kupcем koji je i sam pisac nekakve svoje knjige. Budeš li se raspravljaо sa njim – ko je bolji pisac Ćosić ili on – uzalud gubiš vreme. Ljubazno mu reci da ceniš njegov književni rad. Uteši ga, pohvali ga, iako i on sam zna

da možda piše knjigu, koja je i samom njemu dosadna, i za koju će mu slične kolege dodeliti nekakvu „Tošinu nagradu“, a on će se odužiti Toši, pa će mu na njegov predlog dodeliti „Žikinu nagradu“, a upravo je Žika, tvoj potencijalni kupac (i pisac u pokušaju), pa ti sad izvuci konkretne zaključke. Ko će kome od vas dvojice da proda knjige – ti njemu svoje knjige, ili pisac Žika tebi da proda njegovu?

17) Udvaraće ti se mnogo zgodnih žena, mlađih devojaka i precvalih gospođa, koje budeš susretao kao svoje potencijalne kupce, putujući po celoj zemlji. To je sasvim razumno. Ti si lep, mlađ, imaš odlična primanja kao menadžer knjige, a bogme imaš i dobar novi strani auto. Još ako si i slobodan! E, tu moraš pametno. Odluči se: ili da imaš redovnog kupca, ili samo avanturu (švaleraciju). Znaj, nikada nećeš iz avantine uspeti da dobiješ svoga sukcesivnog kupca.

18) Nudišeć knjižarama svoju robu. Uzalud. Oni prave poslove sa tvójim šefom. Ti to nećeš saznati, sem...

19) Nudiće ti brojne kolege iz branše, da sa tobom izvrše razmenu svoje robe za tvóju. Otvori četvore očiju. Pažljivo pogledaj razmenjene knjige da nisu oštećene, vlažne, ukradene... Uzmi od kolega njihovu vizitku.

20) Često, veoma često, nerviraće te dizanje norme u preduzeću, ali tu spasa nema. Trpi dok možeš...

21) Negde, na auto-putu, zaustaviće tvoj automobil tipovi sa uperenim pištoljima. Narediće ti da otvorиш gepek automobila, da skloniš i babino čebe kojim si prekrio knjige. Kad se uvere da su to, ipak, samo razne knjige – izviniće ti se i neće ti uzeti ni primerak. Karakteristično. Mislili su da nosiš nekakve druge stvari. Spašen si, jer tipovi sa pištoljima presreću neke druge slične sebi (švercere zlatom, tehničkim aparatima, cigaretama...).

22) Biće ti ponuđeno, od vlasnika raznih dućana u većim gradovima da trampiš svoje knjige za kafu, benzin, dezodoranse, prašak za veš... Odbij, jer si zadužen u svojoj firmi u knjigama, finansijski i materijalno.

23) Kad ti nestane inspiracija u twojoj firmi (loši međuljudski odnosi, magacioner krade i nikad nije u magacinu, loša novčana stimulacija), tada promeni izdavačku kuću, ali samo zbog prelaska u bolju, a ne u goru.

24) Istu dozu poštovanja ispolji i prema kupcu sa sela i prema kupcu iz grada, bez razlike. To čini iskreno i bez hipokrizije. Jer, od oba kupca ti zarađuješ svoj hlebac. Zar ne? Takođe, nemoj imati tremu kada se obraćaš

kupcu koji je visoki intelektualac. To je sasvim bespotrebno, jer nema razloga da se osećaš manje vrednim. Svako obavlja svoj posao, zar ne?

25) Sasvim je prirodno da se viđaš sa kolegama iz iste branše. Razumljivo je i da se posećujete. Ali, upamti: više se druži sa prijateljima koji nemaju ama baš nikakvog dodira sa plasmanom knjige. U suprotnom, ti ćeš u intenzivnom druženju sa kolegama iz svoje branše – iscrpljivati svu svoju dragocenu energiju u nadmudrivanju. Bez obzira što su vaše devojke ili supruge odlične prijateljice – za sagovornike i druženja biraj automehaničara, molera, stolara, sportskog trenera, odgajivača papagaja... Ovaj koristan modus važi i za sve druge profesije.

26) I na kraju nešto vrlo važno: ako sve ove moduse primeniš, ostaje ti da shvatiš surovu istinu: ti si odabrao da radiš jedan od najtežih poslova u komunikaciji s ljudima – rad na eksterijernom plasmanu knjige. Srećno!

Automobil „pežo 304 GL“ (proizvodnja 1977)*

* Sa ovakvim novim automobilom, šampion Jugoslavije u eksterijernom plasmanu knjige (M) putovao je u periodu 1977-1981. godine. Ovaj „pežo“ plavi metalize, bio je veoma pouzdan na putu.

PUŠĆI TU MARIJU, ČOČE

Jednog subotnjeg popodneva, pred ribarskom čardom, pored Dunava, na jednoj staroj klipi sedeо je Miša, i u tišini razmišljaо o svojim posloviма. Njegov tok misli obuhvataо je mnogo toga, počev od onih najobičnijih stvrari, pa do nekih suštinskih. Ali, u ovom njegovom poslu sa knjigama, stvari se toliko prepliću. Događaji se okreću kopernikovskom putanjom. Kako li samo one najobičnije, male stvari, često postaju suštinske, a suštinske se pokažu kao sasvim obične, menjajući svoja mesta.

Mišino razmišljanje na klipi, prekinu jedan muški glas:

- Zdravo. Baš sam te svukud moјim „fićom“ tražio po varoši...

Miša se lagano okreneo, ugledavši pored sebe svoga druga Dušana Glavaša, koji nastavi – Znaš, ja sam se zainteresovao da pokušam da radim taj tvoj posao na plasmanu knjige, pa bih želeo da mi nešto o tome kažeš...

Miša je ponudio Dušanu da sedne na klipu pored sebe, malko se zamisli, pa poče svoju priču:

- Znam. Verovatno te je zainteresovao ovaj moј posao. Ti u njemu viđiš neku svoju slobodu. Vidiš pustolovine, putovanja, novac i žene. Ali, ne znaš da u ovom mom poslu, čak i kad imam čvrsto zacrtani plan i očekivanja, neki nepredviđeni događaji to poremete, zakoče kao automobilска ručna kočnica na trećem zubu. Ja ћu to na primer nazvati „domino-efekat“, kad napraviš kulu, ali izmaknuvši jednu dominu – cela kula se ruši. Možda to tebi, moј druže, nije baš jasno, a ti bi krenuo da se baviš ovim moјim zanimanjem, i sad želiš da ti objasnim šta ja podrazumevam pod „domino-efektom“. Pa, evo: Uzeo si sloboden dan da registruješ kola. Setio si se da ti je na primer direktor „Vršačke mlekare“, juče napomenuo da danas okreneš broj njegovog telefona, da bi ti sa njim precizno utvrdio strategiju sutrašnjeg plana i da nastupiš u toj velikoj vršačkoj firmi zbog prezentovanja svojih knjiga. Ti dižeš slušalicu i okrećeš broj telefona: Halo! Je li to Vršac? Mlekara? Treba mi direktor Pera... Zdravo

Pero... Dobro sam... Za onaj dogovor, može li? U redu... Znači da budem kod vas u Vršcu u osam časova... Pozdrav! Tada ti spuštaš slušalicu, vrlo zadovoljan. A, sutra, pre svitanja zore, oko pet časova ti moraš da kreneš, jer do tog lepog banatskog grada ima skoro dva sata vožnje. Voziš dugo: Novi Sad, Zrenjanin, Krajišnik, Sečanj, Hajdučica, Boka, Stari Lec, Plandište, Margita, i konačno pred tobom je Vršac, gde se iznad njega vidi Gudurički vrh (Vršački breg). Hitaš ka pomenutoj firmi. Stigao si. Već je petnaest minuta do osam časova. Javljaš se hitno direktoru Peri. U redu je. Pripremio si i par premijernih knjiga o kojima ćeš javno, pred punom menzom društvene ishrane – pričati putem razglosa. Pripremio si i tuce zaključnica, sedajući za jedan čelni sto. Ljubazne kuvarice iz menze donose ti kaficu. Polagano piješ toplu tečnost, i gledaš u brojne prazne stolice menze, koje će uskoro biti popunjene radnicima. Odjednom, kroz prozore menze, vidiš masu radnika i službenika, koji, umesto da krenu ka menzi, gde se i ti nalaziš, i umesto da zauzmu svoje brojne stolove – svi užurbano u masi izlaze pored portirnice, van fabričkog kruga. Čudiš se, naravno. Objasnjenje ti daje direktor Pera, koji u hodu navlači svoj mantil.

- Šta se u stvari događa!? – pitaš direktora Peru.

- Problem! Popij jogurt, pa se vidimo neki drugi put – odgovori ti Pera, pa nastavi. – Nećeš imati ništa od prodaje. Svi radnici „Mlekare“ odlaze na sahranu našem drugu Žiki, koji se skoro penzionisao. Radnici neće doći u menzu, već direktno posle Žikine sahrane – odlaze na svoja radna mesta.

Saopštenje direktora te je skroz razočaralo. Prelaziš svojim autom toliku relaciju, u odlasku i povratku po sto četrdeset pet kilometara, ukupno skoro trista uzaludne vožnje, benzin i izgubljeno vreme „da bi popio neki jogurt“ – reče Miša svom drugu Dušanu, pa nastavi:

- E, moj drugar, ti, što hoćeš da budeš budući menadžer plasmana knjige na terenu. Ova moja kraća priča ti je taj „domino-efekat“, gde ti jedna domina sruši sve ostale... Ali, tek tada ti sazrevaš i rasteš. Sazrevaš u tom izgubljenom danu. Moraš da stegneš zube i upregneseš svoju volju u kajase, jer je volja jača i od svakog intelekta. Vidiš, ja se nisam odmah vratio iz Vršca. Krenuo sam ka nekoj drugoj firmi. Kojoj? Gde? To moraš da odlučiš na prvom semaforu. Semafori će ti biti u budućnosti atributi i jedini svedoci tvojih spasonosnih odluka...

Eto. To je bila istinita i malena storija, što ju je Miša ispričao jednog

vikenda, drugu Dušanu, koji je izrazio želju da se i on bavi plasmanom knjige. Da li je priča o „domino-efektu“ – Dušana pokolebala? Verovatno.

Osvanuo je ponedeljak. Oktobar je svojim svežim nestašnim povetarcem i opalim lišćem, ispraćao miholjsko leto, koje se još pomalo sakrivalo u poluosušenim plodovima neobranih trešnja i krošnjama zove u varoškim dvorištima, na čijim granama su gugutale grlice.

Miša je sišao do svoje garaže. Od knjiga koje je iz Novog Sada dovezao sa kolegom Nešom zvanim “pilot” – napravio je izuzetnu i zanimljivu kombinaciju. Shvatio je, da je novozadužene knjige (“Obrenović”, “Prvi srpski ustanak”, “Karađorđe”, “Stara Crna Gora” itd.), besmisleno prodavati kao separate ili neke rinfuze. Došao je na ideju da ih spoji u jednu kompaktnu celinu od jedanaest tomova, čija je cena bila, komercijalnim žargonom rečeno “ubojita”, sa prodajnom cenom od devetsto dinara. Ako se uzme računica da je tada najskuplji komplet u zemlji, Andrićeva sabrana dela koštao dvesta pedeset dinara – jasno je bilo, koliko je u finansijskom efektu, Mišin novoformirani komplet knjiga imao neuporedive prednosti. S obzirom na tematiku dela, Miša je nazvao taj komplet knjiga “Istorija Srbije i Crne Gore”. Knjige su bile urađene u lepoj formi, sa zlatotiskom na koricama, koje su bile od plave veštačke kože. Miša je utovario u svoj automobil ukupno oko dvadesetak kompleta, uz par “Larus” enciklopedija i nekoliko kompleta sabranih dela E. M. Remarka. Odabrao je relaciju Vrbas (Titov Vrbas) i krenuo na svoj put. Prošao je kroz Novu Gajdobra i Gajdobra. Ulazeći u selo Silbaš, setio se priče svoje majke, kako je, kao beba kršten u crkvi Sv. Jovana Zlatoustog. Miša se setio i silbaških ulica, sa prelepim drvoređima, na kojima su i sada visili plodovi krupnih zrelih jesenjih jabuka. Vratile su mu se misli, unazad za desetak godina. Tada je sa svojim bendovima, baš u ovom istom selu, kao gitarista svirao. Ti bendovi su se se zvali VIS „Dobosako“ i VIS “Kamikaze”, koji su (1967-1970) bili među prvim rok sastavima Južnobačkog okruga.

Sa posebnom radošću, Miša je sa svojim članovima benda izlazio iz šinobusa na silbašku železničku stanicu, na kojoj bi ih srdačno dočekao dobroćudni otpravnik vozova, ing. Stojan Ćulibrk. Tada bi se Mišin bend električnih gitara uputio u silbaški dom kulture, gde bi svirali silbaškoj omladini. Tu su nastupali jednom mesečno, jer su Silbašani imali svoj lični orkestar “Crne lale”, sa gitaristom Timom i njegovim drugovima. Setio se,

Miša, i seoske kafane “Sinđelić”, tu, na samom ulazu u selo, u kojoj bi njegovi veseli i mladi drugari rokeri, posle izvanredne svirke – naručivali gomile ukusnog roštilja uz hladno „čibovo“ pivo... Ređala su se sećanja, nadolazeći jedno za drugim, kao žive slike, nekih nezaboravnih godina.

I tako, u tom razmišljanju, Miša je shvatio da je već odavno prošao Silbaš, i već je ulazio u selo Despotovo. Nedugo, prošao je Savino Selo i Kucuru, a uskoro su se ukazali dugi dimnjaci vrbaške šećerane. Miša je voleo taj mali bački gradić. Njegovi žitelji su bili uglavnom kolonisti iz Crne Gore. U tom gradiću je i on imao rodbine, po svome đedu Dragu, rođenom Nikšićaninu. Miša je pravio izuzetne poslove u Vrbasu još na početku svoje poslovne karijere, jer je ovaj bački gradić, iako neveliki, imao jaku industriju i poznate firme, od kojih su neke bile i na evropskom nivou: “Karneks”, šećerana „Bačka“, “Vitamiks”, “Trivitpek”, kao i “FSH”, “Svilara”, “Bačkatrans”, “Napredak”, “Vital” i mnoge druge.

Tog ponedeljka, ujutro, Miša se odmah uputio ka najvećem vrbaškom gigantu, industriji mesa “Karneks”. Pred portirnicom tog preduzeća, rukovao se sa svojim dobrim poznanikom, šefom obezbeđenja Slobodanom Vasiljevićem, i uputio se po administrativnim sektorima, nudeći novoformirane komplete knjiga “Istorijske knjige o Crnoj Gori”, koji su bili razgrabljeni za nepun sat. Miša je tad nastavio u maniru pravog šampiona plasmana knjige – radeći briljantno. Shvatio je da taj komplet “vuče” jedanaesta knjiga pod nazivom “Stara Crna Gora” autora dr Jovana Erdeljanovića. Bez obzira na insistiranje nekih upornih đetića, da im Miša “razdvoji” “Srbiju” od “Crne Gore” – na to on nije pristajao, pa su svi pristali da kupe knjige samo u kompaktnoj celini u jedanaest tomova. Posle uručenih dvadesetak kompleta, bilo je još mnogih koji su hteli da kupe te knjige. Međutim, iako je već nestalo tih knjiga u Mišinom automobilu, on je pravio zaključnice, sa obavezom da naručene knjige donese sutra. Napravio je impresivne poslove, koji će mu, između ostalog, doprineti da ponovo osvoji titulu apsolutnog šampiona Jugoslavije na eksterijernom plasmanu knjige i za 1978. godinu.

Posle obavljenog posla, Miša je krenuo iz “Karneksa”, srdačno se zahvalivši generalnom direktoru Ljubomiru Pešalju, šefu kadrovske službe Tomašu, a naročito svom prijatelju, povisokom i krupnom šefu obezbeđenja, ljubaznom Slobodanu Vasiljeviću, koji mu pred polazak reče:

- Čuj, Mišo. Ovđe si sve “potamanio”, ali imaš još dvije naše proizvodne jedinice. Sjutra, turi više dobrih knjiga u kola, to moraš učinjet...

Miša srdaćno pruži ruku Slobi, potapša ga po ramenu, pa mu reče:

- Hvala, stari! Gledaj da mi središ ovih dana ulazak direktno u fabriku. Pogledaj to, opet, sa generalnim direktorom Ljubomirom Pešaljem!?

Slubo se slatko nasmeja, pa reče:

- Ti bi, mrčo, i u osinje gnjinezdo. Da ti ne bude previše? – našali se on.

Miša se pozdravi sa Slobom i krenu kolima ka centru Vrbasa. U prtljažniku automobila ostalo mu je još par kompleta “Larus” enciklopedija uz nekoliko kompleta knjiga Remarka. Bez obzira što je bio pomalo umoran, još uvek je imao veliku volju da radi do podne. Ušao je u jednu firmu u centru Vrbasa. Popeo se na sprat i ušao u kancelarije računovodstva. Tu je sedelo nekoliko raspoloženih žena raznih godina starosti.

- O, vi ste stigli i kod nas – povikaše uglas nekoliko službenica.

Miša se malko začudi, otkuda im takva obaveštenost, da je on već negde bio u njihovom gradu, jer reči “vi ste stigli i kod nas”, upravo su mu to nagoveštavale.

- Da. Eto, ja malko i kod vas – reče im Miša, pa nastavi – Odakle znate da sam ja pre dolaska kod vas – već od jutros u vašem gradu?

- E, mi imamo, momčino, naše špijune, šalim se – reče jedna lepa crna žena duge uredne pletenice, pa dodade – U stvari, imam snaju u preduzeću “Karneks”, pa mi je malo pre javila za vas i da fino radite posao.

Miša je ljubaznim službenicama prodao skoro sve komplete “Larusa” koje je poneo sa sobom, zahvalio im se i krenuo ka kancelariji direktora firme. Zakucao je i ušao u kancelariju. Za povećim stolom u svojoj širokoj fotelji sedeо je sredovečni i krupniji brkajlija, koji upita Mišu:

- Čoće, a koje knjige imaš?

Miša se malko nasmeši, zbog tipičnog brkinog dijalekta, pa reče:

- Imam odličnu enciklopediju za vas – “Larus”. Takođe imam i Erih Mariju Remarka.

Brkati direktor dohvati svoje cigarete, zapali jednu, pa reče:

- Ma, pušći tu Mariju, čoće, imaš li ti nešto muško od pisaca?

Miša se jedva suzdrža da ne pukne u smeh, ali videvši ozbiljno lice brkajlije, tiho progovori:

- Ali, nije on ona – on je on.

- Kako on, kad je Marija – reče brkajlja povisivši ton, pomislivši da ga Miša pomalo zavitlava.

- Znate, to je nobelovac Erih Marija Remark. Napisao je odlična dela: "Tri ratna druga", "Na Zapadu ništa novo", "Trijumfalna kapija" i druga.

- Ko bi reko, mrčo, da je ta Marija muško – dodade brkajlja.

- Da. On je nemački pisac i veliki antifašista – reče Miša.

- E, to je druga stvar – reče brkajlja, pa dodade – Ako je antifašista, onda, čoće, donesi mi jedan paket te Marije... pardon... kako ono reče...

- Erih Marija Remark – odgovori malo glasnije Miša, i krenu do svoga automobila. Brzo se vratio i stavio komplet knjiga na brkajlijin sto. On mu je potpisao zaključnicu na dvanaestomesečni kredit. Miša se tada srađeno pozdravi sa njim, i dok je izlazio iz njegove kancelarije, on mu glasno i nekako razdragano reče:

- Dobro radiš, đetiću... radiš taj posa ka "doksa".

Napuštajući njegovu kancelariju, mimošao se sa još jednim brkajljom. I dok je silazio polako stepeništem, iza sebe u kancelariji direktora čuo je komentar dvojice Crnogoraca:

- Marija Remark!?!... Čuš... Marija!? Ko bi reko da je to muško...

Toga dana, Mišin susret sa Vrbasom, u svakom pogledu bio je vrlo uspešan. Dok je vozio svoj automobil nazad ka Bačkoj Palanci, u glavi su mu se vrzmale misli: "Prepostavljam da je ovaj dobroćudni brkajlja odličan direktor tog malenog preduzeća. Verovatno je od one generacije priučenih srednjoškolaca, ali koji izvanredno rukovodi onom vrbaškom firmom. Ali, nesporazume sa Remarkom, moram mu oprostiti, jer je ovaj brkajlja iz Vrbasa, bio veoma sličan jednom somborskem direktoru, koji mi je rekao: 'Neću dela od te Ane Karenjine... hoću nešto drugo'. Jedva sam ga ubedio da Ana Karenjina nije nikakav pisac i da nije napisala književna dela, već je ona, kao fikcija – lik Tolstojevog romana."

Već je uveliko prolazilo popodne. Miša je svojim plavim "pežoom" hitao regionalnim asfaltnim putem ka Bačkoj Palanci. Okolo, žutila su se polja od brojnih kukuruznih stabljika, koje su zreli dugački klipovi savijali kao kičme umornih staraca.

TRAŽENJE ILI ČEKANJE KUPCA

Čovek nije samo društveno biće. On je još i fizička, odnosno psihička ličnost. A kao vlasnik svog mentalnog sklopa, i kao individua, on ima svoje specifične želje, mogućnosti, navike i potrebe. Kada je reč o potrebama, njih možemo svrstati u tri kategorije:

- a) Materijalne potrebe, koje su sve u korelaciji sa održavanjem života (hrana, odeća, stanovanje), kao primarne stvari.
- b) Materijalne potrebe kulturne prirode, koje su u korelaciji sa posedovanjem (kupatila, frižidera, radio i televizijskih aparata), kao poboljšanje standarda.
- c) Kulturne potrebe čoveka, koje su u korelaciji sa muzikom, muzičkim nosačima zvuka, slike i konačno KNJIGE.

Podmirenje potreba za knjigom, odnosno čitanjem, uvek se prvo javlja u pojedincu, pa tek kasnije postaje opšta društvena potreba. Međutim, činjenica je da i sredina tj. društvo značajno utiče na formiranje takvih potreba, a posebno na intenzitet ispoljavanja gladi za knjigom.

Tamo gde je društvo progresivnije, razvijanje potrebe pojedinca za kupovinom i čitanjem knjiga je intenzivnije i manifestuje se mnogo snažnije. Čak i u predškolskom uzrastu nije zanemarljiva potreba za knjigom; zabavišta, vrtići i tako dalje, imaju potrebu za slikovnicama, malim samobrojećim knjižicama, nepoderivim gumiranim crtankama...Ipak intenzivna potreba se javlja kod čoveka u vreme kada započinje svoje školovanje i obrazovanje. Tada mu se knjiga kao potreba još izraženije nameće. Međutim, tek nakon završetka obrazovanja, knjiga sve više postaje veoma važan pratičac svake individue.

Upotrebnu vrednost jedne knjige ljudi obično mogu da koriste mnogo više, srazmerno dužini svog školovanja. I knjiga je time našla svoje važno mesto kao stub kulture, obrazovanja, ali i napretka čovečanstva. Ako smo svesni da je knjiga, koja je u službi obrazovanja ljudi (učilo, udžbenik, le-

ktira), našla svoje mesto kao obavezan integralni deo đačkih i studentskih potreba, gde je mesto onim knjigama koje prate ove prve primarne kategorije, a to su leksikoni, enciklopedije, rečnici. Takođe, gde je mesto i ostalih knjiga iz umetnosti, nauke, kulture, koje su doprinele razvijanju i definiciji jedne zrele ličnosti. Postoji još jedna knjiga koja je svojom mudrošću i svesadržajnom tematikom privukla čitavo čovečanstvo – glavni gigantski kompleks čitača, među kojima je i Njeno glavno odredište, a to je Biblija – Sveti Pismo (Holy Bible).

Ako bismo nabrojali sve načine kako, kuda i gde sve vodi put jedne knjige do kupaca i čitalačke publike, onda bismo naveli nekoliko mogućih pravaca, koji se razlikuju, ali svi oni vode knjigu do čitalaca:

- 1) Knjižarska prodaja (preko knjižara), naročito u većim gradovima.
- 2) Prodaja putem štampe (pretplata ili ponuda pouzećem).
- 3) Prodaja putem TV-a ili radija (sa nastupom autora u emisijama).
- 4) Prodaja putem slanja knjiga kupcima koji ih nisu naručili (na žalost to nije agresivni marketing, to je nehuman i antimarketing).
- 5) Eksterijerni plasman knjige (direktni kontakt s kupcem na terenu).

U svih pet nabrojanih načina predmet kupovine i prodaje je – knjiga. Svi ti sistemi egzistiraju, neki odavno, a neki u poslednje vreme. Pokušaji jurišnika firme Džefri Bezosa, koji se silno naprežu da potisnu standardnu proizvodnju knjige i njenu distribuciju – padaju u vodu i dave se kao neplivači. Tačno je da se cela jedna knjiga može prebaciti u neki drugačiji oblik (audio kasetu koju ćemo slušati, versativni disk, e-book, pdf), ali ne sme se zaboraviti jedna važna stvar, a to je da je – sama draž jedne knjige sadržana i u mirisu njene vlastite hartije, sveže lepenke, draž je u njenom dodiru, njenom prisustvu pored naše glave u našoj postelji, ili pod našim dragim jastukom. To je i pitanje kada bi nam neko ponudio alternative: “Birajte, hoćete li pečenje iz lepe šarene duguljaste tube ili ga želite direktno sa prijatne vatrice, koja i greje našu dušu i telo, dok padaju bele pahulje, kao maleni mnogobrojni leptirovi. Da. To i jeste prava stvarnost. Neka naučnici i IT inženjeri rade svoje poslove za dobrobit čovečanstva, ali neka nam ostave knjigu takva kakva je, i kakva postoji vekovima. Ne dozvolimo im da se sve pečenje preseli u tube, a da se sve knjige metamorfoziraju u elektronske nosače, možda i nepodesne za buduće hardvere.

Kada se postavi pitanje: “Kako je bolje plasirati knjigu, putem TV-a,

traženjem kupca, tj. eksterijernim načinom plasmana knjige na terenu, ili preko knjižara i papirnica”, otvara se značajan niz mogućnosti. Baš bi bila zanimljiva takva paleta odgovora, koje bi dali psiholozi, filozofi, sociolozi, knjižari, izdavači, komercijalisti, menadžeri i kupci, od kojih bi se uzeo uzorak (sa podacima o godištima i intelektualnim profilom). Svi odgovori bi kao razgranata mreža sićušnih potoka tekli ka jednoj čarobnoj, velikoj, zdravoj, nezagađenoj i postojanoj reci, koja ima svoje ime, a to je *eksterijerni menadžment knjige* (*Exterior Book Management*).

Da li ste se možda nekad zadržali u nekoj knjižari malo duže? Niste. Pokušajte, odvažite se na to. Posmatrajte naslove raznih knjiga. U nekim knjižarama zapazićete besprekoran red, a dela lepo poređana po tematici: nadrealizam, realizam, modernizam, fantastika... Ali, trgovci iz knjižare su skroz pasivni, inertni, komercijalno mrtvi, vi ih kao kupac ne zanimate baš preterano. Zašto? Knjige u njihovoј knjižari su tuđe, to su naslovi raznih izdavača, koji su u njih uložili intelekt, trud, vreme i novac. Ali, sve te mnoge vredne i objavljene knjige u knjižari su “komisiona roba”. Taj naziv su izmislili sami knjižari, kopirajući komisione, koji prodaju polovne stvari (pegle, lustere, šešire). Takve stvari u komisionima i jesu “komisiona roba”, tj. polovna roba. Ali, knjige – “komisiona roba”? To je nedopustivo. Knjižari svojim lešinarskim sistemom otimaju izdavačima trideset do pedeset posto rabata zato što im oni navodno prodaju knjige. Ko prodaje knjige? To nisu pravi prodavci. To su mladići i devojke kojima knjižare služe za časkanja, za ispijanja kafica i koka-kole, da slave svoje rođendane... Ako kupci navrate u takvu jednu knjižaru, možda će se neko od tih mlađanih prodavaca podići sa svoje stoličice. Taj jedan će bezvoljno i nervozno pokušati, ko bajagi da nešto objasni kupcima. Ostali prodavci iz knjižare, momci i devojke – ostaće i dalje u svojim stolicama, zaneseni slatkim pričama o nekadašnjim svojim školama ili fakultetima.

Tada se može dogoditi da uđete u drugu knjižaru u susedstvu. Tu će vam se odmah obesiti oko vrata mlađane, napadno našminkane devojke, koje su navodno završile neke veoma prestižne gimnazije. Od njihovog navalentnog “izvolite” – nećete imati nimalo volje da na miru pogledate knjižarske rafove, jer tražite jednu važnu knjigu starijeg izdanja, za koju našminkane „trgovkinje“ nikada nisu čule.

Kada kročite u treću knjižaru, zapazićete da u njoj nema nijedne knjige.

Na rafovima ima puno papirne konfekcije, koverata, blokova, svezaka, malenih kić-figurica i – gle čuda! Tu je i par knjiga horoskopa. Šta očekivati od vlasnika knjižare, koji je bio bivši sitni novosadski diler deviza. Takav bi, da ima pekaru – u njoj prodavao upaljače plastikanere i pum-pice za pretakanje goriva. Znam da ste se umorili. Ali ne, nemojte odustatи. Idite dalje. Budite strpljivi. Ipak ste ušli u dobru knjižaru. Prodavac, stariji čovek sa naočarima, vrlo ljubazan. Knjižara je snabdevena do vrha raznim knjigama. Tu su, strogo po tematici naslagani naslovi: luksuzna izdanja, džepna izdanja, bestseleri... Ipod njih su vidljive cene, napisane na krupnom štamparskom fontu. Iznenadeni ste! Znam. Ali, nema potrebe da budete iznenadeni. Tu se knjižar ponaša samo sasvim normalno, onako kako u stvari treba. Taj knjižar je mnogo više od običnog knjižara. On je nekada bio jedan od uspešnijih menadžera na *eksterijernom plasmanu* knjige. On zna šta je knjiga. On knjige voli, čisti, mazi i miluje. On ih poštaje, nabavlja i prodaje. On knjizi daje novi život, dostojanstvo, nadu... Posmatrajte toga divnog prodavca-profesionalca. Evo. Ulaze dvoje kupaca, možda su mladi bračni par?

- Dobar dan – obraća se prodavcu dvoje mlađih.
- Dobar dan – otpozdravlja on ljubaznim tonom – Izvolite. Opustite se, pogledajte naše knjige, ja vam neću smetati. Ako nešto zatreba, pozovite. Mladi bračni par razgleda neko vreme okolo i obraća se prodavcu:
 - Mi bismo kupili... ako imate knjigu "Vaše dete i vi"?
 - O, kako da ne, izvolite, evo je – odgovara prodavac i pruži mlađom bračnom paru traženu knjigu.
 - Koja joj je cena? – Upitaju oni i počnu da listaju knjigu.
 - Cena je trista dinara, ali imamo za vas iznenadenje. Naime, ostalo nam je nešto prethodnog izdanja po ceni od dvesta pet dinara. Predlažem vam da nju pazarite. Verujte, nema razlike u odnosu na ovo novo izdanje.
 - Slažemo se – odgovara mladi bračni par, pa nastavlja – s obzirom da smo naumili da kupimo knjigu do trista dinara, za tu razliku od devedeset pet dinara, uzećemo vam i ovaj jedan manji termometar. Neka nam se nalazi u stanu... znate, naša beba je na vidiku.
 - Kako da ne. Samo izvolite – kaže ljubazni knjižar i umota im knjigu sa termometrom, prateći ih do samih izlaznih vrata knjižare.
 - Do viđenja! Dodite nam opet. Srećna beba...

KAD BAČKU PREKRIJU SNEGOVI

Počela je nova 1979. godina. Hladni januar, ogrnut u svoj debeli beli ogrtač, igrao je svoj valcer sa dunavskom košavom, plešući snegovitim bačkim poljima. Mesečina nad zaledenom rekom i srebrnom ravnicom, podsetila je Mišu na neke najlepše godine i zime njegovog detinjstva. Podsetila ga je na dedine sanke i na jednog robusnog psa avlijera, koji se zvao Medo, a vukao je sanke do obližnjeg starog seoskog i zadružnog mлина. Na sankama je bio smešten jedan džak kukuruza. Iz mлина, tada bi se vraćali deda, mali dečak i verni Medo, koji je veselo dahtao plazeći svoj crveni i topli pseći jezik. Tada bi deda istovario sa sanki džak sa samlevenom prekrupom. I, gle radosti. Sanke su bile slobodne, a u njih upregnut pas, i kraj njega njegov sedmogodišnji prijatelj. Dečak bi seo na sanke i povukao svog čupavog prijatelja za njegovu gustu kereću grivu. I tad bi verni pas sa sankama, na koje je seo dečak – krenuo u susret vetru i darovima nebeskog perjara – novim, krupnjastim pahuljama i čarobnoj snežnoj belini iza sela.

Sanke su pojurile iza zaledenih seoskih bašta, budeći jata zadremalih vrana, koje su se sjatile na usamljenim i povijenim kukuruznim stabljikama, da bi se uz veliku graju podigle ka mutnom nebu, pa se ponovo vraćale. Sve se spojilo u jedan veličanstveni zov, puknut prostor i čarobnu belinu po kojoj je ostajao trag sanki i kerećih šapa. Krupni Medo vukao je sanke sa svojim najdražim malenim prijateljem. Belim snežnim poljem fijukao je vetar. Čuo se samo taj vetar i otkucaji dva malena srca, dečaka i psa, čiji su damari pulsirali, kao neki čarobni golemi bubanj. Dečak, sanke i pas. Sa njima pahulje, vetar i snežna belina.

- Mili! Šta si se zamislio? Hladno mi je, hajdemo u čardu – prenu Vesna – Mišu iz misli i pronađe mu nežno desnu ruku u džepu njegove tamnoplave vetrovke.

- Da. Malo me zaneše neke misli, dok ovde sa obale posmatram zaledenje.

đeni Dunav i beli pokrivač – odgovori on, skidajući ostatak snega sa kose.

- A kakve to misli plove u glavi moga voljenog čoveka? – upita Vesna i poljubi ga u desni obraz.

Miša je iz šale povuče za vrh njene plave kape i pomilova rukom po obrazu. Gledao je u nju i čutao. Gledao je u to čestito devojče, kojoj su, ispod plave kape, bežale duge kovčave smeđe kose, što su joj dosezale skoro do struka. Gledao je lice svoje voljene devojke i njene plave oči, u koje se većito uselilo rano proleće. To proleće je osetio, i tu, dok su padale krupnjaste bele pahulje po usnulim granama topola i po njenoj plavoj štrikanoj kapi.

- Hajdemo da se ogrejemo – reče Miša, i držeći je za ruku, povede ka obližnjem restoranu „Dunav“ ribarska čarda. Ušli su unutra, i tu, pored velike tople peći, seli su za jedan sto, naručivši od kelnera dva čaja od Nane. Polako su pili topli napitak i čutili. Vesnina ruka koja je bila na stolu, bežaše nežno poklopljena Mišinom rukom.

Restoran „Dunav“ ribarska čarda,
pored istoimene reke i Dunavca,
na levoj obali uz revir Tikvare u
Bačkoj Palanci.

(Snimak autora knjige)

- Zima je lepa i dobrodošla za malu decu i veselo društvo kartaroša u toploj sobi – reče Miša, pa nastavi – Ali ja, Vesna, moram da prtim sneg i putujem po terenima i zimi sa mojim „pežoom“.

- Pa, kako ćeš po ovakovm nevremenu? – začudi se Vesna i čvrsto stegnu Mišinu ruku.

- Kako? Isto onako kao i prošle i pretprošle godine u ovo vreme. To si mi isto govorila. A, eto, izgurao sam.

- Kad bi moglo da se ne radi zimi na terenu – reče Vesna i otpi čaj.

- Ja ne moram da radim zimi. Ja sam ostvario unapred plan do marta, ali sav promet moram predavati. Znaš da sam odlučio da kupim nekakvu

manju kućicu u Novom Sadu iduće godine. Hoćeš li sa mnom poći u veliki grad! – upita je Miša, pomilovavši joj kosu.

Nastupila je malena čutnja. Mišine reči pokrenuše jednu sićušnu suzu iz Vesninog desnog oka, koja se skotrlja niz njen obraz i izgubi se na njenom zelenom vunenom džemperu.

- Voljeni moj. Pa gde bih ja bez tebe? – reče Vesna i poče da traži maramicu iz džepa svog zimskog roze kaputa.

- Ne treba ti maramica. Obrisaću ti suzno lice ovom mojom muškom karate-rukom, je l' važi?

- Važi – reče Vesna i učuta. Kroz prozore čarde, videle su se pahulje kako provejavaju. Dok joj je brisao od suze vlažno lice, tad Miša nastavi:

- Vidiš, život je takav. I kad napadaju bački snegovi, ja moram putovati i uvek iznova putovati. Ne znaš kada je gore za ovaj moj posao, u leto kad je mort sezona za knjigu, ili zimi kad se knjiga najviše traži, ali je vreme nezgodno, a do kupaca se mora doći u svako doba: po poledici, po mećavi, kroz guste vojvođanske magle, po kiši...Ali i po vreloj žegi...

- Znam, mili moj. Shvatam da je to ona tužnija strana medalje u tvojoj profesiji trgovačkog putnika na plasmanu knjige – reče Vesna.

- Ne. Nije to tužnija strana. Meni je dvadeset osam godina, još sam relativno mlad. Uz to, imam puno volje i najlepšu devojku u gradu – reče Miša – pa nastavi – Sreo sam mnogo mojih kolega na putu: u mećavi, magli i nevremenu. Koliko puta sam sreo moga kolegu Ivicu Jelinića iz Rumenke, koji je sa sobom uvek vodio svoju devojku. Putuju zajedno u malom žutom kombiju „zastava 650“. Sretao sam i mnoge druge. Jednoj Ankici iz „Mladosti“ vukao sam „stojadina“ iz kanala, negde u blizini one bolnice „Principovac“ ... znaš, to je ona Ankica što mnogo voli da psuje, naročito muškarce kupce, ali je lafcina kao koleginica. Sretao sam na terenu i kolegu Acu Pungula, onog pristojnog mladića, rodom iz Srpskog Itebeja. Pričao sam ti i za Šapčanina Ivana Kovačevića, vredan momak, radi dobro sa knjigom, zatim onog neumornog bradonju Obrada Savića iz Putinaca, pa Crnogorca Raju Miloševića iz Vrbasa, koji me jako ceni. Taj momak fino radi, inače je strastveni lovac, koji ima i kolekciju pušaka. Uvažavam i mog kolegu Ratka Mlađenovića iz „Mladosti“? To mi je izuzetan drug, momak me ceni. Uvek je javno govorio: „Ma, da me Miša uzme da od njega učim zanat, pristao bih samo da mu burek donosim i da

ga slušam". Znaš, ima u ovom mom poslu još nekoliko zapaženih prodavaca knjiga: Dušan Letić, Miodrag Draganić, Devrnja i Jordan. Momci iz Zrenjanina, kao što su Stevo Marčeta, Titin, Ljiljak, Bjelogrlić zvani Beli, zatim Milan Pajević iz Veternika, Pero zvani "Nos" i Slobodan Uzelac iz Novog Sada, dva brata Jovinov iz Subotice, Bogunović i Pejović uz Bača, Ibrahim Aladin i njegov brat Fikret, oni su rodom iz Bačkog Novog Sela. Ibrahim je jedan od mojih zanimljivih kolega za druženje. Kakve li samo „bisere“ priča... On je prethodno radio u Nemačkoj i zna trgovinu. Bio je i dobar rvač. Pričao mi je kako je u detinjstvu čuvao guske iza sela, sa poznatim rvačem i državnim šampionom u grčko-rimskom stilu – Refikom Memiševićem... Bilo je tada i vrednih akvizitera, a jedan od njih je i Milan Dolga, student matematike, koji je 1976. godine radio za „Prosvetu“, potom i za „Rad“. Sa starom „škodom“ zaradio je novog „renoa 4“...

Dok su sedeli i pričali u čardi „Dunav“, na vratima se pojavi Mišin odličan drug Dule Kljajić zvani Krojač, koji se srdačno rukovao sa njim i sa njegovom devojkom Vesnom, pa reče:

- Gde si, druže moj! Nešto te nema u zadnje vreme na našim treninzima karatea. Znaš, bačkopalanački karate klub "Partizan" se dobro drži. Zna se da ste ti, Dušan Rodić Šiljan i Kićo Jandrić, pokrenuli borilačke sportove u Bačkoj Palanci 1972. Ali, tvoj drug Jovo Radoš, čim je došao sa studija iz Beograda u Bačku Palanku 1974. godine, založio se za karate. Korisno je što predaje filozofiju kao profa u Gimnaziji – gde su počeli treninzi...

Miša pogleda u svog druga Duleta, koji je još stajao pored njih.

- Čoveče, što stojiš? Sedi s nama, pa pričaj lepo – reče mu Miša i privuče za njega jednu slobodnu stolicu.

Ma, nije pristojno. Neću sada da smetam, možda vas dvoje želite da budete sami i da nastavite vaše lepše priče.

Miša se malko nasmeja, potapšavši Duleta po laktu ruke.

- Samo ti sedi, drugar moj – pa se obrati Vesni. – Vidiš, Dule je bio jedan od mojih najredovnjijih momaka na treninzima. On, njegov brat Božo, Neđo Lugonja, mali Đuro, i drugi. Vesni sam ja pričao o nekim lepim stvarima i o nekim tužnijim. Znaš, Dule... Na terenu ima dosta događaja.

- Znam, znam, Mišo. A, da li si Vesni ispričao i onu dogodovštinu na auto-putu... onaj događaj za "Ginisovu knjigu" – upita Dule.

Miša malko učuta, pogledavši Vesnu, pa poče svoju priču:

- Da. To je zanimljiv događaj! Krenem tim auto-putem od Šida prema Doboju. Negde na vinkovačkoj "Spačvi", baš rano zorom, na benzinskoj pumpi naspem gorivo. Kad na pumpi sretnem Edima, trgovac kog putnika, koji je radio za "Svetlost" iz Sarajeva. Izgrlimo se, a on će:

"Bolan, đe si, jarane? Drmaš li kao i uvjek, a? Ja, bolan, krenu jutros u tvoj vilajet, tamo oko Beogradu... A đe si mi ti tako poranio?" – upita me kolega Edim i pozva na kafu u obližnji restoran.

"Mujo kuje konja po mjesecu, moj Edime. I ja ti poranih. Idem malko u tvoju Bosnu: malo do Doboja, Modriče, Šamca, Dervente, pa ču možda svratiti i do Slavonaca, tu uz Županju, a vratiti se preko Jamene i Šida..."

"Ajdemo, bolan, bar na kah'vu s nogu, ti si za mene jaran i po" – reče Edim i poče da me vuče za rukav do obližnjeg restorana. Jedva sam ga ubedio da žurim do nekih bosanskih firmi. On me pozdravi sa „Inšalah!“ Krenuh sa "Spačve" auto-putem. Već je svitalo jutro. Negde kod Županje zaustavljen saobraćaj. Čekam poprilično dugo u koloni. Konačno, kolona krenula. Dolazimo do mesta gde je bio težak saobraćajni udes.

"Kakav udes, čoće! To ti je ka prava klanica" – glasno ispred mene komentariše brkati krupni Crnogorac, koji je promolio svoju glavu kroz bočno staklo plavog "opel kadeta". Ja prolazim automobilom pored mesta gde se dogodio udes. Skrvali se Turci gastarabajteri. Neko je od vozača iz njihove duge porodične kolone zaspao. Kolona se, u velikoj brzini cela razlupala. Polako prolazim. Lom, krš, stvari po auto-putu, krv... Osam automobila slupano. Zeleni "opel rekord" na krovu sa točkovima uvis. Baš jezivo. Glave četiri žene u maramama, kroz koje lipti krv. Sve mrtve. Na asfaltu odsečena ljudska ruka... muška. Užasne scene. Video sam mnogo udesa, ali ovaj užas kod Županje... Stvarno nemam reči. Katastrofa jedna. Krenuo sam svojim "pežoom" ka Doboju, da prodam nešto knjiga. Kakva crna prodaja. Nemam ja više volje ni da vozim, a kamoli da prodajem knjige. Rano zorom kreneš, želeteći nešto da uradiš, a sretneš mrtve Turke i odsečenu ruku na putu. Kako normalan čovek može da radi? Ne radi mi se. Okrećem auto na tridesetom kilometru od Šamca i vraćam se kući. Tad, posle petnaestak minuta vožnje, na auto-putu, iz čista mira "zalepio" se menjač mog automobila u drugoj brzini, pa neće da mrdne iz druge. Vozim samo drugom, ako stanem moram pritisnuti kvačilo, pa uz veći gas opet krenuti samo "drugom", jer iz te brzine ne može da se izvadi. Ej!

Zamislite, na starom auto-putu sam, gde bahati voze i do sto pedeset na čas, a ja moram da vozim "drugom" sve do Novog Sada. Ovo, da mi je neko rekao, ne bih poverovao da je moguće. Vozim auto-putem i čutim. Svi mi sviraju. Verovatno i psuju na različitim jezicima. Posle tridesetak kilometara vožnje (petnaest na čas), ugledah spasonosni servis pored puta, neki "poludivljak". Siđem autom. Pregladali majstori Hrvati, pa mi kažu: "Nema spasa, otišla vam je čahura u mjenjačkoj kutiji". Razumeo sam i ja da je to problem, jer sam vozio sve vrste automobila u JNA i kontaktirao sa vojnim mehaničarima. Pitam ih kako će ovako do Novog Sada, a oni će: "Čuj, drug, treba kola vozit i šutjeti". Pitam ih: "Zar da vozim drugom brzinom sto osamdeset kilometarsku maršrutu? Gde vam je šleperska služba, a oni mi kažu: "Može, drug, ali traže toliko maraka, da bi mogao otići na naš lijepi Jadran cijeli lipanj". Odmahnuh rukom i polako krenuh u svoju najtežu životnu avanturu. Auto-putem opet mravinjak od vozila na jednoj od najprometnijih saobraćajnica Evrope, tu na auto-putu „Bratstvo jedinstvo“. Opet nerviranja vozača i mnogobrojne psovke. Prošao sam čak osam policijskih patrola, na sreću bejahu sve tolerantne prema nepredviđenom kvaru moga automobila.

Već se polako mrači. Vozim. Živci su mi još kao čelične sajle. Ne dam se. Vozim...vozim. Radio ne smem da uključim, da bih čuo iza sebe sirenu nervoznog vozača, koji me pretiče. Posle dvanaest časova vožnje, ugledah spasonosnu tablu "Adaševci-Šid – 10 km". Sav srećan, skrećem desno, pa ispod podvožnjaka. Stanem. Ugasim motor automobila. Čutim pričljeno dugo. Možda sam čutao više od sata. U glavi mi praznina. U meni neka belina. Nema misli, nema optužbi, nema ljutnje...

Vozim ka Šidu, Erdeviku... Prođoh Bingulu, Svilos, Ležimir, Beočin. Lakše mi je. Tu, u blizini je spasonosni Novi Sad, i moj majstor, automehaničar Mišo Popović. Ulazim u veliki zaspali grad preko Petrovaradinskog mosta. Dvadeset tri je noću. Budim moga majstora. On otvara kapiju i prima moj automobil. Objasnjava mi, kako zna za taj slučaj iz iskustva. Kaže: „Francuzi izmislili muku. Ubacili u sve tipove novog kontingenta automobila 'pežo 304 GL' čauricu menjača od čelika, a ne od mesinga. Kad pukne ta čelična čaurica u menjaču, njeni komadići blokiraju rad menjača. Sreća tvoja što je to bilo u drugoj brzini, da je bilo u trećoj, ostao bi na putu...Sad Francuzi u 'pežoe' iz Sošoa ponovo stavlju mesingane

čaure, pa kad pukne u menjaču, može da se vozi. Doduše, menjač škripi i plače pomalo, ali barem gura u svim brzinama. Zamisli, trista hiljada automibala marke 'pežo 304 GL' imaće taj sličan problem!?"

Ostavih kola mehaničaru i imenjaku Miši da to popravi u njegovoj radionici u Kisačkoj 42. Sa njim izađoh na ulicu i zaustavih noćni taksi da me odveze do moje vikendice na Dunavu, da tamo prespavam. Dok sam ulazio u taksi, mehaničar dobaci za mnom: "Imenjače, ti nisi samo šampion prodaje knjige, ti si i šampion u vožnji, automaratonac, drugom brzinom na auto-putu". Sedajući u taksi, pri svetlu ulične sijalice primetih da je vozilo marke "pežo 304 GL", ali oker boje. Tad taksista reče:

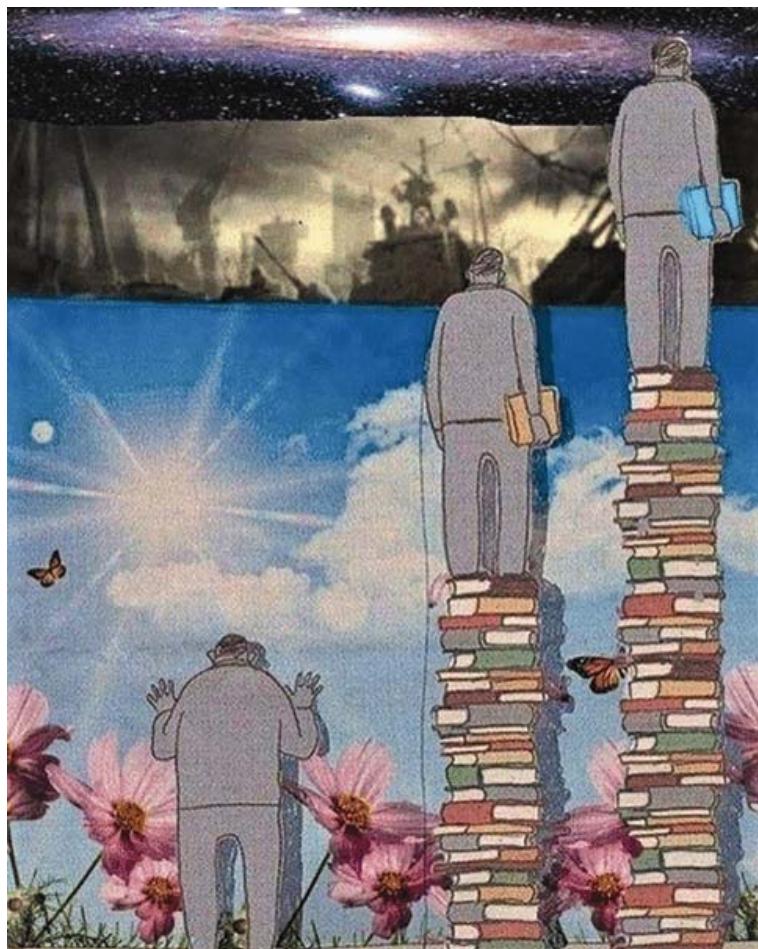
"Čuo sam šta ti se desilo, burazeru. I meni se nešto tako desilo, prošle godine kod Beške. Taksiram već preko dvadeset pet godina, a da i mene zezne čaura u menjaču" – reče taksista i ponudi me ljubazno cigaretom. Odbio sam rekavši da nisam pušač. Tad je on vratio svoju nezapaljenu cigaretu u paklicu rekavši: „Cenim vašu nepušačku opredeljenost, a i poštujući svoje mušterije – neću ni ja večeras duvaniti. Malo više i kašljem u zadnje vreme“ – reče taksista, zatim nastavi:

- Svaka vam čast na strpljenu. Zaista imate čelične živce. Čoveče, voziti drugom brzinom kroz onaj mravinjak na auto-putu...neprekidno dvanest časova!? Iskreno da vam kažem, ja se ne bih usudio! Pozvao bih putem telefona iz najbližeg motela, svog poznanika ili rođaka da me šlepa..."

- To vam je isto, drugar, isti k...., ali u drugom pakovanju. Čak i da vas neko šlepa, taj što vas vuče ne sme voziti brže od tridesetak, jer vozite iza njega vaš automobil sa ugašenim motorom. Auto-put je to, jer će neko da vas zalepi u gepek i ode život. Jedina spasonosna alternativa je „šlepslužba“, ali gde je takva pomoć noću, brzo i sa podnošljivom cenom...?

- U pravu ste, druže – reče taksista i nešto promrmlja za sebe, dok smo se vozilom spuštali sa dunavskog benta ka vikendicama.

Naselje „Kamenjar II“ bilo je sablasno pusto. Davno je prošla ponoć. Sve bejaše nekako tiho. Čuo se samo huk Dunava i jednomerni udarci otkačene žaluzine prozora gornjeg dela moje vikendice. Kročih unutra. Skinuh svu garderobu sa sebe, koja je zaudarala na teške benzinske pare i nakupljeni smog sa auto-puta. Tuširao sam se veoma dugo, dugo. Legoh i utoruh u dubok san, iscrpljen, istrošen, ali sačuvan i živ.

“PRIMUM IN PRIMO LOCO”

Običan čovek, koji nema nikakvog dodira sa poslovima menadžmenta knjige, može da se upita: “Kako se tu postaje najbolji među najboljima”? Odgovor koji mu se mora dati, nimalo nije jednostavan. Ako se uzme u obzir činjenica da jedna velika država, kao SFRJ, ima svojih šest republika sa dve autonomne pokrajine, ako se uzme u obzir da u njoj egzistira oko pedeset državnih izdavačkih kuća uz preko pet hiljada knjižara – to znači da u direktnom ili indirektnom radu na plasmanu knjige učestvuje oko petnaest hiljada prodavaca knjiga (terenskih komercijalista, virmannista, akvizitera ili poslovnih agenata, prodavaca u standardnim knjižarama sa svojim kolporterima sa “tezgicama uz knjižaru” – onda je pitanje “kako biti najbolji od svih njih” – zaista teško i delikatno. Delimične odgovore bi mogli dati svi iz te branše: i rukovodioci centrala, predstavništava i poslovnica mnogih izdavačkih kuća, magacioneri, terenski komercijalisti, kao i sami kupci. Svi ti njihovi odgovori bili bi samo delimični. Onaj pravi krucijalni odgovor ne bi mogli lako dati. Zašto? Zato što najbolji menadžer na eksterijernom plasmanu knjige (Leader Exterior Book Management) nije “primus inter pares” (prvi među jednakima), već je on “*primum in primo loco*” (prvi na prvom mestu).

Zato, odgovor na pitanje “kako se postaje najbolji od svih” – jedino može dati samo on, ali ipak posle određene vremenske distance. Ta distanca nije za njega nekakav embargo “čuvar njegovih velikih poslovnih tajni, koje ne sme otkriti konkurenciji” – već je ta distanca nužna da bi se u potpunosti sagledala njegova harizma. Da bi se utvrdila njegova postojanost kao apsolutno najboljeg menadžera cele jedne države, odnosno da bi se rezimirao ceo jedan njegov radni kontinuitet vrhunskog rada na plasmanu knjige pet, šest ili dvanaest godina, kada je, recimo bio na čelu jugoslovenske prodaje knjige u eksterijernom menadžmentu.

Nije isto biti najbolji u svom poslu, makar i državni šampion, ako se to

desilo samo jedne godine i nikada više – ili pak biti vodeći uzastopno preko desetak puta. To je kao i u sportu. Ako neko drži šampionski tron godinama, on je istinski šampion. Radi se o šampionu, ako je između njega i onih ostalih ispod njega već uspostavljena – praznina. Svi oni koji se nalaze ispod velikog šampiona i te “praznine” – da bi pokušali stići velikog asa – moraju prebroditi prvo tu “prazninu”. I dok oni pokušavaju da prevale taj “bezvazdušni prostor” – šampion je već postao prava gromada, kao veliki impresivni planinski vrh, u odnosu na sve ostale brežuljke, koji se veličanstveno ističe u jednom čarobnom planinskom vencu. I brežuljcima je lepo. I oni se malko ističu, ali glavni vrh je iznad.

Ako se vratimo na glavno postavljeno pitanje: “Ali, kako se onda postaje taj istinski višegodišnji šampion i najboji od svih”? Jedinstven odgovor bi bio – voljom! Čvrstom voljom, koncentrisanom ka unapređenju svojih marketinških sposobnosti, koja čoveka povuče da ispliva iz prosečnosti, ali uz uslov da se već poseduje predispozicija, opuštenost, šarm, dobra verbalna sposobnost, naracija, hladnokrvnost... Onda nema straha stati pred jednim kupcem ili pred njih hiljadu, dve hiljade, ili celih dvadeset hiljada – u jednom trenutku. Potrebna je, dakle, cela jedna struktura, satkana od svih tih nabrojanih stvari, ali je glavni pokretač uspeha – volja.

Ako bi se jednom velikom istinskom šampionu na eksterijernom plasmanu knjige postavilo pitanje: “Gde se može napraviti veći posao, da li na jednoj izložbi na kojoj je izloženo na stotine ili hiljade raznih knjiga, ili mudrim marketingom, koncentrisanim samo na jedan naslov”? Odgovor bi bio “marketingom koncentrisanim samo na jedan naslov”. Zašto? Zato što masa izloženih knjiga stvara prijatan ambijent, atraktivan, zanimljiv, interesantan za gledanje i uživanje. Ali, kupci se nisu baš pretrgli da kupe neke od tih brojnih knjiga. Zašto? Zato, što samo gledanje izloženih knjiga u hemisferama njihovog mozga – ne može izazvati neku jaču percepciju, sem da neke od izloženih knjiga pogledaju, opipaju i ponovo vrate na tezgu. Šta se dogodilo? Ništa. Nije bilo narativnog verbalnog podsticaja kupca od strane prodavca. Kupac nije “ustalasan” čak ni na minimalno razmišljanje ili podsticaj da kupi knjigu. Zato su i rezultati raznoraznih knjižarskih prodajnih izložbi gostujućih izdavačkih kuća po gradskim čitaonicama i njihovim holovima, što se tiče prodaje knjiga – minorne. Jer, floskula “da kvalitetnija knjiga sama sebe i prodaje” – prevaziđena je.

Postoji jedna istinita priča o nekom vojvođanskom paoru, koja kaže: „Vozio on na pijacu u vrećama svoj kukuruz i pasulj u zrnu. Stigao je na pijacu i na jednom starom čistom čaršavu izložio desetak kilograma u zrnu, zdravog i žutog kukuruza, a pored njega izložio i desetak kilograma čistog, kao sneg mладог pasulja. Tu, pored njega, tako isto izložiše i mnogi drugi paori. Prolaze mušterije, pipkaju, gledaju, merkaju, ali niko ništa ne kupuje. Pokupi paor svoj pasulj i kukuruz, pa krenu kući. Sledće subote, opet, stigao on na pijacu. Izložio svoju robu, ali bejaše isto. Ništa. I tako se ponovilo nekoliko puta. Vratio se paor kući, seo malko u svoju baštu, pa razmišljaо šta da čini. U tom razmišljanju, pogled mu se zadrži na jednoj glomaznoj bundevi. Ta bundeva je u odnosu na ostale bundeve bila mnogo krupnija. Posle nedelju dana, vidi paor da je bundeva porasla neobično velika. I, došla je subota. Vreme da se ponovo krene sa pasuljom i kukuruzom na pijacu. Natovario paor svoje džakove, upregao u špediter svoga ždrepca, i taman da krene, seti se one svoje ogromne bundeve u bašti. Siđe s kola, ode do baštе, i uz pomoć komšije natovari bundevu na svoj špediter krenuvši na panađur (varoško pazarište).

Stigao paor na pijacu, istovario svoj pasulj i kukuruz na čisti beli čaršav, a u sredini postavi svoju ogromnu bundevu. I gle čuda! Ljudi počeli da zagledaju čudnu bundevu. Narod se snebiva i čudi veličini jedne bundeve. Mnogi su poželeti da je kupe, ali paor ni da čuje. Prilaziše i neki stranci, daju devize, a seljak jok! Tu se okomio i jedan džambas, dobro plaća za bundevu, a seljak će: 'Može, ali uz bundevu i ova dva džaka pasulja i kukuruza'. Džambas malko razmisli, i pruži ruku seljaku. Plati i utovari u svoj kombi kukuruz, pasulj i ogromnu žutu bundevu“.

Priča je potpuno autentična. Promućurni paor je bio iz jednog seoceta u Bačkoj. Ova alegorična priča je rečita. On je očitao lekciju svim pijačarima, kako se sa ponudom atraktivne bundeve (od jednog zanimljivog primerka svoje robe), napravi veći posao nego se ugurati u stereotipno poнаšanje, kada se inertnim stapanjem u masu – ne postiže ništa.

Zbog toga se Miša nikad nije stапao u masu, sem ponekad na sportskim tribinama. Gledao je isključivo svoja posla, i u mirnom kutku svoje momačke sobe, ili u vikendici koju je posedovao na novosadskom naselju "Kamenjar" – analizirao, razmišljaо, kombinovao i stvarao uvek sveže ideje za vrhunski menadžment knjige. U vreme kad su se mnogi trgovački

putnici dali u trku za sabranim delima pisaca – on je prodavao medicinske enciklopedije. Kada su se svi dali u trku za enciklopedijama, on je pronašao u magacinu “Vuka” desetak paketa, u kojima su se nalazili kompleti minijaturne biblioteke “Žad”, veličine 11x7 cm, verne kopije originalnih slikarskih dela: *Tuluza Lotreka, Direra, Mikelandela, Monea, Van Goga, Kanaleta, Velaskeza, Modiljanija, Vermera, Gogena, Luke Kranaha Starijeg i Rafaela*. Miša bi uzeo u ruku, i posmatrao taj komplet minijaturnog formata od dvanaest knjižica u kožnom povezu, koji se zvao radnim naslovom “Žad biblioteka” – shvatio je, Miša, za koje bi kupce to moglo biti namenjeno. Da. To je zaista bila atraktivna, estetska i ilustrovana kolekcija za – dame.

Da! Dame mnogo vole neobične i lepe malene stvari, a još iz umetnosti. Bio je to, za Mišu, pun pogodak. Za nepunih mesec i po dana, od njega je kupilo “Žad biblioteku” oko hiljadu dvesta dama. Te dame su bili izvrsni kupci. One su bile iz Subotice, Sombora, Vrbasa, Kule, Kikinde, Sente, Bačke Topole, Odžaka, Šapca, Obrenovca, Vršca, Pančeva, Zrenjanina, Žablja, Sremske Mitrovice, Šida, Bijeljine, Zemuna, Indije, Stare Pazove, Apatina, Bajmoka, Srpske Crnje, Sečnja...

Posle toga, Miša uzima biblioteku “Dom i škola” i “Lastavica”, kojima je napunio na hiljade domova, obradovavši malene đake i njihove tate i mame. Izazvao je pomenju na vojvođanskom tržištu kada je iz svog magacina zadužio lager raznog “šarenisa”, i to sve trampio sa trgovačkim putnicima iz zagrebačke “Stvarnosti” (Perom zvani “Nos” i Milanom Pađevićem), za garniture Eriha fon Denikena u pet tomova, i za bele Biblike u kožnom povezu. Uz sve svoje ideje, trud i volju – Miša je oborio sve rekorde, i po treći put postao apsolutni šampion SFRJ za 1979. godinu na eksterijernom plasmanu knjige.

Kada je, posle određenog vremena, opet navratio u Sombor, sreo je na ulici kolegu iz Doroslova Vidosava Žižića, sa crnom akten-tašnom.

- O, gde si, kolega, zdravo – reče mu Miša, pruživši mu ruku.

- Zdravo, ljudino! Čuo sam od onih tvojih iz “Vuka”, da si opet oborio jugoslovenski rekord po količini prodatih knjiga? Čuo sam i da valjaš po tržištu Jugoslavije Erika fon Denikena?

- Da. Uvek ja uzmem nešto što drugi neće da prodaju, pa kad krene, onda to svi hoće – na juriš – da trebaju iz našeg magacina – reče Miša.

- Hej! Sad sam se setio. Pa ja imam, čoveče, za tebe nešto. Nešto slično Denikenu, nešto o letećim tanjirima – reče Vidosav, i poče da čeprka po svojoj akten-tašni, tražeći neki svoj prospekt.

- Ne moraš tražiti, Vidosave. Znam ja kako izgleda ta knjiga. Žute je boje, autor je beogradski novinar Jovan Knežević, a naslov te njegove knjige je: "Leteći tanjiri – zabluda ili stvarnost...", izdavač "Delta-pres".

- Jeste! Baš tako se zove ta knjiga. Nego, čuj, ako si s kolima, ja ču biti kod kuće oko petnaest časova, evo ti moja vizitkarta. Ja sam tu u selu Doroslovo. To je malo selo, prođeš Stapar...

- Znam, čoveče. Prolazio sam kroz Doroslovo više puta nego što ima platana u onom somborskem parku preko – reče Miša, pokazujući kolegi Vidosavu u pravcu gustih drvoreda oko Somborske opštine. Vidosav je krenuo svojim putem, a Miša je otišao da ruča u staroj Somborskoj kafani, i negde oko četrnaest i trideset časova krenuo u pravcu Doroslova. Pronašao je Vidosavovu kuću. To je bila starija kuća, na par metara od asfaltnog puta u glavnoj ulici. Parkirao je svoj "pežo 304" pred vratima kuće i kročio u dvorište. Maleni vezani pas je promuklo zalajao. U dvorištu je bilo nekog lepog cveća i nekoliko stabala jabuke "petrovčanke", a bio je tu i jedan stari drveni đeram. Vidosav je brzo izašao i pozdravio se srdačno sa Mišom.

- Lepo ti je ovde, Vidosave. Znaš, ovaj tvoj đeram me podseća na neki đeram iz moga dvorišta, iz sela gde sam rođen.

- Da. Mogu ti reći, da je, čak, ova voda izuzetno bistra i čista, za pranje kose – reče Vidosav i pozva Mišu da pogleda magacin sa knjigama.

Miša je razgledao knjige, naručivši oko dvesta primeraka. Tad je on zamolio Vidosava, kada bude putovao za Novi Sad da ponese za njega tih dvesta primeraka, a za uzvrat da on odabere za zamenu šta mu treba iz Mišinog lagera knjiga. Pozdravili su se.

Miša je tada krenuo svojim automobilom u pravcu Odžaka. Već su se spuštali gusti kišni oblaci. Poprilično se zamračilo. Spremalo se nevreme. Počele su i prve krupne kapljice kiše. Miša je uključio svoj radioaparat s laganim muzikom. Osećao je neku finu opuštenost zbog saznanja da ide dragim i znanim putem. Negde kod Deronja, sreо je ciganske zaprege, pa je usporio svoj automobil. Kočijaš, Ciganin stari, držao je svoje kajase, dok je stara Ciganka sa rukama stezala poveće raspuklo parče nekakvog

najlona, pokušavajući da napravi zaklon za sebe i muža kočijaša. Mršava raga, tu, po kiši, vukla je zaprežna kola u malenom galopu. Miša je namereno usporio svoga „pežoa“, želeći da jedno vreme ide za taljigama, i da ih posmatra. Žuto pokislo kuće, pod taljigama, pokušavalo je pronaći svoj spas od jakog pljuska kiše. Ciganske zaprege su krivudale po asfaltnom putu, išle su čas sporije, a čas brže, tako da je maleno kuće, čas imalo, a čas gubilo svoj spasonosni zaklon ispod zaprežnih kola. Ono bi, iznova, opet, sustizalo kola svojih vlasnika, dobijući po mokrom asfaltu malenim kerećim šapama. Sunce se polako promaljalo kroz razređenu oblačnu koprenu, dok su se ogledala od lokava vode presijavala i polako nestajala pod punom snagom sunčevog sjaja. Miša je konačno zaobišao te malene ciganske taljige, koje su imale trošlanu posadu: Ciganin, Ciganka, i pas... To je bila živa slika i jedan od brojnih, zanimljivih susreta, koje je Miša video, na kišom opranom asfaltu, kod sela Deronje...

Ovo je jedna od sličnih slika iz bačke ravnice

CRNOKOSA TAJNA

Došla je i nova 1980. godina. Zima je bila vrlo blaga. Prvi januarski sneg topio se brže nego što je imalo uspeo da ovlaži palanačke trotoare. Uslovi za Mišin rad i mnogobrojna i duga putovanja u vezi sa eksterijernim plasmanom knjige – bejahu idealni. On je radio u svom maniru, onako kako je najbolje znao. Ceo se predao svome poslu. Postigao je idealan spoj svojih želja i svoga sopstva. Sve ono što je oduvek želeo bilo je tu: knjige, novi susreti sa zanimljivim ljudima, putovanja, a kupci mu bejahu i brojne pripadnice nežnjeg pola vojvođanskih gradova i varošica.

Ređali su se tiraži za tiražima, koje je on vrlo brzo prodavao. Bio je vrlo popularan u svim firmama ma gde god se pojavio, naročito među pripadnicama nežnjeg pola. Iako je imao jednu Vesnu, za koju su čak i znale druge lepe žene, ipak, sve one se nisu libile da Miši ubace u džep sakoa neke ceduljice sa porukama ili brojevima telefona. Taj izazov teško da svaki muškarac može odbiti. Mnoge zgodne žene širom Vojvodine su ga nazvale *Maestro sa plavim „pežoom“*. Miša je imao mnoštvo poslovnih ponuda od brojnih izdavača, da pređe da radi kod njih, nudeći mu fantastične uslove prelaska. Ali, on nije htio otići iz svoje firme. Želeo je da bude u „Vuku“ i da ima jednu dugokosu Vesnu. Čak je dobio i nekoliko pismenih ponuda da i sam bude rukovodilac nekih predstavnštava izdavačkih kuća u Novom Sadu. Te razne pismene ponude, obično bi, između ostalih rečenica imale i: „...jer mi smatramo da takav veliki šampion na plasmanu knjige, može preneti golemo iskustvo na naše menadžere knjige, nudimo Vam odmah mogućnost da budete rukovodilac predstavnštava naše izdavačke kuće koja bi...“ I, tako su stizale ponude jedna za drugom. Naročito su bili uporni rukovodioci nekih zagrebačkih firmi, Sarajlije, beogradske firme, Slovenci...

Odbio je i ponudu Slavka Ćirića. Taj dobroćudni čovek je bukvalno preklinjaо Mišu da on preuzme „Mladinsku knjigu“, koja je imala pred-

stavništvo u ulici Zlatne grede u strogom centru Novog Sada. Kada bi neki izdavači preneli čika Ćiriću, da se Vlado Šiška muva oko tog predstavništva, i kako pikira da preuzme predstavništvo "Mladinske knjige" u Novom Sadu – stari Ćirić bi samo odmahnuo rukom rekavši: "O, ne. Samo ne daj Bože da taj vodi ovo predstavništvo".

Miša je dobro poznavao skoro sve rukovodioce izdavačkih kuća u celoj zemlji i šefove njihovih predstavništava i poslovnica. Ponekad bi svraćao i u druge izdavačke kuće, vršeći razmenu neke svoje robe iz "Vuka" za robu drugih izdavača. Znao je Milana Šikopariju iz zagrebačke izdavačke kuće "Mladost", čija je poslovnica bila u ulici Davida Rackovića 5, na oko kilometar od Štranda, tamo gde je nekada bila stara fabrika "Petar Drapšin". Milan je bio uglađeni ljubazni gospodin, vrlo tolerantan i tih čovek osrednjeg rasta sa krupnim crnim brkovima. Nekada je i sam bio trgovачki putnik na terenu, radeći za beogradsku "Prosvetu". On se nije nikada pretrgao u svom poslu. U startu je realizovao ideju da za njega poslove urade drugi (Miško, Ankica itd.). On je znao da poveze njih par u kombi, do Sremske Mitrovice ili Osijeka, svrati u kafanicu da popije sok, i dok drugi prodaju knjige za njega, on tada na miru piće svoj sokić i pročita novine. Njegova "ekipa" se vraća i donosi mu overene zaključnice. On im daje deset posto, sebi uzima petnaest procenata i kraj priče. Što on nije radio nego drugi, e, i to je za pohvalu. I to je bila tada dobra ideja. On je bio nalik na preduzimaca koji ima svoje radnike. Miši su za to pričali stariji trgovачki putnici, a ponekad i Milanov rođeni ujak čika Velja Drndarski, koji je nekada radio kao uspešan komercijalni direktor u "Budućnosti", tamo iza Ribilje pijace u Šumadijskoj ulici. Čika Velja je bio otmeni stari gospodin koji se nikada nije ženio. Voleo je on i dobru kapljicu, uz koju bi prisutnima pripovedao neke svoje davne priče, kako ga je volela neka apotekarka ili lepa protina kći, ali je ipak ostao neženja.

Poznavao je Miša i druge šefove predstavništava izdavačkih kuća: i Srbu Milanovića iz subotičke "Minerve", i Mileta Kulašinovića Sremca, koji je prethodno radio u novosadskoj firmi „Vojvodina komerc“, potom je bio vozač nekog direktora iz preduzeća „27. mart“, da bi napustivši te poslove kupio od Slavka Rodića zvanog Kec – mali „fićin“ crveni kombi, da sa njim kao zaposleni trgovачki putnik prodaje knjige za izdavačku kuću „Stvarnost“ u poslovnici u Novom Sadu. Taj posao je Mile Sremac

radio oko godinu i po. Otvara predstavništvo zagrebačke „Alfe“, a potom se zapošljava kao šef predstavništva beogradskog „BIGZ-a“. Napušta predstavništvo i otvara knjižaru „Sveznanje“, a potom preduzeće „Snemil“, koje nažalost nije dugo opstalo, tako da je Mile Kulašinović svoje dalje opredeljenje pronašao u taksiranju. Miša je sa Miletom Sremcem imao dobre drugarske komunikacije, čak su ponekad zajedno i putovali po Vojvodini i Srbiji, jer je Miša želeo da pomogne Miletu da pokrije neke dugove...

Poznavao je Miša i kolegu Đuru Vučkovića, koji je pripadao staroj generaciji trgovačkih putnika. On je tad vodio predstavništvo beogradske „Narodne knjige“ u Novom Sadu. To predstavništvo je bilo na samom ugлу Fruškogorske ulice, one ulice što vodi prema "Šstrandu" i kafani "Kod tašte", a 1991. godine Đuro će osnovati IP „Zora“. Znao je Miša i mnoge druge ljude, koji su se bavili sa knjigom i oko knjige. Bilo je tu i nekakvih protuva, koje su zалutale u knjižarski svet. Na sreću svih, i kupaca i izdavača – takvi su brzo otperjašili tamo gde im je i mesto: da dilerišu devize po pijacama, da preprodaju paradajz, da muvaju cigarete...

Miša je voleo poštene poslove. Uvek je bio korektan prema svojim kupcima, kojima je često izlazio u susret, da im recimo, zameni neku knjigu koju su kupili pre par meseci, za neku novu aktuelnu knjigu. Znao je da ode skroz do Sombora ili Pančeva, da bi kupcu zamenio knjigu u kojoj se potkrala štamparska greška (lapsus calami). To su kupci i te kako cenili, uzvraćavši mu dugogodišnjom saradnjom i kupovinom knjiga.

Uvek je Miša voleo slobodu. Ona je za njega bila imperativ pravog življenja. Novca je zarađivao onoliko koliko je htio, imao je svoju devojku, bavio se aktivno sportom. Često je sa svojom devojkom išao na letovanja. Obožavao je Ohridsko jezero, Biljanine izvore, Crni i Beli Drim, i pesničke večeri poezije na mostu kod Struge. Bio je impresioniran manastirom Sveti Naum Ohridski. Voleo je izvorište Vardara na Osogovu kod Gostivara zvanog Vrutok, zimovao na Popovoj šapki, impresivnom vrhu Šar planine kod Tetova. Bio je općinjen ozonom gustih šuma Tjentišta na Sutjesci. Voleo je da odlazi u grad Solun i da oseti miris Egejskog mora, prethodno svrativši u lepi makedonski grad Bitolu, ispod planinskog vrha Pelistera, da bi preko graničnog prelaza "Medžitlije" – krenuo serpentinama planine Babe, podno Kajmakčalana, pa letovao tamo gde je Tesaloničke (Solun grad) u Grčkoj. Vozio je svoju devojku poznatom "Magistra-

lom sunca“ (Trst, Treviso, Venecija, Padova, Vićenca, Verona, Breša, Bergamo, Milano), da bi pored egzotičnog jezera Komo, na granici sa Švajcarskom pojeli popularne “pice” uz “italijanski rizling”. Voleo je Miša, i lepu crnogorsku obalu. Išao je preko Jadrana poznatim trajektom “Sveti Stefan”, koji bi pristao u glavni grad pokrajine Apulija, grad Bari u južnoj Italiji. Nije, Miša išao na ta brojna putovanja radi nekog malograđanskog pomodarstva, već zbog toga što su ga česte promene klime i novi gradovi iznova osvežavali, dajući mu sveže podstreke za poslovna putovanja na eksterijernom plasmanu knjige. On je voleo svoj zavičaj. Često je išao u svoje rodno selo u lov. Voleo je muziku, a od instrumenata naročito akustičnu gitaru. Imao je svoje društvo i svoje prijatelje: karatiste, džudiste, lovce, muzičare, novinare, sa kojim je razmenjivao mišljenja i ideje.

Iako je voleo svoju Vesnu, mnoge lepe žene su ga bezecovale. On je još bio momak s nepunih dvadeset sedam godina. Od mnogobrojnih žena koje je sretao na terenu, poneka bi uspela da kod njega izazove izvesnu tutbulenciju u njegovom biću. To je onaj momenat kad si na crtici koja deli vernost i flert. Bilo je zgodnih žena koje su bile uporne i strpljive, čekajući i verujući da će im, Miša, kad-tad, pasti u krilo. Jedna od takvih je bila izvesna Radmila, koja se pojavila u Mišinom životu još na početku njegove poslovne karijere, od leta 1976. Njegov susret sa varošicom Vrbas, bio je veoma upečatljiv, zbog finih ljudi, ali i zbog jednog zanimljivog susreta, u tom delu jugozapadne Bačke.

U centru Vrbasa, smeštena je jedna višespratnica SIZ-a za zdravstvo. Mišina poseta službenicima te ustanove bila je poslovno veoma uspešna. Odobrenjem jednog vrsnog čoveka, dugogodišnjeg direktora toga SIZ-a, Vlade Lješkovića, Miša se u toj zgradi osećao kao kod svoje kuće. Ušavši u jednu kancelariju na drugom spratu, ugledao je prelepú devojku koja je sedela za svojim stolom zagledana u nekakve papire. Pored nje je sedela jedna sredovečna službenica.

- Dobar dan, ja sam...

- Znamo – prekide ga lepa crnka, pa nastavi. – Znamo ko ste, najbolji virtuoz plamana knjige u čitavoj Jugoslaviji, momak sa plavim “pežoom”.

Miša je pomalo bio zbumen i iznenađen ovakvim dočekom. Pogledao je lepu devojku. To je bila jedna od najlepših mladih žena koje je ikada ugledao na terenu. Doduše, sreća je mnogo lepih i zgodnih, ali ova je bila

nešto posebno. Bila je tipična prelepa crnka, crnogorske puti, sa dugom kovrčavom bujnom kosom, koja joj se u valovima pružala, pokrivavši joj veliki deo leđa, ramena i deo grudi. Imala je prelep osmeh i lepe zube sa malena dva rastavljeni prednjimi zubića. Ustala je sa stolice, pa reče:

- Ja sam Radmila – pružajući Miši svoju nežnu ruku. – A ovo je moja drugarica Zorka – pokazujući tada na svoju sredovečnu koleginicu, kojoj je Miša takođe pružio ruku. Miša je opet vratio pogled ka Radmili. Gledao je tu lepotu od žene. Bila je vitka, dugonoga, sa osrednjim čvrstim dojkama, koje su se vidljivo ocrtavale kroz njen ljubičasti blejzer. Imala je na sebi i ljubičastu sukњu preko kolena, sa diskretnim izazovnim rezom sa strane, koji je otkrivao deo njenih ženstvenih oblina.

- Može li topla kafica? – reče ona, ponudivši Miši i jednu slobodnu tapaciranu stolicu.

- Može, ali se bojam da pored ovog toplog dočeka i tople kafice, ne bude jutros previše topline za mene – odgovori Miša.

- O, vidi, vidi. Znači da vam prija kod nas, ovde?

Na ove Radmiline reči, Miša nije ništa odgovorio. Malo je počutao, šetavši pogledom po prelepoj, mladoj crnki. Njihove oči su se susrele. Taj osećaj čudne općinjenosti šetao je kroz sve njegove muške damare.

- Evo kafice sa lokumom – reče Radmilina koleginica i trže Mišu iz njegove malene čutnje.

- Mišo – reče Radmila – kupila bih na kredit knjige sestara Bronte...

- Kako da ne, može – reče on i dodade – Nemam te knjige kod sebe trenutno, ali će doneti taj komplet ovih dana u Vrbas.

Miša se srdačno pozdravi sa prelepotom crnkom i sa njenom drugaricom Zorkom i krenu ka svojim kolima. Već sutradan joj je doneo naručeni komplet knjiga. Radmila je bila oduševljena, pa reče:

- Baš ti hvala, jako si me obradovao. E, sad imam razloga i da častim sokom u našem restoranu.

Miša je gledao lepoticu. Prijatno se iznenadio što je ona prestala da mu persira. Krenuo je s njom do restorana. Seli su za jedan slobodan sto. Tad mu ona reče:

- Imaš prelep glas i stas, Mišo... Vidi se da si bio vrli sportista.

On ju je gledao u oči. Osetio je ogromnu želju da je zgrabi, da je poljubi, da je ljubi, ljubi... Ipak, čežnjivo je pogledao ali smireno odgovori:

- Prelepa si. Ja mislim da si zaista najlepša devojka Vrbasa. Tipična i kršna srpska Crnogorka, sa crnim očima, u kojima sjaje kristali Morače...

Ona se nasmeši, pokazujući lepe zube sa dva malena prednja rastavljena zubića, koji su bili tako seksi. Miša je osetio i njen predivan parfem.

- "Pure Silk Mayfair" – miris cveća – reče Miša i nasmeši se.

- Da, ali malko pomešan sa dezodoransom "misterija" – odgovori ona i blago mu dodirnu desnu ruku koja je bila na stolu. To je bio čudan osećaj za Mišu. Pa, njemu se udvara ONA, prelepa Radmila. U tom trenu, on se seti svoje mlade i lepe devojke Vesne. Seti se Dunava, njenih plavih očiju i njene prelepe duge sмеđe kose. Trže svoju ruku ispod Radmiline...

- Vreme je. Moram krenuti ka Novom Sadu da stignem u magacin do četrnaest časova – reče Miša, ustajući od stola. Ustala je i lepa Radmila pozdravivši ga.

Miša je krenuo svojim automobilom ka glavnom gradu Vojvodine. U mislima mu se pojavljivala čas prelepa crnka Radmila, čas njegova mlada i lepa devojka Vesna, sa svojom štrikanom plavom kapom, ispod koje su se pružale duge sмеđe kose.

I tako, prolazilo je vreme. Miša je radio svoj posao. Povremeno bi odlazio i u Vrbas. Svraćao je službeno i do Radine firme, a ona bi mu uvek kupila po jedan komplet knjiga. To se događalo pune četiri godine. Očigledno da je Radmila više želela njega nego knjige koje je kupovala. Ipak, Miša je bio zaista veran jednoj lepoj Palančanki. Bez obzira na sve, kad god bi on radio Vrbas, tu je bila prelepa Radmila. Osetio je da se polako uvlači između dva izazova. Između dve najlepše žene njegovog života. Našao se između dve čežnji, između dve ljubavi, dva prelepa tela, dve neopisane strasti. Jedan čovek – muškarac, i dve najlepše žene na svetu, a obe ga žele samo za sebe. Jedna od njih dve već ga ima celog. Voli ga javno. Sve svoje devojačke dane je prostrla pred njega, darujući mu i svoju čednost kao zalog čoveku i prvoj ljubavi. Druga lepa žena, takođe ga grčevito želi za sebe. Želi ga voleći ga krišom, iz sve snage. U njega je uprla više od svoje nade, čak i svoje lažne nade...

Miša se našao u tom ljubavnom kovitlacu. Pitao se: "Može li čovek zavesti dve žene odjednom?" Ne može! Možda može? Imao je dva izbora. Da kazni sebe, i da kao drevni Skit pobegne od obe ljubavi – ili da bude (Odisej) samo s jednom, a da druga žena – ostane „Crnokosa tajna“...

KAD PRINC IZGUBI BELOG KONJA

U životu mnogih sposobnih muškaraca, hteli oni to ili ne, odnekud se iznenadno pojave i usele neke nenadane “crnokose tajne”. U životu muškarca pojave se i neke druge (smeđokose, plavokose, crkevokose) i ostale raznobojne “tajne”, koje uporno tragaju za “princom na belom konju”. To su one koje, čim osvoje princa – zbace ga brzo sa konja, pa same najašu njegovog Belca. Tada se obavezno desi “da sam princ postaje konjušar”. Nekada, čak ni to.

Ako su dvoje dugo u vezi, tada jedno od njih sprema “puč”. To je obično – žena. Zašto? Zato što je muškarac već uneo u vezu svoja tradicionalna pravila, svoj novac, svoj imetak, svoju karijeru... Žena toga obično nema. Njoj, koja to sve ima – uopšte ne treba muškarac u životu. Predstavnice nežnijeg pola će reći: “to je tipično muško šovinističko gledanje na život između polova”. Da li je baš tako?

Video je, Miša, razne stvari putujući na razne strane. Sreo je veliki broj ljudi. Nagledao se preplitanja mnogobrojnih ljudskih sudsibina.

Jednom, s terena, ulazeći u svoju varošicu, poželeo je da svrati kod svog druga iz detinjstva, Duleta zvanog “Krojač” iz Bačke Palanke, koji se taze razveo od svoje dugogodišnje ljubavi, plavokose Verice.

Belo okrečena kuća, na periferiji Bačke Palanke, u maloj Beogradskoj ulici – Miši je bila neobično draga. Dvorište, pas, baštica i ostarela Duletova majka, koju je Miša zvao strina Stevanija – podsećalo ga je na kuću njegovog detinjstva, tu, u jednom malenom selu. Parkirao je svoj “pežo” pored Duletove kuće, otvorivši malu drvenu kapiju. Sićušni pas, koji je bio malo veći od svoje ogrlice, ljutito je lajao, dajući tako znak svakom došljaku, da ovde u dvorištu, postoji jedan “opasan” čuvar. U životu, mali psi su se pokazali kao revnosniji čuvari svog dvorišta od glomaznih, ugojenih i rogobatnijih drugih vrsta pasa.

Miša je došao do hodnika Duletove kuće, i tu, iza oguljenih sobnih

vrata, čuo se ravnomeran zvuk stare dobre “singerice”, koja je sa svojim ujednačenim “takataka” – podsetila Mišu i na slavne palanačke krojače, braću Marinkov, koji su bili nadaleko poznati po šivenju pantalona. Ta braća krojači su šili pantalone za pola Bačke. U to vreme su bile popularne pantalone “sa što većim trapezom”, kao nekadašnje slavne farmerice “svinger”, “dik”, fjud”, kao i popularne “super rifle”, koje su svi zvali baš tako kako se i piše, iako u prevodu sa engleskog mora da se pravilno čita “super rajfl” (izvanredna puška). Ali, šta ćeš. Kad naš narod nešto nazove svojim imenom, tu više ispravki nema.

Miša je zakucao na malena, od farbe oguljena bela vrata. Otvorio mu je Dule, njegov dobar i nerazdvojni drug, koji mu se obradovao dolasku.

- Gde si, drugar moj? Baš sam malo pre pričao jednom mom prijatelju za tebe, kako si uspeo u radu sa knjigama – reče Dule.

Miša srdačno pruži ruku svom drugaru, potapša ga po ramenu.

- Zdravo, Dule, dobro mi izgledaš – reče Miša, pa dodade: - Znaš, čim sam bio primljen za trgovackog putnika u “Rad”-u, prvo sam to tebi saopštio i tvom bratu Boži, zar ne?

- Znam, znam, kako da ne. Bio sam srećan kao malo dete – reče Dule, pa nastavi – Znaš, nešto sam predosećao da ćeš uspeti u tom svom poslu. To što si i šampion toga posla, takođe me nije iznenadilo... Sećam se twoje predanosti i discipline kad si nam vodio treninge karatea...

- Dobro, dobro, ne preteruj – reče mu Miša, sedajući u jednu staru Duletovu fotelju. Miša je voleo tu olinjalu fotelju. Koliko je samo puta, sedeći u njoj, sa svojim drugarom pričao duge noćne muške priče, uz topli čaj, ili jaču kafu, dok bi napolju vejali bački snegovi.

- Jesi li za kafu i neko piće – upita Dule i uključi svoj maleni krojački umazani rešo.

- Može kafa... i pola čaše onog domaćeg “crnjaka”, ali pazi, ne igraj se – samo pola čaše – reče mu Miša, gledajući ambijent malene krojačke radnje. Pored “singerice”, nalazila se još jedna krojačka mašina sive boje, takozvana “endlarica”, zatim puno nekog čudnog alata, čekić, goleme krojačke makaze, velike krojačke pincete. Po zidu su bili nalepljeni posteri golih lepotica, gde su se neki već pomalo iskezečili.

- Je li, čoveče! Što si zavezao žicom krojačke makaze za tu šivaču mašinu. Bojiš se da ti makaze ne pojede ker? – upita Miša Dleta.

- Tačno. Da mi ne odnese neka kera, odnosno ženska. Neka od ovih dugokosih, kojima šijem ženske narudžbine. Dok im uzimam meru, moram malko i da pipnem, a one se kobajagi meškolje, kao sramota ih...

- Polako, čoveče. Ja sam te pitao jedno, a ti meni drugo. Opet te pitam: zašto vežeš krojačke makaze žicom za šivaču mašinu? Zar će ti ih ukrasti te mušterije... te žene...? – pomalo s nevericom ipita Miša.

- Da, da, drugar moj. Pokraše sve živo iz moje radnje. Svaki dan mi drpe po nešto. Ostane riba u radnji, obukla nedovršen blejzer gde joj visi jedan nezašiven rukav... Ja skoknem tu, u komšiluk po cigarete... vratim se, uzmem joj ponovo meru, i ona tada ode. A meni, druže moj, fali velika pinceta, evo ovakva – reče Dule i pokaza Miši jednu ogromnu pincetu od najmanje petnaest santimetara dužine.

- Pinceta!? Čoveče!? Pa, ovo je da slonu vadiš kljove, a ne za čupkanje ženskih obrva i koječega – reče Miša i nasmeja se.

- Baš tako – reče Dule krojač, pa nastavi – Meni te velike pincete služe da vadim deblji konac iz tkanine, i ne samo to. Nego, čoveče, one mi ukradu i šilo, konac, upaljač, vosak, metar, kasetu, cigarete...

- Ko bi rekao – reče Miša, pa dodade: - Znaš, ja ženama sam dajem, pa one neće ništa da mi ukradu. Šalim se...

- Ma, davao sam im i ja, čoveče. Sve sam im davao, i novac, ljubav, vreme i živce... Ostale su mi u životu samo ove dve jebene mašine...

- Dobro, dobro, smiri se malo – reče mu Miša i otpi svoje vino.

- Kako da se smirim? Pa i ona moja me posle šest godina zajebala...

- Da, zbilja, šta to bi sa tobom i tvojom devojkom, pa zar to nije bila prava ljubav? – upita Miša svoga druga.

- Tačno. Zaista je to bila ljubav. Barem sam mislio – reče Dule, pa nastavi priču:

- Kad sam je upoznao, svidela mi se. Plavušica duge kose, mlada, iz dobre porodice. Bila je i lepa. Zabavljali smo se dugo. Taman nameravah da je i oženim. Ali, jedno veče, za stolom, ona mi reče:

“Ti mene ne voliš, Dule, jer su ti lepše te druge ženske mušterije.”

Iznenadio sam se. Nikada, druže, nisam očekivao od nje takav ton. Šijući brojnim damama, pipajući ih da im uzmem meru, ja sam dobio i averziju prema švaleraciji sa njima (kao ginekolog), pa joj rekoh:

“Kakve sumnje u vezi sa mojim mušterijama? Šta pričaš, draga?”

- Da li je moguće, Dule, da vam šestogodišnju vezu zбриše ljubomora?
- Moguće je. Apsolutno. Kad ti neko nešto servira mesecima, boriš se u sebi, a onda konačno poklekneš – reče Dule, malko zastade, ispisivši svoje vino i reče:

- Rastali smo se pre dva meseca. Nije se više moglo. Šta je trebalo? Da stavim na vrata krojačnice tablu: „Zabranjen pristup mušterijama ženskog pola“, ili tablu: „Šijem suknje za muške turiste iz Škotske!“

Ćutali su obojica. Ćutali su i pili ostatak vina u čašama. U malenoj krojačnici čuli su se samo otkucaji starog budilnika koji je stajao na jednoj maloj natkasni. Taj budilnik je u tom njihovom ćutanju odzvanjao kao udarac čekića. Sva pitanja i svi odgovori, skrili su se u jedan muk. Miša je tada ustao, srdačno pozdravio svoga druga Duleta krojača, rekavši mu:

- Biće bolje, Dušane. Biće bolje. Snajderiši, čekajući novu ljubav!
- Možda – reče Dule, pruživši mu ruku na rastanku.

Napolju je bila mrkla noć. Tu, uz Duletovu kuću, čuli su se zrikavci iz obližnje baštete. Blagi povetarac je donosio mirise borova i jela, preko od sremske strane, a Dunav je slao mirise reke i trulih panjeva, negde dole od Tikvare, pored uspavanog Kaloša.

Živopisni deo bačkopalanačke Tikvare i Dunavac pored Kaloša
(Snimak autora knjige)

“REFORMATOR” SA CRNOM MUŠTIKLOM

Početak aprila, 1980. U svojoj malenoj sobici roditeljskog stana, Miša je za stolom listao svoje poslovne papire. Bio je veoma zadovoljan. Po onome što su mu govorile nove cifre, i na osnovu dojučerašnjih podataka, čak na trećini 1980. godine – već je ostvario novi jugoslovenski rekord po četvrti put uzastopce, na eksterijernom plasmanu knjige, iako je do Nove godine ostalo još devet meseci.

Uključio je svoj stereo-gramofon i lagano pustio ploču od “Indeksa” i njihovu veličanstvenu “Plimu”. Zatvorio je oči, uživajući u zvucima sarajevskih virtuoza: Bode Kovačevića, Đorđa Novkovića, Davorina Popovića i ostalih. Neka lagana opuštenost odmarala mu je svaki delić tela, do najjudaljenijih damara. Miša je tad zaklopio oči i čutao. Odjednom, osetio je poljubac na licu. Otvorio je oči i tad ugledao pored sebe Vesnu, koja je sela, na naslon fotelje, prebacivši svoju levu ruku oko njegovog vrata.

- Mili, o čemu razmišljaš? Želiš li hladan sok ili svoj omiljeni “ruski kvas” koji sam ti ohladila – reče ona, pomilovavši ga po crnoj kosi.

- Može. Donesi mi hladan “kvas”, moja darogaja djevočka – našali se on na ruski, pa dodade. – Požuri da uživaš sa mnom u ovoj prelepoj muzici „Indeksa“ – pojačavajući potenciometar gramofona.

Nedugo zatim Vesna se vratila, noseći na širokoj zelenoj tacni hladan “kvas”, jednu veću čašu i svoju šoljicu kafe. Sela je u drugu fotelju u blizini njegove i reče:

- Znaš, od kada si me doveo kao svoju devojku da živim kod tebe, ja sam izuzetno srećna. Za venčanje neću ni da te pitam, jer znam da ti imaš pored srpske i pola crnogorske krvi (sa majčine strane Nikšićana), a Crnogorci i Hercegovci se žene veoma kasno, a venčavaju – i haj!

Miša je pogleda. Nasu svoj “kvas” u čašu, pa reče:

- Čuj, draga. Zar nisam u našoj vezi pružio sve? Valjda si i prepoznala prave moje emocije. Zanimljivu izreku je napisao irski književnik Oskar

Vajld, koji kaže: „Muškarac može biti srećan sa svakom ženom sve dotle dok je ne zavoli“. Čini mi se, Vesna, da sam ja prekršio Vajdlov savet?

- Ne, mili! Nisi ti ništa prekršio – reče mu Vesna, pa nastavi. – Baš su muškarci čudni – hoće slobodu, a hteli bi da imaju svoju devojku ili ženu. Nešto moraju da izgube.

Miša je pogleda, malko se uozbilji, pa reče:

- E, to je u muškarcu večita borba srca protiv razuma. Hoću slobodu, a hoću i tebe. Samo prava slobodna ljubav živi. Pre tebe, zabavljao sam se sa jednom od najlepših devojaka u ovom gradu, Jelenom Blagojević. Bili smo zajedno pre mog odlaska u JNA, a potom mi je bila i verenica. To je bila velika ljubav. Ali, ja sam tada imao samo dvadeset tri godine. Čekao sam prvi posao i identitet. Još nisam bio za brak. Bolno smo se rastali...

Vesna ga prekide:

- Znam za tvoju bivšu verenicu, ali i za još neke tvoje cicike. Malko sam ljubomorna na neke. Na većinu njih nisam. Samo na neke...

Miša otpi svoj hladan „kvas“, pa nastavi:

- Mnogi muškarci misle da je ego trip – voleti ženu. Ljubav traje, što bi Bosanci rekli „vola traje“ sve dok dvoje ljudi imaju jedno drugom nešto lepo da kažu. Pored strasti, da zajedno pričaju i o zdravim temama...

- Treba voleti svim srcem i iz sve snage, kao ja tebe, zar ne? – reče Vesna i podiže se da isključi gramofon čija je igla već odavno došla do kraja ploče.

- Najvažnija je iskrenost. Uz nju ljubav dobija i posebnu dimenziju, u kojoj su tad srećni oboje – reče Miša, zagrlivši je strasno, osećajući njeno mlado telo ispod mekane svilene japanske kućne haljine. Zatim je spustio na prostran ležaj plave „džejms bond“ sobe. U uzglavlju ležaja uključio je maleni radioapart, ugasivši stonu lampu koja je bila na natkasni. Ulična svetiljka diskretno je prodirala kroz drvene poluspuštene roletne. Pored njega ležala je ona, njegova dugogodišnja ljubav. Njeno telo je mirisalo na rani polen trešnjevog cveta. Zagrljio je. Pod sobom je osećao njenu kožu kao paperje mladog seoskog pačeta. Njena duga gusta kosa prekrila je ceo jastuk i deo njenog lica. Tražio joj je usne u polutami. Te njene usne su mu polagano bežale, kao raspuknute morske školjke koje talasi nose ka obali, da ih, opet, ka moru vrate. Sustigao je svojim usnama njene usne i prelepe čvrste dojke. Strast, čežnja, vrtlog i slast. Sve se to skupa

pomešalo u njihove nemirne ruke i vrela tela. Snaga mlade žene se gubila u beskrajnim talasima želje, kao umorna ptica, što je posle dugog leta našla san u granama bujnog drveta i svoga gnezda.

Svitalo je novo jutro. Miša je ustao tiho, ne budeći nikoga, odšetao do kupatila, istuširao se, pojeo jednu sočnu jabuku, i krenuo ka svojoj garaži do automobila. Za nekoliko minuta, već je plavi "pežo 304" bio na putu ka Novom Sadu. Ceo juni nije odlazio u "Vuk", sem povremeno do svoje vikendice na Kamenjaru, ali više iz razloga da proveri da se nije otvorio neki od prozora, i da se uveri da mu nije neko ukrao onaj njegov čamac, koji je bio vezan lancem za obalu. Vikendaške letnje gužve nije podnosio. Njegovo uživanje u vlastitoj vikend-kućici, nastupalo je isključivo sa nadolaskom jeseni, u zimu i rano proleće. Čak je ponekad i razmišljaо da proda tu vikend-kućicu.

Rano julsko jutro bilo je pomalo sveže i nekako priyatno za vožnju. Stigao je do Novog Sada za nepunih četrdeset minuta i parkirao kola pred vratima IP "Vuk Karadžić". Na parkingu sreо je brkatog Vučetu, akvizitera i bivšeg pozornika policije u penziji. On se pozdravio sa njim. Tad ga Miša upita:

- Šta ima novo, Vučeta, kod ovih mojih u preduzeću? Nisam bio ceo mesec u „Vuku“.

- Šta ima? Svašta, čoveče. Uhvatio je maglu Saša magacioner. Primili izvesnog Krleta za novog magacionera. Neki trgovaci putnici mi onomad rekoše da je rodom iz Vrdnika. Izgleda da je on vrlo kvaran tip. Priča se da je u nekim bivšim firmama gadno zasmrdeo – reče brkati Vučeta, pa nastavi – Znaš, ima još nekih događaja, ali nemojmo ovde, hajdemo malo tu, do kafane iza ugla, pa da ti pričam.

Krenuli su i ušli u maleni bircuz. Sem konobarice i jednog gosta, nije bilo nikoga unutra. Naručili su dva soka, i čim su seli za jedan mali sto, brkati Vučeta poče:

- Čoveče. Loše vesti! Taj Krle je sem razdora u predstavništvu, počeo neki svoj red da uvodi, kao da šefovica Beba i ne postoji. Imaćeš i ti problema s njim, uverićeš se i sam uskoro.

- Ma, kakvih problema! Znaš, zbole me za tog magacionera! Ako odlučim, ima da mi donose knjige kući. Osetim li i najmanje sranje, znaj, tad ja odmah dižem sidro. Nemam ja vremena za nadmudrivanje sa budalama.

- Dobro. Što se toga tiče, ti si u pravu, Mišo. Šampion si države. Prema tebi svi u preduzeću moraju imati respekt – reče Vučeta.

Još su neko vreme pričali, pa su krenuli i brzo stigli do “Vuka”. Popeli su se stepenicama i ušli u kancelariju. Beba je pila kafu. Za drugim stolom, koji je spojen činio prav ugao sa Bebinim stolom, sedeo je prosedi tip od nekih trideset i nešto, rošavog lica. Pušio je cigaretu nataknutu u crnu muštiklu i čitao novine.

- Dobar dan – rekoše Miša i Vučeta uglas, a tad Miša pruži Bebi ruku, koja ustade i poljubi se s njim. Tip sa crnom muštiklom promrmlja nešto slično kao “zdravo bili”.

- Mišo, ovo je naš novi magacioner Krle – pokaza Beba u pravcu tipa sa crnom muštiklom. Miša mu hladno pruži ruku, osećajući tada i neku nelagodnost i početak odbojnosti prema tom čoveku. Mišina intuicija mu je govorila da pred sobom ovaj put ima osobu loših ljudskih osobina. Miša je retko kada grešio u proceni ljudi. Njegovi mnogobrojni susreti sa hiljadama, desetinama hiljada, pa i stotinama hiljada ljudi, koje je sretao na terenu u radu sa knjigom – izoštrili su mu do perfekcije, njegov osećaj za prepoznavanje čoveka od nečoveka, poštenjačine od lopine...

Tad Beba nastavi – Znate – obraćajući se Miši i Vučeti, – naš novi drug Krle je već obećao uvesti neke svoje ideje, kao nove reforme u vezi sa magacinom knjiga. Za početak je predložio da se roba izdaje samo utorkom i četvrtkom.

Miša se iznenadi. Takav maliciozni predlog do sada nije čuo u svom životu. To je bilo van svake pameti. Zar su to te reforme? Zar trgovački putnik, koji živi u Subotici a radi za “Vuka”, službeno dolazi u Novi Sad ponedeljkom, sredom i petkom – po ovom novom jebenom “reformatoru sa crnom muštiklom” tom nazovi novom magacioneru – tada taj putnik ne sme uči u magacin da trebuje robu – pomisli Miša, i u njemu se naglo počelo gomilati neko gnušanje i prezir prema tipu sa crnom muštiklom. Shvatio je da pred sobom ima jednu mutnu i prevezanu osobu, koja želi da poseje seme razdora i nezadovoljstva među svim trgovackim putnicima, a možda dotični priprema pogodan teren za neke svoje mutne rabote. Tada Miša pozva Bebu u jednu manju kancelariju koju je koristila njena mlađa službenica Đurđica, a koja je jutros malo i zakasnila na posao. Beba je odmah prihvatile da krene sa Mišom, ponevši sa sobom svoju paklu ci-

gareta i upaljač, ali s obzirom da je Miša mrzeo duvanski dim tihu mu reče:

- Da. Nek ostane ovde moj "pušački alat". Znam da ne voliš dim.

Tad su seli za jedan manji sto i Beba reče:

- Znaš, ovaj je imao neku podlogu u Beogradu u "Vuku". Nije se ni meni baš svideo. Izgleda da je neko to za njega sredio u direkciji, možda Boro, Tomo, ili sam generalni direktor Slobodan Đurić? Morala sam da ga primim „na brzaka“ u stalni radni odnos na mesto magacionera.

- A gde je Saša? – upita je Miša.

- Saša? Magpcioner Saša je zbrisao. Ja sam tek pre neki dan doznala da je nakupovao nameštaj i električni šporet na kredit... Našao je žirante iz našeg predstavništva. Čim je podigao stvari iz radnje, odmah je uhvatio maglu. Naivni naši ljudi su mu poverovali, a sada će morati da ga jure...

- Da li je moguće, Bebo? Pa, i ja sam mu potpisao menicu – reče Miša i kucnu šakom od sto.

- Ma, nemoj. I ti? Svaka čast. Dakle i ti, i Bjelošević i Đurđica...

- Đavo da ga nosi. Gde je sad Saša? – reče Miša.

- Našao neku raspuštenicu iz Sremskih Karlovaca, gore u naselju "Belilo". Sakrio se tamo kod nje.

Miši je ova Bebina priča o magpcioneru Saši, bila više smešna nego tužna, zato samo reče:

- Dobro. Pustimo Sašu, nego, gde da ovaj mamlaz postane magpcioner u "Vuku" – zatim nastavi – Znaš, Bebo, da ti sad kažem jasno i glasno: Osetim li i najmanje sranje u vezi sa magacijom – odmah ću otici u neku drugu izdavačku kuću, najverovatnije u "Mladost", jer mi se čini da su tam, kod Milana, neki normalniji ljudi. A, i on me zove poodavno.

- Nemoj da se šališ sa mnjom, Mišo. Umrla bih. Da li si, čoveče, normalan. Pa ti mi donosiš sedamdeset odsto realizacije za celo predstavništvo. Zar da izgubim najboljeg menadžera Jugoslavije? Ju! – reče Beba i uhvati Mišu za desnu ruku.

- Znam, Bebo. Ipak mi se čini da ja neću još dugo biti ovde u "Vuku". Namere ovog tipa sa crnom muštiklom – uopšte mi se ne dopadaju. Taj će našim službenim kombijem uskoro voziti svoj bostan iz Vrdnika, a ne za nas knjige iz beogradskog magacina do Novog Sada, čuj što ti kažem!

Beba dade znak Miši da budu malo tiši, stavljajući svoj kažiprst na svoja usta. Zatim su oboje krenuli ka kancelarijama koje su bile u blizini.

Miša nije imao želju da trebuje robu toga dana. Otišao je ka Bačkoj Palanci neraspoložen. Ceo juli je odmarao. U avgustu je imao nekoliko susreta sa novim magacionerom. Već se desilo i nekoliko verbalnih duela sa „reformatorm sa crnom muštiklom“. Sve više se dolazak u „Vuk“ po trebovanje robe, pa čak i po samu platu – za Mišu pretvaralo u pravo moralno mučenje. Nije verovao da neko za tako kratko vreme može kod njega izazvati izlive ljutnje i gubitak volje da radi za svoju firmu.

Jednog dana zazvonio je telefon u Mišinom bačkopalanačkom stanu u čijoj sobici se on odmarao. Podigao je slušalicu. Sa druge strane telefonske žice čuo je glas svoga drugara i večitog starog neženje Milana Čampraga zvanog Miško, koji mu reče:

- Zdravo, Mišo. Istina je sve ono što si rekao u vezi sa ovim novim magacionerom Krletom. Eno ga u čuзи od prekjuče!

Miša se i nije iznenadio na ovu Milanovu vest, pa mu reče:

- Pretpostavljaš sam takav sled događaja, ali ipak mi ispričaj šta bi?

- Taj magpcioner započeo „reforme“. Napravio „red“ u magacinu knjiga, pa kad je taj Krle otišao na neko kraće bolovanje, neki trgovaci putnici pronašli u magacincu „rupu“ među gomilama naslaganih „Larus enciklopedija“, a u rupi na stotine pravcatih zidarskih cigli.

- Kakvu rupu, čoveče... kakve cigle – reče mu Miša, pa dodade. – Prijedaj mi jasnije, Srbine, da te razumem.

- Tip pokupio iz magacina ko zna koliko stotina primeraka „Larusa“, a u sredini tog lagera napravio ogromnu rupu i tu poređao cigle u kitijama od enciklopedija, a enciklopedije izvadio iz kutija i odneo sve kombijem u svoj stan, za šverc. Sve je on u magacincu zakamuflirao „ozidavši“ novi ko bajagi lager knjiga, radi prebrojavanja i inventara. Neki naši trgovaci putnik tovario enciklopedije, kada je jedva podigao prvu kutiju, ona mu je ispala iz ruke, jer od težine nije mogao da je drži. Umesto enciklopedije beše debela srbobranska cigla. Tako je „pukla tikva“.

- A gde je sada ta lopina? – upita ga Miša?

- Ne znam tačno. Neki iz „Vuka“ mi rekoše da je on već u istražnom u Novom Sadu – reče Miši njegov stari drugar Milan Čamprag, pa na kraju razgovora dodade. – Izgleda da dižem sidro iz „Vuka“. Možda će preći u „Mladost“, tamo sam im potreban u vezi sa utovarom knjiga, a i ozbiljnija je ekipa. Putem telefona, Miša je srdačno pozdravio svoga starog drugara.

Neverovatno – pomislio je u sebi – jedan magacioner lopina, ali i drugi magacioner lopina, dokle...? Svega mi je dosta! Vreme je da vidim jesu li oni Šikoparijini iz IKRO „Mladost“ pristojniji i poslovniji – reče Miša i pruži se na svoj novi i široki francuski ležaj.

Razmišljao je, kako saopštiti Bebi o svom odlasku iz „Vuka“. Ona je bila zaista dobra, vrstan je čovek i rukovodilac predstavništva. Njen porok što uz cigarete voli konjak, nije se odražavao na profesionalne i ljudske kvalitete. Ona nije kriva. Možda jeste? Možda je bila naivna? Bez obzira šta je posredi, ja moram raditi svoj posao vrhunski. Na to me obavezuje moja reputacija i obaveza prema dosadašnjim i budućim kupcima. Možda bih prelaskom u jedan od najvećih izdavačkih giganata u SFRJ, u zagrebačku „Mladost“ – napravio još veći pomak u svom poslu na eksterijernom plasmanu knjige. Imam dobre ideje i dobre mogućnosti. Stičem svoje tržište i pronalazim nove menadžerske staze. Sad treba krenuti napred, nema stanjana. Slabići nestaju kao morska pena...

U ovoj zgradi je u XX veku bilo predstavništvo beogradskog IP „Vuk Karadžić“
(Snimak autora knjige u Novom Sadu, 23. januara 2022)

(Snimci: autor knjige dr Milivoje Došenović, 23. januara 2022)

U ovoj zgradi na adresi Matice srpske 18, na ugлу ulice Zemljane čuprije, bila je poslovница IKRO „Mladost“ iz Zagreba (1980-1986), koja se preselila iz ulice Davida Racovića 5 sa Limana III. Potom je ovde bilo i predstavništvo „Mladinske knjige“ iz Ljubljane (1987-1992). Zgrada je nekada pripadala uglednoj novosadskoj porodici advokata doktora Koste Hadžija starijeg (1898-1971).*

Advokat, doktor Kosta Hadži stariji (1898-1971) bio je ugledna ličnost u tadašnjoj Austro-Ugarskoj, potom i u Velikoj narodnoj skupštini, koja je izglasala prisajedinjene Kraljevine Srbiji. Dr Kosta Hadži stariji bio je član i upravnog odbora Matice srpske, a bio je i generalni sekretar Jugoslovenskog nogometnog saveza, koji je vodio naše reprezentativce na Svetsko fudbalsko prvenstvo u Montevideo, kada je Kraljevina Jugoslavija osvojila bronzanu medalju. Dr Kosta Hadži stariji, bio je jedan od glavnih osnivača FK „Vojvodina“ iz Novog Sada.

TAMO, GDE JE OSTALA JEDNA KLUPA

Posle poslednjeg razgovora s Bebom i dubokog razmišljanja o svemu, Miša je bio pomalo tužan. Međutim, on je znao kada se na nešto treba staviti tačka. Trebalо je krenuti dalje. Poželeo je da neko vreme odahne od svega. Želeo je da barem par dana odmori psihu, ne razmišljajući ni o čemu. To je ona fakirska ravnodušnost, koja leči dušu, telо i rane. Ona usporava razigrane nade, da privremeno utonу u svoj spasonosni zaklon.

Tačno drugog septembra 1980. godine, Miša je kročio u poslovnici zagrebačke "Mladosti" u ulici Davida Rackovićа broj pet u Novom Sadu. To je krajnja ulica, tik uz Dunav, negde iza Limana III. Tu, gde je ta poslovnica, nekada je bila velika novosadska fabrika žice "Petar Drapšin", koja se preselila u industrijsku zonu kod "Novkabela". Ogromni stari kompleks bivše fabrike delovao je sablasno sa svojim ogaravljenim dimnjacima. Tu i tamo, poneka privatna firma je zauzela neke od prostorija i adaptirala za svoje potrebe. U blizini poslovnice "Mladost", na par koraka beše i prodavnica "Litnos" u kojoj je radio prodavac Stevo, kod koga bi povremeno Miša svraćao radi kupovine nekih neophodnih potrepština za svoju vikendicu na Dunavu.

Čim je Miša kročio kroz vrata poslovnice „Mladost“, svi su ustali. Rukovodilac Milan Šikoparija je ljubazno pružio Miši ruku, zatim čika Velja komercijalista, kao i dve lepe mlađe žene Žužana Kovač i Katica Dedin zvana Kaća. Tu beše i nekoliko terenskih komercijalista, uključujući i starog džentlmena i večitog neženju Milana Čampraga. Miša je bio pomalo suzdržan, bez obzira na ljubazan doček. Još je u njemu pomalo tinjalo sećanje na zadnje događaje u prethodnoj firmi IP "Vuk Karadžić".

- Sedi, Mišo – reče šef poslovnice Milan – da li si za neko pićence?

- Može, ali samo kafa – odgovori mu Miša, pa dodade – Da se mi, Milane, dogovorimo oko posla, pa ćemo posle o nekim drugim stvarima. Ja sam čovek koji želi vrlo ozbiljno da radi i nemam vremena za nekakve

petparačke priče. Imam desetak ponuda od velikih izdavača iz skoro svih republika. Ali... s obzirom da si uvek prema meni bio fer kad smo menjali robu, stekao si moje poverenje. Već nekoliko puta si me tražio da pređem da radim za IKRO "Mladost". Znaš, Milane, ja sam dugoprugaš i ne volim posao na kratke staze, a pogotovo ne menjanje firmi. Međutim, smatram da bih ovde pronašao neku novu radnu inspiraciju.

Milanu se dopala ova Mišina otvorenost, pa reče:

- Bićemo počastovani da nam dođe čovek takvih radnih kapaciteta, kao ti. Učinićemo sve da te ne razočaramo.
- Evo ti ovo – reče Miša i pruži svoju sivu radnu knjižicu. – Tražim da mi se dostavi u roku od tri dana rešenje o stalnom radnom odnosu i ceo kamion robe. Toliko za početak.

Svi se srdačno nasmejaše, a tada čika Velja Drndarski, u maniru starog džentlmena reče:

- Znate, gospodo, na stolu vam je vrlo dragocena radna knjižica koju je dobila IKRO "Mladost", to je knjižica četvorostrukog šampiona SFRJ u eksterijernom plasmanu knjige.

Tada je čika Velja koji je vodio komercijalnu službu poslovnice, seo za svoj sto i okrenuo brojčanik telefona.

- Halo, Beograd! "Mladost"? Hitno mi dajte direktora Polovinu. Ej, zdravo, Milane. Imam za tebe radosnu vest. Primili smo u radni odnos jednog pravog šampiona plasmana knjige... Mišu. Da... Mišu... Ma, uopšte se ne šalim, čoveče. Hitno bi trebalo da mu se otkuca rešenje. U redu. Znači, ti obećavaš da ćeš odmah zvati generalnog direktora Branka Juričevića i Josipa Fruka, rukovioca opštег sektora u Zagrebu...

Šef komercijale Velja je spustio slušalicu, prišao je Miši i drugarski ga čvrsto zagrlio onako muški i iskreno, pa reče.

- Ličanin Polovina je častan čovek. Znaš, njega mnogi cene kao direktora predstavništva u Beogradu. Da ti šapnem, rođeni stric mu je narodni heroj Gojko Polovina, rodom iz Donjeg Lapca iz Like, inače ugledna i važna politička ličnost cele Hrvatske.

Miša je bio vrlo zadovoljan ovim lepim početkom. Tada je šef poslovnice Milan Škoparija, u maniru jednog finog domaćina nasuo svima po čašicu "viskija" sa rečima:

- Kolege! Pa da svi iskreno ovoga trenutka nazdravimo za srećan dola-

zak višestrukog knjižarskog šampiona Jugoslavije, u okrilje naše firme „Mladost“ poslovnice u Novom Sadu. Hajde, živeli...

- Živeli...živeli...živeli...

Tad Milan nastavi. – Trudićemo se svi da uvek međusobno ispoljimo absolutnu iskrenost, razumevanje i drugarstvo.

- Uz kamion robe – reče Miša i nasmeja se.

- Da. Tačno. I kamion robe, i to već za par dana. Robu treba uvek dati onome ko će da je i uspešno proda.

Tada je šef poslovnice Milan pozvao Mišu u njegovu manju kancelariju da nešto nasamo propriča sa njim. I, čim su seli, Milan poče:

Znaš, Mišo, posle četvrtog maja (1980) čim je predsednik Tito umro, Zagrebčani i Ljubljanci su bili munjeviti. Njihovi novinari su snimali ceo materijal o predsedniku: od njegovog zadnjeg dočeka nove godine u Karađorđevu, pa do one nesrećne utakmice „Crvena zvezda“ – „Hajduk“, kad su fudbaleri plakali na stadionu u Splitu. Sve je to snimljeno, pa je i od tih fotografija napravljena knjiga pod nazivom „Bilo je časno živjeti s Titom“. Trebalo bi da izade ovih dana iz štamparije. Zatim dobijamo novu knjigu od Ficroja Meklina pod nazivom „Tito“. Oba tiraža bi trebalo da mi dopreme iz Zagreba. Pošto znam da si ti oborio sve jugoslovenske rekorde u prodaji one knjige pod nazivom „Njihovi dani“, smatramo da ćeš ti najbolje znati da prodaješ i ove dve nove knjige. Trebalo bi da mi stigne kombijem iz Beograda jedna manja prethodnica te knjige oko petsto primeraka. Na tu količinu ne obraćaj pažnju, jer ću nju podeliti svim trgovackim putnicima u poslovnici i svim akviziterima, pa ako to ne prodaju, vratiće sve to oni u magacin (kao remintendu), i prodavaćeš ti.

- Slažem se, Milane. Prepostavljam da za mene iz Zagreba kreće ceo kamion tih knjiga, barem skupa u količini od pet hiljada primeraka?

- Upravo tako. Čim kamion krene iz štamparije, javićemo ti da ga ne gde sačekaš i smestiš tu veliku količinu knjiga.

Miša je bio zadovoljan razgovorom koji mu je obećavao neki bolji početak. Pozdravio se sa svima iz poslovnice i krenu ka svome „pežou“. Ispraćao ga je večiti stari momak Milan Čamprag zvani Miško, koji mu je prišao kod kola pa reče:

- Pre nego što kreneš, želeo bih ti reći da mi je jako milo što si došao kod nas. Bar ću uz tebe da se pomalo šaltam, da zaradim nešto honorara.

- Ali, ja, cenjeni druže Čamprag, ne veslam u dvojcu – reče mu Miša.

- Nisam to mislio. Nego da ti tovarim te silne knjige, pa ako treba, da me ponekad uzmeš da ti pomažem kod nekih isporuka kupcima, važi li ponuda, Mišo?

- Važi. Imaću te svakako u vidu. Na kraju krajeva, zar nismo uvek bili dobri drugari još od “Vuka”? – reče mu Miša, pa nastavi – Samo ti moram skrenuti pažnju na nešto što je opasno za tvoje srce.

- A šta to? – reče radoznalo stari neženja Milan Čamprag.

- Znaš ti šta!? Sećaš se u predstavništvu “Vuka” onih merdevina. Na njih se popne mlađa Đurđica u mini suknji, da bi dohvatala neku knjigu sa visoke police, a ti ko bajagi držiš joj merdevine...

- Uh. Kako bih voleo tek da držim merdevine onoj crnokosoj Žuži i našoj Kaći. Što li tek one imaju batake – reče Milan malko tiše da se ne čuje glasno, jer je bio otvoren magacinski prozor, uz parking.

- Ti, stara švalerčino nepopravljava – reče mu Miša i potapša ga po ramenu. Zatim je krenuo ka svome „pežou 304 GL“.

Grad je živeo iz sve snage. Velike grupe đaka i studenata gurale su se oko plavih “volvo” autobusa. Nervozni taksisti su vrebali stare usamljene parove koji su stajali sa većim prtljagom. Pred “futoškom” je grupa šibicara pravila feštu. Raznobjona, golema reka vozila valjala se Bulevarom ka železničkoj stanici, da bi se otuda ponovo vraćala.

Posle povoljnog razgovora u poslovnici “Mladost” u Novom Sadu, Miša je rešio da se bar malko opusti par dana, dok mu ne stigne rešenje i contingent knjiga iz Zagreba. Prošao je samo jedan dan, i već sutra javili su se iz poslovnice, a na telefonu je bio čika Velja Drndarski:

- Zdravo, Mišo – reče on – upravo mi je javio Milan Polovina da su danas Zagrepčani poslali za tebe rešenje o stalnom radnom odnosu i sporazumnoj prelasku iz “Vuka” u IKRO “Mladost”. Rešenje ti je poslato na Beograd. Ja sutra idem tamo, po neke naše dnevnice, pa ćeš uzeti tvoje rešenje koje možeš primiti prekosutra u našoj novosadskoj poslovnici.

- Hvala ti, čika Veljo. Znam ja tvoje staze. Ti ćeš, kao stari džentlmen natenane prošetati Skadarlijom, pa ćeš da pijucneš svoje vince, pa opet šetnjica Knez Mihailovom, pa kafica i špricer... a kući vozom, uveče...

- Baš tako, mladi moj kolega. Kad budeš u mojim godinama, onda ćeš stvari činiti polako, tiho, sa obzirom na sve okolnosti...

Tad se Miša priseti da nešto veoma važno treba da priupita čika Velju:

- A šta je s robom? Da li je nešto javljeno u vezi sa onim kamionom?

- Ne sekiraj se. Javili su mi da stiže za dan-dva – reče čika Velja, pa nastavi – Pripremaj ti neki prostor. To je pun kamion "Kroacijatransa" iz Zagreba. Natovariće se dva naslova knjiga: "Tito" od Ficroja Meklina i knjiga "Bilo je časno živjeti s Titom". Ukupno oko pet hiljada primeraka knjiga, za početak. Jesi li zadovoljan, mladiću?

- Kako da ne. Za ovu dobru vest, čika Veljo, vodim te na lumperaj u dobru kafanu, tamo gde ima neka guzata pevaljka. Je l' važi?

- To. Baš to mi ponekad zatreba. Ciganske tambure, begeš i staro čemanje... Nekada, gledao sam lično i slušao Vlastimira Pavlovića Carevca uživo – reče čika Velja. Prijatan telefonski razgovor se završio.

Ove dobre vesti su obradovale Mišu. Bio je zadovoljan. Želeo je da se malko opusti na svom udobnom ležaju. Malo je zadremao. Posle izvesnog vremena opet je zazvonio telefon. Miša se probudio i pogledao na zidni sat. Bilo je tačno sedamnaest časova. Podigao je slušalicu i čuo glas:

- Halo, da li je to osobno stan knjižarskog šampiona Miše... Ovdje vozač Darko iz zagrebačkog "Kroacijatransa". Imam za vas obavijest.

- Jeste. Upravo je kraj telefona.

- Ja se nalazim u Sremskoj Mitrovici sa natovarenim knjigama na parkingu jednog motela – reče vozač zagrebačkog kamiona.

- Odlično. Da li ste se umorili od duge vožnje? – upita ga Miša.

- Poprilično. Prenoćiće ovdje u sremskom motelu, pa bih sjutra oko devet ujutro krenuo ka vama.

- Može. Put verovatno znate: Pródužite prema Šidu, pa preko mosta "25. maj" na Dunavu, zatim sledi Bačka Palanka. Čekaće vas pored svog automobila plave boje marke "pežo 304", tačno u deset i trideset časova kod prvog semafora. Usput da vam kažem, vodite računa gde parkirate kamion, kod tog motela... Nadite mesto gde je bolje osvetljeno.

- Ne sjekirajte se, gospodar! Ovdje je sve bezbjedno, a postoji i čuvar koji dežura na parkingu cijelu noć.

Pozdravili su se. Miša je doneo odluku da ceo contingent knjiga, koji bude stigao kamionom – smesti u dedinu kuću u svom rodnom selu.

Osvanulo je novo jutro, koje je bilo nešto svežije od uobičajenih. Septembar se već uveliko pozdravio sa inertnim i sparnim avgustom, pa je

svojim blagim povetarcem davao Miši neku svežu inspiraciju. Već je bilo deset i petnaest. On je tad upalio svoj automobil i krenuo ka velikom mostu "25. maj". Tu, pored semafora ispred mosta, sa strane parkirao je svoga „pežoa“. Izašao je do obližnjeg kioska i kupio dnevne novine. Vratio se u automobil i počeo da čita. Odjednom, iza sebe čuo je sirenu teškog kamiona. Okrenuo se u pravcu mosta i ugledao na desetak metara od svog automobila plavi kamion marke "mercedes", vozač mu je tad ablendovao svetlima. Miša je odšetao do kamiona i srdačno se pozdravio sa vozačem. Prestavio mu se kao Darko, jedan krupni dobroćudni brka. Na ceradi je velikim slovima pisalo "Croatiatrans". I tad se Miša obrati kamiondžiji:

- Mi smo u Bačkoj Palanci. Sad krećemo do jednog malog sela, tu u blizini na oko desetak kilometara, zove se Nova Gajdobra – reče mu Miša.

- Znam ja to selo. Prolazio sam tuda nekoliko puta od Subotice, preko Vrbasa na auto-put – odgovori Darko i pokrenu motor svog kamiona.

Kroz buku koju je počeo praviti veliki kamion, Miša mu dobaci:

- Vozite za mnom. Krećemo!

Za nepunih petnaest minuta stigli su u maleno selo. Kamion je ušao u dvorište Mišine rodne kuće. Neke njegove komšije i drugovi iz detinjstva koji su se zatekli tu, pomogli su mu da se istovare knjige. Sve je bilo lepo sortirano i smešteno. Miša se srdačno pozdravio sa vozačem kamiona, i dajući mu bakšiš, poželeo mu je srećan put. Zatim je sa svojim drugovima iz detinjstva seo na staru uličnu klupu. Nekim klincima je dao novac da donešu desetak flaša piva. Dok su čekali pivo, njima se priključilo tu, kod klupe još nekoliko Mišinih drugova iz detinjstva: Nikola, Slavko, Zdravko, Stevo, Baja...

- Vidim, radiš odlično – reče drug Nikola, pa nastavi – Na ovoj klupi učio si me, Mišo, da igram šah. Tu, na ovoj klupi pomerao sam prve šahovske figure, sećaš se?

- Da, Nidžo. Ti si mlađi od mene dve-tri godine. A da li se sećaš kada smo doneli ovu fosnu sa kanala, na kojoj sedimo? – upita ga Miša.

- Kako da ne. Kao da je juče bilo. Došli brojni bageristi. Produbljivali kanal "DTD", a mi se kupali. Bilo nas nekoliko dečaka. Vidimo, u vodi pliva jedna debela daska. Tada smo zajedno sa tobom zaplivali do nje. Izvadili smo je i poneli kući. Tvoj deda je tada ugradio ovde, pred twojom kućom, gde je bio jedan beli stari dud, a klupa je i sad ovde – reče Nikola.

- Da. Tačno tako je bilo. Pre više od dvadeset godina. A, evo, ta debela fosna dužine dva i po metra, ova je klupa i još je tu – reče Miša, pa pljesnu rukom po staroj klupi, na kojoj su bili još pomalo vidljivi neki urezani znaci prvih mладалаčких ljubavi iz sela.

- A gitare i cure? – upita Slavko.

- Da. Koliko li smo samo puta dočekali ponoć uz zvuke gitare, ovde, na ovoj klupi, sa našim lepim komšinicama devojčicama iz ulice – reče Miša i dodade. – Eto, ti si, Slavko, policajac sa službom u Novom Kneževcu, ali dolaziš ovde u zavičaj onom svojom plavom „opel mantom” što si je parkirao preko puta, ispred twoje rodne kuće, gde ti žive roditelji.

- Tačno, Mišo. Ne mogu ti ja, a da ne dođem, i da ne obiđem ove divne baštę sa voćkama, ovo bagrenje, i tada bacim pogled dole, iza sela, tamo prema starom hmeljarniku, u kome sam kao petnaestogodišnjak zaradio svoje prve farmerke i slovačke patike.

- Zašto vas dvojica ne biste, kao nekad, odigrali jednu partiju „tablića” u kesu voća – dobaci im Baja.

- Dobro, dobro, Baja, sad nas ti malko zezaš – reče mu Slavko, pa dodade, – mada je to bilo zanimljivo igrati s Mišom „tablić” u voće. Tada smo imali po petnaestak godina. Ja dođem na ovu klupu i donesem iz svoje baštę dva kilograma lepih zrelih kajsija, a Miša iz svoje baštę doneše dva kilograma krupnih belih šljiva. Ja njemu u „tabliću“ odnesem šljive, a on meni u drugoj partiji odnese kajsije...

- Ti se sećaš detalja – reče Miša, pa ga upita. – Dobro, a kako ti da se oženiš u tom Novom Kneževcu, i da tamo radiš kao policajac?

Slavko otpi svoje pivo i reče:

- Znaš, dobih posao policajca u Novom Kneževcu u Banatu. Nije da nisam mogao da se žalim, kao neću tamo dajte mi Novi Sad. Baš sam poželeo promenu u životu. Odem ti ja tamo u uniformi. Policajčina tata-mata gde god da si. Upoznam tamo jednu zgodnu rasnu crnku Mađaricu i mic po mic – oženih se njome. Ipak, ja ti kad god imam vremena, dođem ovde u zavičaj mojom plavom „opel mantom”. I sada sam opet ovde, s vama. Čak i sada sedim na ovoj klupi što smo je nekad izneli iz kanala. Kad krećem iz Banata, a upita me moja Mađarica: „Ja želi da zna, u koja varoš moja muž išla?” – ja joj kažem: „Tamo, gde je ostala jedna klupa”.

- Dobro. I ja sam se oženio, ali ovde. Moja Olgica je iz Paragova, tu uz

same padine Fruške gore, a u blizini Sremske Kamenice – reče Zdravko.

- Pa i ti si policajac, kao i tvoj brat od strica Slavko – reče mu Miša, pa ga upita. – Dobro, a što vi policajci uglavnom ženite medicinske sestre konobarice, cvećarke...?

Zdravko se malko nasmeja, pa reče:

- E, druže moj. To ti je posebna priča. Znaš, gore u Policijskog školi „Pane Đukić“ u Sremskoj Kamenici, postoji i prostrana sala za igranke. Svakog vikenda, subotom uveče, dođe nam cela novosadska medicinska škola na ples. Pa onda Ekonomski... Nas preko hiljadu policajaca, a njih petsto učenica, lepih, mladih, izazovnih... Tu je postojalo pravilo “ko pre devojci – njemu i devojka”. Dakle, na svaku jednu ciciku, dođu po nas dvojica. Ko je dobar frajer, šarmer, šmeker, dasa – takav uspe kod ribe. Ostanu praznih ruku uglavnom „spavači“, koji ne znaju ni da plešu...

- Tvoja Olgica je medicinska sestra. Izgleda da ti, Zdravko, nisi samo plesao? – reče mu Miša, na šta se celo društvo srdačno nasmejalo.

- Eto, mene je Miša učio i švaleraciji – reče Baja. – Pričao mi je kako treba “bariti” cure, a kako precvale gospode. Ja sam to od njega naučio i praktično.

- Kako praktično? – upita ga Nikola.

- Pa, evo kako: Miša doputuje povremeno iz Bačke Palanke sa nekom novom zgodnom cicikom. Uvek je imao super zgodne ribe. Deda zaključao kapiju, a on i cicika preskoče, pa uđu u napuštene prostorije, evo, tu, gde se upravo nalaze ove silne knjige. Ja malko sačekam, pa i ja preskokim za njima. Deda spava, a Miša mazi žensku. Ona lepa, mlada, razgolijena, a šapuće mu nešto... Tako sam ja i „špijunirao“ nekoliko njegovih devojaka. Ma, sve su bile super zgodne – reče Baja.

- Voajerčino jedna – reče Miša i udari ga iz šale dlanom po glavi.

- Ne. Nisam ja bio voajer. Ja sam tad imao četrnaest godina, a ti dvadeset četiri. Ja sam samo učio od tebe „zanat“ – reče Baja i nasmeja se.

- I, koliko je to “učenje” potrajalo – upita ga Slavko.

- Nažalost, što se tiče onoga “da parim oči” – nisam imao sreće.

- Zašto? – upita ga Nikola.

- Malo sam “pario oči” kod prve dve njegove cure. Kod ostalih, svetlo se odmah gasilo, pre nego što su se one svukle – reče Baja.

- Šta ja tu mogu, ženske se stidele – dodade Miša i nasmeja se.

- Od kada si sa onom dugokosom Palančankom Vesnom – nema te da preskačeš kapiju – reče mu Zdravko. Veoma je lepa, majka joj je odavde.

Miša otpi malo piva iz flaše, počuta, pa reče:

- Dobro. Da sada rezimiramo: Slavko ima Mađaricu, Zdravko je čapio medicinsku sestru Olgicu, Baja ima svoju zgodnu Beograđanku Violu, ja imam Bačkopalančanku Vesnu, a šta je sa tobom, Nikola?

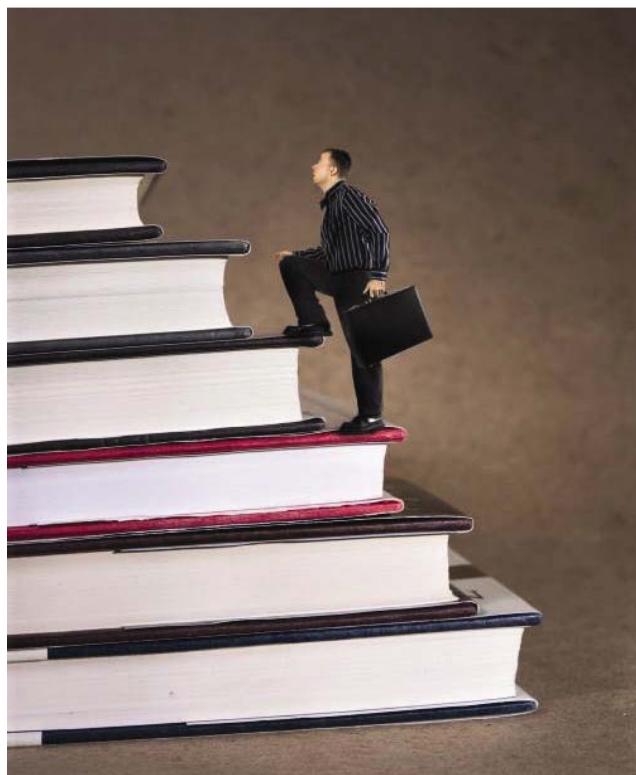
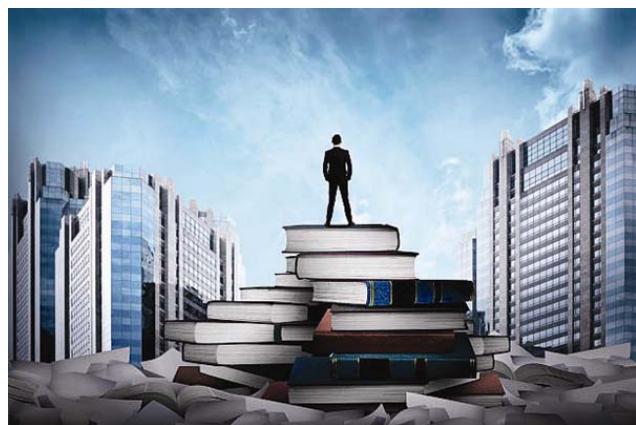
Nikola, ekonomista, momak sa malenom bradicom i večiti „kontraš“ u razgovorima, koga je Miša učio da igra šah, zatečen ovim pitanjem reče:

- Mene, drugovi, zanimaju samo oblasti: matematika, računovodstvo, knjigovodstvo, a od sportova prvenstveno šah...

- Ma, pusti matematiku, čoveče – reče mu Baja. – Kod žena nema matematike, već samo ženskih rebusa. Kod njih – dva plus dva nisu četiri...

Svi se srdačno nasmejaše. Veselo društvo iz detinjstva, još je nastavilo da ređa svoje drage priče. Ipak, Miša je morao krenuti. Srdačno se pozdravio sa svojim drugovima. Teška srca se rastajao od drugara sa kojima je rastao, trenirao, živeo... Bio je sa drugarima sa kojima je nekad jeo istu krišku hleba. Sa njima, čije je bose noge bola oštra strnjika pokošene zrele kudelje i vojvođanskih žita. U tom dobu oni nisu imali ni novčanik ni novac, a bili su puni života, zadovoljni i srećni, na jednoj klupi...

MENADŽER KNJIGE I DISPERZIJA TRŽIŠTA

Ako bi u nekoj prašnjavoj arhivi bilo koje poznatije izdavačke kuće, iščeprkali nekakvu anahronu dokumentaciju, recimo još od 1955. godine (kada se knjiga počela masovnije prodavati na kredit) do današnjih dana, pa počeli upoređivati sve ostvarene realizacije *plasmana knjiga na terenu*, sa drugim sistemom plasmana knjige tj. *statičkim sistemom prodaje objavljenih dela isključivo po knjižarama* – analize bi pokazale da je prvi vid prodaje knjiga, uveliko nadmašivao drugi sitem prodaje kniga. Zašto? Tu postoji više objašnjenja i obrazloženja.

Neki salonski istraživači, uporno bi pokušali da dokažu da je knjižarski vid plasmana knjige (knjižare) veoma uspešna alternativa eksterijernom plasmanu knjige, što apsolutno nije tačno. A investiranje izdavačkih kuća u proširenje prostora i izgradnju novih mnogobrojnih knjižara, takođe nije alternativa nadmoćnjem *eksterijernom plasmanu knjige*.

Svakako da nedostatak odgovarajućih knjižarskih punktova značajno doprinosi smanjivanju potražnje za knjigom, pa samim tim i manju mogućnost čitanja knjige. Taj problem je i u novinsko-izdavačkim kućama, ali mnogo manje akutniji od problema izdavačko-knjižarskih kuća. Zašto? Zato što novinsko-izdavačke kuće mogu plasirati svoj proizvod (štampu) preko mnogobrojnih svojih ili tuđih kioska. Kolportersko-terenska prodaja štampe za novinsko-izdavačke kuće je nepotrebna, jer ne bi donela nikakve rezultate, sem eventualne prodaje štampe na rečnim ili morskim plažama, preko kolportera u pokretu (kao sladoled, krofne ili “koka-kola” na plaži). Dobar način je pronašao novosadski “Dnevnik”, koji je nekada preko svojih pokretnih kolportera (studenata, penzionera), uveče oko dvadeset jedan čas – prodavao vrlo traženi “utrašnji Dnevnik”. I, to je bilo sve. Čak se i sa tim, nažalost, posle prestalo, bez ikakvog opravdanja.

Ali, vratimo se ponovo na suštinsko pitanje: a, šta je onda moguća alternativa eksterijernom plasmanu knjige? Pre nego što se pronađe pra-

vi odgovor na to pitanje (ako ga je uopšte i moguće dati), morali bismo još malo da se pozabavimo strategijom distribucije same knjige.

Odmah na početku treba ukazati na činjenicu da – kada knjižare ne bi imale u svom programu distributore školske knjige (ono što se kupuje na moranje), teško da bi mogle i da ponesu epitet značajnijeg takmičara u utakmici na plasmanu knjige. Svakako da je distribucija značajan faktor u prodaji knjige. Do danas, nikom nije ni pošlo za rukom da odgovori na jedno suštinsko pitanje za sve izdavače u zemlji: "Da li je smanjen broj knjižarskih mesta u korist menadžera eksterijernog plasmana knjige, ili je razlog okretanja izdavačkih kuća eksterijernom plasmanu knjige – nedostatak knjižarskih ispostava i njihovih lokacija"? Prostim jezikom bi se to moglo reći: "Šta će nam knjižare, jer menadžeri na terenu rade bolje, a pošto ionako nemamo knjižaskog prostora, investirajmo u dobre trgovачke putnike na terenu, pa njima prepustimo većinu odštampanih knjiga".

U redu. Složićemo se delimično s tim. Zašto delimično? Zato što je korisno da postoje oba sistema plasmana knjige. Jedan dupunuje drugi, manje ili više, kao šlag na tortu. Kupac, kada uđe u knjižaru, uživa, gleda knjige, skloni se od kiše, čeka autobus, čeka devojku, pobegne na čas od nekih osoba koje ne želi trenutno da sretne u gradu... Ipak, pipkajući i razgledajući knjige u knjižari, kupac prelomi i izvadi novac, pa pazari neku knjigu koja ga je zainteresovala.

U eksterijernom plasmanu knjige, sve se svodi na perfektan profesionalizam. Pred kupcem stoji menadžer, vrhunski profesionalac golemog iskustva u svojoj dugogodišnjoj distributivno-knjžarskoj karijeri. Ta osoba je sa vrhunskim veštinama za plasman knjige, a ne apodiktički teoretičar sa nekog fakulteta, što mu baš i neće biti puno od koristiti u knjižarskom menadžerstvu, jer se iskustvo stiče na terenu, uz direktni dodir sa tržištem. Menadžer knjige se godinama stvarao. To je čovek koji zna šta nudi, zna koliko vremena može najviše dati potencijalnom kupcu, poznaje veoma dobro knjigu (svoju robu) koju nudi, a često poznaje i svoga kupca i njegov psihološki profil, i to znatnije više on kupca nego kupac njega samog. Kod iskusnijeg menadžera eksterijernog plasmana knjige, nema maratonskog gledućanja i pipkanja knjige, kao što to kupac čini u knjižari. Kod profesionalnog terenskog menadžera knjige je sve: precizno, kratko, jasno. Jesi li – ili nisi kupac? Idemo dalje. Ako jesи kupac, imaćeš

sve pogodnosti: dobru knjigu, zanimljivu, aktuelnu i edukativnu, pa čak i ono što kao kupac nisi očekivao: obećanje da će ti biti obezbeđeno, čak i ono šti ni u jednoj knjižari nisi mogao pronaći, a vrlo ti je potrebno. Zatim otpłata na rate. Šta bi više mogao da dobije jedan kupac od ovoga što mu eksterijerni menažder profesionalac nudi?

Eto, krucijalnog razloga zašto eksterijerni način plasmana knjige nema alternativu, što ne znači da knjižare treba pretvoriti u biljar-klubove, prodavnice bižuterije ili kockarnice. Naprotiv. U svim knjižarama treba uvesti duh dobrog marketinga i pravog profesionalizma, čak i tu gde se kupac uglavnom čeka.

Kada smo rekli da ogromne poslove plasmana knjige u izdavačkim kućama prave menažderi eksterijernog plasmana (trgovački putnici na terenu), oni sasvim opravdano nameću i neke svoje potrebe za određenim programom štampanja izdanja, koja će njima biti interesantna. Složićemo se, da neka dela i nisu od neke velike književne i umetničke vrednosti (npr. dela sa vrućim pričama), ali ako ih kupi desetak hiljada, dvadeset hiljada ili dvesta hiljada ljudi, a naučna dela kupi višestruko manji broj ljudi, šta onda reći i šta činiti? Šta mislite šta je išlo više u jednoj slavnoj godini ekspanzije kupovine knjige (1980), Erih From ili Henri Miler? Sve izdavačke kuće u zemlji znaju odgovor.

Nepobitna je istina da su skoro sve naše izdavačke kuće pod većim uticajem menadžera eksterijernog plasmana knjige, nego pod uticajem poslovođa i trgovaca brojnih, većih ili manjih knjižara. Ali, za to uopšte nisu krivi eksterijerni menadžeri. Ako bi se kao parametar uzeo uzorak prodaje knjiga u periodu od jedne decenije, jasno bi se videla prevaga terenskog plasmana knjige od statičkog plasmana putem knjižara, pa čak i u velikim gradovima. Svaka iole jača izdavačka kuća u zemlji dobro zna da je bolje zaposliti petnaest vrhunskih menadžera na eksterijernom plasmanu knjige, nego investirati u kupovinu petnaest knjižara, pa čak i u elitnim delovima gradova.

Nije samo disperzija kupaca bila smetnja plasmanu knjige, već puno toga. Uzmimo u obzir seoske i gradske biblioteke i njihovu internu statistiku. Postoji popriličan broj ljudi, koji nikada nije kročio u takve knjižare, iako je godišnja članarina u vrednosti nekoliko flaša piva. Šta je tu posredi? Ako zanemarimo određeni procenat ljudi, koji se i danas potpi-

suje pritiskom svoga palca, šta je sa onima intelektualno potkovanijima? Jednostavno. Imaju mogućnost da čitaju knjige, ali ih one ne zanimaju. Imaju veliku mogućnost (zbog solidnih primanja) da knjigu kupe, ali je ne kupuju. Tu spasa nema. A možda ipak ima. Treba razbiti tu disonancu između njih i knjige. Kako? Načinom, trudom. Kad zagrise i kupi, recimo za primer prvi tom Ladlama – kupiće i osmi. Kako da ga, posle, sa Ladlama skinemo i privolimo da kupuje i ostale knjige? Tada će ići mnogo, mnogo lakše. Iz iskustva velikih eksterijernih menadžera knjige – to nije nepoznato u njihovoј praksi. Često se događa da dugogodišnji knjigomrzac doživi neko neobjašnjivo “čišćenje” i metamorfozu sebe samog, i promenu stava prema samoj knjizi, pa postane notorni hronični knjigoljubac. Na primer, predstavnik jačeg pola, neki knjigomrzac ima bračnog para (nežniju polovinu) koja bukvalno luduje za čitanjem i kupovinom knjiga. Ta žena je, tajno, iz straha od muža kupila sabrana dela Fjodora Mihailoviča Dostojevskog. Kući nije smela da odnese komplet, već mesečima tajno odnosi knjigu po knjigu. Na pitanje svoje jače polovine (knjigomrsca) “čije su to knjige”, žena upotrebi malu bezazlenu laž da su to knjige njene najbolje drugarice, privremeno na čitanju kod nje. U redu. Muž knjigomrzac u tom slučaju nema ništa protiv, ali i on počinje da halapljivo “rentira” te nove “pozajmljene knjige drugarice njegove žene”. Vremenom, žena kao žena – kaže svom mužu istinu, da su knjige ipak plaćene njihovim tj. njenim budžetom, i da pripadaju njihovoј vlastitoj biblioteci. Tada muž pomalo više, ko bajagi štiteći neki svoj autoritet, ali ta vika jenjava – srazmerno njegovoj želji da i dalje nastavi da čita sabrana dela Dostojevskog, jer je tek pročitao jednu knjigu, koja mu se očigledno svidela: „Zločin i kazna“. A tek slede: „Braća Karamazovi“... itd.

Eto, kako se jedan veliki protivnik knjige, zahvaljujući njegovoј načitanoj supruzi – preobrazi u finog ljubitelja knjige, pa čak i dobrog kupca.

Svaki novi dan, u osvit novog jutro i svako novo putovanje, donosi iskusnom menadžeru u ekstrerijernom plasmanu knjige – sveže punjenje znanja, kao nekih plodnih i dragocenih kiša za njegovo pregalaštvo i novi podstrek na istraživanju tržišta. Pobeda je menadžmenta ubediti knjigomrsca da kupi knjigu. Time se može reći da knjigomrsca i nema. Treba ga samo probuditi da kupi knjigu, kao nekog uspavanog posetioca veličanstvene filharmonije, koji je zaspao pored snažnog zvuka mnoštva gudača.

ORAO NE HVATA MUVE

Knjižarsko tržište naše prelepe vojvođanske ravnice, spada u jedno od najboljih tržišta za distribuciju knjige u SFRJ. Nije samo AP Vojvodina osobena kao složena multietnička sredina svih njenih stanovnika, već je ona prepoznatljiva i po svojoj tradiciji, kulturi, znamenitostima. Ako bi se uzela nekakva gruba ocena psihološkog profila stanovnika Vojvodine u odnosu na kupovinu knjige i ispunjavanja svojih obaveza prema izdavačkim kućama (otplata kredita), može se reći da je vojvođanski kupac bez premca. Pravu oazu za plasman svog izdavačkog programa, u Vojvodini su našle mnogobrojne izdavačke kuće i iz drugih republika. Čak su neke izdavačke kuće npr. "Mladinska knjiga" iz Ljubljane, našle dobru računicu u štampanju sabranih dela srpskih pisaca (Ćosića, Selimovića), u svojoj velikoj štampariji TOZD Državna založba Slovenije – da bi ista sabrana dela prodavali po tržištu Vojvodine, preko svojih menadžera eksternog plasmana knjige. Bravo, Slovenci! Tako se radi.

Svaki, pa čak i najjudaljeniji kutak Vojvodine, upoznao je, Miša na svojim mnogobrojnim putovanjima na plasmanu knjige. Nisu ta putovanja bila samo oficijelna. Ona su bila i više od prodaje same knjige. Koliko se puta događalo da njegovi kupci iz Banata (Vojvode Stepe, Sečnja, Kleka, Jaše Tomića, Ravnog Topolovca, Žitišta...), pozdravljaju preko Miše neke svoje mnogobrojne rođake, prijatelje i nekadašnje rastavljene komšije iz rodnih im gorštačkih gruda, koji sada žive u Bačkoj (Aleksa Šantić kod Sombora, Nove Gajdobre i Gajdobre). Čudni su ti gorštaci rodom iz Hercegovine: gde god kreneš, uzduž i popreko – svak je nekome ili bivši komšija ili rođak. A tek kupci, tamo, iz kikindskog kraja u Banatu (Kozarci, Banatsko Veliko Selo, Nakovo, Rusko Selo, Čestereg, Aleksandrovo, Radojevo...), kada samo počnu pozdravljati svoje Glamočane u Futogu, Čelarevčane, Mladenovčane kod Bačke Palanke i sve ostale, koji su nekad, tamo, oko zavičajne, omiljene grude, pod Kozarom, ili tamo

oko Bosanskog Petrovca i Drvara, pa tamo od one dve lepe reke Une i Sane – započeli svoja detinjstva, da bi ih davne 1945-1946. godine poveo jedan “vlak bez vozognog reda” u jednu ravnu i lepu novu zemlju, gde čovekov vidik puca širokim poljima, voćnjacima i livadama, a pucao bi taj vidik i dalje, tamo preko Mačve i reke Save – da ga malko ne zakloni lepotica Fruška gora.

Eto, ta dvomilionska Vojvodina čini ogromni deo strukture knjižarsko-izdavačkog tržišta. I ne samo tržišta za plasman knjige, kao pojam, već je Vojvodina i najuglednija sredina (koja bontonski) ispunjava sve svoje preuzete obaveze, da te knjige (robu) i plati. To znači, kada Vojvođani kupe knjige na kredit, naplativnost je negde oko devedeset sedam posto. A kako su Miši prenosili kolege eksterijernog plasmana knjige, koji su radili na primer Crnu Goru, tu je situacija mnogo drugačija. Ima puno anegdota u kontaktu sa kupcem knjige, koji je Crnogorac iz Crne Gore. Ali, sve te anegdote su i prava istina, koja na neki način oslikava lik, narav, navike i temperament tipičnog Crnogoraca kao kupca knjige. Kada se, recimo, Crnogorcu ponudi, da pored dela P. P. Njegoša kupi i knjige “Uradi sam” – Crnogorac kaže. – Mrčo, piši tog Njegoša, a umjesto te knjige “Uradi sam”, donesi mi knjigu “Pogled sa Lovćena”. Crnogorac kupi knjige, vrlo je ljubazan, jest da češće previše “glanca svoju bistu” dok potpisuje zaključnicu, on pozdravlja dve hiljade nekih svojih rođaka širom zemlje. A što se tiče ispunjenja njegovih obaveza da naručene i kupljene knjige i plati – tu se baš nije nimalo proslavio. Retko kada plati svoje rate, ili to učini putem pretnji sudom.

Po jednoj urađenoj i valjanoj statistici o kupovini i urednom plaćanju obaveza, lista bi izgledala ovako: najbolje platiše su iz Vojvodine, zatim slede Slovenija, Hrvatska, Srbija, BiH, Makedonija, Crna Gora, a iza svih je AP Kosovo i Metohija. Dakle, najbolji i najuredniji naši kupci su iz AP Vojvoine, a najneuredniji u plaćanju su iz Crne Gore, ako izuzmem AP Kosovo i Metohiju, gde je npr. u srpskim enklavama Leposavić, Zvečan, Zubin Potok, Kosovska Mitrovica, naplativost relativno dobra – dok je u enklavama sa albanskim življem, to, po običaju – loše. Jer oni ne plaćaju ni svoje imperativne obaveze (struju, vodu, telefon, komunalije). Kakva je situacija u samoj izdavačkoj kući “Rilindja” iz Prištine, tu baš nisu dostupni neki statistički podaci. Na osnovu istraživanja, ipak je AP Vojvodina

najbolja, ali i najlikvidnija teritorija, gde se knjige dobro kupuju i plaćaju. Međutim, vojvođansko tržište je počelo polako da se „zamara“, od navale mnogih ponuđača knjiga, koje je Miša susreao, tu, u svom komšiluku ili malko dalje (Vršac, Bela Crkva, Kovin...). Njemu nije smetao nijedan kolega iz drugih republika. Naprotiv, prilikom susreta, sa svakim bi ljubazno popričao o problematici plasmana knjige, dao im neki dobar poslovni savet, pa čak i zamenio nešto od svoje robe za njihovu, ali na isključive molbe svojih kolega iz drugih izdavačkih kuća. Miša, uglavnom svoju robu nije htio da menja. Čim je kamion „Kroacijatrans“ dopremio najnoviji tiraž knjiga autora i škotskog generala Ficroja Meklina: „Tito“, odmah je Miša krenuo u razmišljanje i pravljenje dobrog plana za plasman te zanimljive knjige. On je odlučio da bi prvo trebalo sa njom obraditi Novi Sad, a onda krenuti u obliku sedmokrake zvezde u sedam najvećih vojvođanskih gradova (Sombor, Subotica, Kikinda, Vršac, Pančevo, Sremska Mitrovica, Zrenjanin), pa je svoj najnoviji plan i nazvao tako „sedmokraka zvezda“.

Prvi svoj radni dan (ponedeljak), bio mu je kao neki kondicioni radni trening, u kome je isprobao uglednu novosadsku firmu „Elektrovojvodina“. Čim je stigao rano, parkirao je automobil ispred poznate žute zgrade. U automobilu je bilo smešteno oko trista primeraka knjige od Ficroja Meklina. Pružio je portirima svoja dokumenta (ovlašćenje za rad i licnu kartu), bilo je tačno sedam časova. Prošao je portirnicu i popeo se liftom do trećeg sprata kod rukovodioca „Društvenog standarda“ Milana Babića. Ušašvi u njegovu kancelariju, zatekao ga je kako sedi u svojoj fotografiji i čita jutarnje novine.

- Zdravo, Babiću, gde si, stari – reče mu Miša.
- O, ljudino! Već duže vreme te nema kod nas, posle nastupa sa onom izvrsnom knjigom „Njihovi dani“, i one knjige o letećim tanjirima... mislim da je tako nešto bilo?
- Da. Bile su to knjige autora Denikena. A što se tiče u vezi sa tvojom opaskom – da me nije kod vas bilo malo duže, radio sam ti neka druga tržišta knjige. Novosadsko tržište hteo sam malko da poštēdim prisustva moje malenkosti.
- Bravo! Tako i treba. Potrebno je malko se skloniti... bar na neko vreme – reče Babić, pa nastavi. – Evo, svakodnevno mi dolaze akviziteri ili neke tvoje kolege trgovački putnici. Uvek izlažu knjige po stolovima, na

ulazu u našu veliku menzu, kod vrata, pa pored tih knjiga prolaze svi naši zasposleni – i elektromonteri, ali i administrativno osoblje.

-A, kako im ide prodaja? – upita ga Miša.

- Kako im ide? Kako će im ići, kada izlaže svaki dan neko. Primećujem da su kupci već oguglali na to, nekako su, brate, nonšalantni – reče Babić i pokaza Miši evidenciju o posetama predstavnika izdavačkih kuća.

- Dobro. A, koliko ti, Babiću, stane ljudi u tu menzu za vreme doručka i koliko vremenski traje svaki doručak? – upita ga Miša.

- Kako misliš? Da li skupa, i monteri i administracija? – reče Babić.

- Da. Mislim skupa – dodade Miša.

- Pa, negde oko dvesta pedeset ljudi, doručci traju po trideset minuta.

- Dobro, drugar. Ja bih, jutros malko krenuo u “ofanzivu” u toj tvojoj velikoj menzi društvene ishrane – reče mu Miša.

- Važi. Hoćeš li da ti se odmah pripreme dva stola? – upita Babić.

- Ma, ne. Moj sistem prodaje je sasvim drugačiji – reče Miša.

- Kakav sistem imaš? – upita ga radoznalo Babić.

- Moj sistem prodaje knjiga je “bez ijedne izložene knjige”.

- Bez knjige? Prodaja bez izložbe? Nije mi jasno. Pa zar ne izlažeš razne knjige na stolu, pa ko se javi kao kupac? – upita Babić.

- Orao ne hvata muve, moj, Babiću – reče mu Miša uz smešak.

- Razumeo sam. Znači ti ni nećeš izlagati po stolovima one kuvare, slike, krovnice, komplete sabranih dela, šarenis...

- Ma, kakvi, Babiću. Ja to ne radim od pre četiri godine i više – reče mu Miša, pa dodade. – Nego, burazeru, dozvoli ti meni ulazak u tu tvoju menzu, ali da mogu da izmenim poziciju pogleda na one koji ti doručkuju u menzi – reče mu Miša i nasmeja se.

- Kakva izmena pozicije? Sad baš stvarno ništa ne razumem – reče zbumjeni šef društvenog standarda – Milan Babić.

- Objasniču ti: Treba mi samo jedan prazan sto, na kome će da upišem tih tvojih dvesta pedeset zaposlenih na doručku u menzi, ali da moj sto bude okrenut čelno njima, a ne iza njihovih leđa, dakle, ne tamo kod vrata menze – reče mu Miša i pljesnu ga lako dlanom po levom ramenu.

- Nema problema. Sasvim mi je svejedno, čoveče. Uzmi astal i u sredini menze, ako ti to odgovara. Međutim, sve mi se čini da ćeš slabo proći, jer su moji zaposleni u „Elektrovojvodini“ oguglali od ponuda raznih

akvizitera sa knjigama – reče Babić, i poče za Mišu da merka jedan od prvih stolova do govornice u menzi.

- Šta misliš, Babiću, da se opkladimo u najmanje stotinak kupaca?

Šef društvenog standarda “Elektrovojvodine”, već je bio dovoljno zbuđen Mišinim neobičnim sistemom i predlozima, pa samo odmahnu rukom i krenu ka liftu na treći sprat, a pri polasku reče Miši – srećno, dok su se za njim zatvarata šetajuća metalna vrata službenog lifta.

Čim je šef Babić nestao iza vrata lifta, Miša je odabrao jedan čeoni sto, koji je bio u blizini nekog podijuma i drvene govornice. Seo je sam za taj sto, pripremio zaključnice iz svoje crne akten-tašne i naručio od bucmaste kuvarice jednu kafu. Pre nego što je stigla kafa, on je odšetao do obližnje portirnice, zamolio je dežurnog da se posluži telefonom i čim je dobio željeni broj reče u slušalicu:

- Halo! Poslovница “Mladost”? Ovde Miša. O, ti si, Žužana. Znaš, čim stigne šef Milan, kaži mu da uzme magacionera Miška Čampraga i hitno dođe ovde u “Elektrovojvodinu”. Imam prezentaciju najnovije knjige u njihovoj velikoj menzi, pa da malko gleduckate. U redu.

Posle telefonske poruke svojoj službenici Žuži, Miša se vratio za svoj sto gde ga je već čekala kafica koja se pušila. Čim je seo i srknuo prvi gutljaj kafe, do njega je došao šef Babić pa mu reče:

- Dobro je. Može za tim stolom, ali još mi ništa nije jasno...

- Biće ti sve jasno, Babiću. Nego, čuj. Malo pre sam pozvao i moje iz firme da prisustvuju. Moj šef uvek vuče sa sobom, pored male torbice i svoj fotoaparat sa blicom. Sto posto će doći da snima – reče Miša.

- Ti nisi normalan. Ti si, čoveče, ludo hrabar – reče Babić, pa dodade:

- A, šta ako ne uspeš?

- Uspeću, Babiću, uspeću – reče mu Miša i pozdravi svog poznanika šefa novosadske rasvete Đuricu Tomića, koji je pre doručka svratio da popije kaficu. U trenucima dok se počela puniti menza monterima, na vratima menze pojaviše se: šef poslovnice “Mladosti” Milan, službenica crnokosa Mađarica Žuža i stari večiti momak, magpcioner Miško. Svi su se pozdravili sa Mišom i seli za jedan slobodan sto uz njegov. Šef poslovnice Milan Šikoparija je doneo svoj fotoaparat sa blicom.

- A gde su ti knjige, što ih ne izložiš? – upita crnokosa Žuža.

Miša se malko osmehnu pa joj reče:

- Draga moja koleginice Žužana, sve knjige su mi ostale u automobilu.
- Hoćeš li da ih unesemo? – upita ga magacioner Miško.
- Kasnije. Kad sve prodam – reče mu Miša, pa dodade – šefe, Milane, pripremi ti taj tvoj fotoaparat i blic, krećemo!

Magacioner Miško znatiželjno upita:

- Dobro, bar ćeš čitati sadržaj iz knjige, ovde, pred punom menzom?
- Ne, Miško. U ovakvim situacijama, pred masom ljudi, radi se sasvim drugačije. Postoji još bolji sistem od čitanja postojećeg sadržaja iz knjige koji je suviše stereotipan – reče mu Miša.
- Ništa ne razumem – reče mu Miško, nameštajući svoje naočari.
- Razumećeš. Sadržaj knjige je procena urednika, šta da stavi iz knjige. A moje iskustvo na plasmanu knjige, daje mi neke drugačije ideje, šta prezentovati kupcu iz knjige. Retko sam naišao na neki provokativniji sadržaj u knjigama, pa sam morao da sam uvek pravim novi sadržaj iz knjige – reče mu Miša i uze sa stola samo jednu unetu najnoviju knjigu Ficroja Meklina „Tito“. Tad je ustao i pred punom menzom počeo:

- Dragi, cenjeni prijatelji. Želimo vam prijatan doručak, pa dozvolite da vam se obratimo. Jutros su u gostima u vašem cenjenom preduzeću predstavnici IKRO „Mladost“ poslovnice u Novom Sadu, koji se zahvaljuju upravi vaše radne organizacije, što je dozvolila ovu našu promociju najnovije izuzetne knjige o Titu. Prvo ćemo reći par reći o njenom autoru. To je brigadni general Ficroj Meklin, koji je davne 1943. godine, u toku rata lično poslat od strane Vinstona Čerčila, kao njegov lični izaslanik, da stupi u kontakt sa Maršalom Titom. Posle završetka rata, on je bio čest gost Jugoslavije i svih vojnih i političkih struktura naše zemlje, i u vreme Đilasa i u vreme Aleksandra Rankovića...

Čim je Miša spomenuo u menzi ova dva imena, svih sto pedeset ljudi za doručkom, prosto je zanemelo. Prestali su pomerati svoje kašike po tanjirima, tad Miša nastavi:

- ...Knjiga Ficroja Meklina obiluje temama koje se nikada nisu smelete objaviti, kao na primer: Pad sa vlasti Latinke Perović, Marka Nikezića, Savke Dapčević – Kučar, Mike Tripala i mnogih drugih. Ova knjiga sadrži brojne ekskluzivne fotografije o raznim ličnostima iz samog vrha jugoslovenske vlasti, koji su pali sa te vlasti, ili čak bili u zatvorima kao velika ličnost i ministar Agitpropa general pukovnik Milovan Đilas...

Posle Mišinog drugog spominjanja imena "Đilas" – svih sto pedeset ljudi koji su sedeli u menzi, horski je upitalo "koliko košta ta knjiga"?

- Cena ove izuzetne knjige je sedamdeset dinara, na sedam jednakih mesečnih rata – reče im Miša, pa dodade, – ali, molimo sve potencijalne kupce da ostanu za svojim stolovima, jer će vam naš magacioner Miško svima podeliti blanko zaključnice i dvadesetak hemijskih olovaka, da sa njima upišete svoje formalnosti i brojeve ličnih karata, a nakon toga knjigu ćete odmah dobiti od nas, po predajama potpisanih zaključnica.

Na licima skoro svih prisutnih u sali, bilo je vidno prijatno iznenađenje zbog cele ove situacije, dobre knjige i još neobičnije promocije, koju do tada nikada, ovde, u menzi, oni nisu videli. Prijatno zadovoljstvo ogledalo se i na licima šefa poslovnice Milana Šikoparije, službenice Žuže, kao i magacionera Miška, kome se Miša obrati povиšenim tonom:

- Evo ti ključevi od mog "pežoa". Idi i hitno unesi iz kola u ovu menzu deset paketa po dvadeset primeraka knjiga, to je tačno dvesta, pa svima podeli knjige po primitku potpisanih zaključnica.

Magacioner Miško je za trenutak ostao razjapljenih usta i tada ga je Miša pljesnuo dlanom po ramenu, da se malko pribere, pa mu reče:

- Hajde, hajde, Miško. Zar mi nisi rekao onog dana kada sam došao u "Mladost", da želiš uz mene zaraditi malko džeparca. Hajde, brzo kreni po Meklinove knjige, jer elektromonteri žure na teren!

Za to vreme, kod stola su već pristizale velike grupe ljudi, koji su Miši predavali svoje zaključnice. On ih je kontrolisao i ustupao kroz drugu kontrolu svojoj službenici crnokosoj Žužani. Primetilo se i često sevanje blica od fotoaparata šefa Milana. Tad mu Miša šaljivo dobaci:

- Hej, šefe, nemoj da snimaš. Poplašićeš mi fotoaparatom sve kupce. Misliće da ćemo ih staviti u neke sledeće knjige.

Na ovu malu šalu, svi su se u menzi srdačno nasmejali, a čuli su se mnogobrojni komentari: "Momak odlično radi svoj posao...", "Ima dobar prijatan glas...", "Spomenuo je iz knjige baš sve ono što do sada нико nije...", "Ma, ne guraj se Vaso...", "Pusti me da prođem preko reda... idem na teren...". U međuvremenu, stigao je i magacioner Miško sa paketima knjiga, koje je brzo otvarao i po spisku delio kupcima. Jedan je radnik kupio dve iste knjige, s komentarom: "Ovu drugu knjigu ћu pokloniti mom šogoru za rođendan, obradovaće se..." Prva smena je odlično

prihvatila knjigu. Kupili su je svi prisutni u menzi. Lepo je bilo videti gomile potpisanih zaključnica na stolu. Tada se u menzi začu snažan glas:

- Gde si majstore! Izgleda da mi rasturi celu menzu. Svi idu iz menze noseći po jednu knjigu – reče šef Babić, pa dodade: – koliko je prodato?

- Tačno sto pedeset i jedan primerak knjiga, Babiću – reče mu Miša, pokazujući mu na ceo ris zaključnica koje su stajale na stolu.

- Ma, nemoj da me zezaš, čoveče – reče zbumjeni Milan Babić.

- Tačno, tačno. Čak je jedan tvoj monter kupio dve istovetne knjige.

- Istina! Jednu knjigu je kupio sebi, a drugu za rođendan svome šogoru – dobaci mu magpcioner Miško, kome su u jednom trenutku, od silnog temperamenta – spale naočare i tresnule o pod. Srećom nisu se razbile. Tada šef menze “Elektrovojvodine”, Babić, reče Miši:

- Sada ti pristiže u menzu još oko sto zaposlenih. To je naša administracija, koju će činiti uglavnom – dame.

- Hvala ti, stari, da bude srećno – reče mu Miša i obrati se magpcioneru Mišku, koji se nešto muvao oko jedne zgodne kuvarice.

- Čuj. Idi odmah do mog auta i donesi preostale pakete, jer je ovde ostalo samo četrdeset i devet primeraka, a pristiže u menzu oko sto žena.

Čim je Miša izustio reč “žena”, magpcioneru Mišku su zacaklile oči kroz debelu dioptriju. I dok je on kretao ka obližnjem parkingu, menza je već počela da se puni novom smenom. Uglavnom, to su bile žene, lepo doterane, našminkane, elegantne, namirisane... Čim je cela menza bila puna, Miša je započeo prezentaciju svoje knjige, ali bitno drugačije nego u prvom nastupu pred muškarcima, što je poprilično iznenadilo i samog šefa poslovnice Milana, službenicu Žužu, magpcionera Miška, i šefa menze “Elektrovojvodine”, drugu Babića. Nastup Mišin bilo je sličan kao i u prethodnoj smeni, ali prezentacija nove knjige je bila bitno drugačija.

Ovaj put on nije spominjaо neke ozbiljne događaje iz političkog miljea SFRJ, već je više potencirao vizuelnu strukturu same knjige, pokazujući fotografije predsednikove supruge Jovanke Broz, slike nastale pod raznim uglovima snimanja, kao i u raznim periodima njenog života. Pažnja prisutnih u menzi, uglavnom predstavnica nežnjeg pola, bila je stopos-totna. Dogodilo se isto. Svi potencijalni kupci knjige, ovaj put to su bile žene – krenule su masovno ka Mišinom stolu, da ispišu svoje blanko zaključnice, iako ih je Miša molio da ostanu za svojim stolovima, pa će im njegov magpcioner Miško doneti svima zaključnice. Ne. Verovatno iz straha da ne izgube odličnu knjigu – žene su pohrlile ka stolu, za svaki slučaj. Posle nepunih desetak minuta, broj zaključnica se povećavao sa pedeset, na sedamdeset pet, pa na devedeset i na konačan broj od sto, koliko ih je i bilo u menzi društvene ishrane. Sve knjige su bile podeljene, i menza se počela polako prazniti. I tada je glavni rukovodilac sektora društvenog standarda Milan Babić, prišao kod stola gde je bio Miša sa svojim kolegama iz izdavačke kuće, pa reče:

- Neverovatno! Ubedi mi celu proizvodnju i administraciju da kupe knjige od tog autora Engleza...

- Hajde, hajde, Babiću, nemoj da se čudiš – reče mu Miša. – Umesto one kazne što nisi smeо da se kladiš sa mnom, idi, overi mi ove zaključnice, tamo gore u “kadrovskoj”.

Babić se srdačno nasmejao. Smejao se i dok je kretao tu, iza vrata menze, noseći gomiu zaključnica ka obližnjem liftu.

Posao je bio završen. Šef poslovnice “Mladost”, Milan Šikoparija, srdačno je pružio Miši ruku, pogladivši svoje guste crne brkove, i zajedno sa službenicom Žužom i magpcionerom Miškom, napustiše menzu.

Posle ispraćaja svojih kolega, Miša se vratio i seo sam za svoj sto u menzi. Ljubazna kuvarica mu je donela kafu i sok, sa lepim i krupnim kolačem na manjem tanjiru. Miša joj se srdačno zahvali, i dok je počeo piti kafu i konzumirati ukusni kolač, njegovom stolu je prišao jedan kulturni, naizgled fini čovek riđe krupnije brade. Predstavio se kao diplomirani elektroinženjer Srđan, jedan od rukovodilaca “Elektrovojvodine”.

- Da li je slobodno sesti za vaš sto? – upita on.

- Samo izvolite – reče mu Miša, i namesti mu jednu slobodnu stolicu.

Tad čovek s bradom reče:

- Znate. Posmatrao sam vaš nastup u našoj menzi. Posmatrao sam precizno stil vašeg rada, u obe smene. Oduševili ste me. Primetio sam da ste imali dva nastupa, i oba su bila različita...?

- Da. U pravu ste – reče mu Miša.

- Sve sam pomno pratilo – reče elektroinženjer sa riđom bradom, pa nastavi. – Tada sam otišao gore u svoju kancelariju, i razmišljao o vašim nastupima, ovde. Ipak, želeo bih da mi neke stvari objasnite, u vezi sa razlikama na prezentaciji jedne iste knjige... prema muškarcima i ženama?

Miša se nasmeši. Pogledao je čoveka riđe brade, koji je zaista imao neodoljivu želju, da mu on, ovde, iz prve ruke, objasni još neke stvari ili neke od “trikova” dobrog marketinga i menadžmenta.

- Znate – započe Miša svoju malu priču. – Možda vam je sve pomalo i čudno. Ušli ste u vašu menzu. Čuli ste, neki čovek došao da prodaje knjige u vašoj firmi, a da čak nije ni izložio ništa po stolovima, tu, uz ulazna vrata vašeg restorana, gde obično knjige izlažu mnogi...

- Da. Sve me to toliko čudi – reče elektroinženjer sa riđom bradom.

Miša je ponudio riđobradog da ga počasti sokom ili kafom, što je on odbio, zahvalivši se i rekavši da je već popio kafu gore, u kancelariji. Tad Miša nastavi svoju malu priču:

- Znate, ništa ovde ne treba da vas čudi. Vidite. Ako u menzi imate sto pedeset muškaraca, njima prezentujete ubojitiće stvari iz knjige. Naracija mora biti odmerena, snažna, sa stavljanjem akcenta na neke teme o kojima se nikada nije javno govorilo, ili vrlo malo, pod uslovom da to, naravno ima u knjizi. Čitati teme iz sadržaja knjige je neproduktivno, jer sadržaj nije zakačio prave teme. Kao da se mnogi urednici boje da stave u sadržaju prave teme. Interesantno, pa te se teme nalaze u samoj knjizi, ali u sadržaju ne!? Konkretno, evo vidite – reče Miša i na trenutak pokaza riđobradom inženjeru detalj iz sadržaja, pa nastavi da objašnjava – Evo, recimo, imate “sedmu ofanzivu”, a nemate pad Aleksandra Rankovića, o čemu imate u knjizi. Pa, onda imate izgradnju pruge Brčko – Banovići, a nemate pad Đilasa, o kome takođe ima dosta u knjizi. Urednici se boje da stave imena političkih disidenata koji su smenjeni. U redu. smenjeni su, i ne ulazimo u to zbog čega su smenjeni, ali dozvoljavam sebi, kao prodavcu ove knjige da kažem: “Evo, ovde u ovoj knjizi imate o tome i tome da je taj i taj političar smenjen, i čak osuđen na dugu zatvorsku kaznu...”

Elektroinženjer s bradom je vrlo pažljivo pratio Mišinu priču, pa reče:

- U pravu ste. Očigledno je da urednici nisu smeli staviti neki bolji i provokativniji sadržaj, koji vi prezentujete iz knjige, bez imalo straha.

- Upravo to – reče Miša, pa nastavi. – Ja sam smatrao da na svome poslu menadžera eksterijernog plasmana knjige – imam pravo da prenesem šta moja knjiga (roba koju nudim) u sebi sadrži. Ništa više. Eto, to sam uradio, ovde, u vašoj menzi, i svi su poželeti i kupili knjigu.

- Puno ste mi objasnili – reče čovek s riđom bradom, pa dodade:

- A kod kupaca žena? Kod njih, očigledno, niste spominjali te sve škakljive istorijske teme, onakve koje ste prezentovali muškarcima?

- Tako je. Žene imaju drugačiji psihološki sklop. One su krhka i nežna bića. Njih oduševljavaju prijatni vizuelni efekti. Videli ste njihove reakcije kada sam im pokazivao iz knjige fotografije predsednikove supruge. Kolika li je tek pažnja žena bila u menzi, onda kada sam im pokazivao kakve je boje bila njena bunda, šta ona nosi leti, kakav parfem koristi prva dama države Jugoslavije, koje je boje veliki tepih u Belom dvoru, kakva imena nose njene pudlice...

- Upravo tako – reče čovek sa riđom bradom, pa dodade. – Većina žena su skroz apolitične. One koje su u politici, nekako su muškobanjaste i izgrubelih glasova, kao ona Milka Planinc i neke druge. Ipak, želeo bih da mi odgovorite još na jedno pitanje. Primetio sam da ste na određenim mestima povisili boju glasa, a negde ga spustili... mislim u toku prezentovanja vaše knjige. Da li je to bilo namenjeno muškarcima ili ženama?

- Da. Dobro ste to primetili. A, evo vam i za to odgovora: Ako hoćete da razbijete tu disonancu (nezainteresovanost slušaoca), onda, kada mu prezentujete odličnu knjigu, koju će ja uslovno nazvati “narativnom bom-bom” – vi ga dovodite u svoje talasne žice. A kada želite absolutnu dominaciju vašeg nastupa, koji se utapa u njegovu pažnju – onda to činite tako što prilikom čitanja nečega jako važnog, namerno smanjite boju glasa na kratko. Tek tada kupac (slušalac) izoštvara svoja čula u potpunosti.

- Interesantno. Vrlo interesantno – reče čovek s bradom, pa znatiželjno upita Mišu:

- Kako se stiče to važno znanje, što vi kažete, “razbijanje disonance”?

- Vremenom – reče Miša – Godinama rada, ali i posmatranjem reakcija mnogobrojnih kupaca. Morate posmatrati reakciju samo jednog kupca,

zatim njih stotinu i konačno reakciju njih hiljadu i više, u nekoj menzi.

- Pa, to je, mladiću, prava nauka, čista psihologija i vrhunska andragogija – reče čovek s bradom.

- Naravno. Kako drugačije da privolite kupca da kupi knjigu. Zar mu treba uperiti cev pištolja u glavu i reći: "Potpiši i kupi knjigu"?

- Naravno, za ime Boga, to ne – reče čovek s riđom bradom, obrisavši svojom maramicom znoj sa čela, pa dodade. – Shvatio sam, mladiću. Od vas sam naučio puno toga. Žao mi je što više nisam mlad, jer bih vas zamolio da me naučite tom vašem zanatu, pa bih i ja krenuo u te zanimljive pustolovine...

- Samo da vam kažem da to nije sve – reče mu Miša. – U našem poslu mora biti i poneka dobra dosetka.

- Dosetka?!

- Naravno. Na primer, neka žena razmišlja da kupi knjigu, a vi kao prodavac joj kažete: "Nemojte, gospodo, da kupite ovako lepu knjigu, jer će vam je možda vaš besni muž iscepati"...

- I, šta se događa? – upita Mišu elektroinženjer riđe brade.

- Šta se događa? Pa, dogodi se ono što se kod većine žena i dogodi. Javlja se otpor na samu pomisao na neku dominaciju ili vlastohlepnost njenoga muža. Dosetka je izazvala reakciju da mu se suprotstavi, makar i na ovaj civilizovan način rečima: "E, baš ču da kupim knjigu, pa neka onaj moj puca od besa"...

- Jasno mi je, mladiću – reče riđobradi, i dok se polako dizao od stola, dodade. – Puno sam naučio od vas. Sledeći put kada navratite u moju firmu, molim vas, potražite me na šestom spratu, samo potražite diplomiranog elektroinženjera Srđana. Dođite kod nas kao dragi gost, molim vas, biće mi čast.

Miša se srdačno pozdravi sa ovim finim i otmenim čovekom. Polako je nastavio da pije svoj sok. Bio je opušten i smiren. Još neko vreme je uživao u toj mirnosti, gledajući kroz velika prozorska stakla menze, bujne grane platana na kojima su živo skakutali brojni kosovi. Ali, njegovu opuštenost prekide jedna ruka koja ga je kucnula po ramenu. Okrenuo se. Bio je to rukovodilac društvenog standarda, Milan Babić, koji se vratio iz "kadrovskih" donoseći Miši sve overene zaključnice.

- Čoveče, oduševio si me! Oduševio si i sve moje iz firme. Žene iz

administracije su skroz odlepile. Ima ih gore nekoliko, koje bi htеле da te "bezecuju". Šta da im prenesem? – reče nasmejani Babić.

Na ove neočekivane i prijatne Babićeve novosti, Miša se sad malko iznenadio, pa mu reče:

- Prenesi svim tim lepim damama da su divni kupci, a onima koje me malko više pozdravljaju, uputi posebne pozdrave.

- Važi. Kad budeš imao neke relacije preko Maradika, pa gore prema Vencu, svrati u naš hotel "Elektrovojvodina", ja ћu biti gore – reče mu srdačno Babić, pa dodade. – Biće tamo i našeg lepog ženskog sveta...

- Kako da ne. Svratiću ja kod tebe, Babiću, u taj tvoj hotel, a imam i jednog mog drugara u vašem komšiluku, recepcionara Stevicu Irižanina, tu u onom malom švalerskom motelu "Vojvodina" na Iriškom Vencu.

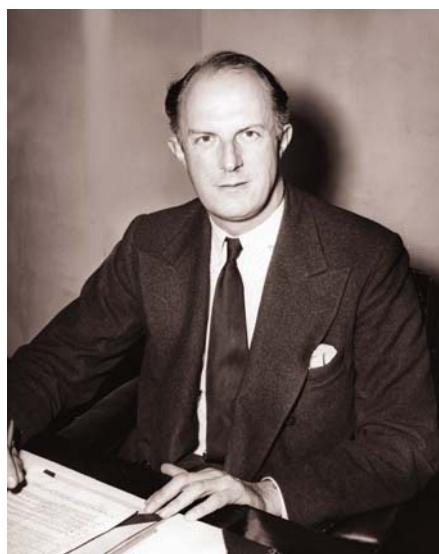
Već se uveliko bližilo podne. Miša je uzeo svoju akten-tašnu sa overenim zaključnicama, pa krenuo ka svome plavom "pežou 304", koji je bio tu, nekako živnuo i podigao svoje amortizere, jer su sve knjige iz njega bile prodane. Miša je seo za upravljač svoga automobila i pustio prijatnu muziku na radio-aparatu u kolima. Tada je od „Elektrovojvodine“ krenuo Bulevarom oslobođenja ka centru grada. Parkirao je kola kod bioskopa „Arena“. Imao je želju da svrati u svoj omiljeni restoran "Zagreb", koji se nalazio uz Katoličku portu. U tom restoranu svoje mladosti, poželeo je samog sebe da počasti za veoma upešno menadžersko jutro. I, dok je peške koračao na Trgu slobode, prolazio je pored nekoliko klupa na kojima su sedeli mladi zaljubljeni parovi, zagrljeni. Odjednom, primetio je da se u njegovom pravcu kotrlja velika šarena lopta. Uzeo je loptu u ruke. Za loptom je došetala jedna malena devojčica sa kikicama, koja je imala bele soknice, raširila je ručice i povikala:

- Ciko, to je moja jopta.

Miša joj je pružio veliku loptu, pomazivši je po kosici zlaćane boje. A ljupka devojčica reče:

- Ciko, moja je jopta, i moji su jepi gojubovi, a imam i mamu na kјupi.

Miša je bacio pogled prema zelenoj klupi, primetivši na njoj mlađu i lepu ženu duge kose, koja mu je diskretno mahnula. Tada se on malko osmehnu i produži preko trga, kroz nekoliko gradskih golubova, koji su bili pomešani sa malim devojčicama i dečacima. Ušao je u restoran...

Autor knjige, brigadni engleski general ser Firoz Meklin (1911-1996)
(Izdavač na engleski i srpskohrvatski jezik IP „Vuk Karadžić“, Beograd, 1980)

KAD RADNIK LJUBIŠA “BRANI POREDAK”

Plan “Sedmokraka zvezda” izuzetno dobro je počeo u glavnom gradu AP Vojvodine Novom Sadu. I sutrašnji dan, Miša je htio posvetiti nekoj većoj novosadskoj firmi. Setio se poznate fabrike nameštaja “Nina”, u industrijskoj zoni. Poznavao je, Miša, njenog generalnog direktora Belića, sa kojim je imao izvanredne poslovne kontakte, kada je knjiga u pitanju.

Toga dana, na molbu svoga mlađeg rođaka Bore, koji se tek vratio iz vojske, poveo je i njega sa sobom, da malko posmatra šta je to knjižarski menadžment, i da zaradi sebi momački džeparac. Jutro je bilo idealno za vožnju, zbog noćašnje kiše koja je, kratko, ali doduše koliko toliko romnjala, pa je osvežila septembarske, još uvek tople miholjske noći.

Dolazak u ugledno preduzeće “Nina” i ulazak u kancelariju direktora Belića, bio je vrlo priјatan i topao.

- Dobar dan, gde si, Beliću – reče mu Miša, pruživši mu ruku i predstavivši svoga mlađeg rođaka.

- Zdravo, momci. A gde si ti, Mišo, ovih meseci? – upita direktor Belić i ponudi im dve stolice.

- Znaš, malo sam obilazio neke neistražene terene, staze i bogaze sa knjigama – reče Miša, pa dodade. – Dobro mi izgledaš, Beliću.

- Hajde, ne preteruj, Mišo. Kad vi veliki trgovci počnete laskati...

- Nije laskanje, prijatelju. Ti, sa svojih pedeset i pet izgledaš odlično, bar za deset godina mlađe. To je moje uverenje, Beliću. Između laskanja i uverenja je velika razlika, jer je ovo drugo uvek iskrenije od prvog.

- Dobro. Slažem se s tobom. Evo, držim se sportski. Zezam se malo, a i lepe žene su tome doprinele.

- Tvoja žena ili neke druge? – upita ga Miša.

- Hajde, hajde, nemoj me vući za jezik. Znaš ti dobro odgovor – reče direktor Belić, pa ponudi “viskijem” svoja dva gosta.

Miša je odbio “viski”, ali ga je prihvatio njegov mlađi rođak Bora.

- Kaži, šta te muči, veliki majstore prodaje knjige? – odmah upita Belić.
- Ništa. Radim s jednom dobrom knjigom od autora Ficroja Meklina. Znaš, knjiga je o predsedniku Titu, ali je drugačija od ostalih knjiga. Njen, autor je Škot, bivši mladi Čerčilov brigadni general i vođa engleske vojne misije kod Tita (1943), i knjigom je “čačnuo” u osinje gnezdo.
- Da. Čuo sam i ja za tu knjigu, od mojih prijatelja iz “Elektrovojvodine”. Da možda ti nisi bio tamo juče?
- Jesam. Mogu ti reći da je bilo veoma dobro. Skoro svi su kupili od mene tu knjigu – reče Miša, pa ga upita: – Treba mi ulazak u “Ninu”!
- Može. Eno ti i menza i stolovi, pa ožeži. Imam negde oko osamsto zaposlenih radnika, pre podne – reče mu direktor Belić.

Miša je pogledao na svoj ručni časovnik, beše tačno sedam i trideset. Dakle, još oko pola sata do početka doručka. Tada su hitno krenuli do kola i prošli kroz kapiju, tik uz menzu. Ovaj put su poneli sa sobom oko četiristo primeraka knjiga, pa je njegov mlađi rođak Boro odmah počeo istovarati knjige kod jednog stola u velikoj menzi. Kada je sve od knjiga bilo unešeno, Miša je seo za sto da popije sok. I, dok je pijuckao svoj sok, primetio je da u menzi postoji vlastito interno ozvučenje sa mikrofonom. Ustao je i pogledao ozvučenje. Kao bivši gitarista iz dva rok benda, dobro je prepoznao pojačalo plave boje “Hi-Fi” (Haj-Faj) od 140 vati. Upitao je šefa menze da li sme da ga koristi, što je šef menze, sa malim čuđenjem odmah dozvolio i uključio da bi ga isprobali kako funkcioniše. Sve je bilo u redu. Tada šef menze reče Miši, tiho na uvo:

Znate, biće vrlo zanimljivo, a baš i mene zanima. Od kada postoji ova menza niko nije prodavao knjige uz pomoć mikrofona.

Tačno u osam i trideset časova radnici “Nine” su počeli da pristižu na svoj doručak, koji se pušio u vidu ukusnog đuveča u velikim sjajnim kazanima. Za petnaestak minuta cela menza je bila ispunjena, svi su seli na svoje određene stolice, jer je svako znao svoje mesto. Bili su tu radnici ručne stolarije, montaže, tapetarije, lakirnice, mašinske stolarije, transporta i zaposleni iz brojne administracije fabrike. Tu je bilo otprilike oko osamsto zaposlenih osoba oba pola.

Miša je uzeo mikrofon sa razglasnog stola, uključio pojačalo i počeo sa predstavljanjem svoje knjige u etar. Radio je to, po običaju, vrlo precizno, razbijajući disonancu, čak i kod nekih, od mašina polugluvih ljudi.

Posle promocije svi su poželeli da kupe knjigu. Mišin mlađi rođak Bora podelio je zaključnice po stolovima. Stvorila se prava gungula. Svi su hteli da budu kupci najnovije knjige. Prvih četiristo kupaca je odmah dobilo svoje knjige, a upisalo se tačno osamsto. Miša im je opet, putem razglasa saopštio da će ostali svoje knjige dobiti oko četrnaest časova, po završetku njihovog radnog vremena.

Glavni posao je bio završen. Nije bilo ni najsitnijih ekscesa, koji se obično pojave tamo gde cirkuliše puno ljudi. Ovde je sve bilo u redu. Tada je Miša sa mlađim rođakom Borom krenuo do svog automobila da uzme jednu zahvalnicu, namenjenu fabrici nameštaja "Nina" na uspešnoj saradnji. Odjednom, kroz kolski ulaz pored portirnice prozviždao je plavi policijski zatvoreni kombi takozvana "marica", zaustavivši se uz Mišin plavi "pežo 304". Za nepun minut sa rotacijom je pristigao i „stojadin“. Iz oba vozila je tad iskočilo nekoliko do zuba naoružanih policajaca u uniformama, sa kojima je bio i jedan inspektor u civilu, a predvodio ih je brkati policijski kapetan. Tada su svi policajci opkolili Mišin automobil sa rečima:

- Samo mirno, mladići... Ne dirajte ništa... Otvorite gepek... Dajte kasete sa govorima Đilasa i Rankovića...

Sve ovo je Miši bilo vrlo komično. Nasmejao se i vrlo stalogeno rekao policajcima:

- Drugovi. Taman je ostalo još šest primeraka knjiga u gepeku za vas. Možemo da vam prodamo na kredit, a može i na čekove.

Brkati kapetan sa zvezdicama na svojim paletama, bio je ledeno ozbiljan rekavši:

- Mladiću. Nije mesto šali. Gde su kasete Đilasa i Rankovića i nekog engleskog špijuna Meklina?

Miša se opet nasmejao, rekavši:

Ja nemam nikakve kasete sem ovakvih knjiga, što je kupilo jutros u menzi preduzeća oko osamsto ljudi. Vi nas upravo bespotrebno zadržavate, jer je već trebalo da idemo do magacina, da bismo uručili dug od četiristo primeraka knjiga koje su potpisane u prvoj smeni – reče mu Miša smirenim tonom. I dok su naoružani policajci kontrolisali sadržaj gepeka njegovog automobila, uverivši se da su u prtljažniku samo knjige o Titu od autora Ficroja Meklina, brkati kapetan policije glasovito povika:

- Šta je sad ovo!? Ko nas dezinformiše? Portir!!! Ma, gde je taj portir!? Na te reći, iz portirnice dotrča mali mršavi čovečuljak, kome je futrola sa "zastavinim" pištoljem 7,65 mm i debelim opasačem, zanosila krhko i bolešljivo telo.

- Evo, tu sam, druže, kapetane – obrati se skoro u vojničkom stilu mršuljavi portir fabrike "Nina".

- Je li – upita ga brkati kapetan policije, – ko je prijavio sa te portirnice, ove mladiće, što su prodavali knjige o Titu?

Portir se tresao kao tanki vrbov prut na dunavskoj košavi, pa promuca:

- Oooovaj...Ljuljuuubo... je...prijavio...

- Ko!

- Ljuuubo – nekako sroči mršavi portir, dok je uvijao svoje prste.

- Ko je Ljubo? Zovi direktora! – reče mu brkati policijski kapetan.

Vrlo brzo, stigao je i direktor preduzeća, Belić, sa jednim starijim radnikom, na kome je bio, od tutkala umazani radnički teget mantil.

- Jesi li ti taj slavni Ljubo? – upita brkati kapetan dovedenog radnika, koji se sav uvukao u svoj izgužvani i umazani mantil, iz koga je, tek pomalo, izvirivala čelava glava.

- Ja sam Ljubo. Bio sam član partije, pa su me izbacili.

- Dobro, dobro. Pusti sad partiju! – viknu glasovito brkati policijski kapetan. – Nego, hajde ti nama pevaj: Šta si ti prijavio s ove portirnice, policijskoj stanici na Detelinari?

Radnik u radničkom izgužvanom i umazanom teget mantilu, po imenu Ljubo, poče da sriče reći:

- Ja čuo... tu... u menzi... oni... ovaj... ovde (pokazujući na Mišu) na onaj razglas iz menze... čulo se i u pogonu...

- Šta se čulo?! Govori, bre! Ko da si progutao cveklu od dve kile – već vidno nervozni, povikaše na njega i ostali policajci.

- On... reko... Đilas smenjen... Ranković... Neki Englez Meklin...

Mora da je to neka zavera protiv naše države... Taj Englez – reče Ljubo.

- Dobro, dobro. A jesli ti još nešto drugo čuo, jesli li nešto sumnjivo ugledao ili pročitao? – upita ga brkati kapetan.

- Ja sam slabo načitan, druže. Ja samo prijavljujem zaveru protivu bratstva i jedinstva – reče radnik u umazanom radnom mantilu.

- Dobro. Beži mi s očiju i idi u pogon! – grmnu na njega brkati policij-

ski kapetan, koji je bio poprilično iznerviran, pa upita direktora Belića:

- Je li, Beliću! Kakav je ovaj što je prijavio ove čestite momke?
- Kakav je? Bundžija, alkoholičar, krade eksere i alat iz fabrike...
- Jasno je. Krećemo! U redu je, momci – obrati se brkati kapetan policije Miši i njegovom mlađem rođaku, pa dodade – Samo vi radite tako kako radite. Narodu treba što više dobrih knjiga...

Miša je zatvorio prtljažnik svog automobila, pa se obrati policijskom kapetanu:

- Kako je moguće da vi tako nasednete na ove budalaštine jedne pijandure iz firme „Nina“?
- Ne bismo mi naseli – reče brkati kapetan – već nas ionako muče neka druga velika sranja, dole, ono na Kosmetu, pa nam sad treba još jedno sranje više, ovde, u mirnoj Vojvodini.
- U redu. Slažem se sa vama – reče Miša, – ali mi prodajemo knjige, pa vas molimo, da vi nama date neku potvrducu da mi ne bismo, opet, u nekoj drugoj firmi imali ovakve neprijatnosti, i da, opet, ne bi neka budala što se brine “za zaštitu poretka” – prijavila “špijune”.

Na ove Mišine reči, kapetan policije se kiselo nasmejao. Smejali su se i ostali policajci sa inspektorom u civilu. Tad policijski kapetan staloženo i ljubazno reče Miši:

- Ne. Ne mogu vam ja dati potvrdu. Šta sam ja? Obični policijski starašina. Ako već insistirate, posetite, ako hoćete, moga načelnika Iliju Medića. Radi u stanici milicije “Detelinara”, pa ako on može...

Utom je policijska patrola kompletna ušla u svoju “maricu” i plavog „stojadina“ i žurno napustila fabrički krug. Tad direktor Belić reče Miši:

- Ljudino! Zajebi brigu. Hajdemo mi da overimo sve te tvoje zaključnice što te hlebom hrane. A onog Ljubišu kada dohvativam...

Miša je prihvatio Belićev poziv, pa je tad zajedno s njim i sa svojim mlađim rođakom Borom, krenuo ka kadrovskoj službi preduzeća. I dok je lepuškasta sekretarica Cica overavala pravo malo brdo od zaključnica, tu u kancelariji direktora Belića bilo je priyatno. Miša nije čak bio nimalo nervozan, sem što mu je prethodna situacija još bila smešna i nestvarna, pa reče direktoru Beliću:

- Možda će ti ja, moj Beliću, još na terenu sretati još ovakvih koji revnosno “brane ustavni poredak” od mene i jedne “opasne” knjige?

- Jebi ga! – reče direktor Belić. – Eto, prvi si „probio led“ u ovoj državi počevši da javno, pred masom ljudi – pričaš o sadržaju iz “opasnih” knjiga, pa ćeš najverovatnije jednom o tome napisati svoj roman ili knjigu anegdota o tim zanimljivim dešavanjima.

- Ta ideja ti uopšte nije loša. Ja bih već danas mogao početi da pišem svoje delo pod nazivom “Kako prodati knjigu” – reče mu Miša.

- Normalno. Ko bi mogao ako ti nećeš? Dovoljno si kompetentan u toj oblasti, jer radiš vrhunski menadžment knjige – reče direktor Belić.

- Nego, znaš šta Beliću. Idem ti ja iz ovih stopa pravo kod tog načelnika Medića, da on meni lepo napiše neku čagu, bar za teritoriju Novog Sada, da ja mogu na miru i bez komplikacija prezentovati pred kupcima tematiku, koja se nalai u knjizi – reče mu Miša.

- Ta ideja ti nije loša, samo požuri, jer znaš da si ostao u obevezi isporučenja još onih četiristo primeraka knjiga od Ficroja Meklina, za ove moje radnike iz prepodnevne smene.

- Znam za to, budi bez brige – reče mu Miša.

Zatim su svi nazdravili iz čašu piva, dok je ljubazna sekretarica Cica postavila na sto svih osamsto overenih zaključnica, i lagano se, izazovno njišući kukovima, vratila na svoju stolicu. Miša je sve zaključnice stavio u jednu veliku kesu i dao znak svom mlađem rođaku da polako krenu.

- Šta je rođače? – reče mu Miša. – Nešto si se učutao. Mora da ti je ovo bio prvi “susret” sa milicijom i “maricom”?

Zatim su izašli iz dvorišta “Nine” i automobilom se uputili ka stanici milicije “Detelinara”. Na prijavnici milicijske stanice, Miša je dao svoju ličnu kartu i upitao krupnog policajca:

- Moram li prilikom ulaska skinuti svoju futrolu i pištolj “beretu”?

- Ne morate. Sve znamo ovama. Moj načelnik vas jako poštuje.

Na ove reči policajca na prijavnici, Miša se veoma priyatno iznenadio, pogotovu što mu je dozvoljeno da uđe naoružan kod načelnika. Kad je ušao u kancelariju, zatekao je oko desetak policajaca i inspektora u civilu, koji su sedeli i nešto komentarisali. Tada se od glavnog stola podigao crnomanjast čovek sa malim brčićima koji se Miši predstavio sa “ja sam načelnik ove ustanove, major Ilija Medić”, koji je srdačno pružio ruku Miši i čak se zagrljio s njim. Zatim ga je ponudio da sedne i započeli su razgovor u vezi sa jutrošnjim nemilim događajem. Tad načelnik Ilija reče:

- Eto, Mišo. Mi smo proverili sve o tebi. Znamo da si dobar mladić i višestruki šampion Jugoslavije na plasmanu knjige. Znamo da imaš i dozvolu za nošenje oružja... A, što se tiče knjige koju si prodavao jutros u "Nini", ja već imam tu knjigu, evo je gore – reče načelnik Ilija i izvadi iz svoje police knjigu Ficroja Meklina – "Tito". Miša je bio prijatno iznenaden velikom ljubaznošću načelnika Ilijе. Bio je to smiren i dobroćudan čovek, koji mu se po karakteru odmah dopao. Tad ga Miša upita:

- Baš me raduje što i vi imate knjigu, a otkud vam?

- Dobio sam je od jednog mog prijatelja iz Državne bezbednosti iz Beograda. Ovo je zaista sjajna knjiga – reče načelnik Ilija.

- Baš me raduje kada i vi cenite tu knjigu, koju ja odlično prodajem, ali vi verovatno pretpostavljate zbog čega sam ja svratio do vas u ovu vašu stanicu milicije – reče mu Miša.

- Znam. Verovatno hoćeš od mene nekakav papir za slobodniju buduću prodaju te knjige – odgovori mu on.

- Baš tako – reče mu Miša.

Na ove reči, načelnik Ilija uze pomenutu knjigu. Okretao je listove i došao do impresuma knjige, pa reče Miši:

- Znaš, mladiću. Evo, ovde u ovoj knjizi je najkompetentnija osoba sa vrha naše zemlje, a u vezi sa ovom knjigom. Evo, lepo piše: "Recenzent Miloš Minić". Pa, ne mogu ja biti iznad ministra Minića. Ko sam ja? Običan načelnik jednog odeljenja milicije u Novom Sadu.

- Dobro, načelnice. A ko može da mi da čagu? – upita ga Miša.

- To, zaista ne bih znao reći, ali ako već insistiraš na tome, idi do našeg druga Živka...

- Ko je taj Živko?

- To ti je glavni čovek partije Novoga Sada, odnosno sekretar Gradskog komiteta u Vase Stajića ulici.

Miša se srdačno pozdravi sa ljubaznim načelnikom Medićem, uzevši svoju ličnu kartu sa prijavnice, krenuo je ka svome automobilu, u kome ga je čekao mlađi rođak Boro, koji je strpljivo čitao novine.

- Izvini zbog ovog čekanja, rođače – reče mu Miša, dok je pokretao svoj plavi "pežo 304". Tada je krenuo Bulevarom pa ka pozatoj ulici "novosadskih budžovana". Negde pri kraju ulice Vase Stajića, u blizini ambulante JŽ i Galerije Matice srpske, tu beše smešten i Gradska komitet.

Drug Živko, jedan prosedi fini čovek, bio je prema Miši vrlo ljubazan, ali mu je ipak dao savet da ode do Izvršnog veća, i tamo potraži zvaničnog ministra informisanja AP Vojvodine, magistra književnosti Radomana Perkovića. Pri pomenu imena ministra Perkovića, Miša je bio zadovoljan. Radoman je bio dobar Mišin poznanik i kupac knjiga. Još kao bivši sekretar komiteta u Vrbasu, on je redovno kupovao od Miše dobre knjige. Radoman je znao pričati sa Mišom i o lovnu, jer je i sam bio strastveni lovac. Magistar Radoman Perković je bio i vrlo cenjena ličnost u Vrbasu, i nekadašnji profesor književnosti u tamošnjoj vrbaškoj gimnaziji.

Miša je stigao automobilom pred poznatu belu zgradu Izvršnog veća Vojvodine, takozvanu "Banovinu". Predstavio se portiru i pružajući mu svoju ličnu kartu rekao:

- Želeo bih do ministra Radomana Perkovića, ako može?

Mladić na portirnici je okrenuo telefonski broj i sa druge strane žice dobio odobrenje da se dozvoljava poseta ministru Perkoviću. Miša je krenuo stepenicama po kojima su bile ukrasne staze. Stigao je do kabinetra druge Radomana i otvorio tapaćirana vrata. Od svog stola je ustao njegov poznanik još iz Vrbasa, lično ministar informisanja Radoman Perković.

- O, đe si, ljudino i najbolji prodavče knjiga ove naše zemlje! – reče ministar Radoman i srdačno zagrli Mišu.

- Zdravo, Rašo, kućo stara! – reče mu Miša i obradova se susretu.

- Sjedi, junače. Pa, đe si mi ti? Ideš li u lov? Šta mi rade oni moji, tamo u Vrbasu? Viđaš li mi tamo druga Vladu iz SIZ-a za zdravstvo?

- Idem, idem u lov, Rašo, a obilazim ti i Vrbas i to počesto sa mojim knjigama. Svi te pozdravljaju... i Vlado te je pozdravio – reče mu Miša.

- Hvala ti, đe čuo i đe ne čuo – reče mu Radoman, pa upita: – A, šta te muči, moj Mišo?

- Ništa nerešivo. Neke sitnice. Pa sam došao kod tebe da mi daš makar neki savet. Znaš, prodajem ovu knjigu – reče Miša, pružajući mu knjigu Ficroja Meklina: „Tito“.

- Odlična knjiga! Imam je i ja. Eno mi je gore na polici. Danas mi je donijeli neki Beograđani iz ministarstva što su mi bili službeno...

- E, pošto i sam kažeš da je knjiga dobra, onda ćeš ti lepo meni, na jedno papirče napisati nekakvo odobrenje sa onim tvojim velikim službenim pečatom, znaš, onaj pečat sa svim jezicima narodnosti – reče mu Miša.

- Šta da ti napišem? – zbunio se ministar i magistar Radoman Perković.

- Šta god hoćeš. Piši da je knjiga dobra, da je recenzent ministar Miloš Minić, da može da se slobodno prodaje, a da ne hapse prodavce te knjige.

- Ko hapsi prodavce? – upita začuđeno i znatiželjno ministar Perković.

- Milicija! Naša, jugoslovenska, državna...

- Mišo, da li se ti šališ sa mnom? – upita ga Radoman.

- Ne. Ja se zaista ne šalim. Doduše, nisam bio uhapšen zbog prodaje te knjige, ali je jutros bilo čupavo. Neka budala prijavila sa portirnice da je knjiga prilog zaveri Đilasa, Rankovića i autora Meklina – reče mu Miša, pa dodade – srećom bejaše neki pametan kapetan policije...

- To mi je zaista smiješno – reče Radoman, pa nastavi – Ranković živi mirno, a Đido je davno digao ruke... A sam autor knjige, taj engleski gospodin i brigadni general ser Ficroj Meklin je odličan pisac, koji danas piše interesantne stvari iz naše minule istorije. Rezultat toga je i ova njegova knjiga, koja je objavljena nedavno.

- Znači, sve što u njoj piše, ja imam pravo da kažem svojim kupcima, a da nemam na terenu problema sa milicijom i sudovima?

- Slobodno i dostojanstveno. I ne boj se člana 320 – reče Radoman.

- Šta je taj član 320 – upita ga Miša.

- To je ono...vredanje nekakvih patriotskih osjećanja građana. Kod tog člana sudska za prekršaje tu presuđuje odmah imperativno, to znači da se nema pravo neke žalbe, nego po kratkom postupku dva mjeseca čuza.

- Znači, ja neću povrediti član 320 prodajom ove knjige i prezentiранjem njenog sadržaja, čak i ako je sadržaj žestok i intrigantan.

- Ni govora. Slobodno možeš prodavati tu knjigu. A ako nekome ne bude po volji ono što ti kažeš, neka tuži ministra i recenzenta Minića...

Uz ove ohrabrujuće reči ministra Radomana Perkovića, Miša je bio zadovoljan. Srdačno se pozdravio sa njim i sišao do portirnice, gde ga je već čekao njegov mlađi rođak Boro, kome se Miša obrati rečima:

- Hajdemo, roćko, autom do moga sela, da uzmem i da uručimo one knjige u industriju nameštaja „Nina“, pa da te vodim u hotel „Park“ na jedan dupli omlet i veliku kriglu piva.

Na ove Mišine reči, mlađani rođak Boro dodade:

- Ne spominji mi omlet. Već mi ide čorba na usta. Kako li pamtiš...

LEGE ARTIS (PO PRAVILU UMEĆA)

Posle srdačnog susreta sa čelnim čovekom pokrajinskog informisanja, Miša je dobio nove impulse energije da još žešće krene u osvajanje novog knjižarskog tržišta. Iako je želeo krenuti ka ostalim većim vojvođanskim gradovima, zbog uspešnog ostvarenja svog poslovnog plana pod nazivom "sedmokraka zvezda", veliki grad Novi Sad se pokazao u svoj svojoj žeđi kupaca za najnovijom i zanimljivom knjigom.

Prethodni nemili događaj sa radnikom "Nine", (koji je "branio socijalistički poredak od opasne knjige"), bilo je važno iskustvo, ali ne i traumatično, kakvih će na Mišinom putu biti još. On je shvatio, uzevši u obzir i sva prethodna iskustva, u kontaktu sa svojim kupcima knjiga – da su ljubitelji knjiga, ipak, ljudi sa različitim psihološkim osobinama ličnosti, te se prema njima mora pronaći adekvatan pristup za dobru komunikaciju, koja će doneti benefite i kupcu i menadžeru.

Na prostranom eksterijernom tržištu plasmana knjige, za menadžera je neminovno u susretu s kupcima doživeti reakcije "toplo – hladno". U kontaktima koje je Miša ostvario sa stotine hiljada kupaca, koji su od njega kupovali knjige – našla se i jedna kategorija kupaca, koji su se i Miši "izmigoljili" kao klizave jegulje kroz ruke, te nisu postali njegovi kupci. Kad sretnete dvesto strpljivih kupaca, a pet nestrpljivih, tada kao iskusni menadžer knjige, gledate da se okrenete prvoj kategoriji. Ako imate više stabilnih kupaca, a manji broj onih sumnjičavih, vi, kao menadžer knjige koncentrišete svoje delovanje opet ka prvoj kategoriji. Ako biste na primer označili neke kupce sa osobinama ličnosti: sujetan, oštar, nadmen ili recimo nepismen – tada je menadžeru eksterijernog plasmana knjige savsim jasno da mu ova kategorija kupaca oduzima veliki deo energije u odnosu na kupce koji poseduju osobine: skroman, blag, radoznao, vedar, poverljiv, spokojan, ljubazan, istrajan i pismen. Šta učiniti u slučaju nepodesnih kupaca iz prve grupe? Interesantno je istaći da, ako čak osetite

intuicijom na primer u jednoj kancelariji, nekog od osoba iz one prve nabrojane grupe, bez obzira što prema takvima vi pokušate da zauzmete indolentan stav – to bude badava, jer se oni sami nameću svojim otrovnim upadicama, i to baš u momentu kada vi delujete svojom naracijom na potencijalne kupce iz druge kategorije.

Recimo, vi prodajete neku knjigu u jednoj kancelariji, gde je prisutno deset ljudi. Od tih deset ljudi, devetoro je vaših potencijalnih kupaca, koji po svom psihološkom profilu pripadaju onoj drugoj, boljoj i podesnijoj kategoriji. Ali, ostao je u kancelariji jedan, koji ne pripada drugoj, već onoj prvoj kategoriji (sujetan, oštrar, nadmen, kvaran) za tešku komunikaciju. Šta će vam se tada desiti. Desiće se da će će vam taj „nekupac“ oduzeti veliki deo energije dobacujući ili gundajući ono svoje: „...neću da kupim“, „zarađujete pare na tuđoj muci“, „zarađujete pare na knjizi po-kognog predsednika“, „koliki vam je procenat“, „kolika vam je plata“, „ne mogu od vas na miru da čitam svoje novine“ itd., itd. Tu se teško šta može uraditi. Ostaju vam dve alternative. Da vas neko od vaših podesnijih kupaca iz druge kategorije – zaštiti od tog kupca, ili da se maksimalno potrudite da još više pojačate svoju koncentraciju na one kupce koji jesu zaista kupci. Biće veoma teško. To vam je kao kad slušate neki bend, gde bubanj tuče nenormalno jako, a da se vi pritom koncentrišete na gitare ili „sintisajzer“. To može vremenom da se uvežba, ali vam je potrebno puno rada na eksterijernom plasmanu knjige, i da uvek iznova preispitujete svaki svoj radni dan koji ste proveli u kontaktu sa kupcima raznih kategorija ličnosti.

To je Miša već iskusio, još u fazama prodaje knjiga po mnogobrojnim kancelarijama. Stoga ga nije posebno poljuljao tragikomičan događaj iz novosadske fabrike „Nina“, gde je jedan radnik, koji je upravo i pripadao jednoj od onih negativnih kategorija, revnosno pokušavajući da „odbrani socijalistički poredak“ od „opasne“ knjige, ali je on to pokušao da uradi na jedan kvaran način – ne smetnjom u samoj menzi, gde je inače Miša nastupao sa ozvučenjem – već je taj radnik uradio veoma podlo na način „*post tempore*“ (posle vremena), kada je Miša, nakon obavljenе promocije, kretao ka svome automobilu, tada je taj radnik lažnom dojavom pozvao stanicu milicije.

Bez obzira na neke nemile situacije, ređali su se Mišini divni susreti,

sa velikim i manjim novosadskim firmama, tako da su najnoviju knjigu od njega kupili zaposleni u mnogim preduzećima Novog Sada, kao što su: "Pobeda", "Albus", "Hins", "Petar Drapšin", "27 Mart", "Nit", "Novitet", "Venac", "Mlinoservis", "Zvezda", "Jugodent", "Jugoalat", "Planta", "Mašinoremont", "Milan Vidak", "Garant", "Brodogradilište", "Heroj Pinki", "DTD", "Kulpin", "Azotara", "23. Oktobar", "Avala", "Novkabel", "Limpunkt", "Grafika", "Trikolor", "Niva", "Vez i rublje", "Novosadski zavod", "Standard", "Gumara", "25. maj", i kupci iz mnogih drugih firmi.

Ređali su se meseci sjajnih realizacija. Miša je redovno predavao svoje zaključnice, često "zatravpavši" svoje dve službenice, Kaću i Žužu, koje su imale golemog posla da to sve išifriraju. Ceo tiraž knjiga Ficroja Meklina bio je rasprodat. Zatim je došao na red novi tiraž izuzetne monografske knjige: "Bilo je časno živjeti s Titom", tako da je sva roba dopremljena kamionom "Kroacijatrans" iz Zagreba – bila prodata.

Osvanuo je hladan decembar 1980. godine. Ledeni pramenovi magle, polako su se spuštali sve niže i niže. Miša je krenuo u svoju poslovnicu da odnese ceo "decembarski promet", kojim je i potvrdio da je ponovo i za 1980. godinu, postao apsolutni šampion Jugoslavije po ostvarenim realizacijama na eksterijernom plasmanu knjige. Malo sporije, zbog guste magle, stigao je svojim "pežoom" plave metalize boje, pred poslovnicu "Mladosti" u ulici Davida Rackovića broj pet. Dok je iznosio iz gepeka ogromnu kamaru zaključnica, na vratima poslovnice je ugledao svog šefa Milana Šikopariju, koji je hitno pozvao nekoga iz kancelarije:

- Hej! Hajde, Pišta, prihvati nešto od ove silne gomile zaključnica.

Na vrata je istrčao omaleni brkica, svetle kose, koji je prihvatio veliki deo Mišinih zaključnica iz njegovog naramka, ponevši ih u kancelariju. Dok se omaleni brkica okretao ka leđima Miši, odlazeći ka vratima kancelarije, Miša je primetio da dotični nosi na leđima svoje crne jakne, okrugli znak, na kome je u sredini bio prikazan lik zmaja, a oko njega slova u krug "Karate klub 'Petefi', 1970, Temerin". Tada je Miši prostrujalo kroz glavu pitanje: "Nije to valjda on"? Pomicli na Ištvana Šiptera, nekadašnjeg prvog trenera KK "Vojvodina", u kome je i Miša počeo, kao generacija (1971) mladih novosadskih karatista. Setio se tad i Šipterovog velikog uspeha, bronzane medalje na Svetskom karate šampionatu u borbama, koje je održano u Parizu 1972. Šipter je nastupao sa braon pojasmom.

Čim je Miša ušao u kancelariju, svi su se rukovali s njim. Tada je šef poslovnice IKRO "Mladost", Milan Šikoparija rekao, nekako teatralno:

- Evo, Pišta, to je višestruki šampion i najbolji menadžer knjiga u velikoj Jugoslaviji, naš kolega Miša, lično.

Mali i mršuljavi brkica svetle kose, odmah je poskočio sa stolice i srdačno pružio Miši ruku, rekavši:

- Ja sam Ištvan Šipter, i pre mesec dana zaposlen sam na mestu trgovackog putnika sa knjigama (na terenu), u ovoj poslovnići. Tu sam pripavnik na probnom radu u trajanju od tri meseca.

Miša se iznenadio, ugledavši pred sobom tako krotkog čoveka, koji je nekada bio i njegov trener karatea, kao i trener poznatih karatista: Dušana Dačića Dače (svetskog vicešampiona), Miloša Brdarića, Dušana Salatića, Slobodana Milićevića Šoce, Milice Vračarić, Čedomira Vragovića, Siniše Saravolca, Stevana Brajovića, i mnogih drugih, koji su svoja znanja preneli na mlade karatiste. Sada, tu, u kancelariji poslovnice izdavačke kuće, Pišta je sedeo baš pored Miše, i pomalo stidljivo, nekako suviše skromno, u svojoj nemoćnosti običnog beznačajnog pripavnika, koji tek treba da se pokaže da bi bio primljen u stalni radni odnos.

- Da li je to moguće! Da ja posle toliko godina ugledam ovde svoga prvog trenera karatea – glasovito mu reče Miša.

- Podseti me – odgovori brkica Pišta.

- Gajdobranski momci... somborski voz ...KK "Vojvodina", 1971.

- Sećam se sada tebe i tvojih kolega. Bili ste redovni na treninzima u karate klubu „Vojvodina“, u sali škole "Kosta Trifković" – reče Pišta.

- Da. Tad su nam na polaganje dolazili doktori braća Ilija i Vava Jorga sa Salkom Ćurićem. Za položene pojaseve dobijali smo one prve velike diplome sa voštanim pečatom i potpisom Tadića Kazea – reče mu Miša.

- Jeste. A i sama organizacija u KK "Vojvodina" bila je besprekorna.

- Naravno. Pogotovo što je veliki doprinos dao i Miloš Brdarić Miša, zatim njegov brat Dragan, Drago Salai i ostali osnivači kluba, kao i sam direktor škole "Kosta Trifković", stari i dobroćudni Jova – reče Miša.

- Pored tog kluba, ja sam paralelno vodio i temerinski "Petefi", a posle i "Bratstvo", gde mi je puno pomagao moj drug Vlado Subotić, koji je i počeo sa mnom još u Beogradu na Čukarici, kod Mareteta – reče Pišta.

- Da. Ta dva temerinska kluba su imali dobre momke: Miaveca, zatim

Tibiku, Janoša Dušu, Pastora, i naravno Vladu Subotića – reče mu Miša.

I dok su malo časkali Miša i Pišta, o nekim minulim sportskim vremenima, šef poslovnice, Milan Šikoparija, pozva Mišu nasamo u svoju kancelariju. Čim su zatvorili vrata i seli, Miša ga upita:

- Je li, bre, Milane, otkud Pišta tu?

Milan je pogladio svoje crne guste brkove, malo počuta, pa reče:

- Znaš, to je malko komplikovana priča.

- Kakva priča – dodade Miša.

- Znaš, onaj moj veliki drugar i potpredsednik Skuštine opštine Liman, Milan Basrak, trenira karate kod Pište. Pišta je bio bez posla, pa me je Basrak zamolio da ga zaposlim ovde kod mene u “Mladost” – reče Milan.

- Dobro, čoveče. Pa zar opština Temerin nije htela svome šampionu da obezbedi makar nekakav pristojan posao? – upita ga začuđeno Miša.

- Ma, kakvi. Baš ih zbole za svoga šampiona. Sramota je, jer je Pišta završio Srednju učiteljsku školu u Sremskim Karlovcima...

- Bruka! – reče Miša. Tu je Temerin pao na ispitu humanosti.

- Strašno i tužno – reče Milan, pa nastavi – I tako, mene zamoli moj veliki prijatelj Basrak, da mu zaposlim Pištu.

- Pa, dobro. Dobro si uradio – reče Miša.

- Vraga dobro. Pišti smo dali rešenje na probni rad od tri meseca. Da bi bio primljen u stalni radni odnos na mesto trgovackog putnika, treba da se pokaže. Nažalost, već mu je drugi mesec, prima akontacije, a on ništa!

- Kako? Pa, zar ne prodaje knjige? – reče mu Miša.

- Ma, kakvi. Kako da prodaje knjige, kad pojma nema. Nego... ja sam nešto hteo s tobom...

- Kaži, Milane!

- Znaš... da mu ti malko objasniš kako ide prodaja knjiga. Da ga malo naučiš, da bar može da ispuni normu – reče šef Milan.

- Dobro. Razumeo sam te. Ali, ti dobro znaš, da ja ne volim da užimam bilo koga sa sobom. Nikad “ne veslam u dvojcu” – reče Miša.

- Znam, ali ti si mi jedina nada, da on uopšte ostane u radnom odnosu. Molim te, učini to za mene zbog Basraka – reče Milan.

- Dobro. Učiniće to zbog dve stvari – reče Miša, pa nastavi. – To će učiniti zbog tebe i zbog pijeteta prema Pišti, jer mi je bio trener...

- Ovo ti nikada neću zaboraviti – reče Milan i potapša Mišu po ra-

menu, odahnuvši sa velikim olakšanjem, što će mu rešiti veliki problem.

- Nemoj puno da me tapšeš, jer bi mogle da se dese dve ružne stvari.

- Koje? – upita Milan.

Miša počuta na trenutak. Duboko se zamisli, pa reče:

- Prva loša stvar bi mogla biti, recimo, ja mu zaista pomognem, naučim ga, bukvalno mu dam hlebac u ruke, naučim ga da zarađuje i neke ozbiljnije pare, a on mi posle svega – okrene leđa.

- Taman posla. Neće, valjda – reče Milan.

- To se nikad ne zna. Ljudima ne treba davati velike stvari, već samo male i sitne. Kad nekome daš veliku stvar – takav te mučki uvek izda.

- Dobro, Mišo. A koja bi druga loša stvar mogla da se desi, ako uzmeš Pištu i naučiš ga da zarađuje hleb od knjige? – upita ga Milan.

- Druga stvar? A šta ako ja od njega za, recimo, godinu dana, napravim vicešampiona Jugoslavije, tj. drugog iza sebe. I znaš šta će se tada desiti, Milane?

- Ne! Odgovori mi ti, i budi malo precizniji – reče mu šef Milan.

- Ako Pišta bude vicešampion Jugoslavije u plasmanu knjige, biće jako tužni i ljuti neki moji drugari, na primer: Ratko Mlađenović, Josipović, Pungul, Jagodić, Cvetković... Šta misliš. Pišta došao juče u firmu i već za nekoliko meseci probio se u sam vrh među najbolje prodavce knjiga?

Na ove Mišine reči, šef poslovnice „Mladost“, Milan Šikoparija, srđano se nasmejao, počevši da gladi svoje guste crne brkove, dok mu se u očima video neki primetan sjaj, verovatno zbog olakšanja što rešava jedan važan problem. Zatim su obojica prešli u drugu kancelariju, priključivši se ostalima. Tad se Milan teatralno i glasnije obrati Pišti:

- Pišta! Eto, naš Miša će ti pomoći da startuješ. On je najveći šampion jugoslanske prodaje knjige. Naučiće te kako se to radi. Ići ćeš sa njim na teren par meseci. Slušaj ga i poštuj njegove savete. Međutim, možda bi bilo najpametnije da malo odete sami u moju kancelariju, da ti Miša kaže nešto u vezi s tim...

Na ovo sve, Pišta je bio vrlo zbumjen. Ova neočekivana radosna vest kao da mu je dala neke silne nade. Njegovo lice se razvedrilo. Pogladio je svoje male žučkaste brčićе i krenuo sa Mišom u šefovu praznu kancelariju. Tad su zatvorili vrata za sobom, pa mu Miša reče:

- Šta te muči, Pišta? Ali, iskreno mi reci, onako iz duše.

Pišta je seo na stolicu. Bio je nekako miran i sićušan, da čovek koji ga ne zna, ne bi mogao ni pomisliti da je on uopšte bivši veliki šampion karatea. Pogledao je Mišu, duboko i iskreno, pa započe svoju priču:

- Znaš, oni moji Temerinci su me ignorisali. Te, dobićeš neki posao, te, biće sutra, pa nikad. Eto, Milan me je zaposlio ovde. Nažalost, ja veze nemam u prodaji knjiga. O tebi sam čuo sve najbolje. Divio sam ti se kao višestrukom šampionu Jugoslavije u plasmana knjige...

- Dobro, Pišta. Imaš li nekih drugih problema – upita ga Miša.

- Moji problemi su naizgled sitni, ali veliki do neba – reče Pišta, pa nastavi. – Evo, ovde sam na probnom stažu. Ne znam da prodajem knjige, a dobijam platu. Imam grižu savesti zbog toga. Vozim stari izraubovan auto. Evo ga, tu, ispred vrata. Krš od žutog “stojadina”. Skoro mu otpao prednji blatobran – reče i zapali cigaretu.

- Dobro je. Razumeo sam te. Samo, da ti iskreno kažem – reče mu Miša, pa nastavi, – ja nikad ne veslam “u dvojcu”. Nisam nikada imao potrebu da uzimam nekog kolegu. Imao sam i raznih ponuda, kao, benzin bi mi bio popola jeftiniji, ako bi išao s nekim po terenu. Ne znam, zašto bih ja delio s nekim svoj veliki promet, da bih, recimo, danas uštedeo na benzinu petnaest ili dvadeset maraka. Dalje, iz raznoraznih životnih priča, uvek se desi, da se čak i dva rođena brata podžapaju za lov “ko je više radio”. Ipak, ja želim da ti pomognem da ostaneš u radnom odnosu.

- U redu, kolega. A šta ču ja da činim, kada me budeš uzeo sa sobom na plasmanu knjiga – upita ga Pišta.

Na ovo njegovo pitanje, Miša malko učuta. Dok je čutao, u sebi je pomislio: “Zaista, šta bi on mogao da čini sa mnom u ovom poslu?” U njegovom razmišljanju, došla mu je jedna duhovita ideja, pa reče Pišti:

- Ništa! Za početak, da mi pre prodaje knjiga doneseš vruć burek i da posmatraš kako ja vršim prezentaciju. Dok ti sortiraš potpisane zaključnice, ja bih jeo burek. Naravno, šalim se.

- Puno ti hvala. Najbitnije mi je da pokrivam normu, a ako još bude i nekakva zarada, biću prezadovoljan – reče Pišta.

- Samo, da ti na nešto skrenem pažnju, Pišta: nemoj da nosиш tu jaknu sa znakom karatea. Kod kupaca moramo biti profesionalci. Razumeš?

- Razumem, kolega, razumem – reče on.

- Razumeo ne razumeo, razumećeš, i to vrlo brzo. Vreme će ti dati

odgovor. Ja ču ti iskreno pomoći da rešiš svoje velike probleme: da budeš primljen u stalni radni odnos, da postaneš odličan menadžer na plasmanu knjige, i ono najvažnije za tebe – zaradićeš dovoljno novca, mnogo...

- Puno ti hvala, kolega. Dao si mi onu inspiraciju koja mi je oduvek nedostajala – reče Pišta, pa nastavi. – Ja bih želeo, da za početak putujemo mojim “stojadinom”. Dolazio bih po tebe u Bačku Palanku, pa bismo odatle pravili plan gde raditi. Samo, malo me sramota da se vozimo ovim mojim kršom od auta.

- Čuj, Pišta. Za neke stvari nije važna fasada. Neke stvari čovek nosi sa sobom. Eto, baš bih želeo da krenemo da radimo tim tvojim kolima, koje ti nazivaš “kršina”. Dokazaću ti da se i sa tim tvojim kolima, može obavljati vrhunski menadžment na plasmanu knjige, ako imaš ideje.

- Nemoj se šaliti sa mnom, kolega. Još ćeš mi dati inspiraciju da razmišljam i da kuću zidam od ovog našeg posla – dodade Pišta.

- Što da ne. Od danas razmišljaj i o tim stvarima – reče mu Miša, i pljesnu ga rukom po crnoj jakni od kepera, na kojoj je bio znak karatea.

- Kada tačno krećemo zajedno na posao? – upita Pišta.

- Odmorićemo se par dana. Imam i ja neku potrebu za odmorom, pa bismo mogli krenuti od nedelje, nemoj baš ponedeljak, neka bude utorak. Budi u Bačkoj Palanci, pred mojim stanom u šest časova ujutro.

Toga dana sve je bilo dogovorenog. Miša je imao zadatak da nauči Pištu da prodaje knjige. Pišta je imao zadatak da sluša Mišu, i da mu jednog dana bude zahvalan što mu je ulio znanje za ishranu njegove porodice. Jedini motiv Mišin je bio samo u tome da mu pomogne. Čim su u šefovoj kancelariji završili razgovor, začu se glas čika Velje Drndarskog:

- Mićo! Ja tebe tako zovem, umesto Mišo. Kaži dragička.

- Dragička! – reče Miša glasno.

Tad čika Velja reče:

- Upravo mi javiše iz zagrebačke centrale “Mladost”, da je odštampan prvi tom najnovije knjige doktora Vladimira Dedijera: “Novi prilozi za biografiju Josipa Broza Tita”. Knjiga je prava “izdavačka bomba”. Javio mi se i Bože Mimica, generalni direktor riječke “Liburnije”. Ukupno bi trebalo da bude objavljeno četiri toma. Ti prodaješ i uručuješ prvi tom, a ostale tomove šalje izdavačka kuća “Mladost” na adresu tvojih kupaca.

- Odlično! A koliko kamiona, čika Veljo, obezbeđujete meni? – upita

Miša starog komercijalistu čika Velju i nasmeja se. I šef Milan se smejava.

- Za tebe ide gro tiraža, a to je dva-tri kamiona. Znaš, Mićo, čak se i doktor Vladimir Dedijer, lično sa Sipara interesovao za tebe. Pričao mu je naš generalni direktor Branko Juričević, kako radiš vrhunski posao.

- Baš sam čuo lepe vesti. Sad imam razloga, čika Veljo, da te vodim na litar beleg i sifon – reče mu Miša.

- Važi. Samo, tim vinom ćeš me častiti u Subotici.

- Zašto u Subotici? – upita ga Miša.

- Zato, što mi je akademik Dedijer javio da će u svečanoj sali Skupštine opštine Subotica, imati jednu svoju promociju knjige. To znači da ti mene voziš uskoro do Subotice, pa ćeš tamo da gustiram to tvoje belo vino...

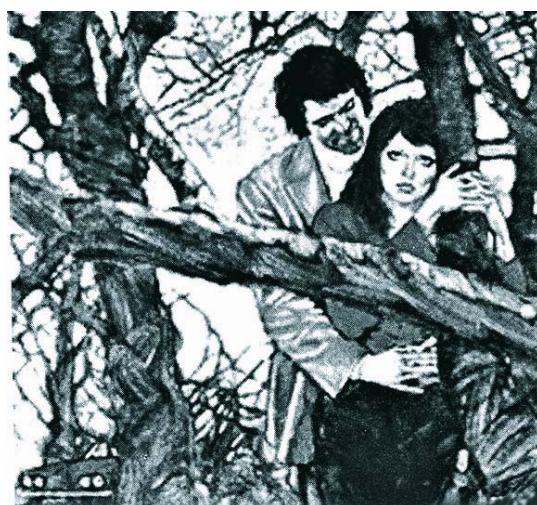
- Potpuno se slažem, a onda će te, čika Veljo, voditi na čevape u restoran "Pipač" u Feketiću. Zamisli, ti jedeš čevape, a svira ti klavir...

- To želim, mladiću. Već zamišljam te čevape, uz Betovene sonate...

I, tako, Miša je krenuo kući, njegovom dragom relacijom prema Bačkoj Palanci. Pri polasku, magacioner Milan Čampag mu dobaci:

- Mišo, molim te, budi pažljiv prema Pišti. Nemoj da ga teraš odmah prvih dana, da ustaje u tri ujutru...

Miša se srdačno nasmejavao, sedajući u svoj automobil. Uključio je radio i krenuo da stigne tamo gde ga neko željno očekuje...

PLAN “ELEKTRONSKI GESTOR”

Poslednji vikend uoči nove 1981. godine, Miša je želeo da proveđe u svojoj sredini, malenoj varošici Bačka Palanka. Krajam decembra ta južnobačka varošica izgleda vrlo živo. Subota je pijačni dan, kada se sjate gomile ruskih švercera sa raznim artiklima i svojim goleminim torbama u kojima su se smestili celi njihovi životi. Iz obližnjih okolnih sela: Tovariševa, Obrovca, Pivnica, Paraga, Begeča i Futoga – stižu brojni špediteri, pretrpani belim i sočnim glavicama kupusa, koji na ulicama prodaju bucmasti paori, dok su im uz kantare zajašile njihove jedre snaše. Tu, na uglu ulice Miletićeve i Maršala Tita, preko od pravoslavne crkve, sede ili čuče kraj svojih zavežljaja hleba i čvaraka – veće grupe sezonača ispijenih lica, željni bilo kakvog posla. Neki od njih su poneli i svoje oštре sekire i motorne testere, sa nadom da ih potraži neki postariji bračni par i angažuje za seću drva za njihove šporete “kreke” i “smederevce”.

Predveče, Miša je izveo svoju Vesnu u šetnju prema Dunavu. Ulica Jug Bogdanova je ostala još uvek ista. Bila je to ulica nekih njihovih dragih uspomena, još iz vremena zabavljanja. Hodali su i pričali. Kako li samo čovek može puno prepešaćiti, kada ljubavi ima u njemu. Voliš i pešačiš. Ne osećaš umor kada za ruku vodiš voljenu ženu. To se događa svim zaljubljenim parovima. Ne smeta im ni kiša, ni hladnoća, ni mokra klupa, na kojoj nastavljaju svoje romantične priče i strasne zagrljaje.

Stigli su do obale Dunava. Pored revira živopisne Tikvare, Miša je poljubio Vesnu i tiho joj šapnuo:

- Draga, da li se nešto malecko otregnulo od naših osećanja, za ovih pet godina naše veze?

Vesna pogleda Mišu svojim plavim očima, u kojima su se ogledale žute svetiljke ribarske čarde.

- Ni govora. Samo mi, nekako, više nedostaješ – reče ona i prisloni svoje lice uz njegovo desno rame.

- Znaš, čitao sam neke dobre knjige o ljudskim sudbinama koje kažu da čovek nikad ne može da ima sve. Kad negde postigne vrlo mnogo, na drugoj strani sudbnina (karma) mu nešto ukrade. Ponekad sam zabrinut. Koliko god osvojam titula absolutnog šampiona države na plasmanu knjige, kao da mi se nešto vredno otkine od mog bića. Čini mi se da veliki šampioni u bilo čemu, kao i pesnici i književnici, ulažu u svoja dela veliki deo sebe i svoga sopstva. Životni gubitnici bili su najbolji pisci sveta.

- Ne. Ti nisi ništa izgubio, mili – reče mu Vesna i nastavi. – Uzmi me za ruku, zagrli me, malo mi je hladno.

Miša je prislonio Vesnu k sebi i reče:

- Blizina reke zimi izaziva hladnoću, njeni hladni talasi i pramenovi magle nad njom. A da si na drugom mestu, možda ti ne bi bilo hladno. Eto, to je ta malena varka. Čovek je zaista krhko biće...

- Možda si u pravu – reče Vesna, pa nastavi. – Zavolela sam te kao tinejdžerka. Za drugog muškarca nikad nisam znala. Molim te, ne daj mi da te razočaram. Ne dozvoli mi da pogrešim...

Miša je pogledao u nju svojim tamnozelenim očima, zagrli je i poljubi u kosu, pa reče:

- Promene su neizbežne. Sve se menja, ide, putuje, odlazi, dolazi... Događaji pristižu uz plač sreće ili tuge... Srećni i nesrećni... svi zaplaču...

- Biće sve u redu – reče Vesna.

- Biće, kako mora biti, i samo tako – reče Miša.

- Ja volim ovaj gradić. Ipak, s tobom bih krenula bilo gde. Samo reci!

- Možda ćemo i krenuti, posle Nove godine... Štedim neki novac... Nego, da te pitam nešto: da li bi želela da živimo u manjoj kući, sutra, u Novom Sadu, ili u velikoj kući u Novom Sadu, za nekoliko godina?

- Želela bih s tobom, u velikom gradu u malenoj kućici sa bašticom, ne sutra, nego ovog časa, ove minute i sekunde – reče mu Vesna i poljubi ga.

Krenuli su nazad prema centru varošice. Malena staza ih je podsećala na godine njihovog strasnog zabavljanja. Sve je bilo isto, čak i rukohvati ograde pored revira Tikvare. Kao da još čuvaju otiske njihovih vrelih dlanova. Privezani čamci su se lJuljuškali, kao da se raduju njihovoј šetnji pored starih tobogana gde su se oni grlili. I ovog prohладnog maglovitog decembra, klatili su se ti tobogani, pusti i usamljeni, dok je pored njih vetar njihao prazne lJuljaške. Njih dvoje su hodali dalje, voleli se i čitali.

Ponedeljak je osvanuo hladan i tmuran. Miša je sedeо pored tople peći, koju je rano zorom zagrejala njegova mati. Ceо stan je bio topao kao i duša njegove majke, koja je uvek ranila, čak i pre svojih vlastitih želja, po nekoj iskonskoj navici. Miša je listao svoje jutarnje novine. Nije ih pročitao ni do pola, a zazvonio je telefon. Ovoga puta javio se glavni magacijon iz beogradskog predstavnštva IKRO "Mladost", iz Crnogorske ulice – obaveštavajući Mišu da će kamion "Kroacijatransa" pristići preko mosta "25. maj" na Dunavu kod Bačke Palanke tačno u dvanaest časova. Kamionom je poslato hiljadu paketa Dedijerovih knjiga, što je oko deset hiljada primeraka.

Tačno u zakazano vreme, naišao je plavi kamion "mercedes" zagrebačke registracije, koga je Miša dočekao, i reče vozaču Darku:

- Zdravo, majstore! Kako je bilo na auto-putu?
- Dosta dobro. Ne smeta mi gužva, koliko ova magluština – reče on.
- Dovezao si mi Dedijerove knjige?
- Da. Vama većinu, a jedan manji deo ide u Beograd – reče on.

Krenuli su zajedno. Miša u svom "pežou 304", a iza njega kamion sa plavom ceradom. Do rodnog Mišinog sela stigli su vrlo brzo. Tamo je nekoliko mladih momaka pomoglo da se istovari roba sa kamiona. Sve je bilo gotovo, i Miša se srdačno pozdravio sa vozačem, koji je svoj veliki kamion usmerio ka Silbašu, pa preko Bačkog Petrovca i Novog Sada, ka Beogradu. Pre nego što je krenuo iz svog rodnog sela, Miša je utovario oko trista primeraka knjiga u svoj "pežo", radi sutrašnjeg dana, koji treba da započne sa novopečenim kolegom (bivšim karatistom) Pištom.

Došao je utorak. Miša je ustao rano u pet časova. Tačno u šest časova čuo je pojačani zvuk auspuha automobila. Izašao je na svoju terasu i ugledao dole, ispod zgrade parkiranu žutu "zastavu 101", a pored automobila i svoga kolegu Pištu koji je pušio cigateru. Miša se hitro obukao i sišao sa prvog sprata niz stepenice hodnika.

- Dobro jutro, kolega – reče mu Pišta, srdačno mu pruživši ruku.
- Kako je bilo na putu? – upita ga Miša.
- Malko mi se oduži ova relacija Temerin – Bačka Palanka.
- Sitnica, kolega, sitnica. Ta relacija je obična igrarija, šta li nas tek čeka, putujući po terenu.

Zatim su kolima krenuli do obližnje Mišine garaže. Tu su, iz plavog

“pežoa” prebacili tri stotine primeraka knjiga sa ozvučenjem u žutog “stojadina” i krenuli na posao. Ovaj put maršruta ih je vodila do malenog bačkog gradića Kula i velike fabrike koža “Eterna”. Stari Pištin automobil ljalja se na vетру, ali kao neki dostojanstveni starac, polako i sigurno, grabio je ka svome cilju.

Čim su odmakli nekih dvadesetak kilometara vožnje, Pišta reče:

- Kolega. Nema potrebe da uključujemo tvoje ozvučenje, ja sam poneo iz Temerina sa sobom jedan sportski crveno-beli megafon.
- Megafon?
- Da. U gepeku mi je, u jednoj kutiji.
- Megafoni nisu loša stvar – reče Miša – ali ne mogu preneti čist glas, bude tu i „mikrofonije“... Ipak su električno pojačalo i mikrofon bolji...

Za nepun sat već su bili u Kuli. Bilo je oko sedam časova. Prvo su, po propisima dobili dozvolu od direktora radne organizacije za prezentovanje knjige u menzi društvene ishrane, a odmah i dozvolu za nesmetan ulazak automobilom u fabrički krug. Ušli su u veliku menzu, pogledali i procenili da ipak tu megafon slabo može pomoći. Pišta je uneo sve knjige u restoran pored jednog stola, na kome su smestili pojačalo “Hi-Fi”, a podalje od njega i jedan visokoomski zvučnik. Ipak, bio je tu i megafon, za svaki slučaj. Ušla je jedna grupa radnika kao prethodnica. Pišta je isprobao megafon i konstatovao da je za ozvučenje menze – mnogo bolje Mišino pojačalo. Par stotina ljudi selo je za svoje stolove, i Miša je počeo sa prezentacijom iz najnovije Dedijerove knjige: „Novi prilozi za biografiju J. B. Tita“. Vrlo brzo, po svom profesionalnom običaju, razbijao je disonacu kod potencijalnih kupaca knjiga. Svoj najnoviji plan Miša je nazvao “Elektronski gestor” (Elektronski voditelj). Za nepun sat vremena prošle su dve smene zaposlenih, i skoro svi su kupili knjige. Miša i Pišta su overili zaključnice, i pred polazak vratili se u menzu da popiju kafu. Tada Miša dograbi pozamašan deo zaključnica, pruži ih Pišti i rekavši:

- Evo, izvoli. Ovo je tvoje, za danas. Tvoja trećina.

Pišta se zbumio ne poverovavši. Njegov deo, što mu je Miša pružio, bio je u količini od mesečne norme prosečnog trgovackog putnika.

- Hvala ti, kolega, hvala – reče Pišta. – Jutros je vredelo ustati!

Krenuli su nazad ka Bačkoj Palanci. Usput su svratili u Mišino selo, ubacivši u „zastavu 101“ novu količinu Dedijerovih knjiga za sutrašnji

dan. Po dogovoru u isto vreme, i sutrašnji dan je bio vrlo uspešan. Posetili su i veliku fabriku "Iteks" u Iloku, i napravili sjajan posao. Pišta je bio prilično iscrpljen, ali prezadovoljan. Počastvovan je velikom šansom da nauči puno toga, od velikog asa, kako se prodaju knjige. A uz to i svojim delom trećine od realizacije, koju mu je Miša velikodušno davao.

I tako, radeći nekoliko dana do nove 1981. godine, Pišta je uspeo uz svog učitelja Mišu, da ispliva iz svih dugovanja, pa čak i za kratko vreme ostvari promet za celih tri meseca, zaradivši dovoljno novca za početak. Svi iz poslovnice "Mladost" u Novom Sadu, bili su prezadovoljni.

Došla je i nova 1981. godina. Miša je venčao svoju Vesnu i na motelu "Poloj" napravio pristojnu svadbu. Treštale su "berete", a svojim tamburama su pleli, momci Cigana Jovice, obučeni u tamnocrvena odela. Dugokosa lepa Vesna rodila je Miši sina naslednika. Kućicu na vikend naselju "Kamenjar", Miša prodaje i kupuje manju kuću u Petrovaradinu, gde se iz Bačke Palanke preseljava sa svojom porodicom.

Eksterijerni menadžment sa knjigama, Miša je dovodio do savršenstva. Pišta je putovao sa njim, svojim "stojadinom", ali i Mišinim plavim "pežoom". Ređali su se celi tiraži prodatih knjiga. Miša postaje absolutni šampion SFRJ na plasmanu knjige i za 1981. godinu, a Pišta kao njegov učenik vicešampion. Miša kupuje novi automobil "pežo 305 SR", a Pišta kupuje crveni kombi. Ređaju se nova izdanja knjiga: "Drugi svetski rat", "Vojni leksikon", "Dvadeseti čovjek", kao i ponovljeni tiraži knjige "Bilo je časno živjeti s Titom" itd. Miša postaje šampion Jugoslavije u plasmanu knjige i za 1982. godinu. Njegov odani učenik Pišta – vicešampion zemlje, tada zida lepu spratnicu u Temerinu. Svojim vrsnim i uspešnim marketingom, Miša stiče već nekoliko stotina hiljada kupaca knjige. Prodaje kuću u Petrovaradinu i kupuje prostrani plac sa jednom kućom u blizini "Minakve" u Novom Sadu, gde počinje sa pripremom zidanja velelepne trospratnice. Miša smatra da je Pišta dovoljno naučio od njega, pa mu savetuje da se osamostali. Pišta to i čini. Nažlost, samostalnost Piština na eksterijernom plasmanu knjiga – bez Miše i ogromne potpore višestrukog šampiona države – Ištvan Šipter nije mogao da zadrži drugu poziciju u SFRJ na plasmanu knjiga, pa mu je tad titulu vicešampiona države u plasmanu, preoteo Beograđanin Ratko Mlađenović, koji je radio kao eksterijerni menadžer u IKRO „Mladost“ predstavništvo u Beogradu.

Automobil „pežo 305 SR“ (proizvodnja 1981)

Kombi „zastava 850 AK“ (proizvodnja 1982)

ČOVEK SA ŽUTIM KOMBIJEM

Nastupila je hladna januarska zima 1983. godine. Sneg je zabeleo bulevare i visoke novosadske platane, koji su svojim snegovitim granama dodirivali terase mnogobrojnih gradskih stanova. Tada bi vesela deca promaljala svoje malene ručice kroz ograde terasa, grabeći prvi sneg sa drveća, čije su se grane savile od velike količine snega. Dečija igrališta su se zabelela, a na njima su počela grudvanja mališana „dve vojske“ stvorene od najmlađih stanara iz različitih zgrada. Uvek je bivalo tako u vreme prvoga snega. A među njihovim tatama, koji su vozili svoja auta, u vreme većega snega, iskrenu popularnost, bez preanca, dobijali su veliki žuti kamioni, „čistači snega“ iz preduzeća „Vojvodinaput“, čija je glavna baza bila prema temerinskom putu, pa levo, u blizini firme „Mlinoservis“. Ti kamioni bi uvek prvi prokrčili novosadske bulevare, čisteći sneg, da bi odmah hitali skroz gore, do Iriškog venca na Fruškoj gori, gde je planina već uveliko primila sve čarobne darove snežnog nebeskog perjara.

Zbog obima povećanih poslova s knjigom, Miša je kupio i novi kombi „zastava 850“ tamnožute boje. Kombi je bio veoma praktičan, sa velikim bočnim vratima sa desne strane, za utovar robe. Imao je odlično grejanje. Jedina Mišina briga sastojala se u tome što je takav tip kombija imao motor pozadi, gde su dužine sajli od gasa i sauga bile predugačke, pa je uvek postojala mogućnost da neka od njih pukne na putu, što se kasnije i događalo. Druga mana kombija je bila, češće izgorevanje dihtunga od glavne izduvne grane (auspuha), zbog slabije snage motora vozila pretrpanog knjigama, koje je morao da vuče uz strminu Fruške gore. No, sve u svemu, to su bili sitni i rešivi problemi.

Negde u proleće 1983. godine, Miši je stigao i novi kontingent robe. Bila je monografija autora, poznatog američkog novinara i fotoreportera Džona Filipsa. Radni naslov knjige je bio: „Jugoslovenska priča“. Čim je Miša prelistao knjigu, ona mu se neobično dopala. Dok je gledao njene

ekskluzivne fotografije u knjizi, Miša se oduševio: bila je to prava retrospektiva minulih događaja iz naše istorije – u slici i reči, ovekovečenih okom teleobjektiva slavnog američkog fotoreportera. Zaista, na zanimljivim fotografijama je bilo svega: od prvih posleratnih radnih akcija i čišćenje ruševina razorenog Beograda 1944. godine, do smrti predsednika Jugoslavije Josipa Broza Tita. Knjiga je obrađivala događaje i iz 1983.

Listajući zanimljive fotografije, Miša je uočio da je veliki deo tog materijala obuhvatio skoro sve gradove naše zemlje. Bilo je tu slika koje su otrole od zaborava i male ljude iz naroda. Prelistavajući knjigu, pogled mu se zadržao na nekim veoma zanimljivim insertima, koje je slavni fotoreporter i novinar Filips, snimio, tu, u našem ambijentu.

Interesantno, pomisli Miša u sebi. Da li je to moguće? Pa, zar je tu, u Irigu, na mestu sadašnje nove "Fruktalove" hladnjачe, nekada bila zemljoradnička zadruga i imanje "Novo doba", a pre nje beše "Rajićev salaš", Irižanina Pere Rajića i njegova dva sina? Zatim je Miša nastavio listanje stranica knjige sa pratećim tekstom "Inserti iz Srema", a godina je bila 1950. Pa, ovo je neverovatno, pomisli Miša u sebi. Ovakav kontrast... Zaista, ova knjiga je pravi melem za moje kupce Sremce. Zatim je počeo zapisivati najatraktivnije stranice iz Filipsove knjige.

Već sutra, maleni žuti kombi stenjao je pod teretom brojnih paketa nove knjige, verno slušajući svoga domaćina, koji je sedeо za volanom i pevušio neke omiljene hitove rok bendova. Prvi su na red došli Irižani, koji su bili oduševljeni novom knjigom, koju je Miša prezentirao svojim vrhunskim stilom profesionalca. Knjiga je odjednom postala hit u celoj iriškoj opštini. Ređali su se mnogi kupci iz iriških firmi, što bi Bačvani rekli: "s onu stranu Fruške gore": vrdnička "Lola", ekonomija Jazak, "Podrum-Irig", PTK „Irig”, zatim firme u Rumi: "Kluz", "Vojvođanka", "Kožara", "Gumara", "Sremput", "Rumoplast", "Rumen", Fabrika obuće „Fruška gora”, "Rumatrans" i mnoge druge. Posle Rume, na red su došli i ostali sremski gradovi ali i sela, a među prvima Sremska Mitrovica sa svojim većim preduzećima: "Bosut", "Miv", "Matroz", "Sremska Mlekara", "Šećerana", Luka „Leget”, "Kornprodukt", "Mitrotrans", KOMPRED "Sava", Fudin "29. novembar", Kombinat "Lola Ribar", Fabrika obuće "Dijana", „Mitros“, „Mitrosrem“ Brodogradilište „Sava“ u Mačvanskoj Mitrovici. Knjiga je zainteresovala Šiđane, kao i brojne zem-zadruge.

Maleni žuti kombi je svakodnevno stenjao pod teretom novoutovarenih paketa knjiga, verno brundao, noseći svoga vrednog gazdu u nove krajeve. Ceh su platile dve pokidane sajle od gasa, kao i jedan izgoreli dihtung od glavne izduvne grane auspuha. Ništa čudno. Taj žuti mališa na točkovima, preneo je ceo tiraž novih knjiga brojnim kupcima. Direkcija iz zagrebačke "Mladosti" je bila izuzetno zadovoljna. Tada je u Jugoslaviju lično stigao autor knjige, Amerikanac Džon Filips. Imao je radni sastanak za štampu u beogradskom Press centru, kao i u predstavništvu IKRO "Mladost", gde se odmah zainteresovao za popularnost i plasman svoje knjige u SFRJ. Čelni ljudi izdavačke kuće mu objašnjavaju, sa direktnim prevodom na engleski: "The whole edition of your book 'Yugoslav Story' – has been sold out" (Vaš tiraž knjige "Jugoslovenska priča" – rasprodat je). Odmah je autor knjige Filips, vrlo iznenadeno upitao: "In what way?" (Kojim načinom?). Tad mu je prevodilac s engleskog jasno rekao: "A manager with a yellow pickup sold it all". (Menadžer sa žutim kombijem prodao je sve). Na to je Filips znatiželjno rekao: "I want to meet him, what's his name?" (Želim da ga upoznam, i kako se zove?). Prevodilac mu je tad preveo: "Mick, and lives in a Novi Sad, but, unfortunately, he is not available at the moment". (Miša, iz Novog Sada ali je, nažalost, momentalno odsutan). Slavni Amerikanac se vidno rastužio zbog toga što je ključni menadžer prodaje njegove knjige sprečen da prisustvuje važnoj konferenciji za štampu. Hitno je javljeno Miši u Novi Sad da želi Filips da ga vidi, ali je on neizostavno morao ostati u Novom Sadu zbog majstora, koji su mu na novoj kući izvodili završne krovne radove. Slavni novinar je otišao u Ameriku, uputivši Miši srdačne pozdrave, i jednu svoju knjigu na kojoj je bila posveta: "To Mick, sincere greetings and gratitude, John Phillips" (Miši, iskren pozdrav i hvala, Džon Filips).

Paralelno sa srpskim izdanjem Filipsove knjige, ista knjiga je istovremeno odštampana i na engeskom jeziku, takođe za područje SFRJ. I taj tiraž je imao nekoliko hiljada primeraka, ali na žalost to нико nije znao da proda, pa je Miša pokupio i te sve knjige iz beogradske centrale, i ponovo krenuo u akciju svojim žutim kombijem. Ovog puta animirao je mnoge tate i mame, sa preporukom da je knjiga korisna za njihove đake i studente, zbog učenja engleskog jezika, što knjiga, u stvari, i jeste. Nedugo zatim, Miša bi vrlo brzo, ispraznio svoj žuti kombi tamo negde oko

valjevskog kao i šabačkog kraja, zalazeći i u male mačvanske opštine Koceljeva i Vladimirci. Tako je jednog dana, radeći s onu stranu Save, ili tamo oko Bogatića, poželeo da svrati kod svoga kolege sa kojim je nekada, započeo karijeru menadžerstva na eksterijernom plasmanu knjige. Taj njegov kolega je Milorad Šćekić, šef poslovnice IKRO "Mladost", sa sedištem u Sremskoj Mitrovici. Miša je poželeo da vidi svoga drugara i kolegu Milorada, i da se ispričaju o lepim uspomenama. Svojim žutim kombijem je pristigao u ulici Moše Pijade, u blizini kliničkog centra. Parkirao je kombi ispred veće starije kuće na kojoj je bila zelena tabla zagrebačke "Mladosti". Ušao je u dvorište kuće, i zatim otvorio vrata od kancelarije. Mlađana službenica je vrlo ljubazno poželela Miši dobar dan, upitavši ga ko mu treba, tad joj on reče:

- Treba mi lično direktor Šćekić. Recite mu da je došao eksterijerni menadžer plasmana knjiga – Miša iz Novog Sada.

Čim je mlađa službenica spomenula preko telefona ko traži njenog direktora, iz susedne kancelarije, prosto je istrčao glavom i bradom lično šef poslovnice Milorad Šćekić.

- O, de si prijatelju moj – reče on, – baš me raduje što si mi stigao.

Zagrlili su se srdačno, i tada Šćekić viknu svojim službenicima u susednim kancelarijama:

- Zbor!

Kada su se svi službenici skupili, a sa njima i par magacionera firme, tada im Milorad Šćekić teatralno reče:

- Ovo je najveći šampion plasmana knjige u Jugoslaviji. Ubuduće, da znate – kada god on dođe u ovu kancelariju, svi da ste ustali mirno!

- Jasno, šefe! – rekoše svi uglaš.

- Hajde, hajde, Šćele, nemoj da si tako strog prema njima i da plašiš mojim prisustvom ovaj divni mladi svet – reče Miša kroz šalu.

Tada je Šćekić uveo Mišu u svoju glavnu kancelariju, ponudivši mu udobnu stolicu, a on se smestio u ogromnu, kožom obloženu visoku braon fotelju. Tad mu Miša reče:

- Kolika ti je ta fotelja, čoveče? Dodiruje ti luster!

- Koliki čovek – tolika fotelja – reče on i pozva telefonom servirku da donese dve kafe i dva soka.

- Pa, šta mi to radiš, kolega? Nije ti dosta ona tvoja Bačka, Banat, i svi

tereni oko Šapca i Valjeva, nego mi još rasturaš i moju rođenu Sremsku Mitrovicu i sve firme u njoj, čoveče!?

Miša pogleda svog bradatog kolegu, tipičnog Crnogorca, pa reče:

- Što te to brine, pa ti nisi više trgovački putnik. Šalim se – reče Miša, pa upita druga i kolegu Milorada:

- Kako tvoji prodavci, trgovački putnici?

- Kako? Nikako! Samo mi traže akontacije, a neće da znoje dupe. Nešto mi bolje radi Šapčanin Ivan Kovačević, kao i Obrad Savić iz Putinaca, a onih mojih par ostalih... Čoveče, svi su mi neki rođaci – reče Milorad Šćekić.

- Šta! Rođaci slabo rade? – upita Miša.

- Šta, slabo? Nikako, čoveče, nikako! Ja im kažem: "jebo vas teren! Miša iz Novog Sada vam skida kupce ispred nosa". A oni samo čute.

- Nemoj tako, mrčo. Dobri su oni. Zašto im, bre, nabijaš plan po nekoj "Gausovoj metodi", na osnovu mene, šalim se – reče mu Miša.

U međuvremenu stigle su kafe i sokovi. Dok je Miša prinosio šoljicu kafe sa stola bliže sebi, pogledao je enterijer kancelarije svoga druga i kolege Milorada. Na zidu su bile okačene vredne umetničke slike. Tada je Miši zapala za oko jedna poveća uramljena slika na kojoj su bili lično Amerikanac i poznati novinar i fotoreporter Džon Filips i Milorad Šćekić. Dole ispod slike je pisalo na engleskom: "Milorad Scekic, for great merits John Phillips". Tad Miša reče svom drugu Miloradu:

- Kakve si ti imao zasluge, u vezi sa Filipsom? Pa ja sam prodao skoro oba tiraža njegove knjige, i na srpskom i engleskom jeziku!

Tad Milorad stavi svoj kažiprst na usta, pa tiho šapnu Miši. – Pssst...

Zatim zatvori vrata od svoje kancelarije, ponovo se vrati i sede u fotografiju, pa reče Miši:

- Tiše malo, kolega. Nemoj da mi kvariš bistu. Ja sam se slikao s njim u Beogradu. Jebi ga, šta ti ja mogu, kada si bio sprečen da dođeš na konferenciju za štampu, mnogi su spominjali tebe – reče Milorad.

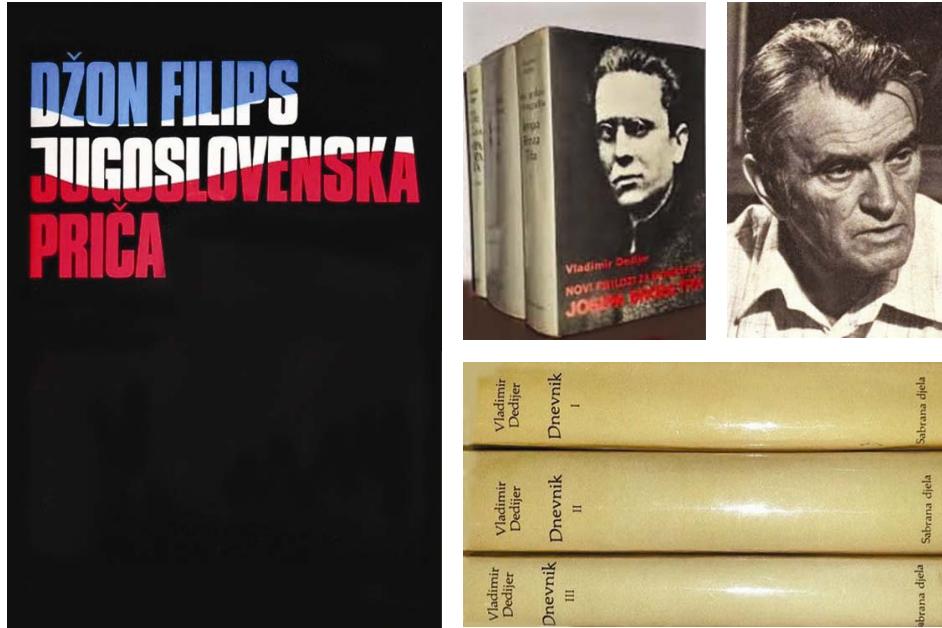
- Dobro, dobro, a što ti ispod slike piše "za zasluge tebi"?

- Jebi ga. Nek piše. Svi moji gosti treba da gledaju u to – reče Milorad i srdačno se nasmeja.

I Miša se srdačno nasmejao. Smejali su se zajedno. Očigledno da je njegov dugogodišnji kolega i drug Milorad, koji ima crnogorsko poreklo,

kao i crnogorske navike – ostao uvek isti. Ostao je isti onakav kakvog ga je Miša prvi put upoznao na trgu Sremske Mitrovice, kao mlađanog trgovačkog putnika, koji je, nekada, pred jednom apotekom izložio svoje knjige, na haubi svoga malog plavog metalize “renoa 4”. Miši je uvek prijaо susret sa kolegom Šćekićem. Njegovo crnogorsko poreklo i šaljivo ispoljavanje svoga ega – Miši je bilo jako simpatično. Šćekić je pripadaо onoj grupi Mišinih kolega, sa kojima mu je uvek bilo priјatno da se nađe u društvu, gde bi dotakli tople uspomene.

I, tako, Miša je krenuo iz Sremske Mitrovice svojom dragom i pozнатом maršrutom – voganjskim putem. Proleće je rascvetalo sve pupoljke drveća. Put preko lepotice Fruške gore, Mišu je uvek terao da malko uspori. Šuma je odisala bogatim i opojnim mirisima kao sveži kolač od šljiva. Debeli lisnatи pokrivač ispod velikih sivih stabala, bio je kao jedan ogroman suncobran, kroz koga su se, kao čarobni izvori probijali sunčevi zraci, koji bi šumu činili svetlom i prozračnom. Jedino su u podnožju stabala, u svome hladu čutale zbijene grupice smaragdnozelene mahovine, koje je, još pospane od zimskog sna – zatekao dolazak maja.

SLAVLJE ZA ŠAMPIONA I DEDIJEROVA POSVETA

Završavala se 1983. godina. Krajem meseca decembra Miša je svratio u svoju poslovnici „Mladost“ u Novom Sadu. Kročivši na vrata poslovnice, susreo se sa šefom Milanom Šikoparijom, koji mu veoma srdačno pruži ruku i reče:

- Mišo, odmah se vraćam, samo časak da iz mog „opel komodora“ donesem nekoliko flaša kvalitetnog vina „kutjevačkog burgundca“, jer je danas značajan dan, a da znaš radi se o tebi!

- A, šta je to toliko svečano, a odnosi se na mene? – upita Miša šefa Milana Šikopariju.

- Šampione, oborio si rekord i ove 1983. godine, postao si i po sedmi put šampion Jugoslavije u eksterijernom plasmanu knjige. Hajde, uđi u kancelariju, pa da vidiš šta se tamo događa, a ja odoh dole po vino.

Miša je kročio u prostorije poslovnice i u njoj zatekao desetak svojih kolega terenskih komercijalista. Stolovi su bili spojeni, a na njima mnoštvo ića i pića, domaćih specijaliteta, kolača i palačinki. Službenice Žuža, Kaća i Ivana sređivale su đakonije na stolovima. Ubrzo se u kancelariju vratio šef Milan, noseći u naručju nekoliko flaša kvalitetnog vina, pa reče:

- Narode! Danas svi proslavljamo Mišin sedmi oboren rekord kao najbolji eksterijerni menadžer knjiga u Jugoslaviji, a ja ga molim da baci pogled na veliku tabelu o ostvarenom prometu za sve naše prodavce knjiga.

Miša je bacio pogled na desni zid kancelarije, na kome je bila obešena velika tabela sa crvenim grafikonima sa imenima menadžera. Iznad njegovog imena, stub prometa se protezao u dužini od jednog metra, dok su stubovi ostalih terenskih komercijalista varirali od pet do petnaest santimetara. Takve tabele, po preporuci direkcije iz Zagreba – pravljene su i u predstavništvu „Mladost“ u Beogradu i u poslovnici u Novom Sadu, i označavale su postignute mesečne rezultate za sve terenske komercijaliste na plasmanu knjige. Tada su svi u kancelariji ustali, a šef Milan reče:

- Dragi naš kolega Mišo, čestitamo ti veliki uspeh, a za tebe imamo i posebno iznenađenje, pa klimnu glavom u pravcu službenice Žušane, koja je postavila na sto komplet knjiga akademika prof. dr Vladimira Dedijera. Tada šef Milan Šikoparija uze jednu od knjiga, pruživši je Miši u ruku, srdačno ga zagrli i reče mu:

- U ovom primerku knjige nalazi se posveta lično tebi, od proslavljenog akademika Vladimira Dedijera, čije si cele tiraže knjiga ti prodao, pa ti je on lično u svojoj rezidenciji na istarskom Siparu napisao posvetu...

Tada se u kancelariji poslovnice „Mladost“ prolomio pljesak od oko petnaestak prisutnih, sa srdačnim stiskom ruku svome uspešnom kolegi.

Približavalо se vreme godišnjih odmora. Miša je službeno oputovao sa komercijalistom čika Veljom u Beograd. On je dobijao puno poziva da poseti beogradsko predstavništvo „Mladost“. Direktor Milan Polovina se iskreno zaželeo susreta sa svojim najboljim menadžerom knjige. Zato je Miša rešio da ga obide. Usput je i šef komercijale novosadske poslovnice, večiti stari neženja i džentlmen, čika Velja, poželeo da i on krene na put Mišinim kolima. Stigli su u Beograd u ulicu Strahinjića Bana 75. To beše ulica koja se penje ka Skadarliji, i pripada opštini Stari grad. Susret Miše i direktora predstavništva „Mladost“ Milana Polovine, bio je dirljiv:

- Đe si, šampione, prvi čovječe jugoslovenkog plasmana knjige! – reče mu direktor Milan Polovina i srdačno ga zagrli.

- Evo me. Dođoh da te vidim, jer te jako poštujem – reče mu Miša.

- Oduševio si sve izdavače u celoj zemlji, od Slovenije do Vardara. Sedam puta si bio prvak Jugoslavije u plasmanu knjige, i to uzastopce. To je zadržavajuće velika stvar. Nemoj slučajno da mi te neko preotme?

- Neće, neće, ne sekiraj se. Dokle god si ti direktor našeg predstavništva, ja ostajem u „Mladosti“, i dok mogu da trpim one moje u poslovnici.

- Čuo sam da Milorad Šćekić plače za tobom, zbog toga što nisi njegov menadžer, tamo u Sremskoj Mitrovici. A meni je lično rekao: „Ja bih na svakih petsto kupaca, Miši poklonio po jedan kolor televizor“.

- Ha, ha, ha! – nasmeja se Miša. – To znači da bi mi kolega Milorad Šćekić svakog meseca, kao nagradu, morao dati makar četiri televizora. Šta bih s tolikim brojnim televizorima?

Tada je direktor beogradskog predstavništa IKRO „Mladost“, Milan Polovina, jedan veliki čovek, sa srcem kao planina, poklonio Miši zlatnu

jubilarnu značku preduzeća, želeći mu još veće uspehe u prodaji knjiga. Pozdravili su se, i Miša je sišao na prvi sprat, gde ga je dole, u jednoj kancelariji čekao čika Velja, koji je časkao sa jednom zgodnom gospođom.

- Gde si, Mile? – reče mu tad čika Velja. – Hoćemo li za Novi Sad, da odnesemo onim našim devojkama da podele sve akontacije i plate.

- Važi, važi, čika Velja. Moj plavi “pežo” je spreman – reče mu Miša, dok ih je do izlaza ispratila jedna zgodna sredovečna plavuša.

Čim su sišli dole na parking i seli u kola, čika Velja reče Miši:

- Ma, zajebimo mi hitan put za Novi Sad. Krenućemo mi predveče. Hajde ti mene vodi na Skadarliju, u jednu od starih kafana: „Dva jelena“, „Zlatni bokal“ ili „Tri šešira“, na litar belog i sifon, uz hladan “prebranac”...

- Ma, za tebe sve, čika Velja. A čevapi sa lukom, uz tambure?

- Hajde, hajde, mladiću, ne spominji mi taj luk. Ja sam jedan otmeni gospodin – reče čika Velja, namigujući Miši kao stari bekrija.

Krenuli su polagano peške ka kafani “Tri šešira”, nasred Skadarlije...

A, najbolji knjižarski menadžer države, radio je marljivo, sa još svežijim idejama na eksterijernom plasmanu knjige. On nije više htio da napravi progresnu procenu u vezi sa kupovinom nekretnina. Tu, gde on zida novu višespratnicu, prethodno je kupio jednu manju kuću sa velikim placem preko deset ari od nekih naslednika Mađara. To je bila predratna kuća u mirnom delu Novog Sada, i nekad se ta ulica zvala Roža utca (Ružin gaj), a potom se ulica nazvala Ilariona Ruvarca (učitelja našeg reformatora pravopisa i jezika Vuka Karadžića). Taj deo Novog Sada bio je veoma miran kraj na „Telepu“ u blizini Satelitske pijace i „Minakve“. Miša je, kao seoski dečak želeo da ga sve u njegovoj kući podseća na deo najdrazleg perioda u životu svakog čoveka – na detinjstvo. Zbog toga se u njegovom dvorištu začuo lavež prvog psa Džimija, a potom i drugog nemačkog ovčara zvanog Kando. Miša je sa svojim psima odlazio poni biciklom do kraja Telepa i Adica, uživajući u druženju sa svojim četvoronožnim prijateljima. Kad bi se vratio u svoju kuću, čekala ga je na kapiji njegova Vesna i četvorogodišnji sinčić, koji je voleo oba nemačka ovčara. A, iza stare kuće, na velikom placu, na kome je nekada bio plantažni vinograd, nicala je nova Mišina višespranica. U tom ambijentu i u vremenu od 1984. godine u dvorištu mištine kuće bilo je živo. Gradilište sa desetak majstora, psi, njegova Vesna, mali dečak, a u dvorištu prepuno najlepšeg cveća...

Čuvena beogradska kafana „Tri šešira“ na Skadarliji, u Skadarskoj 29

Zgrada konzorcijuma „Mladinska knjiga“ u Ljubljani

PRELAZAK U “MLADINSKU KNJIGU”

Plodan pisac piše svoje knjige, jer to ume da radi. Vremenom, ako ima sreće, on počinje da piše svoje knjige i za novac. Plodan menadžer prodaje svoju robu (knjige), jer to zna da radi. Vremenom, ako ima volje i energije, kroz svoj rad može sticati odlične zarade.

I jednom i drugom, knjiga je gradila harizmu. Da li će pisac koji piše više knjiga za novac istrošiti taj svoj “prenes” (pišcevo ili pesničko nadahnucé)? Možda? A, da li će vrhunskom menadžeru knjige, biti istrošena želja za sukcesivnim uspesima? I tu je odgovor – možda. I jednog i drugog pokreće nešto zajedničko, a to je – knjiga. Prvi piše knjigu i postaje prvo pisac za sebe, pa zatim za druge, kao što je postalo i mnoštvo pisaca. A druga persona koja ima dodir s knjigom je menadžer knjige, koji od tog pisca, što je napisao u početku knjigu za sebe – veštom prodajom piščevih knjiga, on od njega stvara poznatog pisca ili pak “pisca bestselera”. Oprostite, bez imalo skromnosti, ali zaista je to tako. Menadžer stvara od pisca poznato i traženo ime na tržištu knjige – putem vrhunske unutrašnje energije. Ali, već se čuje, neko dobacuje: “A, mi mediji, mi televizija? A naše ponude u štampi...?!” Grme svi mediji u besu. “Zar mi ne dajemo doprinos piščevoj slavi i tražnji njegovog dela!?” U redu, hvala i njima. Ali, vika medija da je knjiga dobra, fenomenalna, da će je čitaoci konzumirati u jednom dahu – na potencijalnog kupca utiče tek malko više od trajanja jutarnje rose na suncu, jer se gledalac ili čitalac medija, opet, sa novim jutrom, vraća u svoju letargiju, u dremanje svojih čula. Tada stupa na scenu eksterijerni menadžer knjige. On ubacuje odabране knjige u automobil. Kreće svesno u disperziono tržište knjige. Putuje, čuti i razmišlja. Uvek u razmišljanju dok ne stigne do svoga kupca. Budi ga iz učmalosti i kaže mu: Evo, cenjeni kupče, doneo sam vam izvrsne knjige. Hajde da zajedno pogledamo zanimljive teme. Uskoro će se objaviti i savremeni realistički roman “Kako prodati knjigu”, i biće u ponudi. Kupac je iznena-

đen, pa pita menadžera: „Ali, zašto meni roman *Kako prodati knjigu*, pa ja nisam prodavac, izdavač ili trgovac u knjižari!?” Grešite, dragi kupče, i vi ćete biti u tom romanu, jer cenite knjige... Evo, već ste i zakoračili stranicama tog budućeg romana. Vi, kupče, želite knjigu, a ona je mene menadžera dovela do vas. Knjiga, nas dvojicu podjednako ceni. Jer ste vi njen kupac, a ja njen prodavac. Vi, kao kupac, imate i prednost, jer ćete biti njen budući vlasnik, njen verni čuvar. Knjiga vas poštuje, čak i kad je ne kupite, jer je – citate. To, takođe, puno znači za svaku knjigu.

O svemu tome razmišljaо je Miša dok je vozio svoj žuti kombi, prepun knjiga da ih proda. Da, on je eksterijerni menadžer. Knjiga sa njim putuje i druguje – rastajući se od njega, da bi se potom preselila kod dobrog kupca. Vrhunski menadžer knjige je ranjivo ljudsko biće. Može li takav čovek koji radi s duhovnim blagom, da izgubi dragocene vrednosti kao što je brak, voljenu ženu, da mu se razdvoje deca? Ti, menadžeru knjige, dok putuješ bespućima, tražiš odgovor na sve to u sebi. Putuješ kroz ogromne snežne nanose banatske ravnice, tamo negde između Tomaševca i Jarkovca. Dok su se ispred tvog kombija isprečile snežne gomile na putu, pitaš se i razmišlaš o poslovnim uspesima, ali i o privatnim neuspesima.

Pitaš se i sutra, dok rano pre osvita zore na put voziš svoje knjige, a na sedištu si smestio i svoje petogodišnje muško čedo, oko kojeg desnom rukom, brižno umotavaš čebe, dok levicom stežeš volan svoga kombija, koji, kroz krivudave snežne puteve – ide ka svom cilju. A tvoje čedo, tu, uz tebe spava. Možda ne spava, možda samo čuti. U kombiju mu je toplo, uz pakete knjiga, i osećaj da je i njegov otac tu, pored njega. Neka. Samo ti spavaj, moj najdraži i najmlađi saputniče na svetu. Spavaj i sanjaj svoju šestomesečnu sestrlicu, koju je tvoja mati odnela iz onog istog kreveca, na kome još vise tupe cucle i sestrina mala “barbika”. Krevetac još verno čuva tvoj plavi plišani zeko, okačen o malo uzglavlje. Da. Ti si još jako mali da shvatiš da je tvoj tata šampion svoga posla. I šampioni gube. Ne-kada više nego ostali ljudi. I šampioni plaču, maleni sine moj. Nemoćan sam da ti objasnim – da sa nama više neće biti tvoja mati i mala sestrica. Ne, ne možeš ti to da shvatiš, jer si još mali, a i zasad je bolje tako.

Prošla je zima, jedno proleće i jedno leto. Dolazila je jesen 1986. godine. Sav skorašnji lom i bolnu istinu, Miša je potisnuo novim impulsima oporavka, koje je našao u svom poslu. I upravo kada je on sve svoje snage

dao u stvaranje novih ideja, zagrebačka "Mladost" je imala iskrivljenu sliku događanja na eksterijernom plasmanu knjige. Nisu im bili dovoljni ni ogromni profiti koje su donosili vredni menadžeri iz desetak poslovnica u celoj zemlji, već su se dosetili da uzmu preko hleba pogače. Baš početkom jeseni, u novosadsku poslovnicu "Mladost", stiglo je cirkularno pismo sledećeg sadržaja: "Obaveštavaju se menadžeri knjige u Jugoslaviji, koji pripadaju IKRO 'Mladost', Zagreb, da od danas stupa na snagu novi pravilnik o plasmanu knjiga na kredit, po kome se kod svake zaključnice sklopljene sa kupcem, na licu mesta, mora uzimati prva rata u gotovom, adekvatna iznosu ostalih rata. U potpisu, svojeručno, generalni direktor dipl. ecc. Branko Juričević".

- Veću budalaštinu nisu mogli izmisliti – reče Miša svom kolegi i drugu Aleksandru Pungulu Aci.

- Pod ovakvim opterećenjem je nemoguće raditi – odgovori mu Aco, pa dodade. – Ako ovo sprovedu, ja odlazim iz ovog posla. Radije će prodavati majice i patike na najlon pijaci, pa će preživeti nekako.

Debeli trgovački putnik Nešo Josipović je čitao novine i bio vrlo rezervisan, jer mu je obezbedila uhljeblje njegova popunačna Elena, bogata Slovakinja i miradžijka iz Bačkog Petrovca. Pa, ako zaškripi, eto njega da se opet vrati svom kiosku sa hamburgerima, pored škole „Jan Čajak“.

Tad se Miša povиšenim tonom obrati šefu Milanu Šikopariji:

- Da li su svesne one guzonje, gore, u Zagrebu, da ja imam mesečno i preko tri hiljade kupaca?! Znači, svaki moj kupac, od danas, mora nositi u džepu novac za prvu ratu. Da li ti znaš, Milane, koliko naši kupci nose novca u svojim džepovima kada dolaze na posao?

- Ne znam. Ti mi kaži – reče šef Milan, očigledno povređene sujetе.

- Pa, kazaću ti, lepo, i to u lice: nose taman toliko da kupe burek ili dnevne novine, neku rakijicu, a neko bogme ni toliko – reče mu Miša i besno baci ogromno tuce realizovanih zaključnica na kancelarijski sto.

- Pa, nije baš tako – opet će Milan, sa primetnom dozom sujetе.

- Šta hoćete?! Moja naplativost je sto odsto. Sve su mi administrativne zabrane. Čak su se sve firme u Vojvodini odrekle onog procenta od pet odsto za prihvatanje administrativnih zabrana za svoje zaposlene. Odrekli su se velikodušno tih pet odsto u korist izgradnje one osnovne škole u Donjem Lapcu, u Lici, u rodnom selu našeg direktora Polovine.

- U pravu si – reče šef Milan, – ali ja moram poštovati naredbe koje mi stižu “crno na belo” iz Zagreba...Ja sam samo šef ove njihove poslovnice.

- Ma, jebe mi se za njihovo “crno na belo”, ja pod takvim uslovima ne želim da radim! – reče Miša.

- U pravu je kolega Miša – reče crnokosa Ankica. – Ja dugo radim ovaj posao s knjigama na terenu, i zaista ne pamtim ovakvu glupost, kakvu je zagrebačka „Mladost“ predložila. Oni „vrte muda – oko duda...“

- Mora čovek biti mađioničar i prorok – reče Dragiša Jagodić, crnprasti brandonja. – Taman ubedim kupca da kupi knjigu, a onda mu kažem: e, sad mi morate odmah dati novac za prvu ratu.

- Ti da čutiš – reče mu šef Milan, – i tako se jedva provlačiš kroz iglene uši. Znam ti oca bolničara koji me pelcuje, pa ti zato tolerišem tvoj slab rad. Bolje bi ti bilo da ispunjavaš svoje norme.

Tada se u razgovor umeša i komercijalista čika Velja, koji reče:

- Deco! I ja sam na vašoj strani. Ne mogu oni s nama tako. Zagrebčani moraju stornirati svoju apsurfndnu odluku.

- Dobro – reče Milan, – ako je većina protiv odluke iz Zagreba onda im to treba i reći.

- Većina! – povikaše svi, sem većitog šefovog poltrona, magacionera Srbe i crnokosih službenica Žužane, Kaće i Ivane, koje su svoju indolentnost odglumile navodnom zauzetošću oko neke dokumentacije.

- Milane, uzimam pauzu od tri dana – reče Miša – i ako ova glupa odluka ostane nepromjenjena, onda ćemo se drugarsi rastati zauvek. I tako mi dosađuje oko trideset izdavačkih kuća, da pređem kod njih.

- U to ne sumnjam – reče mu Milan, uzimajući svoju malu crnu kožnu torbicu, čeprkajući iz nje ključeve svoga plavog “opel komodora”.

I tako, toga dana, posle žustre rasprave i negodovanja, svi menadžeri zaposleni na plasmanu knjige u novosadskoj poslovnici, bili su ogorčeni na zagrebačke rukovodioce. Nezadovoljstvo se kao snežna lavina valjalo i zakačilo i sve druge poslovnice u celoj zemlji. Nezadovoljni su bili i svi menadžeri knjige i u samoj centrali IKRO “Mladost” u Zagrebu u Ilici broj trideset. Tada se desilo i nešto neočekivano. U samoj upravi velike zagrebačke izdavačke kuće došlo je do pravog puča. Naime, rukovodilac kadrovske službe Josip Fruk i glavni i odgovorni urednik kuće Željko Kovac, koji su mnogo respektivali Mišu i ostale momke iz novosadske pos-

lovnice, stali su zdušno uz „pobunjenike“, suprotstavivši se lično i generalnom direktoru Branku Juričeviću. Tada su hitno doputovali u Novi Sad. Odmah je šef Milan uputio telefonski poziv i Miši, da odmah dođe na radni sastanak u novosadsku poslovnicu. Čim su pristigli svi terenski komercijalisti iz cele Vojvodine, Milan se obrati svim prisutnima:

- Narode! Evo, svi smo stali uz vas. Lično su iz Zagreba došli, naš direktor Josip Fruk i glavni urednik izdavačke kuće Željko Kovač. Dogovoreno je da ako Zagreb ne popusti, mi odlazimo i pripajamo se automatski „Mladinskoj knjizi“ iz Ljubljane. Već je juče direktor Fruk razgovarao o tome sa generalnim direktorom „Mladinske knjige“, Borutom Ingoličem. Tada je neko sa mesta upitao: „A kakvi su uslovi kod Slovenaca?“. Od direktora Fruka dobili su odgovor da su uslovi znatno bolji nego oni u Zagrebu. Na kraju je na sednici dogovoren da će, ako zagrebačka centala ne odustane – od nove 1987. godine – sve sadašnje poslovne prostorije zagrebačke „Mladosti“ – preći u korišćenje „Mladinske knjige“.

Tih par meseci do nove godine, svi menadžeri eksterijernog plasmana knjige kao da i nisu radili. Miša je, već zbog ogromnog prometa koji je predao unapred novosadskoj poslovniči, ostvario svoj plan do nove godine. Osvojio je ponovo laskavu titulu apsolutnog šampiona u eksterijernom plasmanu knjige za 1986. godinu, a tačno prvog januara 1987. godine postao je zvanični menadžer „Mladinske knjige“ iz Ljubljane TOZD državna založba Slovenije, za teritoriju Jugoslavije, a u poslovniči u Novom Sadu, u ulici Matice srpske 18. Mišu su zanimale mogućnosti i kapaciteti „Mladinske knjige“ veoma poznate izdavačke kuće. I sam generalni direktor Borut Ingolič (1939), koji je već čuo za Mišine uspehe, poželeo je, kad malko otopli, da lično iz Ljubljane doputuje i obide ga u Novom Sadu. U međuvremenu u dogовору sa šefom novosadske poslovnice Milanom, realizovan je Mišin predlog da mu se obezbedi jedan veliki tiraž knjiga od poznatog zagrebačkog novinara Đordja Ličine. To su bile sledeće knjige: „Dvadeseti čovjek“, „Tragom plave lisice“, „Špijuni su prešli granicu“ i „Roverova braća“. Miša je želeo da formira jedan komplet od te četiri knjige, a svaka bi bila odštampana u tiražu od pet hiljada primeraka, što bi činilo ukupno dvadeset hiljada knjiga. Zvanični izdavač ovog izdanja je bila izdavačka kuća „CIP“, Zagreb (Centar za informacije i publicitet). Poslovni Slovenci su vrlo brzo ušli u taj proje-

kat u korelaciji sa zagrebačkim "CIP"-om, pa su sve knjige vrlo brzo odštampane i transportovane do Mišinog skladišta. Već se bližio kraj meseca februara. Pao je novi sneg, ali zima nije bila hladna. Nije bilo hladno ni toga vikenda, kada je Miša izašao u dvorište svoje kuće. Njegov mlađi škotski ovčar, kao da je osećao da će mu gazda pokloniti veliki deo vremena, radosno je zavileo, pokušavajući da skine ogrlicu i otkači se od

Kando

Lesi

lanca, koji je bio vezan uz lepu kereću kuću na kojoj je krupnim slovima pisalo "Lesi". Mišin šestogodišnji sinčić je izašao, odšetao do svoga ljubimca i dao mu slobodu, skinuvši mu ogrlicu. O, kakve li samo zahvalnosti psa prema dečaku, koji mu je darovao slobodu! To je bila slika obostrane neizrecive ljubavi. Pas se igrao sa dečakom, gurajući ga nežno svojom crnom njuškom da se i dalje igraju, ali sa pažnjom, da svoga prijatelja ne obori u sneg. Miša je prošetao svojom, snegom prekrivenom baštenskom stazom, u prostranom dvorištu, iza nove kuće. Posmatrao je svoju ozidanu crvenu lepoticu, iz čijeg je odžaka polagano izlazio sivkasti dim. Na trenutak, to mu je vratilo misli u dane mladosti: na odžak zavičajne kuće, na drvene sanke, na svog prvog seoskog psa Medu, i na najlepše dane detinjstva. Zar je moguće da je prošlo od tada skoro tri decenije? Hodao je baštenskom snegovitom stazom. Razmišljao je kako život neumitno ide. Nema više ni dragog dede u životu. Ostale su i one prve drvene sanke iz njegovog detinjstva. Pogledao je ka nebu, gde se kroz oblake polako probijalo zimsko zubato sunce. Miša je razmišljao, dok je lagano koračao po svom prostranom snegovitom dvorištu, sve dok njegove misli ne prekinu glas dečaka plavih očiju:

- Tata! Naš kuća Lesi – želi svoj ručak!?

POD ŠIFROM “MD”

Već na samom početku, slovenačka poslovnost je zablistala u punom sjaju. Znali su Slovenci da tržište mnogonacionalne zemlje nije baš malo. Srpskohrvatsko jezičko područje obuhvatalo je pozamašan prostor SFRJ. Najveći broj stanovnika je upravo iz srpskohrvatske jezičke oblasti. A to čini negde oko sedamdeset procenata ukupnog stanovništva.

Precizna savezna statistika kaže da je procenat našeg stanovništva, koje pripada srpskohrvatskom jezičkom području, dvostruko veći od stanovnika Mađarske, Austrije, Belgije, Bugarske, Švedske i Portugalije. Triput je veći od stanovnika Švajcarske, Finske, Danske. Što se tiče šarolikosti jezika, naša zemlja je u sličnosti sa Švajcarskom.

Interesantno je napomenuti da slovenački izdavačko-knjижarski potencijal, po tiražima knjiga – premašuje kompletno područje srpskohrvatskog jezika. Ne baš svi tiraži, ali popriličan broj – da. Potporu ovim činjenicama daje nepogrešiva statistika, i ovo je precizna računica, ako se gleda na broj stanovnika Slovenije i SFRJ. Kada se uzmu u obzir sve okolnosti, tržište u našoj zemlji i nije malo. Nisu Slovenci poslovni samo unutar svoje republike, u domenu izdavaštva i tržišta knjiga, već su oni uspostavili izvanrednu komunikaciju sa mnogim izdavačima iz cele zemlje, koji u njihovoj velikoj štampariji TOZD državna založba Slovenije, štampaju većinu svojih izdanja. Uzmimo samo na primer knjigu Veliki atlas sveta i mnoge druge. Poznata slovenačka štamparija ima odličnu saradnju sa “Centro internazionale del Libro S.p.A” u Firenci (Italija).

Prema tome, terminologija “malo ili veliko tržište” nije baš adekvatna. Knjižarsko tržište je nešto što je unapred dobijeno za sve i dostupno je svima, elementarno je određeno (cenama, navikama, kao i strukturom čitalaca knjige), pa je logično da je knjiga kao roba dobila slobodan protok, tamo gde je dobro ponudite, preko vrsnih menadžera i knjižara. Zbog toga, Mišu i nije iznenadila visprenost njegovog novog direktora

Boruta Ingoliča, koji je jednostavno za Mišu naručio od druge izdavačke kuće, štampanje dvadeset hiljada primeraka knjiga. Taj angažman je vrlo brzo sproveden u delo. Te knjige su štampane u zagrebačkom SOUR-u "Vjesnik", a glavni urednik projekta bio je Bruno Amerl.

Iz velikog poštovanja prema najboljem menadžeru knjige Miši, rukovodstvo "Mladinske knjige" u dogovoru sa direktorom Josipom Frukom, to najnovije izdanje "kršteno je" pod šifrom "MD", što je označavalo inicijale od menadžera koji će ih i prodati na jugoslovenskom tržištu. Velike nade je "Mladinska knjiga" polagala u najboljem jugoslovenskog menadžera Mišu. Svi dosadašnji napor i kombinacije u mnogim izdavačkim kućama nisu dali veće rezultate, premda su izdavačke kuće nudile svoja izdanja preko sredstava informisanja. Pa čak i preko vlastitog marketinga, koji je i imao zadatak da oseća i prihvata novine u poslovanju i proširivanju saradnje sa drugim sektorima. Zatim to nisu uspele ni pretplatne službe, koje su bile u dobrim vezama sa novim projektima i službama analitike. Naprsto nisu izvlačili neki ozbiljniji deo prihoda od kupaca knjiga, jer su, nažalost, neke izdavačke kuće izigrale svoje kupce, koji su platili unapred po pretplati. Ti izdavači im nikada (ne zna se iz kojih razloga) nisu uručili knjige koje su bile predmet pretplate. Niti su čak kupcima vratili njihov novac. Iz tog razloga su zato najveće uzdanice svakog izdavača u zemlji bili *menadžeri eksterijernog plasmana knjige*. Sistem "prodaja-uručenje-naplata-gotov tiraž" je ono što svim izdavačima predstavlja primarni interes.

Čim je Miša preuzeo ceo tiraž novih knjiga, krenuo je svojim žutim kombijem da obide kupce zaposlene u mnogim poljoprivrednim preduzećima širom Vojvodine. Svoj poslovni plan sa knjigama autora Đordja Ličine nazvao je "*Vojvođanski srp*". Koliko samo zanimljivih putovanja i nezaboravnih susreta može da doživi čovek koji putuje po terenu, prodavači knjige. Pa to je za Riplija. Na Mišinom putu redale su se velike i male zem-zadruge. Koliko se samo Miša prijatno iznenadio zbor iskrene "žedi" kupaca za knjigom iz tih firmi. "Koje li samo zablude u izdavačkom miljeu" pomiclao je Miša u sebi. "Toliko ljudi željnih knjige, koji rade svoje poslove u tim skrovitim zadrušama i njihovim mašinskim radionicama. Samo ih treba pronaći i posetiti, prateći krivudave betonirane staze i uske puteve vojvođanske ravnice, koji će nas dovesti do njih..."

Bilo je proleće 1987. godine. Mali žuti kombi grabio je prema Somboru, noseći natovarene pakete novoodštampanih knjiga. Negde na petom kilometru od izlaza iz sela Sivac, Miša je primetio sa leve strane glavnog puta, uski sporedni asfaltirani put. On je okrenuo svoje vozilo i uputio se tim pravcem. Vozio je oko kilometar puta i usput sreo čoveka koji je pešačio, noseći u ruci neku kesu, verovatno sa doručkom. Miša je zaustavio svoje vozilo.

- Gde ideš, pobro!? – upitao je čoveka sa kesom u rukama.

- Idem do ekonomije "Mlekarno" – reče putnik namernik.

- Sedaj! – reče mu Miša i otvori desna vrata svoga kombija.

Putnik s kesom, očigledno sa dobrim iskustvom u skakanju i preskakanju, verovatno radeći na ovim poljima – uskoči kao srndač u žuti kombi i tresnu snažno vrata za sobom.

- Lakše, lakše, pobro, s tim vratima – reče mu Miša i nasmeja se.

Čovek s kesom mu pruži ruku i reče:

- Ja sam Blagoje i pomoćnik sam traktoristi.

- Kakav pomoćnik? – upita ga začuđeno Miša.

- Pomoćnik sam na sejalici iza traktora – reče Blagoje, nekako važno.

- Zar i to ima? – upita ga Miša.

- Ima, imam! Ako ima pomoćnik direktora, mora biti i pomoćnik na sejalici zakačenoj iza traktora – reče Blagoje.

- Dobro, a zašto putuješ peške – upita ga Miša.

- Ma, prispo sam zeru, pa mi pobego radnički autobus.

- Dobro, Blagoje, a koliko imamo još vožnje ovim putem? – upita ga Miša, dok je kombi grabio kroz sivački atar.

- Ima neđe oko četiri kilometra – reče Blagoje.

- A, ko je tamo šef na toj vašoj ekonomiji? – upita ga Miša.

- Đaković. On ti tamo žari i pali – odgovori mu on.

- A da li je neko, tamo kod vas, prodavao knjige? – upita ga Miša, pokazujući mu na pakete knjiga smeštenih iza sedišta kombija.

- Jok! Samo je jednom pre dve godine naišo neki što prodaje čebad i posteljinu... Reko je da je od Sarajeva... negde od Kiseljaka.

Uskoro su stigli. Blagoje iskoči iz kombija i utrča u jedan hangar. Miša je parkirao svoj kombi u blizini jedne veće zgrade koja je ličila na neki stari kaštel iz vremena Dunderskog. Bujno drveće bilo je svukud oko te

zgradurine, a ispod drveća bilo je ugrađeno nekoliko većih klupa. Tu, u blizini je kljucalo i dvadesetak kokošaka sa krupnim petlom.

- Gde vam je menza? – upita Miša jednog traktoristu, koji je pajserom strugao blato sa svojih gumenih čizama.

- Eno, tu iza ugla – reče on.

- A Đaković?

- U menzi, sigurno jede malo ranije – reče traktorista i ugasi traktor.

Tada je Miša izvadio svoju akten-tašnu iz kombija i krenuo put menze. Ušavši unutra, ugledao je u jednom uglu menze za stolom krupnijeg čovjeka u plavom radničkom mantilu kako srće neku čorbu.

- Dobar dan! Treba mi šef Đaković – reče Miša.

- Ja sam! – reče čovek u plavom mantilu, pomalo uplašeno ovim pitanjem došljaka, brišući maramicom saft od čorbe sa svojih brkova.

- Ja sam Miša, predstavnik "Mladinske kuće". Došao sam kod vas da ponudim vašim radnicima neke zanimljive knjige.

- Ako, ako. Baš dobro. Skoro da i ne pamtim kada je neko zadnji put ovde, u ovoj vukojebini, nešto nudio da kupimo – reče on nudeći Mišu topлом čorbotom.

- Hvala vam. Ljubazni ste, ali ne bih sada. Nego, pitao bih vas koliko će ljudi ući u ovu vašu menzu na doručak?

- Negde oko sto dvadeset – reče mu brkati šef ekonomije.

Miša se prijatno iznenadi, pa reče:

- Ja bih prezentovao neke moje najnovije i interesantne knjige koje se bave tematikom terorizma, ako može? – upita ga Miša.

- To, to. To je prava stvar, za ove moje uspavane jebivetre – reče šef ekonomije i zatraži da pogleda knjige. Miša mu je pokazao sve četiri knjige od autora Đorđa Ličine pod šifrom "MD", na šta se Đaković oduševio. Odmah je izvadio svoju ličnu kartu i pruživši je Miši reče:

- Hajde ti, momčino. Pricvrlji me odmah u taj tvoj tefter, da ja ne ostanem bez tih dobrih knjiga. A i neće ih niko prije mene kupiti...

Miša je uručio šefu ekonomije Đakoviću sve četiri knjige i odmah otišao do svog kombija da donese još jedan reklamni komplet. Kada se vratio, menza je već bila dupke puna. Bili su tu mnogobrojni radnici, traktoristi, par agronoma i dve kuvarice. Tada je Miša pristupio prezentaciji knjiga u svom proverenom maniru. Knjige su kupili svi u menzi, koji

su bili na doručku. Kupci su došli kod žutog kombija gde im je Miša uručio knjige po potpisanim zaključnicama. Današnji zadatak je bio uspešno završen. Plan “*Vojvodanski srp*” se počeo ostvarivati na perfektn način, vođen idejama iskusnog menadžera knjige. Nakon uručenja svih knjiga, Miša se vratio kod šefa ekonomije Đakovića da ga upita gde može overiti sklopljene zaključnice. Kada mu je Miša referisao o broju kupaca knjiga, Đaković se oduševio, pa reče:

- E, sada to moraš overiti kod Bebe.
 - A gde je ta Beba? – upita ga Miša.
 - To ti je u Sivcu, kod one “Napove” benzinske pumpe. Tamo je naša glavna uprava, zove se “Bačka”.
 - Baš vam hvala – reče Miša, i taman da krene šef Đaković reče:
 - Ne žuri, mladiću. Hajde da ti pokažem naše radionice.
- Miša je sa zadovoljstvom prihvatio poziv, i dok su koračali uskom i betoniranom stazom, Miša ga upita:
- Vidim da svi imaju kuvano jelo u menzi, a zbog čega je vaš radnik Blagoje – poneo svoj doručak u kesi?
 - Misliš na onoga što si ga dovezao!?
 - Da, na njega.
 - E, pa bogami, da ga nisi ti pokupio kombijem, ne bi se on vruće čorbe zakačio. Pravilo je “ko zakasni, nek jede ono što ponese od kuće”.
 - Znači, to je razlog – reče Miša i nasmeja se.

Uskoro su stigli do radionica u kojima je bilo puno mašina, koje su bile cele ili rasklopljene. Bilo je tu mnoštvo traktora, prikolica, kombajna i mnogih priključnik mašina za remontovanje. Na jednom buretu za naftu sedela su tri majstora i čitali novokupljene knjige. Negde iz ugla radionice dopirao je prijatan miris pečene slaninice.

- Prijatelju! Hej, prijatelju! – začu se glas iz tog dela radionice. Miša se okrenu i spazi u uglu radionice neke ljude koji su mu mahali. Sa šefom Đakovićem prišao im je.

- Ti dobro prodaješ knjige, pa te mi želimo počastiti našim specijalitetom. Hajde, probaj. Ovo je naša pečena slanina sa imanja, paradajz je takođe naš, tu, iz obližnje bašte, a i hleb je domaći. Ispekle ga jutros naše vredne kuvarice iz firme – reče jedan brkajlija, obraćajući se Miši.

- Prihvatom! – reče im tad Miša – Kad je sve domaće i od srca, kako

bih smeо da odbijem takav vaš iskren poziv, svi ste od mene kupili knjige.

Zatim je zajedno sa šefom ekonomije, Đakovićem, seo sa tim dobrim i plemenitim ljudima. Nije mu smetala "stolica" od jedne stare drvene klocne na kojoj je bila neka poderana novina. Duša tih ljudi, među ovim baćkim njivama, bila je topla kao i njihova domaća slaninica. Eto, to je taj mali čovek iz naroda. On je takav kakav je. Takav je kao i priroda u kojoj egzistira, živi, radi, hrani se, i nada nekom boljem životu. To, do sada neotkriveno tržište, Miši je zapalo za srce. Kod tih divnih ljudi sve ide ljudski. Nema žurbe, nema nervoze. Nema ni najmanjeg zanovetanja kod kupovine knjiga, kao što je ima kod sujetnih intelektualaca, nema one advokatske sebičnosti i gramzivosti... Mali čovek kupuje, mali čovek voli to što kupuje i srećan je zbog toga. On je, zaista, mnogo dobar i zahvalan.

Ređala su se mnogobrojna Mišina putovanja i susretanja sa raznim poljoprivrednim imanjima širom lepe vojvođanske ravnice. Sve te susrete Miša je pamtio. Negde do sredine juna, knjige po planu "Vojvodanski srp" pod šifrom „MD“ kupilo je deset hiljada ljudi. Stigao je i ponovljeni tiraž iz Zagreba i Ljubljane. Za uspomenu na te vrsne poslove, Miša kupuje novi

putnički automobil "ford sijera 1600" bele boje. Osvojio je ponovo laskavu titulu najboljeg menadžera na eksterijernom plasmanu knjige u SFRJ i za godinu 1987. Tada, negde sredinom jula, Miši su u goste došli značajni ljudi. Direktno iz Ljubljane i Zagreba doputovali su u Novi Sad, generalni direktor "Mladinske knjige", prof. Borut Ingolić, direktor opštег sektora

Josip Fruk, glavni urednik Željko Kovač, šef poslovnice u Novom Sadu Milan Škoparija, i šef komercijale Velja Drndarski. Čim su ušli u Mišinu prostranu trpezariju i seli za veliki hrastov sto, direktor Ingolič reče:

- Spoštovani Mišo, ne vem, kako naj se vam zahvalim za vaš ogromen prispevek k našemu podjetju "Mladinska knjiga", za sijajno opravljeno delo pod šifro "MD" avtor Đorđe Ličina. (Dragi Mišo, ne znam kako da ti zahvalim na ogromnom doprinosu našoj firmi „Mladinska knjiga“ na bri-ljantno odrađenom poslu pod šifrom „MD“ autora Đorda Ličine).

- Nema potrebe, cenjeni direktore Ingoliču. Vi ste učinili dovoljno. Dali ste mi robu i ukazali poverenje. Ja sam to sve opravdao, idemo dalje.

- Vidimo novo hišo, a tudi nov „ford sierra“. Slišali smo, da ste si že-

Automobil „ford sijera 1600“ (oldtajmer), proizveden 1987. Spominjan na više mesta u ovoj knjizi. Njegov vlasnik Miša vozio ga je 30 godina. Na slici: snimak u Novom Sadu, 2015.

leli kupiti tak avto, kot spomin na srečanja s kupci v gospodarstvih vaše lepe Vojvodine. (Vidimo novu kuću, ali i novu „ford-sijeru“. Čuli smo da ste žeeli kupiti takav automobil kao podsetnik na susrete s kupcima po ekonomijama vaše lepe Vojvodine). – reče direktor Borut Ingolič, pa dodade. – Prihranil sem nekaj tuje valute, da bi imel veliko željo kupiti tak avto, kot je tvoj. Zelo mi je všeč tako model kot njegovo udobje. Prosim te, da me poiščeš, če v tovornem taboru novobeograškega "Interkomerca" je za devize naprodaj model "ford sijera 1600"? (Uštедeo sam nešto strane valute, pa bih imao veliku želju da kupim auto kao što je tvoj. Zaista mi se sviđa i model i njegova udobnost. Molim te da proveriš da li na kargo konsignaciji novobeogradskog "Interkomerca", za devize postoji model "ford sijera 1600"?).

Mišu je vrlo oduševio ovaj prijatan i galantan čovek. Bio je veoma otmen

gospodin i profesor geografije, starosti ispod pedeset godina života (1939), zdravog osmeha, bivši reprezentativac SFRJ i učesnik OI u atletici (Rim, 1960). Tada mu Miša reče:

- Sredićemo to odmah, cenjeni direktore Ingoliču.

Tada je Miša dohvatio telefon:

- Halo, da li je to "Interkomerc" u Omladinskih brigada 31 na Novom Beogradu?...Ti si, Veso? Zdravo! Zovem te jer mi treba za jednog dobrog čoveka, novouvezeni auto marke "ford sijera 1600"...Da, bele boje, kao što je i moj. Kupac je likvidan i došao bi da preuzme auto danas, ili sutra? Kupac je ovde kod mene, a stigao je iz Ljubljane. Zove se Borut Ingolič, zapiši i hvala ti – reče Miša u slušalicu, pa se tad obrati Ingoliču: – Sutra idete u Novi Beograd, uplaćujete i vozite auto za Sloveniju!

- Lahko se ti zahvalim! Ti si, Mišo, večkratni prvak Jugoslavije v knjižni umestitvi, veliko ste prispevali k našemu podjetju „Mladinska knjiga“ in k izobraževanju. (Mnogo ti hvala! Ti si, Mišo, višestruki šampion Jugoslavije u plasmanu knjiga, mnogo si doprineo našoj kompaniji „Mladinska knjiga“, kao i edukaciji) – reče mu Borut Ingolič.

- Hvala, dragi direktore. Milo mi je što ćemo ja i vi voziti isti tip auta.

Tada je gostima pristupila mlada domaćica. Bila je to nova Mišina emotivna partnerka, prelepa dvadeset četvorogodišnja Kikindanka Veka, koja je upravo bila pri kraju završetka ekonomskog fakulteta. Miša je nju upoznao i razvila se obostrana ljubav. Pošto ju je zavoleo i Mišin sinčić, ona se preselila kod Miše. Veka je bila vrlo tiha, lepo vaspitana i nadasve otmena devojka. Nosila je lepu ispletenu kiku, koju je Miša kod nje voleo.

- Čime da počastimo cenjeno društvo – reče ljubazno Veka.

- Može nešto žestoko! – odmah grmnu čika Velja.

Veka je iznela bocu "viskija", kiselu vodu i sokove rekavši – kafica samo što nije stigla, oprostite.

Direktor Ingolič se diskretno približi tik uz uvo Miši, i šapnu mu:

- Imaš lepo in mlado partnerko, ki izžareva eleganco...

Miša se zahvali direktoru Ingoliču i šapnu mu:

- Videćemo. Život je pred nama.

Stigla je i kafica, a posle nje raskošno meze. Društvo se skroz opustilo. Pored Miše sela je i lepa Kikindanka Veka. Tada čika Velja reče:

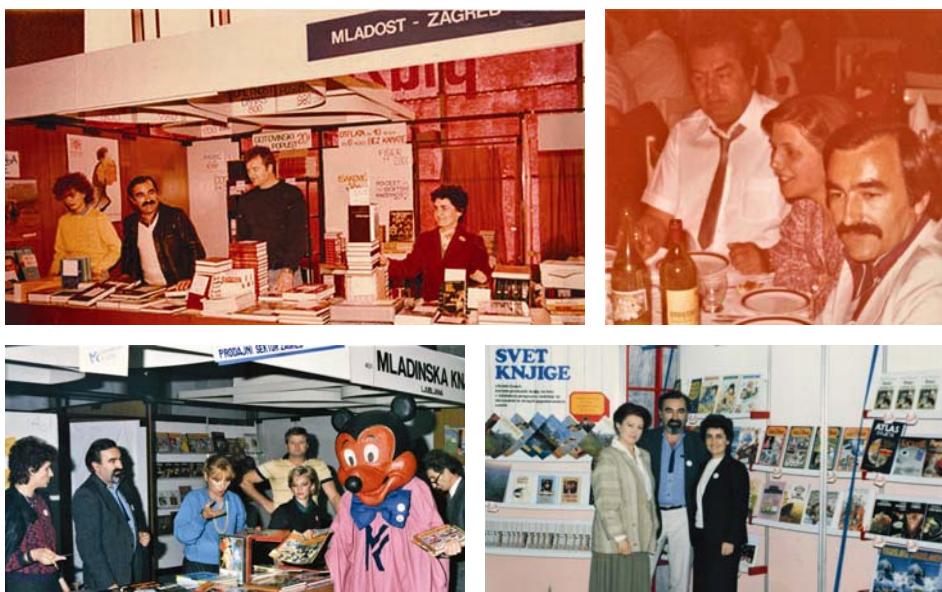
- Mišo, gde je ono moje "belo vino"?

- Ma, kakva bi to gozba mogla biti, a da nema "belog" za mog dragog čika Velju – reče Miša, pa zamoli Veku. – Donesi onaj „muskat krokan“ za čika Velju, i flašu „kutjevačkog burgundca“, sa tim crnim vinom druguje moj šef Milan, je li tako, Milane?

Milan je gladio svoje crne guste brkove, osmehnu se i reče:

- Da. kutjevački „burgundac“ je moja vinska ljubav, a kada ga slučajno nema, može i "tikveško crno".

Stiglo je i vino. Društvo se opustilo, pa čak i malko zapevalo. Bilo je lepo videti Jugoslaviju u malom. Borut Ingolič – Slovenac, Fruk – Nemac, Željko Kovač – Hrvat, a Miša, Veka, Milan i Velja Drndarski – Srbi.

Gore, sleva: Milan Šikoparija, šef poslovnice IKRO „Mladost“ (1984). Gore, desno: sa Perom Markovinovićem, šefom predstavnštva „Prosveta“ u N. Sadu, i dole desno i levo: šef poslovnice slovenačke „Mladinske knjige“, Milan Šikoparija, sa službenicima poslovnice – na štandu Beogradskog sajma knjiga 1987. godine.

Došla je i nova 1988. godina. Ređali su se tiraži za tiražom. Miša je prodavao i sve ostale Ličinine knjige: "Miris olova", "Put na gubilište" i druge. Svi ti tiraži su bukvalno „planuli“ sistemom eksterijernog plasmana. Naravno da su svojom visprenošću obezbeđivanja novog lagera, poslovni Slovenci u Mišinim očima, sačuvali odličan etički imidž vrsnih saradnika.

Mišin ostanak u poslovnici "Mladinske knjige" u ulici Matice srpske 18 u Novom Sadu – bio je tada čisto formalna stvar. Zašto? Zato što je on dobijao robu direktno iz Slovenije. Mogao se odmah i prebaciti tamo u centralu. Slovenci bi mu slali redovno njegovu zaradu, a svakog meseca, kako mu dovoze lager knjiga, tako bi i poneli realizovane zaključnice. Takođe bi mu poštomi slali nove putne naloge. Miša je ostao u poslovnici Novi Sad, čisto iz ljudskih razloga. Poštovao je svoga šefa Milana, iako se nije u nekim stvarima slagao s njim. Bez obzira što je Milan bio sposoban šef poslovničice, od ipak nije dovoljno razumeo Mišin način rada, njegovu dušu, njegovu veliku ljudsku iskrenost, koju je ne mali broj puta izložio tu, pred njega. To je ipak bila greška. Milan je bio pristojan i ljubazan šef, ali je Mišu nervirala šefova slatkoglagoljivost i prozirno laskanje ljudima koje je time pridobijao. Zatim ta neka njegova uravnivilovka u davanju svojih pohvala. Miša to nikad nije mogao prihvati. Ne može se imati isto poštovanje prema jednom velikom dokazanom asu i ljudima koji su "na repu" eksterijernog plasmana knjige. Dalje, šef Milan je imao i osobinu da, kada zatreba da dođe do ključne stvari rešavanja nekog problema u gledištima između njega i svoga najboljeg menadžera – pobegne sa "bojišta", zgrabivši svoju malu crnu torbicu i šmugne "opel komodorom". Tada bi se požalio na tipičan kuloarski način drugim šefovima svojim kolegama velikim i "proverenim prijateljima" iz drugih poslovnica – kako mu njegovi trgovачki putnici "jedu živce", samo zato što ti neimari i veliki pregaoci pravog plasmana knjige – traže da njihovi šefovi razumeju i neke suštinske stvari u vezi sa plasmanom knjiga, osim kako će izgledati boja štandova, koje će zakupiti za nadolazeći beogradski sajam knjiga, kao da je taj događaj najvažnija stvar u poslovanju jedne izdavačke kuće.

Eto, to je ona večita stara priča između šefova koji posmatraju kroz prozore iz svojih topnih kancelarija, kako na ulici, iz surove snežne mećave izranjaju likovi nekolicine njihovih vrednih menadžera koji nose u kesama svoju mukom stečenu realizaciju. Setio se Miša i reči svoga starog profesora, koje mu je rekao na promociji u Gradskoj biblioteci:

"Najbolji menadžer plasmana knjige u državi, tek može pronaći pravi smisao i zadovoljstvo u vlastitoj izdavačkoj kući, koju osnuje..."

KNJIGA O GENERALU KOČI

Posle jedanaest osvojenih titula absolutnog šampiona SFRJ u eksterijernom plasmanu knjige – trideset sedmogodišnji Miša, radio je sve bolje i bolje. Slovenačka ugledna izdavačka kuća „Mladinska knjiga“ se ponosila što ima najboljeg menadžera države u eksterijernom plasmanu. U novosadskoj poslovničkoj bio je veoma zdrav ambijent, jer je šef Milan Šikoparija imao poseban talent „balansiranja“ i tolerancije. Naprosto, uvek je želeo da se problemi reše na najbolji način, ali brzo i bezbolno.

U takvom ambijentu, Miša je mogao da funkcioniše na inspirativan način: „porodica, sloga u kolektivu, i njegovo veliko tržište knjige“, a uz to i posebni hobiji: gitara, lov, i treninzi karatea u vlastitoj sali, koju je imao u suterenu nove kuće. Ta sportska prostorija bila je dimenzija 12 puta 5 metara i bila je opremljena sa kompletom teretanom.

Poslove u vezi sa plasmanom knjige na terenu, Miša je obavljao i dalje uspešno. Sa 1987. godinom njegova jedanaesta titula šampiona SFRJ, bila je potvrda da je neprikosnoven u svom poslu. Pokušavao je da ga dostigne eksterijerni menadžer knjige Ratko Mlađenović, njegov kolega iz predstavnštva „Mladost“ u Beogradu, ali u tome nije uspeo. Ratko je bio sjanjan Mišin drug, prijatelj i kolega. Zanimljivo je da Ratko nije uopšte bio sujetan i ljubomoran na Mišine ogromne uspehe. On je svugde, ma gde se nalazio među kolegama – za Mišu znao da kaže samo reči pohvale.

U avgustu (1988), na interfonu Mišine nove kuće čuo se glas:

- Ovde Ratko...

Miša je izašao, i pred kapijom kuće ugledao svoga dobrog druga Ratka Mlađenovića, koji je doputovao svojim „opel rekordom“. U ruci je nosio bocu „viskija“ i veliki buket cveća za Mišinu Veku.

- O, koga to vidim – reče mu Miša, i zagrliše se drugarski.

- Evo, ja bio kod roditelja u Sarajevu, pa sam tu, preko Šida skrenuo, da svratim kod moga vrednog i neumornog kolege u Novom Sadu...

- Baš si me iznenadio. Drago mi je. Dobro mi došao – reče mu Miša. Čim su ušli u velelepnu kuću, Ratko je pružio Veki cveće, a Miši upakovan u ukrasnu kutiju viski “čivas”. Seo je u udobnu fotelju, pa reče:
- Baš mi je milo što sedim u ovakvoj kući, koja je zarađena na pošten način. Toliki trud, rad, pamet i znanje...Ali, nadasve ogromna volja!
- Eto, druže. Srećan sam što svaki zid i krov, svaki prozor i oluk ove moje kuće, priča neke svoje priče gde i kako je zarađeno. Radom na terenu, moj Ratko. Eksterijerni menadžment knjige je neprikosnoven na tržištu.
- Znaš šta, Mišo. Svi mi menadžeri na plasmanu knjige, gore od Slovenije, pa skroz dole do Ohrida, trebalo bi tebi da skinemo kapu. Što se tiče tvojih kvaliteta u poslu, to bi se reklo ovako: TI – jedna velika praznina, pa onda mi svi ostali ispod tebe.
- Ne preteruj, kolega. Ti odlično radiš – reče mu Miša.
- Kopiram tebe, pitam tvoje kupce kako si radio, šta si govorio...
- Nije valjda? – upita ga Miša.
- Da li je istina, dragi kolega, čuo sam da si uzeo onog Mađara Pištu, da sa tobom prodaje knjige. Otkud njemu da upadne sekira u med!?
- Milan me zamolio – reče Miša.
- I šta? Pišta ide sa tobom, istovari knjige, donese ti burek, ti prezentuješ knjige dok on sedi. Kad krene kući – daš mu gomilu prometa?
- Dobro. Vredan je bio. Problem je što je pomalo prgav. Zaboravi se, pa zamišlja da je još aktuelni šampion karatea.
- Stvorio si od njega vicešampiona Jugoslavije, mene si bacio na treće mesto. Hvala Bogu, čim si ga otkačio, ja sam se opet dočepao druge pozicije – reče Ratko Mlađenović i nazdravi svom kolegi Miši s čašom vina.
- Nisam ga otkačio, Ratko. Išao je sa mnom, naučio da prodaje knjige, vratio neke dugove, ozidao kuću, napravio radionicu i kupio novi auto...
- Sitnica... samo to? – reče Ratko, pa dodade: – Što mene nisi uzeo da idem s tobom, a znaš i sam koliko sam ti dosađivao.
- Ma, nisi mi dosađivao – reče mu Miša.
- Kako nisam? Kad god si bio u Beogradu u predstavnanstvu, ja ti na onom parkingu u Strahinjića Bana 75, dosađivao da me uzmeš sa sobom.
- Da pređemo, Ratko, na druge teme. Kako tvoja gospođa stjuardesa i mala čerkica Ana? Kako su tvoji roditelji u Sarajevu?
- Bogu hvala, svi su mi dobro. Žena se vozi u avionu i sluša pilote, a ja

sam njoj glavni pilot u kući. Moja čerkica Ana lepo je vaspitana. Matori mi rukovodi izdavačkom kućom "Globus", predstavništvo u Sarajevu.

- Baš fino – reče Miša.

- Nego da ti kažem nešto, pa da se srdačno nasmeješ – reče Ratko.

- Šta? – upita ga Miša i nazdravi sa njim vino.

- Znaš – započe Ratko – čim si ti počeo praviti gigantske promete onim tvojim ozvučenjem, i prodavati kompletne tiraže knjiga – mnogi trgovачki putnici i akviziteri nabaviše razna pojačala da sa njima rade kao i ti. Čoveče, nisu to pojačala, to su šifonjeri, ozvučenja za hipodrome...

- Ma nemoj?... Nastavi – reče mu Miša.

- Koja budalaština – nastavi Ratko priču – Oni misle, kupiš pojačalo i postaneš prvak sveta u prodaji knjiga! Ne ide, burazeru, ne ide to tako. Mnogi su se obrukali vukući ta silna ozvučenja i badava...

- Tako je, Ratko – reče mu Miša, pa nastavi: – Vidiš, ako čovek nema melodičan glas, pitak, čist i jasan – njemu mirkofon još više pokaže sve negativnosti, ali i sve nedostatke u naraciji. To ti je kao neka pevačica. Zamisli takvu. Ne zna da peva, a uzme mirkofon uz pojačalo od petsto vati? Baš neki dan sam čuo da je Duško Novaković, naš trgovачki putnik, uneo „Maršal“ ozvučenje u „Autovojvodinu“. Bilo mi je veoma smešno, jer ta njihova menza ima samo oko četrdeset kvadrata. Uključiš takvo pojačalo i zvučnikom „ubiješ“ sve ljude.

- Apsolutno, kolega! Čovek mora znati šta može – reče Ratko, pa upita Mišu. – Da li ima istine u onoj famoznoj priči gde god ti prodaješ knjige, neki akviziteri (studenti), posakrivaju se u čoškove menzi i prate kako ti prodaješ knjige putem ozvučenja. Šmekuju i upijaju od tebe cake?

- Da. Čuo sam i ja za to, mada sam ih i lično primetio, ali su mi i neki drugari preneli da je najagilniji u šmekovanju mojih nastupa jedan apsolvent teologije Mile Imerovski, zatim neki akviziteri koji su radili u predstavništvima "BIGZ-a", „Prosvete“ i „Narodne knjige“ u Novom Sadu. Sećam se i par momaka na terenu, koji su me zamolili u somborskoj firmi „Bane Sekulić“, da li smeju da sede u menzi i posmatraju moj nastup sa ozvučenjem. Dozvolio sam im, neka gledaju i uče. Ali, za ovo naše zanimanje, potrebno je puno volje da bi se uspelo.

- Mišo, još mi ne izlazi iz glave onaj zanimljiv događaj u vezi sa prodajom knjige "Jošuini naslednici" od autorke i novinarke Dare Janešković.

Da li je istina da ti je naš direktor Polovina iz „Mladosti“, nudio šezdeset posto provizije da im prodaš ceo tiraž te knjige.

- Tačno. Prihvatio sam da im prodam ceo tiraž, ali pod uslovom da mi se plati standardna provizija kao i za sve terenske komercijaliste i virmantine, a ona je dvadeset tri posto, i ništa više – reče mu Miša.

- Zašto takav altruizam? – upita ga Ratko.

- Zbog poslovne etike! A i hteo sam da tu knjigu poseduju mnogi ljudi u svojim ličnim bibliotekama. Jedino je bio mali problem u lošem dizajnu te knjige. Stavili su na naslovnu stranicu knjige neku ribu. Ja znam da je riba deo simbola Izraela, ali manimo se simbola na naslovnim stranicama. Naslovna stranica uvek mora biti provokativna. Ja ne znam kakvi su to urednici i dizajneri, koji uvek izmišljaju neke svoje stereotipe?

- Slažem se u potpunosti s tobom, Mišo.

- Ma, dođe mi da im kažem – nastavi Miša – dajte mi, ljudi, pet ideja vašeg budućeg dizajna za naslovnu stranicu, neka budu vaše ideje, ali ja ću odabratи najbolju od njih. Loš dizajn knjige ne podnosim – reče Miša.

- I u tome se slažem sa tobom – reče Ratko.

- Nekad mi dođe da upoznam lično te crtače dizajna, ili one što ređaju sadržaj knjiga, i što odmah počinju sa „sedmom ofanzivom“. Da ih vidim i da im kažem, kakav sadržaj prodaje knjigu. Ne knjigu, već cele tiraže.

Dvojica dobrih drugara i vrsnih kolega, Miša i Ratko, tog prijatnog avgusta 1988. godine, pričali su o zanimljivim temama u Mišinoj novoj kući. Ratko je krenuo ka svome „opelu“, i kroz bočno staklo automobila doviknuo Miši i njegovoj Veki, koji su mu mahali:

- Srećan sam što vas ostavljam u lepom raspoloženju. Misliću o vama.

Dok se Veka penjala na prvi sprat, da napravi red posle gostiju, Miša je ostao u dvorištu i oslobođio svoga škotskog ovčara, koji je nežno postavio svoje krupne šape na njegove grudi. Tog psa, kao malo dvomesečno štene, kupio je Miša sa papirima i svim pedigreeom, od poznatog odgajivača pasa Tibora Roklicera, Mađara sa novosadskog Telepa. Pas Aleks je imao crno bele guste i duge dlake, sa crnom njuškom. Miša tad pomilova svoga psa i reče:

- Hajde, Aleks! Idemo malo da se kupamo, momče.

Mladi crnobeli ovčar je radosno zalajao, jer je već naučio na gazdinu pažnju kad je kupanje u pitanju. To njegovo srećno lajuckanje, ličilo je na

neki maleni kereći smeh. Da, baš na smeh. To dobro znaju veliki ljubitelji i poznavaoци pasa. Miša je uzeo gumeno crevo, pustio je vodu i mlaz usmerio ka svom čupavom prijatelju. Aleks je srećno lajao i uživao u tome. Dok bi Miša zavrtao slavinu, škotski ovčar bi otresao svoju gustu kereću grivu i sušio je. Sledeće po redu bio je njihov kraći zajednički izlet. Miša je smestio oko Aleksovog vrata udobnu ogrlicu sa dužim kožnim kaišem, zatim je seo na svoj mali zeleni pony bicikl. Aleks je krenuo ispred svoga prijatelja, ulicom Ilariona Ruvarca. Čovek na biciklu, a ispred njega trči njegov mlađi škotski ovčar Aleks. Slika iz normalnog srećnog života...

I, došla je Nova godina (1989). Zima nije bila baš oštra. Opet, sredinom meseca februara, iz Beograda je došao Miša u goste kolega Ratko Mlađenović. I dok im je Veka kuvala kafu i spremala meze, Ratko reče:

- Čestitam ti 12. titulu šampiona SFRJ u plasmanu knjige i za 1988. godinu. A i čuli smo se nedavno telefonom, pa si mi rekao da prelaziš iz „Mladinske knjige“ u privatno izdavaštvo. Ja znam da ćeš ti biti prvi koji osniva izdavačku kuću u Vojvodini. Bih bio veoma srećan, da pre toga meni omogućиш da putujem s tobom, makar nedelju-dve. Imam li šanse?

Miša pogleda u svoga kolegu, nazdravi sa njim uz čaše vina, pa reče:

- Ali, dragi moj kolega, ja sam skoro dokrajčio lager „Mladinske knjige“, skoro da i nemam više knjiga u magacinu. Hoću, da mi saldo dugovanja prema „Mladinskoj knjizi“ bude na nuli. Ja sam ispunio unapred plan do maja 1989. Tada verovatno osnivam vlastitu izdavačku kuću. Nemamo, Ratko, šta da prodajemo zajedno.

- Ima! Cenjeni druže. Eno, upravo je i zagrebački „Globus“ objavio zanimljivu knjigu: „Razgovori s Kočom“. Matori mi je pokazao knjigu. U njoj su škakljive teme, iskreni odgovori generala Koče Popovića bez cenzure – reče Ratko.

- Da. Čuo sam i ja za to „Globusovo“ izdanje. Ta knjiga je manja, ali ubojita – reče mu Miša, pa dodade. – Dok se urednici ohrabre da naprave dobar sadržaj, ja imam svoj provereni sistem, pa formiram sadržaj sam.

- Zagrebački „Globus“ i njihovo predstavništvo u Sarajevu bili bi oduševljeni da im se prvi tiraž te knjige brzo proda, a to bi u Jugoslaviji mogli da odradimo najuspešnije samo ti i ja, zajedno!?

- Dobro, kolega. Važi, krenućeš sa mnom na teren, ali kako ćeš dolaziti iz Beograda po mene u Novi Sad, ipak je malo podaleko?

- Daleko? Otišao bih ja po tebe i do Debra, a kamoli do Novog Sada. Nego, da te pitam nešto. Pošto si za „Mladinsku knjigu“ ostvario plan do maja, mogao bih da sredim sa mojim matorim preko „Globusa“, da ti dovezu veću količinu knjiga „Razgovori s Kočom“, pa da je ja i ti rasturimo po Vojvodini i oko Beograda. Šta misliš za to, Mišo?

- A iz kog sektora izdavačke kuće „Globus“ bi mi poslali jedan kamion te nove knjige: „Razgovori s Kočom“? – upita ga Miša.

- Iz Sarajeva, iz njihovog predstavnštva, gde je direktor moj otac.

- Kada bi taj kamion mogao krenuti iz Sarajeva ka Novom Sadu?

- Ovog časa! Samo ako ti kažeš, Mišo – reče Ratko, kome se na licu video neki poseban sjaj i zadovoljstvo što je započeta tema razgovora, koja mu daje neslućenu šansu da se i njemu ispunji želja, pa da krene malo s velikim šampionom, i upozna iz blizine taj njegov vrhunski stil eksterijernog menadžmenta, kome se istinski godinama divio.

- Može – reče mu Miša, pa dodade. – Zovi svog oca ovog časa.

Ratko je oduševljen odmah ustao iz velike žute fotelje i dograbio crveni telefon, koji je bio na obližnjoj hrastovoj komodi.

- Halo, Sarajevo! Je li to predstavništvo „Globusa“? Molim vas, dajte mi lično direktora Mlađenovića. Ej, zdravo, čale! Ratko na telefonu. Znaš, ovde sam u Novom Sadu kod mog velikog drugara Miše. Trebalo bi nam više knjiga naslova „Razgovori s Kočom“... jeste... jeste, ceo kamion...

Ratko se vratio i ponovo seo u fotelju, pa reče Miši:

- Kamion s knjigama kreće ovog časa i biće večeras u Novom Sadu. A pošto sam se zaželeo moje male Ane i žene stjuardese, vreme je da krenem za Beograd, a sutra bih došao kod tebe, da počnemo sa novom knjigom. Ti večeras čekaj kamion iz Sarajeva – reče Ratko i krenu niz stepenice. Miša ga je ispraćao do parkinga sa Vekom, pa mu reče:

- Pozdravi kćerku Anu i svoju stjuardesu!

- Hvala na gostoprivrstvu, Mišo – reče Ratko, i dok je sedao za upravljač „opela“, doviknu kroz poluotvoren prozor. – Javi mi kad roba stigne!

Čim je njegov drug Ratko krenuo, Miša je otišao u svoj magacinski prostor i postavio nekoliko paleta na koje će biti smešten ceo tiraž o Koči. Došlo je veče. Negde oko dvadeset časova zabrunđao je veliki kamion sa ceradom ispred Mišine zgrade, sa dvočlanom posadom iz izdavačke kuće „Globus“, koji su baš doputovali iz Sarajeva sa dogovorenim knjigama.

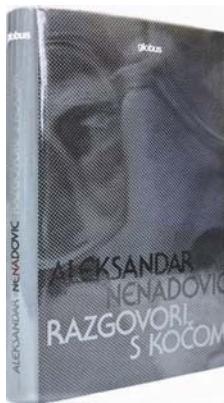
Miša ih je srdačno dočekao. Dvoje krupnijih Sarajlija su istovarili pošiljku knjiga, dobivši i honorar od Miše, pa je kamion krenuo nazad ka Rumi i auto-putu. Miša je tada nazvao kolegu Ratka u Beogradu, informišući ga o prispeću robe. Ratko je bio prezadovoljan. Dogovoren je da sutra ujutru on bude u Novom Sadu sa svojim automobilom. Tako je i bilo. Već sutradan, rano ujutro, pored Mišine zgrade, čuo se zvuk sirene putničkog automobila. Bio je to kolega Ratko. Miša je sišao i pozvao ga gore, na kafu. Dok su pili kafu, Ratko upita:

- Gde ćemo jutros da radimo?
- Obrađivaćemo ovih dana teritoriju Novog Sada – reče mu Miša, pa nastavi – sa ovom novom knjigom bismo koristili moje ozvučenje, a još juče sam zakazao ulazak u veliki futoški gigant, “Milan Vidak”, koji proizvodi žicu i za potrebe JNA, gde je zaposleno oko hiljadu radnika.

Tada su krenuli da utovaraju knjige u Ratkov tamnoplavi “opel”, pa se uputiše ka selu Futog. Dobili su odobrenje za ulazak u fabriku i ozvučili salu. Menza se napunila cela. Tad Miša reče Ratku:

Miša (Novi Sad, 1988)
(Exterior Book Manager)

Ratko Mlađenović, Beograd
(Exterior Book Manager)

- Drugar, pripremi olovke za pisanje zaključnica. Uskoro počinjemo sa delovanjem i nastavkom moga plana “Elektronski gestor”.

- Spreman sam, kolega, ko zapeta puška – reče Ratko i zauze jedan sto. Uskoro je menza društvene ishrane bila dupke puna. Za svoje stolove se brzo smestilo oko petsto ljudi. Miša je, po običaju, odustao od čitanja

sadržaja iz nove knjige "Razgovori s Kočom", već je prezentirao svoj, mnogo bolji sadržaj koji je, listajući već sinoć knjigu, napravio sam, na osnovu interesantnijih tema u samoj knjizi. Posle prezentovanja takvog sadržaja putem ozvučenja, svi prisutni u menzi su kupili knjige. Sačekali su i drugu smenu, u kojoj je bio znatan deo administracije, koju su sačinjavale i pripadnice nežnijeg pola. I u toj smeni su knjigu kupili skoro svi prisutni. Ratko je bio oduševljen Mišinim stilom rada, pa mu reče:

- Ovakav tvoj rad, upravo potvrđuje ono što sam ti rekao juče: "TI – jedna velika praznina, pa tek onda svi mi ostali, ispod tebe".

- Eto, Ratko. To bi bilo sve, za danas. Hajdemo sada da overimo ovu gomilu zaključnica, pa put pod noge!

Čim su overili sve zaključnice i seli u Ratkov "opel", Miša izvadi iz aktenske skoro polovinu napravljenih zaključnica, pruži ih Ratku i uz osmeh mu reče:

- Ovo je tvoj današnji deo prometa. Sutra, kolega, krećemo u ostale velike novosadske firme. Odbaci me kući, a ti putuj pravac za Beograd. Izvedi večeras malu čerku Anu i svoju stjuardesu na kolače. Zaslужili su. Velika je njihova briga, druže, za tebe, kao i briga moje porodice za mene.

Imam i razloga, kolega. Čast je biti s tobom – reče mu Ratko.

I tako, redale su se mnoge firme, jedna za drugom, u kojima su dva dobra drugara, dva velika jugoslovenska asa ekstrijernog plasmana knjige pokazali do tada neviđeni stil koji su primenjivali prilikom prodaje knjige. Obišli su tad mnoga vojvođanska preduzeća. Njihovo druženje i putovanje, obojici je vrlo prijalo. Ratko i Miša su imali puno zajedničkog, čak začuđujuće puno, od pogleda na život, na brak, na posao, na problematiku drugarstva i prijateljstva. A šta li su sve doživeli – pričaće potomcima...

PRIVATNO IZDAVAŠTVO

Do raspada SFRJ u državi je egzistiralo oko pedesetak društvenih izdavačkih kuća, raspoređenih u šest republika i dve autonomne pokrajine. Privatne izdavačke kuće nisu postojale, već samo mogućnost individualnog izdavaštva. To dvoje uopšte nije isto, makar što laiku tako izgleda. Kada bi se povela priča o nekoj inicijativi o osnivanju privatnih izdavačkih preduzeća ili izdavačkih agencija, država je bila beskompromisna, odgovor je uvek bio – NE! Slikarski atelje i fotografске radnje su mogle da se osnivaju, ali, čak i pokušaji razgovora o privatnom izdavaštvu, bivali su hermetički zatvarani ključem ispod sedam brava.

Nije to bio problem samo budućeg privatnog preduzetništva u izdavačkoj delatnosti. Takav problem su imali i oni entuzijasti koji su hteli registrovati neku bezazlenu ilustrovanu novinu ili časopis. Tu, i tamo, nekima je uspelo da se bar u tome provuku kroz iglene uši propisa i zavrzlama, te da pokrenu osnivanje nekog bezazlenog ilustrovanog nedeljnika, koji neće imati tematiku bavljenja strukturom države, politike i vlasti.

Jedan od prvih takvih ilustrovanih časopisa je bio "Herkules" iz Bačke Palanke, čiji je osnivač bio Petar Čelik, poznati jugoslovenski i internacionalni šampion atletske gimnastike (bodibildinga). Adresa redakcije tog mesečnog časopisa bila je "Herkules", Šumska 5, Bačka Palanka. List se bavio problematikom sporta, sa akcentom na bodibildingu, bilo jugoslovenskom ili međunarodnom. Kasnije je registrovano još nekoliko sličnih časopisa, sa temama iz borilačkih sportova: "Crni pojas", "Karate bilder" i ostali. I, to je bilo sve što bi se moglo reći "privatno novinsko jugoslovensko izdavaštvo".

Što se tiče privatnog knjižarskog izdavaštva, tu se nije pokrenulo ni makac. Prvi pioniri u SFRJ, ali individualnog izdavaštva, bili su Beogradjanin Slobodan Mašić (poznat po knjizi "Bog nije bio žena"), i Aleksandar Milinković Aco, koji je 1984. godine, izdejstvovao da pokrene neku

svoju polulegalnu izdavačku zadrugu koja se zvala "Tajne". Knjige koje su objavljivala ta dva privatna beogradska individualna izdavača, bile su potpuno "bezopasne" za naš socijalistički poredak. Iako su Acinu knjigu, koja se zvala "Lepota kose", detaljno pregledali tadašnji predstavnici cenzure uz organe vlasti – da se ne bi slučajno, među raznoboјnim ženskim frizurama na listovima pomenute knjige – provukla i neka štetočina ili pamflet opasan za socijalistički poredak. Aleksandar Milinković Aco, uspeo je da pregura sve, postigavši da "prekrsti" svoju izdavačku zadrugu negde krajem osamdesetih u firmu "Aleks – poni pres", Beograd, Maršala Birjuzova 41. Posle njega, takođe krajem osamdesetih, zvanično je odobreno osnivanje privatnih izdavačkih kuća i knjižarskih ateljea u Beogradu: "Zodna", vlasništvo masona Zorana Nenezića, zatim grafički atelje pod nazivom "Dereta", vlasništvo Miroslava Derete, pa Knjižarska zadruga "Dositej", čiji su osnivači bili Milan Milosavljević, i braća Aco i Zoran Sekulić, zatim slede "Dosije", sa osnivačima Veljkom Topalovićem i Dušanom Mrđenovićem, "Akvarijus", vlasništvo Nataše Marković i ostali.

Među te prve pionire privatnog izdavaštva, svakako se mora ubrojati i prvoosnovana privatna izdavačka kuća u Vojvodini i Novom Sadu, pod nazivom "Domla-Publishing", čiji je vlasnik poznati menadžer Miša.

Posle četrnaest godina rada na eksterijernom plasmanu knjige, gde je čak *dvanaest puta* osvojio laskavu titulu apsolutnog šampiona SFRJ u eksterijernom plasmanu knjige i zahvaljujući ogromnom iskustvu sa radom u četiri najpoznatija izdavačka preduzeća u zemlji, Miša je rešio da osnuje vlastitu izdavačku kuću. Zašto? Zato što je smatrao da još nije pokazao sve što ume u radu sa knjigom. Znao je da može postati uspešan izdavač, isto onako kako je postao i vrhunski menadžer prodaje knjige.

Znao je Miša posao u dušu. Znao je dobro kakav dizajn treba staviti na naslovne strane knjige, da bi ona osvojila kupca. Znao je i kakav sadržaj treba formirati u knjizi. Znao je da je bolje staviti sadržaj napred iza impresuma knjige na 5. strani, nego na kraju knjige. A uz sve to imao je i svoje uhodano tržište, koje je poznavao kao svoj džep. Prema tome, nije postojala ni jedna mrva dileme – ići ili ne ići u privatne vode.

Onog trenutka kad je konačno doneo odluku da napusti "Mladinsku knjigu" i osnuje vlastitu izdavačku kuću, to je i saopštil svojoj poslovnicima. Nažalost, kada je takvu novost obrazložio šefu Šikopariji, naišao je na

jedan čudan odnos između sebe koji je dao sve u ovome poslu: energiju, trud i vreme, godine, živce, zdravlje, pa čak i brak – i šefovog prihvatanja Mišinog odlaska iz “Mladinske knjige”. Ne, nije bilo blagonaklonosti ni šefove reči: “Srećan ti put šampione, moj veliki menadžeru i prijatelju”.

Dok je Miša napuštao kancelariju poslovnice, sedajući u svoj automobil beli “ford sijera”, počeo je razmišljati i voditi sadržajan monolog sa samim sobom. Monolog se nastavio iskreno, dok je beli “ford” išao novosadskim bulevarima.

“Eto, odlazim posle četrnaest godina rada. Zauvek ostavljam onu staru raskošnu zgradu na uglu ulica Matice srpske 18 i Zemljane čuprije, za koju me veže puno lepih uspomena. Možda je bila i neka malena ružna uspomena? I ako jeste, svima oprštam. Oproštajem ču odagnati loše pomisli, a predmeti oproštaja polako blede i izobličavaju se u – ništa. Na staru zgradu za koju sam bio vezan svojim poslovima, sećaće me jedna moja draga slika, *Mikšićeva grafika*, na kojoj se vidi Nikolajevska crkva i Nikolajevski dom, to je onaj pogled koji sam imao vraćajući se iz svoje poslovnice i ulazeći ka Trgu Svetozara Markovića. Nešto pita u meni: da li si kriv što odlaziš i napuštaš poslovnici? Zašto bih bio, pa ja sam čestito radio sve ove godine. U redu, jesi. Ipak, za svoga šefa si kriv što ga napuštaš. Zašto? Šta znači šef? Moj prepostavljeni. Mora i to neko da bude. Da li si imao neke privilegije? Nisam. Da li si možda dobio stan kao najbolji menadžer u državi? Nisam. Kredit? Ni govora! Ipak, ti napuštaš ovu poslovnici? Pa šta? Ja sam menadžer velikog formata. Bez obzira, ipak napuštaš svoga šefa i poslovnici? U redu, napuštam, i tačka! Šta je poslovnica? Jedna forma od cigala i par prozora, u koju sam svraćao da predam svoj ogromni učinak i da uzmem zasluženu platu. Uđem i izađem. U svakoj sličnoj poslovnici su službenici. Šta oni znaju o prodaji knjiga?! Da li oni znaju kako ubediti mesečno četiri hiljade kupaca da potpišu zaključnice?! Šta oni znaju kako izgleda pre podne stići do Vukovara, a posle podne otpovatiti u Vršac, i to sve u jednom danu?! Ljute se kad im doneseš veliki promet, jer ga treba šifrirati. Ljute se i kad im ne doneseš ništa, jer tada nemaju šta da šifriraju. Ljutnja horizontalno i vertikalno. U redu. Odlaziš. Bio si jako fin na rastanku. Pozvao si ih sve iz poslovnice da dođu na otvaranje tvoje mlade i prve vojvođanske privatne izdavačke kuće. Da li će ti doći svi zajedno sa šefom? Neće. Možda hoće? Zbog

čega neće, a zbog čega hoće. Ipak, neće. Zašto? Zato što je obrisan jedan veliki broj u kalendaru. Nema ni tog velikog kalendarja. Nema problema, uvek će se za njih naći neki mali džepni kalendarčići...

Početak maja 1989. Miši je opet došao u goste njegov dobar drug i kolega, Beograđanin Ratko Mlađenović. Čim su seli za sto, Ratko reče:

- Znam da si ovih dana angažovan oko osnivanja prve privatne izdavačke kuće u Vojvodini. Nije me iznenadilo, jer smo o tome pričali i dok smo putovali i prodavali knjigu "Razgovori s Koćom".

- Da. Upravo krećem u opštinu Detelinara da predam dokumentaciju i sve ostalo što ide – reče mu Miša.

- Mogao bih i ja s tobom, kolega, da ti napravim društvo. Biće mi posebna čast – reče Ratko i nagnu čašu ponuđenog piva.

- Važi, druže – reče Miša, pa dodade. – Osmislio sam ime svoje firme.

- Koje? – upita ga Ratko.

- "Domla", ili možda „Domla-Publishing" – reče Miša.

- Šta u prevodu znači? – upita ga Ratko.

- To označava moje inicijale, zatim "libris" (knjiga) i agencija, a reč "Publishing", u prevodu sa engleskog, znači izdavaštvo.

- Interesantno – reče Ratko, pa dodade. – Nekako mi "Domla" liči na početna slova moga i tvoga prezimena? – reče Ratko.

- Čini ti se, a možda malo i liče – odgovori mu Miša.

- A šta misliš, da zajedno osnujemo tu izdavačku kuću? – ipita Ratko.

Miša malko počuta, pa reče:

- Znaš šta, kolega. Da ti iskreno kažem. Ja i ti smo odlični drugari. Ali, ti znaš kako prolaze ortački sporazumi?

- Kod nas bi prošli dobro. Dva najveća asa u Jugoslaviji, a zajedno osnovali izdavačku kuću – reče teatralno Ratko.

- Ipak, ne verujem u ortakluk – reče Miša. – Osnovaću agenciju sam. Samo tako ću snositi potpunu odgovornost za njen uspeh i neuspeh.

- Dobro, kako hoćeš. Ja ću verovatno otici u neke druge vode. Možda neka trgovina deterdžentima, ili pekarstvo – reče Ratko i nasmeja se.

- Može i to. Ti ćeš se u tome odlično snaći – reče mu Miša. – Vreme je da krenemo u opštinu Detelinara, pa ako baš hoćeš, možeš sa mnom.

Zatim su seli u Mišin beli "ford sijera" i brzo stigli do opštine u Rumeničkoj ulici. Raspitali su se na portirnici ko su rukovodioči opštine Detelinara.

linara. Dobili su odgovor da su to: Zlata Knežević Rodić, kao sekretar opštine, pa pored nje su Stojan Đaković, Jasna Vučurević i drug Gavra.

- Dobro, ali kome konkretno da se obratimo za osnivanje jedne izdavačke kuće? – upita Miša portira.

- Možda bi mogli kod pravnika Gavre, kancelarija pravo hodnikom.

Ušli su u kancelariju. Za stolom je sedeo mlađi muškarac od četrdesetak godina u kome je Miša prepoznao svog poznanika, koji je bio rodom iz sela Pivnice.

- Gde si šampione knjige? Nisam te odavno video – reče mu Gavro.

- Radim ti, moj Gavro, velike poslove. Prolazio sam i kroz tvoje selo Pivnice, baš prošle nedelje. Išao sam iz Ratkova, pa malo svratih u kupih onog vašeg “pivničkog sira” u mlekari.

- Ako, ako, i treba – reče Gavro i ponudi Miši i Ratku da sednu. Čim su seli, Gavro upita Mišu:

- Šta te muči?

- Ništa sitno, samo krupno – odgovori mu Miša i nasmeja se.

- Šta? – upita Gavro.

- Došao sam po papire koji su mi potrebni za osnivanje privatne izdavačke kuće.

- Interesantno – reče Gavro, pa dodade. – Ideja ti je odlična, jer si ti dovoljno kompetentan u svojoj oblasti, ali to još ne postoji u zakonu Vojvodine – reče Gavro.

Uto iz susedne kancelarije uđe i omaleni procenitelj Gruja Čenejac, koga je Miša poznavao još iz opštine Novo Naselje (Bistrica), koji upade Gavri u reč:

- Šta u k.... ne može! Ako Miša ne može, onda ko može? A na kraju krajeva, čuo sam da već i postoji takvih par privatnih izdavačkih kuća u Beogradu.

- Znam i ja za to – reče Miša.

- Možda u Beogradu, Grujo, ali u Vojvodini još нико nije osnovao privatnu izdavačku kuću – reče Gavro.

- Evo, moj drug Ratko kako voli svoju ženu stjuardesu. Možda će njegova nova firma u poslovanju sa deterđzentima imati direktora njegovu ženu – reče Miša i nasmeja se.

- Ženu? Ni govora. Kad ženi daš komandu u firmi i otvorиш depozit na

njeno ime onda si najebao kao žuti – reče Gavro, pa dodade. – Ja od moje krijem i štednu knjižicu, evo ovde je u fioci.

- Manite se neozbiljnosti – reče Miša, – hajde da mi rešavamo ove važnije stvari. Ko je najkompetentniji oko izdavaštva?

- Možda bi to mogao biti moj šef Stojan Đaković i pravnica Jasna, a najkompetentniji bi bio ministar za kulturu Obren Ilić. To ti je u beloj "Banovini" u Izvršnom veću Vojvodine, ali sada Ilić nije тамо, na nekom je sastanku. Navrati sutra – reče Gavro, pa dodade – ako ti on kaže da to može, ti odmah dolaziš kod nas, pa ćemo srediti sa Stojanom i Jasnom.

Miša tad srdačno pozdravi svoje poznanike Gavru i Gruju, pa krenu sa kolegom Ratkom ka parkingu, gde je ostavio belog "forda". Uputili su se u pravcu Mišine zgrade. U njegovoј trpezariji popili su po đus od narandže i tada je Ratko krenuo ka svome "opelu" beogradske registracije. Dok je silazio ka ulici, obrati se Miši:

- Srećno ti osnivanje izdavačke kuće, kolega. Radostan sam kao malo dete, što ti osnivaš prvu privatnu izdavačku kuću u Vojvodini.

- Hvala ti, dragi druže mojo. Kad sledeći put dođeš, povedi svoju malu Anu i svoju gospođu stjuardesu, je l' važi? – upita ga Miša.

- Važi, važi. A ti pozdravi svoju Kikindanku, i nemoj puno da mi te troši – reče Ratko i krenu svojim plavim "opelom" ka Beogradu...

Kikindanka Veka
(crtež, 1988)

LIBRIS MODUS VIVENDI

Čim je osvanulo novo jutro, Miša je krenuo svojim kolima ka beloj "Banovini", da lično poseti ministra kulture Obrena Ilića, koji bi razrešio dileme u vezi sa osnivanjem njegove izdavačke kuće. Dok je vozio svoj automobil novosadskim Bulevarom, dolazile su mu neke misli: "U ovoj državi je mnogo lakše nekom gastarbajteru da osnuje tri kafane, nego jednom vrednom i uspešnom menažderu knjige da registruje svoju prvu izdavačku kuću. Zar je za ovu državu zemlju, važnija kafana od knjige?"

Misli su mu se rojile, sa blagom mešavinom pesimizma i gorčine, ali ipak se nadao da on neće morati da ratuje sa birokratijom. Dok se penjao stepenicama Izvršnog veća, nešto mu je govorilo da ima nade. Verovao je da plemenite korake i Gospod Bog podržava. Zar nije lepo osnovati izdavačku kuću i prodavati ljudima duhovno blago? U tom razmišljanju već je stigao do vrata ministra Ilića. Zakucao je na vrata i zatekao u kabinetu lično čelnika za kulturu AP Vojvodine. Bio je to vrlo smiren i ljubazan sredovečan gospodin, malko bucmastog rumenkastog lica, koje je zračilo nekom vedrinom i produhovljenošću.

- Dobar dan, ministre Obrene – reče mu Miša
- Zdravo, mladiću. Sedi. Čuo sam za tebe i tvoj slučaj – reče Obren.
- Eto, onda vam je sve jasno – odgovori mu Miša.

Tada je ministar Obren dohvatio neku pozamašnu fasciklu, pa reče:

- Znaš, čudno je to. Evo, u Srbiji postoji zakon da može privatno izdavaštvo, a u zakonu AP Vojvodine kaže da ne može. Pa, to je da čovek načisto bude zbumjen.

- Kako to? – upita Miša. – Pa, zar Vojvodina nije Srbija?
 - Ma, jeste Vojvodina u Srbiji, ali trenutno svako ima svoje zakone.
- Utom je zazvonio telefon u kancelariji ministra Obrena.
- Da. Tu sam... Kada?... Je li moguće? – govorio je Obren u telefon-sku slušalicu, a izraz lica mu se vidno promenio u izrazitiju vedrinu.

- Imaš sreće, mladiću – obrati se on Miši – upravo mi nadležni javiše da je potpuno usaglašen republički i pokrajinski zakon o privatnom izdavaštvu. Neka ti je sa srećom osnivanje tvoje izdavačke kuće. Po našoj evidenciji, to je prva privatna izdavačka kuća osnovana u AP Vojvodini.

- Hvala vam, ministre, puno vam hvala – reče Miša – sad imamo zadatak da pravimo dobre i korisne knjige.

- Idi sada, mladiću, hitno kod Stojana na Detelinaru, neka ti odmah otkucaju Rešenje, i da me odmah informišu u vezi sa tim.

Miša se srdačno pozdravi sa ljubaznim ministrom za kulturu, i dok je izlazio iz kabineta, Obren mu dobaci:

- Nemoj da mi štampaš neke opasne knjige... mislim protiv poretka ili protiv našeg sistema, šalim se...

U opštini Detelinara sve je proteklo u najboljem redu, što se tiče papira, dozvola i rešenja. *Dana 12. maja 1989. godine, odobrenjem Sekretarijata za privrednu i finansije u Novom Sadu, pod brojem 02/313-120 izdato je Rešenje za registrovanje prve privatne izdavačke kuće u Vojvodini, pod nazivom "Domla-Publishing", sa pečatom i potpisom opštinskog sekretara Stojana Đakovića i dipl. pravnice Jasne Vučurević.*

Posle toga, Miša je uzeo kratki predah za razmišljanja i pravljenja planova o svom novom poslovnom i životnom putu. Obavio je par poslovnih razgovora sa nekim privatnim beogradskim izdavačima, naročito sa firmom "Akvarijus", koju je vodila Nataša Marković iz Beograda, jedna punija, ali veoma otmena gospođa. Čim je završio telefonski razgovor s njom, spustivši slušalicu, opet je zazvonio telefon.

- Ko je? – upita Miša.

- Zdravo, kolega. Ovde tvoj drug iz "Vuka Karadžića", Duško Šegulev. Čuo sam da si osnovao prvu privatnu izdavačku kuću. Znaš, i mene si zaintrigirao da krenem u privatne vode. Zamolio bih te, ako imaš vremena da me primiš na razgovor, došao bih smesta kod tebe, pa da mi ti daš neke savete u vezi sa osnivanjem moje privatne izdavačke kuće.

- Može, Dule – Dođi, pa ču ti sve objasniti – reče mu Miša.

Veoma brzo na vratima Mišinog doma oglasilo se zvono. Bio je to njegov kolega iz "Vuka Karadžića", bucmasti Dule, koga je Miša uveo u radnu sobu i ponudio mu da sedne za sto. Čim je seo Duško poče:

- Evo, dođoh da mi ispričaš o tome, jer bih i ja hteto to isto kao ti.

- Ali, zar ti nije dobro u "Vuku"? Pa, ti si tamo direktor predstavništva, uz sve privilegije koje donosi takvo radno mesto? – upita ga Miša.

- Sve je to tačno, ali privatna izdavačka kuća je ono pravo. To je oaza za pravi i opušteniji život. U društvenoj firmi doživljavaš uvek neke ve-like zajebancije zbog drugih. Stalno ti preti stres. Čovek može da rikne.

- Dobro, u redu, Dule. Prikupi dokumentaciju, pa pravo kod Obrena Ilića u Izvršno veće.

- Onog pokrajinskog ministra kulture!? – upita Dule.

- Baš tako – reče mu Miša, nasu mu sok i upita ga. – Kako će se zvati ta tvoja izdavačka kuća koju nameravaš osnovati?

Dule izvadi neke papire i crteže, pa pokaza jedan papir, na kome je hemijskom olovkom bilo napisano – "Didakta".

- Lepo ime, Dule – reče mu Miša, pa dodade – To je grčka reč od reči "didasko" – poučavanje, a didaktizam je sklonost ka poučavanju ili veština poučavanja u nekoj nastavi – reče mu Miša.

- Tako je – reče Dule – i ti izgleda voliš grčku religiju kao i ja?

- Dobra je grčka religija, na kraju krajeva, pa i muze su s nama. Kažu, da su one uz uspešne pregaoce svoga posla. Jedino mi se čini, da će sve sledeće privatne firme koje se budu osnivale u Vojvodini i Jugoslaviji, iz nekog pomodarstva uzimati za nazine svojih izdavačkih kuća te grčke likove, pa će nastati obični kičeraj od takvih imena. Krenuće sa imenima: Perseja, Odiseja, Prometeja, Orfeja, Itake, muze Klio. Zamisli, osnivaju se dve izdavačke kuće, jedna je u Novom Sadu, a druga recimo u Zemunu, i obe uzmu isto ime po nekom grčkom mitu? Ili se desi da u istom gradu postoje dva istovetna naziva za dve firme različitih delatnosti. Znaj, da i neke lekarske, pa i zubarske ordinacije uzimaju grčka imena. A zamisli, recimo, neka izdavačka kuća uzme sebi ime "Perifet", i ne znajući da je to razbojnik iz okoline Epidaura, koji je terorisao nevine ljude.

- Dobro, u pravu si, Mišo, ali valjda će postojati samo jedna firma sa imenom "Didakta". Šta kažeš?

- Moguće je, Dule. Eto, ja sam prvi probio led sa svojom izdavačkom kućom "Domla-Publishing", ti krećeš drugi u Vojvodini – reče mu Miša.

- Nešto se šuška da je i Đuro Vučković iz "Narodne knjige" naumio da ode u privatne izdavače – reče Dule, pa nastavi, – nemoj se začuditi ako ti i on dođe na instrukcije, i da znaš – Vučković će sigurno da te poseti...

- Neka dođe. Ja sam dobar sa Đurom. Cenim ga, jer pripada onoj starijoj generaciji trgovačkih putnika na plasmanu knjige, gde su bili rame uz rame s njim: Veselin Albulj, Slavko Bjelošević, Radoš Subotić, Srba Milanović, Milan Šikoparija, čika Uroš, čika Bogica, kao i Stevo Milićević iz Sremske Kamenice.

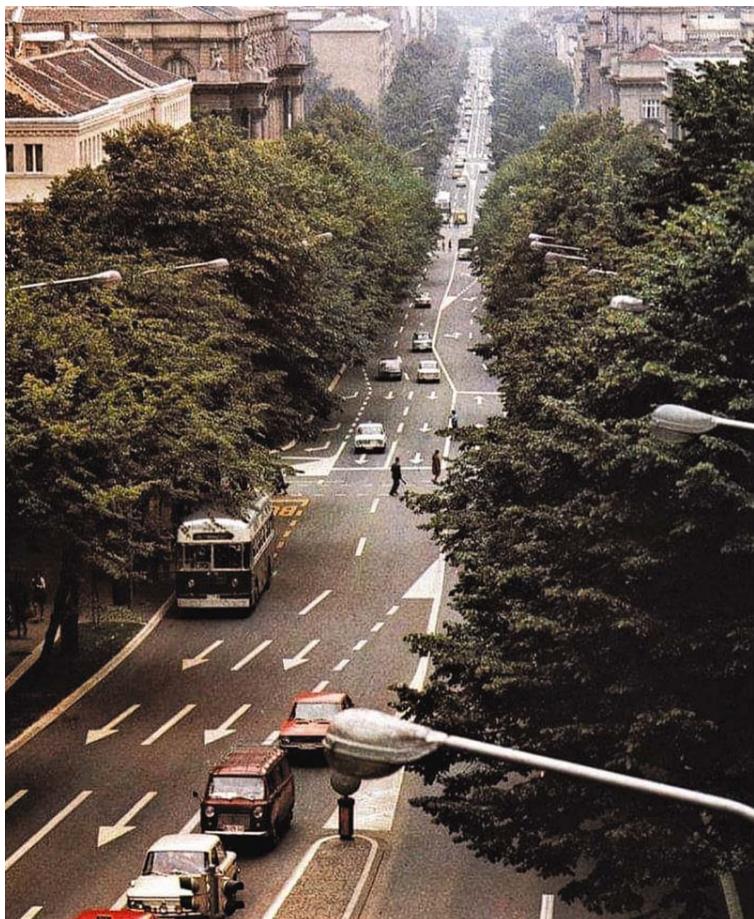
- Da. Slažem se s tobom, Mišo – reče Dule, – i ja poštujem te naše stare hajduke, koji su prvi krčili knjizi put – ka kupcima, na otplatu.

- Jeste. Oni su počeli u vreme kada smo mi bili dečaci – reče mu Miša.

I tako se počeše osnivati i privatne izdavačke kuće u Vojvodini. Posle prve “*Domla-Publishing*” i druge iza nje “*Didakta*”, osnovane su i ostale: “*Zora*” Sremski Karlovci, “*LDIJ*” Veternik, “*ING*” Novi Sad, “*Monada*” Sremska Mitrovica, “*Prometej*” iz Zemuna, “*Svet knjige*” iz Rume, “*Prometej*” Novi Sad, “*Zaslon*” iz Šapca, “*Svetovi*” Novi Sad, “*Kairos*” Sr. Karlovci, zatim su osnovane i ostale novosadske privatne izdavačke kuće, “*Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića*”, potom i “*Panonija*”, “*Cvetnik*”, “*Zmaj*”, “*Stilos*”, “*Solaris*”, KIZ “*Slavija*”. Uglavnom su sami osnivači bili nekadašnji uspešni menadžeri eksterijernog plasmana knjige i veliki pregaoci. Doduše, među novoosnivanim izdavačkim kućama, bilo je vlasnika koji nikada u životu nisu uzeli akten-tašne, niti su imali bilo kakve veze sa prodajom knjige. To su oni svileni izdavači, za koje bi najbolje išao latinski nadimak “virgo intacta” (netaknuta devica). Oni su osnovali privatne izdavačke kuće i nekakve knjižarske klubove, a da prethodno nisu imali nikakav dodir sa problematikom plasmana knjige. Oni drže nekakve promocije knjiga svojih prijatelja, koje su dosadne i samim njihovim autorima, a nekmoli kupcima. Neka, možda i nauče vremenom, da knjigu nije najvažnije objaviti, već tu svoju odštampalu “nedonoščad” treba i da prodaju. Da. To je suštinsko pitanje. Prodaja odštampane knjige zahteva kompleksan pristup. To “svileni izdavači” ne mogu da shvate, jer nikad nisu u životu savladali knjižarski menadžment. Njima je najvažnije da se pojave na sajmovima knjiga. A sajmovi uopšte nisu primarna stvar za ozbiljne izdavače, jer traju samo sedam dana godišnje. Mnogo važnije je za izdavače da naprave ostvarljiv plan (makro i mega ciklus) uz dobre portfolio-modele plasmana svojih knjiga, a ne mizerne reklame u izlogu: “U našoj knjižari imate knjige za jedan dinar”. Zar je to budućnost jugoslovenske knjige? Ej! Knjiga za dinar!? Zbog toga, običan svet ne čudi, kada

vlasnici takvih izdavačkih kuća, bez elementarnog znanja o distribuciji knjige – započnu da se „laktaju“ i krenu u osnivanja nekakvih paraudruženja, gde su već apriori sami sebe izglasali u vlastite upravne odbore, s tim što ostali izdavači mogu da pristupe njihovim udruženjima, pod uslovom da na osnivačku skupštinu ponesu sa sobom u džepu i pedeset nemačkih maraka, radi potpisivanja neke pristupnice. Tada će to “udruženje” da “zaštiti” interes svih njih. Naš narod bi rekao: “spasi nas Gospode nabeđenih političko-izdavačkih lidera i njihovih knjižarskih udruženja”.

Svaka privatna izdavačka kuća je satkana na svoj poseban način. Ona ima svoju autonomnu strukturu i svoje izdavačke ciljeve. Njen vlasnik može biti i glavni i odgovorni urednik, kao i strategijski producent koji bdi nad njenim izdavačkim programom i opstankom same kuće. Izdavačke kuće možemo podeliti u dve grupe: jednu grupu sačinjavaju izdavačko-knjižarska preduzeća, koja svoja poslovanja vode preko službi za platni promet (SDK), a u drugu grupu spadaju privatne izdavačke kuće (izdavačke agencije, izdavačke zadruge, izdavački ateljei), koji zbog manjeg broja zaposlenih, vode svoja poslovanja preko opštinskih uprava prihoda i spadaju u paušalno oporezivanje svoga poslovanja. Porezi koje imperativno uplaćuju državi čini nekoliko vrsta poreza: porez na doprinose socijalnom i penzijskom, porez na dohodak, porez na usluge i porez na isticanje firme. Ali, treba razjasniti terminologiju “knjižarsko-izdavačka delatnost” i “izdavačko-knjižarska delatnost”. Na prvi pogled izgleda isto, a ipak nije baš tako. Ako je naziv “knjižarsko-izdavačka delatnost”, to podrazumeva da je akcenat u poslovanju takve firme stavljen na knjižarskom plasmanu (knjižare). Dakle, to podrazumeva vođenje poslovnih knjiga, jer je to čista trgovina, pa prema tome tu nema paušalnog oporezivanja. U drugom slučaju, gde je obrnuto, to jest gde je “izdavačko-knjižarska delatnost”, tu je akcenat stavljen na izdavaštvo, a ono je proizvodna i uslužna delatnost. Naravno da svaki izdavač ima pravo da se bavi i plasmanom (distribucijom knjige), jer je to njegova proizvedena roba, ali takav izdavač zbog olakšanog poslovanja ima pravo da bude paušalno oporezovan od svoje službe uprave prihoda, u kojoj on lično ima posebnog poreskog referenta (inspektora) koji vodi njegove poreske obaveze i prati njegov ukupan dugogodišnji rad putem terenske i kancelarijske kontrole.

Ulica Kneza Miloša u Beogradu (krajem druge polovine XX veka)

SARADNJA SA BEOGRADSKIM “DOSITEJEM”

Stiglo je i vrelo leto 1989. godine. Njegovi tonovi su sasvim drugačiji nego prolećni madrigal. Priroda uvek pokazuje svoju različitost. U proleće sve odiše cvetom i pupoljkom, a leto daje drveću bujne krošnje, koje se u sparnim letnjim danima nekako pokunje, vaseći za kišom, kao mlađani fikus, čija je gazdarica otputovala na sedmodnevni put.

Toga leta Mišin sinčić, koji je uveliko postao đak prvak, otputovao je na letnji raspust kod bake i deke, da tamo sa njima provede mesec dana u malenoj varošici, gde će ga njegov deda učiti kako da upeca prvu ribu. Miša je ostao sa svojom Kikindankom Vekom, da uživa u čarobnom okružju svoga voljenog grada. Beše subota ujutro u Novom Sadu.

- Hajdemo na sunčanje – reče lepa Kikindanka Miši, na uvo.
- Važi, ali moraš da odabereš plažu: s velikom gužvom, ili plažu gde ćemo biti sami ja i ti.
- Vrlo zanimljivo, Mili. Zaista si me zbulio – reče ona.
- Zašto? – upita je Miša.
- Zbog toga što nisam nikad videla rečnu plažu, a da na njoj nema gužve u vrelo leto.
- Ovo nije rečna plaža, već je to posebna „plaža tišine“.
- Pored koje reke? – upita ona.
- To nije reka. To je jedan naš obližni kanal.
- Interesantno, baš me zanima – reče Veka, gledajući Mišu svojim očima boje kestena.

Uskoro je jedan beli “ford” bio spreman za maleni izlet. Veka je smestila svoje ženske stvarčice u svoj beli neseser, a u jednu pletenu korpu ubacila je dve ležaljke od ispletene asure, nekoliko “fruktalovih” sokova i svoj omiljeni ženski časopis. Krenuli su asfaltnim putem prema Rumenci, pa prema Bačkom Petrovcu. Negde na sredini puta, u blizini brane kod ekonomije “Irmovo”, Miša je usporio svoj automobil, i sa desne strane se

popeo jednim usekom do obale, smestivši svoj automobil u gustu hladovinu topola i vrbaka. Izašli su iz kola i postavili prostirke od asute na gustu mirisnu travu.

- Baš je divno mesto, nigde žive duše, samo priroda – reče Veka i poče punim plućima da udiše darove ozona.

- Priroda je neiskvarena i najveća duša, mila moja. Sada ćemo i mi biti njen deo – šapnu joj tiho Miša.

Tada je on uze nežno za ruku i povede bliže kanalu, čija se mirna zeleno-tombakasta voda presijavala na jutarnjem suncu.

- Tu, gde se ljudi odavno ne kupaju, priroda živi i kuca svojim punim damarima – reče Miša.

- Zaista, kako je tiho i neobično priyatno – reče Veka.

- Čovek dođe i otera prirodu, a čim on ode priroda se ponovo vrati tamo gde joj je mesto. Pogledaj, draga, ovu predivnu floru i faunu. Svi su tu, složni i zadovoljni. Pogledaj tamo kako rone one tri krdže, pored zelenih žaba.

- Vidim ih, Mišo, ali šta su to “krdže”? – upita Veka.

- Znaš bio sam redovni lovac u mom zavičaju, a i ovde u novosadskom lovištu, pa će ti objasniti. Ovde ima nekoliko vrsta ptica koje obožavaju ovakve mirnije vode. To su na primer barske šljuke, kojih ima nekoliko vrsta. Imaju čudan i dugačak kljun, kod nekih je savijen nadole, kod nekih je savijen nagore, a kod nekih je kljun prav. Sve te vrste šljuka se hrane larvama i crvićima koje pronalaze u mulju plićaka. Sve barske šljuke spadaju u ptice selice. Ovde dolaze na proleće na svoje gnežđenje. Kada dođe jesen one lete na jug i tamo provode duge zimske dane. Ja ih lovim lovačkom puškom sa municijom sitne sačme. U drugu vrstu sličnih ptica spadaju gnjurci ili krdže. Te ptice su kao što vidiš konstantno u vodi ili na vodi. Slične su patki, ali im je silueta drugačija. Prepoznatljive su u vodi. Recimo, kada divlja patka pliva ona ima izduženo telo i kratak vrat, dok gnjurci imaju oštar kupast kljun, vrat im je tanak i dugačak, a glava im je mala sa loptastim telom. Njihove noge su usađene sasvim pozadi i podešene za veštvo plivanje.

- A kako se tim nogama služe na suvom? – upita Veka.

- Vrlo nespretno. Sve one dobro plivaju i gnjuraju. Neretko lete. Ako ih neko napadne onda odmah zarone – reče Miša, pa baci jedan kamičak

prema vodi. Malene krdže su smesta zaronile, da bi se nedugo zatim pojavile, ali nizvodno oko pedesetak koraka dalje.

- Eno jednog krupnog vilinog konjica plave boje, koji se nežno ljudi na onoj nežnoj mekanoj "maci" od rogoza – reče Veka razdragano.

- Vidim ga, a eno doleće mu zelenkasta ženka – reče Miša, pa upita Veku. – Da li znaš da su vilini konjici, iako na prvi pogled nežni i lepi, ljuti lovci i istrebljivači ostalih manjih insekata?

- Sada to čujem. Ko bi rekao? – odgovori ona.

- Ovakvog čarobnog i čudnog sveta ima svugde: u bašti, šumi, vinogradu i voćnjaku. Samo treba zastati i spaziti taj maleni svet. Treba usporiti korake, i tek onda oko primećuje ovakva mala stvorena – reče Miša i privi Veku k sebi. Strasno je poljubio. Osećao je da joj godi ova tišina i ovo usamljeno mesto. Ženi nije važno da li je iznenađenje veliko ili malo, važno je samo da je iznenađenje. Ljubeći je, polagano je spustio na protiskru od assure. Njeno telo je drhtalo kao mladi cvet maslačka, što će poljeti za prvim najmanjim vetrićem. Ljubio joj je usne, mirisnu kosu, ramena, njene čvrste devojačke dojke. U blizini čula se pesma kosa u krošnjama mladog bagrema.

Ležali su zagrljeni i čutali. Nekad nije potrebno ništa reći. Slušali su simfoniju raspukle prirode, posmatrajući par žuto-crvenih leptirova na listu Gloga, što su se dodirivali svojim nežnim krilima.

- Pogledaj ih. Njihova ljubav traje koliko i njihov život.

- Hoću da budem leptir – reče Veka i poče da grli Mišu strasno. Negde tu, kroz zelena polja kukuruza, začu se zvuk šinobusa koji je grabio stariom somborskog prugom. Život ide svojim tokom i putuje...

Negde sredinom avgusta, Miša je navratio malo do "Vuka", da obide svoga druga i kolegu Duška Šeguljeva, koji je bio u fazi priprema za osnivanje njegove izdavačke kuće "Didakta". U međuvremenu, on je još uvek bio na mestu direktora predstavnista IP "Vuk Karadžić" u Novom Sadu, koje se nalazilo u ulici Laze Kostića broj 2.

- Gde si, debeli?! – upita ga Miša s vrata.

Duško, koji je čitao novine za velikim stolom, malko se trže od ovog Mišinog pozdrava, odloživši novine reče:

- Baš dobro što si došao. Rešio sam da ovih dana idem na razgovore sa onim ministrom Obrenom, pa da mi ti još nešto o tome kažeš.

- Nema problema, Dule, usaglašen je pokrajinski i republički zakon, pa možeš osnovati privatnu izdavačku kuću – reče mu Miša, i dodade, – a ako baš insistiraš, otiđi kod ministra Obrena i pozdravi ga u moje ime.

- Čime da te počastim za ovu dobru vest? – upita ga Duško.

- Ničim – reče Miša, – nego, imаш li ti nešto od robe u magacinu, što ti ne ide, da ti ja to otkupim.

- Ha, ha, ha, pa toga uvek imam – reče Dule, pa nastavi. – U stvari, ja imam jedan poseban nerešiv problem u vezi sa zajebanom robom.

- Kakav problem? – upita ga Miša.

Duško malko začuta, izvadi svoju cigaretu iz paklice, zapali, pa reče:

- Imam, čoveče, u magacinu tuce knjiga koje ne smem da prodajem, ni po knjižarama ni na terenu.

- Ha, ha, ha – zasmeja se Miša. – Šta je, Dule! Zar se bojiš onog radnika Ljubiše “što brani socijalistički poredak”?

- Skoro da je tako. Imam u magacinu tuce paketa knjige o Rankoviću, autor je poznati novinar Zoran Sekulić, brat pesnika Ace Sekulića.

- Šta! I to tvoji putnici ne smeju da prodaju? – upita ga začuđeno Miša i zatraži da pogleda tu spornu knjigu.

- Nema niko muda od mojih trgovackih putnika da ovo potrpa u kola i da ponudi kupcima – reče Duško i izvadi iz jednog paketa knjigu, pruživši je Miši, koji je odmah počeo da je prelistava.

- Koliko imаш ovog čuda u magacinu? – upita ga Miša.

- Tristo primeraka.

- Koji rabat mi daješ da ti to odmah otkupim?

- Pedeset posto – reče Dule.

- Nisi se baš pretrgao sa tim rabatom, ali zato što sam radio u “Vuku” prihvataš – reče mu Miša, pa ga upita. – A rok plaćanja?

- Četrdeset dana.

- Otišlo! – reče Miša.

Zbog ovakvog razvoja događaja, Dule se poprilično iznenadio, ali s obzirom da je dobro znao ko je Miša u svetu knjižarskog menadžmenta, nije htio da komentariše ništa, već grmnu na trojicu mladih trgovackih putnika koji su se zevzečili oko nekog pokvarenog tranzistora:

- Hajde, vas trojica, brzo! Utovarite u Mišin auto tristo primeraka knjiga “Pad i čutnjak Aleksandra Rankovića”, ali lepo mu to sve poslažite.

Kada je bilo sve utovareno, Miša se vratio u kancelariju „Vuka“, da bi sa Dušanom Šeguljevim obavio formalnosti oko papirologije, i dok je potpisivao zaključnicu upita svog kolegu Dulela:

- Je li, bre! U kakvima si poslovnim odnosima sa izdavačem knjige?

Dule se malko iskrivi u svojoj stolici, da ga Miša bolje čuje, pa mu šapatom reče:

- Dobar sam sa kolegama iz beogradskog „Dositeja“, koji su nam dali ove knjige „O Rankoviću“. Jednu količinu tiraža prodali su i našoj centrali „Vuk Karadžić“ u Beogradu. KIZ „Dositej“ ima ovog naslova na lageru oko tri hiljade primeraka, ali su se i oni uplašili, pa ne smeju to da prodaju...

Već sutradan ujutru Miša je krenuo svojim automobilom za Beograd. Nasuo je usput gorivo na pumpi „Minut“ i grabio svojim belim „fordom“ auto-putem prema Beogradu. Nedugo zatim već je prelazio „Gazelu“ pa je kod „Autokomande“ skrenuo desno i ispod podvožnjaka Bulevarom revolucije, spustivši se do ulice Kneza Miloša. Svoga belog „forda sijeru“ zaustavio je je kod broja devet. U podnožju velike crvene višespratnice bila je istaknuta vidljiva tabla KIZ „Dositej“. Ušao je u zgradu. Ljubazni portir mu je objasnio da je ta izdavačka kuća na četvrtom spratu. Popeo se liftom i prošao kroz prostrani hodnik, gde su bile načičkane i ostale privatne firme. Tu, na kraju hodnika, iz jedne kancelarije dopirao je glas tipičnog Crnogorca:

- Biće prodate vaše knjige, uvaženi profesore, ja vam velju!

Miša je kročio u tu kancelariju i predstavio se. Predstavili su se i svi prisutni. Bio je tu i direktor izdavačke kuće „Dositej“ Milan Milosavljević zvani Milanče, zatim Aco Sekulić glavni urednik, on bejaše onaj grlati Crnogorac, a bio je tu i njegov brat Zoran Sekulić. Na jednoj stolici je sedeo stariji otmeni gospodin sa brčićima, koji je pio svoju kafu. Miši je taj gospodin sa brčićima bio odnekle poznat. Setio se njegovog lika sa televizijskih ekrana i iz štampe. Da. Bio je to glavom i bradom akademik prof. dr Rastislav V. Petrović, koji se vrlo ljubazno predstavi Miši.

- Kojim dobrom? – upita Mišu direktor „Dositeja“ Milan Milosavljević.

- Eto, stigao sam iz Novog Sada, jer sam čuo da imate onih knjiga o Rankoviću, pa bih da malo popričamo u vezi sa tim.

Na Mišin pomen Rankovićevog imena, svi se zgledaše između sebe, dok je akademik Rastislav Petrović malko prosuo kafu u svoj tanjirić.

- Imamo „Rankovića“, kako da ne! – viknuše tad skoro svi istovremeno.
- Možemo li razgovarati o uslovima da se otkupi gro tiraža? – upita Miša povišenim tonom.

Omaleni direktor Milanče, očigledno zadovoljan ovakvim Mišinim važnim pitanjem, zameni svoju stolicu sa stolicom Ace Sekulića, da bude još bliži Miši, pa reče:

- Mi, ovde na lageru imamo tih knjiga negde oko tri hiljade. Takođe imamo još nekih knjiga koje su pod prizmotrom: „Utuljena baština“ od autora Gojka Tešića, „Život na dvoru“ i još nekih...

Mišo otpi svoj đus, malko počuta, pa reče direktoru Milosavljeviću:

- Otkupio bih vam, za sada, sve što imate od knjige: „Pad i čutnja Aleksandra Rankovića“, sa rabatom šezdeset posto, rok plaćanja šezdeset dana, garancija je moje ime.

Mišin koktel praktičnosti, odlučnosti i mudre isključivosti, sve prisutne u kancelariji je prijatno iznenadio.

- Dogovoren! Posao je sklopljen – reče glasovito direktor Milanče i zagrli Mišu, kao da se znaju dve decenije.

I dok je službenica kucala profakturu u vezi sa dogovorenim poslom, direktor „Dositeja“, zvani Milanče, ponudio je Miši katalog knjiga.

- Evo, ovo su za vas neka interesantna izdanja: recimo knjige „Život na dvoru“, „Utuljena baština“ od Gojka Tešića, kao i...

U tom trenutku akademik i doktor nauka Rastislav Petrović, koji je već dokrajčio svoju kaficu, viknu:

- A moju knjigu?!

- Da, oprostite, profesore, sada će Miši reći nešto i o vašoj knjizi, pa dohvatiti iz obližnje police podebelu knjigu u tvrdom povezu, stavivši je na sto ispred Miše. Bila je to knjiga pod naslovom „Zavera protiv Srba“, autora znanog akademika Petrovića. Tada je Miša ovlaš pogledao njen sadržaj pa reče:

- Koliko imate primeraka ove knjige u magacinu?

- Četiristo primeraka – reče mu direktor Milan Milosavljević.

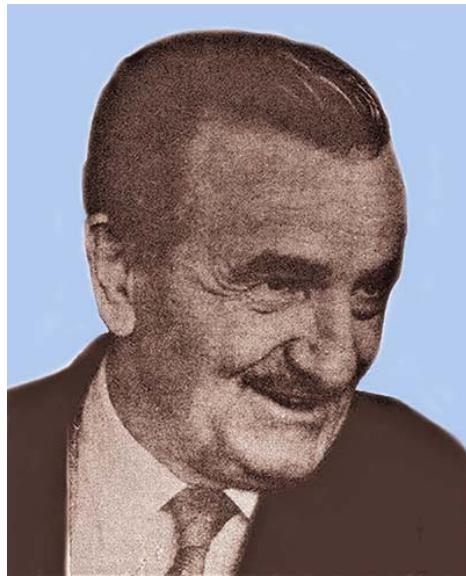
- Kupljeno! – reče Miša. – Ugurajte u istu turu s „Rankovićem“.

Stari akademik Petrović se oduševio. Ustao je i iskreno zagrlio Mišu iz svega srca, pružajući mu svoju vizitkartu, na kojoj je pisalo: „prof. dr Rastislav V. Petrović, Beograd, Miloša Pocerca 19/2“, pa mu odmah reče:

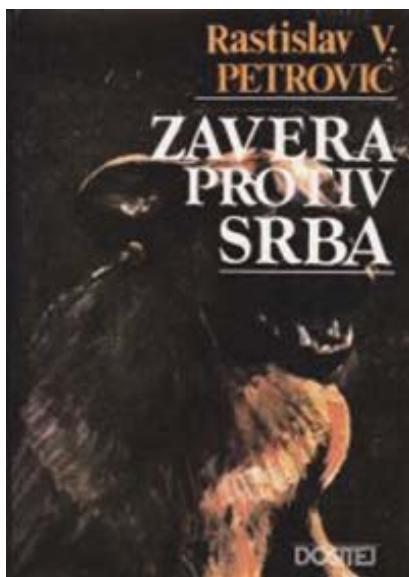
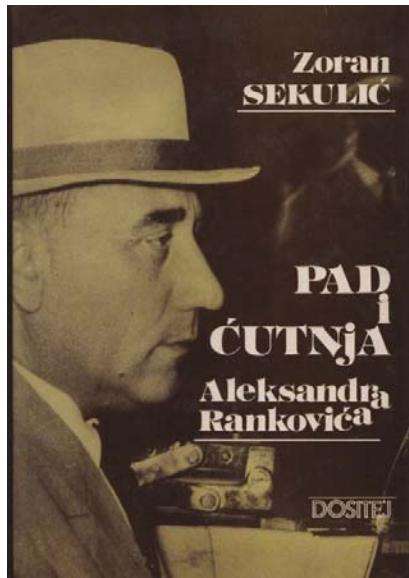
- Mladiću. Vaša ličnost impresionira. Sad me ne čudi da ste i vrstan menadžer plasmana knjige. U Vršcu je moj lični i veliki prijatelj vladika banatski doktor Amfilohije Radović, pa bih ja sa vama otišao do Vršca, da zajedno prezentiramo ovu moju knjigu kod njega u Vladičanskom dvoru.

Tada je poznati akademik dohvatio jednu svoju knjigu i hemijskom olovkom napisao na forzecu prvog lista dirljivu posvetu: *“Dragom Miši sa zadovoljstvom i velikim poštovanjem zbog aktivnog rada na ujedinjenju srpskog naroda. Rastislav Petrović, Beograd, 22. II 1991.* Miša se srdačno zahvali najpoznatijem jugoslovenskom istoričaru na iskrenom poklonu sa autogramom slavnog autora, pozdravio se i sa celim ljubaznim osobljem KIZ “Dositej”, koje je dalo garanciju da će knjige već sutra biti dopremljene kamionom u Novi Sad.

Nedugo zatim, Miša je već krenuo svojim belim “fordom” ka Bulevaru revolucije, iščupavši se iz poznatog beogradskog špica, a kada je prolazio uz Zapadnu kapiju Beograda, pored dva nebodera “Geneksa”, bilo mu je znatno lakše. Svojim belim “fordom sijera” skretao je iza pumpe “Zmaj”, desno ka auto-putu u pravcu Novog Sada...

Akademik prof. dr Rastislav V. Petrović (Beograd, 1991)

INAT MALOG ČOVEKA

Kolege iz “Dositeja” su pokazali svoju veliku poslovnost, jer je već sutra stigao beogradski kamion sa knjigama “Pad i čutnja Aleksandra Rankovića” i “Zavera protiv Srba”. Ove dve knjige koje su objavljene u “nezgodno vreme”, od autora koji su bili “nezgodno hrabri”, stigle su u posed “nezgodnog menadžera”, koji baš vapi za prodajom knjiga “što smetaju Ljubiši – koji brani naš svetli poredak”. Jedan od ta dva “nezgodna autora” su napisali istinu, koja je morala biti mnogo blaže prezentirana, kao kada je naš akademik Antonije pisao svoj “Tren”, gde smo po šumu mora u udaranju talasa o neko debelo stenje – nazirali da je to stenje u stvari naš “Alkatraz”, preciznije jedno zloglasno mesto na ostrvu Rab, a koje je upamćeno “za vijek vijekova” kao “Goli otok”. Eto, autor knjige o Rankoviću je jedan mlađi čovek, četrdesetrogodišnji Beograđanin Zoran Sekulić, glavni i odgovorni urednik izdavačke kuće “Mladost” iz Beograda, stalni komentator “Duge”, kolumnista “Politike”, “Nin”-a i “Književnih novina”. Objavio je više hiljada tekstova najrazličitijeg žanra u svim većim jugoslovenskim listovima i nedeljnicima.

Autor druge “opasne knjige” je poprilično stariji od prvog autora. On je takođe napisao knjigu koja je svojim objavljinjem uzdrmala našu političku žabokrečinu. Svojom knjigom “Zavera protiv Srba”, akademik Rastislav V. Petrović je dotakao osinje gnezdo našeg komšiluka. Kako je bilo tragikomično čitati u štampi napade na njega kako tom “opasnom knjigom” uz nemirava bratstvo i jedinstvo naših naroda. Među tim napadačima bilo je i sklerotičnih pisaca koji su, kao stare muve zunzare, zujale preko štampe protiv autora knjige i poznatog istoričara. A ko je prof. dr Rastislav V. Petrović? Rođen je u Podgorici 1928. godine. Već odavno se preselio u Beograd, gde je kao redovni profesor predavao istoriju na Pedagoškoj akademiji za vaspitače u Beogradu. Slavni akademik je predano obavljao naučna istraživanja u jugoslovenskim, italijanskim i sovjetskim univerzitetima.

skim arhivama. Treći iz ove storije je “nezgodni prodavac”, najbolji jugoslovenski menadžer knjige, koji je već odavno prošao kroz neke slične probleme, onih godina kada je prvi put ponudio “opasne knjige” od autora Ficroja Meklina, doktora Vladimira Dedijera, Amerikanca Džona Filipsa, Đorda Lićine i nekih drugih autora odličnih knjiga.

Čim su knjige sa beogradskog kamiona istovarene u Mišino skladište, i spuštena žuta cerada kamiona koji je grabio ka Žeželjevom mostu – Miša je već sedeо za svojim stolom, vadeći najbolje inserte iz novih knjiga. Razmišljaо je i upisivao na papire najpikantnije teme koje će ponuditi pospanom jugoslovenskom tržištu. Maleni žuti kombi već odavno drema u dvorištu nekakvog prodavca paradajza, čiji vlasnik obavlja sa njim sasvim drugačije poslove. Ovaj put beli “ford sijera” je imao važan zadatak da svojski poturi svoju metalnu kičmu i ponese prve teške pakete važnih i „opasnih knjiga“, ako Bog da, celom Vojvodinom.

Prva Mišina stanica je bila opština Odžaci. Ta opština pripada Somborskom okrugu. Odžačkoj opštini pripadaju sela: Deronje, Ratkovo, Karavukovo, Bogojevo, Bački Gračac, Bački Brestovac, Srpski Miletić i selo Lalić. Sa Odžacima, Miša je imao izvanredne poslovne odnose. Naročito sa firmama “Poljostroj”, gde je direktor Simo Novaković, jedan izuzetan i ljubazan čovek, crnpurastog lica i crne kovrčave kose. Koliko je samo puta Miša svraćao tamo, i onda kada je direktno prodavaо knjige u toj fabrici ili kada je, radeći drugde, svraćao kod Siminih inženjera, da sa njima malko popriča, a naročito sa svojim velikim dugogodišnjim priateljima iz kadrovske službe, Ratkovčaninom Svetislavom Vučetićem zvanim Svele, i Tomicom Stanojkovićem, rodom iz obližnjeg sela Karavukovo. Miši je veoma prijaо susret sa njima, a naročito ako bi mu još zgodna crnkasta službenica Marija skuvala toplu kaficu, dok napolju veju bački snegovi. Marija je bila naočita i razvedena lepa žena u najboljoj snazi, rodom iz Bačkog Gračaca, koja je s Mišom igrala žensku igru “stani-kreni”. Ali, Marija je spadala u onu grupu seoskih slobodnih žena, koje bi krenule nekud, u neki nepoznati grad u svojim mislima – samo što su to misli koje traju suviše dugo, bez jasne snage da zaista krenu i odu iz svog malenog sela.

I baš tog jesenjeg jutra 1989. godine, čim je Miša ušao u kancelariju odžačkog “Poljostroja”, veoma ljubazno ga je pozdravio pravnik Vučetić:

- De si, Mišo, kućo stara i nezaboravljena?! Baš pitam sve twoje drugare, koji navrate prodajući knjige, gde si ti? Oni mi kažu da ti imaš sistem, prodaš jedan tiraž u nekim firmama, i dok se ne pojavi neka nova knjiga, ti te firme ostavljaš na miru, je li to istina? – upita Svele.

Miša se iznenadi od ove prave lavine pitanja, pozdravi sve u kancelariji, sede, pa reče:

- Dobru informaciju su vam dale te moje kolege. Pa naravno da vam neću u kratkom roku nuditi istu knjigu koju ste već jednom kupili, zar ne?

Tad se razgovoru priključi omaleni pravnik Tomo:

- Kada ćemo, Mišo, ponovo u onu Radišinu mesaru? Ti si uvek voleo one domaće kobasicice, osamdeset posto svinjetina, dvadeset posto juneće meso plus vranjanski majstorluk...

- Važi, Tomo. Otići ćemo danas čim završim prezentaciju knjige, ovde u "Poljostroju". Samo, meni se čini da nisi toliko zapeo za tu Radišinu mesaru zbog kobasicice, već zbog one lepe i zgodne mesareve kćerke – reče mu Miša i pljesnu ga dlanom po leđima.

- Jeste, jeste, dok ona vaga kobasicu, naš nestrašni Tomo gleda u neke druge stvari – dodade veseli pravnik Svele i izvadi iz svog rafa flašu "lozovače" s tri malene čaše.

- Evo, Mišo, vidiš ti moga Sveleta. U kancelariji ima tri rafa, i kad god Svele krene da uzme dokumentaciju, uvek mu u ruke uskoči po jedna flaša – dobaci omaleni Tomica.

- Hajde, hajde, ne preteruj Tomo, – reče Svele i nasu rakiju u tri čaše.

- Meni nemoj, hvala ti – reče mu Miša. – Znaš, vozim, a jutros je bila nekakva magluština. Moguće je da bude i popodne. A ima i onih krivina kroz Ratkovo, Silbaš i Bački Petrovac...

- Prihvaćeno! – reče Svele. – To poštujem, Mišo – pa nazdravi pićem sa kolegom Tomom.

Miša je posmatrao svoga velikog druga i prijatelja Sveleta. Upoznao ga je još na početku svoje menadžerske karijere. Poznanstvo traje punih trinaest godina. Svele je bio divan čovek. Uvek je bio i ostao veseljak i lafčina. Ali, alkohol je činio svoje. On ga je postepeno sušio i kroa njegovo masivno telo. Uvek, kada bi iznova sretao svoga velikog drugara, Miša bi u njegovim očima video da fale neke malene iskre. Te iskre su se gasile sve više i više i svake godine. Bez obzira što je Sveletovo lice bilo

popeo jednim usekom do obale, smestivši svoj automobil u gustu hladovinu topola i vrbaka. Izašli su iz kola i postavili prostirke od asure na gustu mirisnu travu.

- Baš je divno mesto, nigde žive duše, samo priroda – reče Veka i poče punim plućima da udiše darove ozona.

- Priroda je neiskvarena i najveća duša, mila moja. Sada ćemo i mi biti njen deo – šapnu joj tiho Miša.

Tada je on uze nežno za ruku i povede bliže kanalu, čija se mirna zeleno-tombakasta voda presijavala na jutarnjem suncu.

- Tu, gde se ljudi odavno ne kupaju, priroda živi i kuca svojim punim damarima – reče Miša.

- Zaista, kako je tiho i neobično priyatno – reče Veka.

- Čovek dođe i otera prirodu, a čim on ode priroda se ponovo vrati tamo gde joj je mesto. Pogledaj, draga, ovu predivnu floru i faunu. Svi su tu, složni i zadovoljni. Pogledaj tamo kako rone one tri krdže, pored zelenih žaba.

- Vidim ih, Mišo, ali šta su to “krdže”? – upita Veka.

- Znaš bio sam redovni lovac u mom zavičaju, a i ovde u novosadskom lovištu, pa će ti objasniti. Ovde ima nekoliko vrsta ptica koje obožavaju ovakve mirnije vode. To su na primer barske šljuke, kojih ima nekoliko vrsta. Imaju čudan i dugačak kljun, kod nekih je savijen nadole, kod nekih je savijen nagore, a kod nekih je kljun prav. Sve te vrste šljuka se hrane larvama i crvićima koje pronalaze u mulju plićaka. Sve barske šljuke spadaju u ptice selice. Ovde dolaze na proleće na svoje gnežđenje. Kada dođe jesen one lete na jug i tamo provode duge zimske dane. Ja ih lovim lovačkom puškom sa municijom sitne sačme. U drugu vrstu sličnih ptica spadaju gnjurci ili krdže. Te ptice su kao što vidiš konstantno u vodi ili na vodi. Slične su patki, ali im je silueta drugačija. Prepoznatljive su u vodi. Recimo, kada divlja patka pliva ona ima izduženo telo i kratak vrat, dok gnjurci imaju oštar kupast kljun, vrat im je tanak i dugačak, a glava im je mala sa loptastim telom. Njihove noge su usađene sasvim pozadi i podešene za veštvo plivanje.

- A kako se tim nogama služe na suvom? – upita Veka.

- Vrlo nespretno. Sve one dobro plivaju i gnjuraju. Neretko lete. Ako ih neko napadne onda odmah zarone – reče Miša, pa baci jedan kamičak

BESTSELER SA BANJICE

Prelep je grad Beograd. Kako bi jedan četrnaestogodišnji dečak, mogao ikada zaboraviti svoju prvu đačku ekskurziju na Avalu? To je za maleno radoznalo dečeće oko – u tome trenutku – bila najčarobnija i najveća planina na svetu. A tek njen veliki toranj. Stao je ispod njega maleni dečak iz provincije i divio mu se, pa on skoro dodiruje zvezde.

Prolazile su godine. Rastao je maleni dečko iz vojvođanske provincije. Bilo je još ekskurzija, ali onih ozbiljnijih. Tada je jedan mladić iz bačke ravnice, gledao Beograd sa Kalemegdana (1966), dok je njegova ruka držala oko struka jednu dugokosu i lepu Bačkopalančanku Kaću Danilov, svoju prvu ljubav iz Ekonomске škole. Uvek imamo neku prvu srednjoškolsku ljubav, koju nam preotme baš neki profesor iz naše srednje škole. On to uradi ucenjivački (obećanim ocenama), pa sebično otrgne tu našu prvu i najdražu ljubav, sa kojom (troduplo stariji pedofil) stupa i u brak, čim ona postane punoletna. Miša je sreo svoju nesuđenu Kaću u proleće 1998. godine na novosadskom FFK-u. Kaća je bila i dalje veoma zgodna sa svojih četrdeset i sedam, jednu godinu mlađa od Miše. Susret u Novom Sadu, uz zagrljaj i poljubac, spojila je na tren, kao nekad, dve osobe, koje su jedna drugoj bile prva srednjoškolska ljubav. U tom trenu, Miša i Kaća se nisu opterećivali činjenicom: „Da su oboje podarili svoje godine drugim partnerima“. Njihovi zagrljaji i na Stražilovu (1967), bili su van današnjeg vremena, i ostaće im u divnom sećanju, ali i u ovoj knjizi.

Prolazile su godine. Beograd je uvek bio u Miši, a on u Beogradu, ali još prisnije, jače. Koliko li je samo puta jedan plavi “pežo” grabio preko Save, pa preko Brankovog mosta skretao udesno, spuštajući se do ulice Kraljevića Marka kod broja devet, gde je bilo njegovo izdavačko preduzeće “Vuk Karadžić”, a kasnijih godina i drugo preduzeće “Mladost”, zagrebačko predstavništvo, tamo gore u Starom gradu u Strahinjića Bana.

Nije Miša voleo baš sve što Beograd ima. Pogotovu ne onaj zamorni

beogradski saobraćajni špic. Bez obzira da li ga on uhvati duž Bulevara revolucije ili negde od Zemun Polja prema Batajnici. Sasvim svejedno. Zato se trudio da ili pobegne pre no što nastupi podne, ili da ostane do predveče. Ako bi ostajao do predveče, Miša je iskoristio to vreme da polagano i opušteno šeta Knez Mihailovom i Terazijama. Uvek bi svratio i u jednu zanimljivu radnju "Narodna radinost", gde je voleo da razgleda vredne umetničke slike, antikvitete, starine i drevne sablje i kubure. Voleo je on i staru Balkansku ulicu. Kada bi ponekad službeno doputovao vozom iz Novog Sada, posle obavljenih poslova i šetnji najstrožim delom glavne prestonice, Miša bi u kasno popodne polagano krenuo od "Beogradske", spuštajući se Balkanskom. Tu, na uglu, kod broja trideset šest, svratio bi u Kolundžiju saračku radnju da razgleda kožne majstorije, za svoje lovačko oružje. Kada bi seo u svoj kupe voza, što će ga poneti ka Novom Sadu, Miša bi još razmišljao o Beogradu. Bilo mu je pomalo smešno, kako je to Mali Mokri Lug veći od Velikog Mokrog Luga. Razmišljao je kako se Dorćol dodiruje sa Kalemegdanom. Mislima je dodirivao Adu huju, koja štrči u Dunavu u obliku roga, kao i Veliko ratno ostrvo, tu, na ušću Save u Dunav. Razmišljao je o astronomskoj opser-vatoriji na Zvezdari. Dok je njegov voz uveliko grabio, na trenutak se setio svojih susreta sa mnogobrojnim beogradskim taksistima. Tako je od jednog taksiste sa naselja Dorćol, čuo zanimljivu priču, kako se komšije sa Palilule i Kalemegdana ne ljube baš puno. Pogotovu klanovi momaka s onu stranu zakona. Momci sa Neimara imaju svoju teritoriju, oni sa Vračara svoju, a Čuburci posebno svoju, a svi su komšije, tu uz Lekino brdo. Pričao mu je o stanovnicima Ade Ciganlige i o švercerima sa Makiša. Pričao mu je kako ga je prevarila žena i pobegla sa jednim švercerom farmerki, Muslimanom, dole, u Novi Pazar.

Došla je kišna jesen 1990. godine. U jednoj maloj knjižari što je bila uvučena iza novosadske Katedrale, Miša je zamolio ljubaznog prodavca duže brade da malko razgleda knjige. Naročito su ga zanimala ona izdanja koja su bila skrivena od očiju kupaca i smeštena negde na donjim daskama prašnjavih polica. Miša je znao iz iskustva da neka dobra knjiga bude nemerno zaturena. Takva jedna knjiga crno-belog dizajna, Miši je zapala za oko. Uzeo ju je u ruku i pogledao korice. Knjiga je imala neobičan oblik. Njen donji desni ugao bio je odsečen namerno, kao nekakva

ideja njenog dizajnerskog oca. Očigledno je Miša, kao veliki znalac knjižarskog dizajna, odmah konstatovao da je odsečeni deo knjige dizajnerska glupost, ali ga je više zanimala sama njena tematika. Knjiga je imala naslov "Tajne albanske mafije" od autora Dejana Lučića. U impresumu su pisali svi podaci sa imenom izdavača i adresa: Dragan Kovačević Koča, ulica Svetozara Markovića 25, sa telefonom. Miša je otišao u Novi Sad i sa svoga telefona pozvao beogradsku galeriju (011) 444-4994. Čim se javio odgovor, Miša je upitao:

- Da li mogu da dobijem izdavača Koču?
- Lično je na telefonu – reče muški glas.
- Ovde je jedan novosadski izdavač. Zainteresovan sam za jednu knjigu autora Dejana Lučića – reče Miša.
- Da, ja sam objavio tu knjigu, ali nije tiraž baš bio veliki – odgovori galerista Dragan Popović Koča.
- Da li nešto imate od tih knjiga? – upita Miša.
- Sitno, sto, možda dvesto primeraka.
- Otkupio bih vam sve to – reče Miša.
- Može – odgovori Koča, pa zatraži Mišin broj telefona. – Ako nešto iščeprkam od nekih beogradskih knjižara kojima sam dao, spojio bih sa ovom količinom koju imam, da bi se napunio jedan dobar gepek.
- U redu, Kočo, javi mi večeras – reče mu Miša i spusti slušalicu.

Tematika Lučićeve knjige poprilično je zaintrigirala Mišu. On je shvatio da pred sobom ima knjigu, koju bi slobodno mogao svrstati u nekadašnje knjige, kojima je iz prvih svojih menadžerskih dana – izazivao zbunjenost i nevericu mnogobrojnih kupaca, da pojedina dela u sebi mogu kriti tako dobre i ubojite sadržaje. I popodne je Miša uhvatilo sebe kako razmišlja o toj, ne toliko obimnoj knjizi, koliko o samim temama što su krili njeni listovi. Što se tiče književnog žanra, kratko je bio u dilemi gde knjigu da svrsta? Da li delo „Tajne albanske mafije“, obrađuje tematiku iz kriminalistike ili kriminologije? Miša je, iščitavajući knjigu, utvrđio da knjiga obrađuje oba polja. Dakle – svet delinkvencije. To jeste bila neka vrsta romana, koji je znalački napisao Dejan Lučić, kao što je novosadski pisac Mitar Milošević (1924-1995) pisao o „Lunu – kralju ponoći“. Jedino što kod pisca Lučića nije bilo glavnog junaka. To je bio takav pristup i stil autora Dejana Lučića. U njegovoј zanimljivoj knjizi junaci su svi. To jest,

uslovno rečeno "junaci". Jer se ljudi iz paralelnog sveta, s onu stranu zakona, nikako ne mogu nazvati junacima. Mafija ima svoju autonomnu strukturu i svoje zakone, koji skoro nikad nisu junački. Ona radi iz gustog mraka, iz magle, hraneći se naivnošću slabijih i ljudskim strahom.

Već se spušтало veče nad Novim Sadom. Dok je Miša razmišljao o tematici iz knjige autora i žurnalistе Dejana Lučića, zazvonio je telefon.

- Ovde je Koča, ti si, Mišo...?

- Da. Ja sam. Koje dobro, Kočo? – upita ga on.

- Da ti kažem – reče on. – Sakupio sam ti negde oko tristo Dejanovih knjiga, pa bi mogao doći po to u Beograd.

- Važi. Ja bih krenuo sutra oko devet ujutru iz Novog Sada, ali gde precizno da se nađemo? – upita ga Miša.

- Čekam te u Gospodara Vučića 22. To ti je...

Miša ga prekide. – Nemoj da mi objašnjavaš, čuo sam, Gospodara Vučića 22. Doveće me taksi od "Terazijske česme", gde će ostaviti kola.

- Ali, zašto taksi? – začuđeno ga upita Koča.

- Iz principa. Kad god prvi put idem u neku nepoznatu beogradsku ulicu, ja uzimam taksi, pa lepo iz taksija pratim kuda on vozi, levo, desno, kod "Đure Salaja", tamo u Nemanjinoj, ili negde dole u Hadži Đerinu, i tako dalje. Ja ti onda posle lakše odlazim svojim kolima sam.

- Interesantno, nije ti loša ideja – reče Koča.

- Nije – odgovori mu Miša, pa dodade. – Jednom sam prvi put tražio Trnsku ulicu, pa sam se iznervirao. To je tamo negde oko Kalenića.

- Šta da radimo. Takav je naš Beograd. Nije četvrtast grad kao vaš Novi Sad, gde se svaki stranac brzo snađe.

- Jeste, Koča. U Novom Sadu orijentacija je lakša. Železnička stanica ti je orijentir: levo su Salajka i Podbara, pravo su Limani, uz njih Grbavica i Telep, a od Sajma je Detelinara, Novo naselje i Satelit. Preko Somborske pruge je Avijatičarsko naselje, a mostovi preko Dunava vode za Srem.

- Upravo tako – reče Koča, pa dodade. – Sviđa se meni Novi Sad.

- Dobro, dogovorenog. Sutra sam kod tebe u galeriji "Koča" u Gospodara Vučića 22.

- Dogovorenog! – reče Koča.

Osvanulo je novo jesenje jutro. Mišin beli "ford sijera" već je grabio ka Sremskim Karlovcima. On je odabrao stari beogradski put, radi neke

nostalgično-romantične potrebe. Već duže vreme nije prolazio kroz Indiju, Staru Pazovu, Batajnicu, stari deo Zemuna... Prošao je Gladnoš i povezao jednog dečaka stopera, koji je sa nekog salaša krenuo za Indiju. Dečak je imao oko dvanaestak godina i nosio je u jednoj korpi sveža jaja, da ih rasproda na indijskoj pijaci, u blizini biblioteke. U samom centru Indije, Miša zaustavi svoj beli "ford", da bi izašao mali trgovac jajima. Zatim je nastavio vožnju. Nedugo zatim prolazio je pored Batajničkog aerodroma. Već je prolazio i kroz Zemun. Pored zgrade CK skrenuo je levo preko Brankovog mosta i ušao u Brankovu ulicu. Tu, na parkingu, ispred stare obućarske radnje parkirao je svoj automobil. U blizini popularne "Česme" prišao je taksistima. Sjatilo ih se desetak i svi su odmah upitali Mišu:

- Burazeru, treba vožnja?
- Treba, do Gospodara Vučića 22 – reče im Miša.
- Može, bato, krećemo! – reče jedan brkajlija koji je jeo burek pored svog crvenog "pasata", što je očigledno bio prvi na redu za vožnju taksi-jem. I čim su seli u kola, Miša mu reče da je iz Novog Sada.
- Iz Novog Sada?! Baš mi je milo – reče taksista, pa nastavi. – Imao sam jednu žensku iz Novog Sada. Upoznao sam je kad sam je vozio sa Petlovog brda do beogradske autobuske stanice. Jedna fina gospođa. Pričala mi usput kako joj je muž u Iraku. Kao šef neke zidarske firme. Ne dolazi u Novi Sad po šest meseci. Samo ponekad dođe, da proveri da mu neko nije obio garažu ili ukrao košnice pčela, gore na Popovici.
- Ti, čoveče, dobro poznaješ Srem, čak i Popovicu – upade Miša.
- Sve, burazeru, znam. Upoznao sam i neke novosadske lopine, koji su sad postali i važni direktori...
- Izvini – opet ga podseti Miša, – ali, šta bi sa onom gospodom što si je vozio sa Petlovog brda do autobuske...?
- Da. Na jedno papirče upisala mi je svoj broj telefona. Sredio sam stvar. Nisam ja, bato, sisao pekarsku lopatu. Često sam provodio vikende kod nje u Novom Sadu, a znao sam da „pokupim“ neku mušteriju nazad...
- I tako, taksistina zanimljiva priča, ovaj put je ipak omela Mišu da memoriše ulice do galerije "Koča". Ali, nije ni važno. Snaći će se on sledeći put lakše, u velikom gradu – na ušću Save u Dunav.
- Galerista Koča ga je sačekao na vratima svoje male galerije slika. Srdačno su se pozdravili. Dragan Kovačević Koča je bio mlađi čovek graci-

oznije konstitucije, a po godinama je bio blizak Miši. Imao je ispijeno crnpurasto lice, sa vidnim podočnjacima, verovatno od dugog noćnog slikanja, ili pak od noćne kapljice, a možda i od svega po malo. Ipak, galerista je bio prijatan, fin i obrazovan čovek. Bio je tipični Beograđanin, sa naglaskom.

- Evo, Mišo, da ti pokažem moje relikvije. Ovde imam mnoge značajne i vredne slike raznih naših uglednih slikara, velikih majstora....

- Interesantno, ja volim slike – reče mu Miša, pa poče da razgleda sve izložene eksponate. Odjednom, za oko mu je tad zapela jedna prelepa slika ulje na platnu, velikih dimenzija, negde sto pedest puta sto. Naslikani motivi su bili anohrani iz Kosovske bitke, a ispod slike je bio potpis autora "Pop Marko, Ohrid, 1984."

- Koja je cena ove zanimljive slike? – upita Miša.

- Hiljadarka!

- Čega? – upita ponovo Miša galeristu Koču.

- Nemačkih maraka – reče Koča, pa dodade. – Ali, za pravog kupca može i za sedamsto.

- Kupujem! – reče Miša.

- Sjajno. Da znaš da si me jako oduševio – reče Koča i poče da čisti veliku sliku svojom malom metlicom.

- Ali, plaćam ti zajedno sa Dejanovim knjigama, u najkraćem roku od mesec dana – reče mu Miša.

- Sad si me prešao, Mišo. Ja taman pomislih da ćeš odmah da mi isplatiš lovnu, a ti...

- Mi smo mudri ljudi, Kočo. Sve ide, ali ne mora baš i da trči – reče mu Miša, dok mu je pomagao da skine veliku sliku sa zida.

Tada su zaseli, pa je Koča skuvalo dve kafice na svom malenom rešou. Dogovorili su se o ceni Dejanovih knjiga, pa je Miša odmah sve utovario u svoj automobil koji je bio tu, u blizini galerije. Naravno, sa knjigama je bila utovarena i golema slika na ulju, rad ohridskog slikara. Tad su se pozdravili. Miša je oputovao u Novi Sad, a već sutra sve Dejanove knjige on je prodao za jedan dan, i to na dve srbobranske ekonomije "Pionir", i onu drugu "Elan", tamo negde bliže Feketiću. Već, prekosutra, krenuo je ponovo za Beograd kod svog novog druga i saradnika, galeriste Koče. Našao ga je u maloj galeriji i odmah mu isplatio sav novac, čak i za veliku

sliku, što je galeristu jako obradovalo. Tad je dogovorenod da se odštampa još oko hiljadu primeraka knjiga "Tajne albanske mafije" za Mišu, u beogradskoj štampariji "Kosmos" ili negde u Kragujevcu. Tad Miša diskretno upita galeristu Koču:

- Je li, bre, kakav sporazum imaći sa piscem Dejanom Lučićem?
- Mi smo drugari i izuzetne kolege – reče Koča – dugo se pozajemo. Sve je čist posao, Dejanu isplaćujem u knjigama autorski deo.
- To je pošteno, ako ste se tako dogovorili. Dogovor obraz čuva – reče mu Miša i upita. – A, imaći li nekih dugoročnijih planova sa njim?
- Zasad ne. Nisam ti ja baš puno vezan za izdavaštvo, moja ljubav su više slike, platna, grafika, akvareli...
- Dobro, dobro, slažem se, Kočo, a gde živi Dejan Lučić?
- On živi na beogradskom naselju Banjica, ima ženu i dvoje dece, sina i kćerku. Na kraju krajeva, sad ču ga nazvati, pa da vas spojim, jer je najbolje da vas dvojica o tome popričate lično.
- Baš me zanima, ali nemoj Kočo da ispadne da sam ti ja preoteo dobrog poslovnog saradnika – reče Miša i nasmeja se.
- Taman posla, samo vi radite, a mene ionako zanima moje slikarstvo.

Istog trenutka Koča je podigao slušalicu i počeo okretati brojeve telefona. – Halo, Lučiću, moje poštovanje... Ovde Koča. Znaš, stigao mi je iz Novog Sada jedan izvrstan menadžer knjige, mogli biste da se nađete baš ovde u mojoj galeriji. Važi... u redu...

Koča je bio vidno zadovoljan što je iz prve pronašao Dejana kod kuće. Inače je on neuhvatljiv. Malo, malo, pa ga ima svugde: od Čikaga i Švajcarske, pa je malko u Nišu, pa do Grčke. Onda on skokne do svoje redakcije u "Politici", gde za list "Intervju" ostavi svoje kolumnе i nestane.

I dok je Koča pričao malo o Dejanovom doprinosu novinarstvu, pred vratima njegove galerije, zaustavi se plavi "alfa romeo", iz koga je izašao crnomanjasti nasmejani vozač četrdesetih godina, noseći na ramenu svoju kožnu novinarsku tašnu braon boje. Ušao je u galeriju. Bio je to lično glavom i bradom Dejan Lučić, pisac knjige o "Albanskoj mafiji". Srdačno je pružio Miši ruku, a takođe i svom drugu galeristi Dragunu Popoviću Koči. Miša je posmatrao Dejana. Bio je to oniži, nasmejan i prijatan mlađi čovek, sa omalenom rupicom na svojoj bradi, imao je crnu talasastu kosu koja mu je skoro dodirivala ramena.

- Pišeš zanimljive knjige, Dejane – reče mu Miša, – pratim redovno list “Intervju”, smatram da su ti teme iz feljtona i kolumna ubojite i žestoke.

- Pa, i ja sam čuo za tebe, Mišo, od tvoga kolege, a moga poznanika Ratka Mlađenovića, onog što mu je žena stjuardesa. Čuo sam još od nekih koji te znaju – reče Dejan.

- A, od koga si još čuo? – upita ga Mišo.

- E, to neću da ti kažem. Ja imam svoje špijune i obaveštajce, pa čak i legitimaciju koju mi je lično dala “CIA” – Central Intelligence Agency (Centralna obaveštajna agencija) iz SAD-a. Šalim se, Mišo...

- Kada bi se udružili najbolji pisac i najbolji jugoslovenski menadžer knjige bilo bi genijalno – reče Koča, pa nastavi. – Zamislite, Dejan piše, a Miša mu izdaje i prodaje sve njegove knjige. Eto, knjige odmah postadoše bestseleri.

Na to se i Dejan i Miša srdaćno nasmejaše.

- Nego, jeste li vas dvojica obavili vaš deo posla? – upita Dejan Koču.

- Da. Miša je naručio da mu se odštampa novi tiraž tvojih knjiga.

- Okej – reče Dejan, pa upita. – Ako je sve sređeno, mogli bismo ja i ti Mišo da skoknemo malo do Banjice, do moga stana, da lično upoznaš i moju porodicu?

- Sa zadovoljstvom – odgovori mu Miša.

- Onda sedaj u “ford” i precizno prati moj plavi “alfa romeo” – reče Dejan i pozdravi se sa Kočom. Pozdravi se i Miša, i dok su izlazili iz galerije, Koča dobaci:

- Čim se odštampaju one knjige, zvaću te telefonom!

- Ćao, Kočo i srećno – reče mu Miša i otključa svoga “forda sijeru”.

Odmah zatim dva automobila zagrabiše Bulevarom revolucije. Napred je išao plavi “alfa romeo”, a za njim u stopu beli “ford” novosadske registracije. Približavali su se naselju Banjica. Taj deo Beograda okružen je Kanarevim Brdom i Miljakovcem, Voždovcem, Dedinjem i Topčiderom. Pored Banjice prolazi Kragujevački put. Ubrzo su stigli i već se penjali liftom do Dejanovog stana. Iz jedne sobe se čula življja muzika, jer kakva bi to drugačija bila beogradska mladost, kao i naša novosadska. Susret sa Dejanovom porodicom bio je vrlo prijatan, uz kaficu koju je skuvala Dejanova supruga, fina i otmena žena. Tu su se Miša i Dejan dogovorili o svojoj budućoj saradnji, to bejaše jedne jeseni 1990. godine.

U jednom malenom stanu na beogradskoj Banjici, uspostavljen je prisan poslovni odnos između jednog odličnog mladog pisca knjiga kriminalističkog žanra, i jednog vrhunskog jugoslovenskog menadžera knjige. Taj susret će svakako uveliko odrediti važne buduće puteve dvojice ljudi, gde je i jednom i drugom u srcu uvek bila knjiga i pisana reč, pogotovu što su još i vršnjaci, pa čak i karatisti. Dejan je počeo s karateom kod vrsnog instruktora i majstora 8. DAN-a, magistra prava Marka Nicovića, načelnika kriminalističke policije grada Beograda.

I tako, beše vreme da Miša krene za Novi Sad, pa reče Dejanu:

- Dok stignu tvoje knjige iz štamparije, ja ću verovatno uzeti još neke knjige od beogradskog "Dositeja".

- Čekaj, čoveče, pa ja imam dosta mojih knjiga i ovde – reče Dejan.

- Kojih? – upita Miša.

- "Tajne albanske mafije", knjige što mi je radio Koča galerista.

- Koliko primeraka?

- Negde oko sedamsto – reče Dejan i povuče Mišu u jednu od svojih soba. – Evo, imam čak u svim prostorijama stana, i na ormarima...

- Pa, što to nisi prodao, čoveče? Sediš na zlatnim jajima – iznenađeno ga upita Miša.

- Dobro pitanje. U Beogradu ja imam fer saradnju sa knjižarama, većina trgovaca u njima su korektni momci. Međutim, slabo me nešto zovu da mi daju neku jaču lovnu. Zato sam i povukao dosta knjiga iz tih knjižara, a ovih dana ću povući i moje knjige urađene sa numeracijom.

- S numeracijom? – začudi se Miša.

- To su knjige u kožnom povezu, kao neki ručni rad. Količina odštampnih knjiga je zanemarljiva, do pedesetak primeraka. Namenio sam ih za posebne i značajnije ličnosti u zemlji i dijaspori. Svaka knjiga ima svoj broj od jedan do recimo pedeset.

- Numerišeš ih kao što Slovenci numerišu "fruktal" sokove – nasmeja se srdačno Miša.

- Evo, i mom vrednom kolegi i saradniku Miši, pokloniću takvu jednu knjigu – reče Dejan i izvadi iz police knjigu u kožnom povezu.

- Miša se zahvali svom drugu na posveti, pa reče. – Dejane, sve knjige koje imaš otkupljujem ti i vozim za Novi Sad već sutra, a mogli bismo i sada utovariti par stotina primeraka, jer sam došao praznih kola od Koče.

- Ideja ti je genijalna, odlično, odmah krećemo dole. Knjige mi se nalaze u kumovoј garaži, tu, u blizini.

Tada se Miša sručano pozdravi sa Dejanovom suprugom i decom, pa zajedno s njim siđe liftom u prizemlje zgrade, gde je u blizini bila garaža. I dok su utovarali knjige u beli "ford", Miša mu reče:

- Dobro ti tegliš ove knjige, kolega?

- Nekad sam kao student bio akviziter sa knjigama – reče Dejan, pa nastavi. – Tad sam studirao na Fakultetu političkih nauka u Beogradu, odsek žurnalistike, zajedno sa Miroslavom Tuđmanom, sinom generala Franje Tuđmana. Ali, od prodaje knjiga sam zarađivao dobru paricu.

- O, ho, ho, znači prodavao si knjige? – upita ga Miša.

- Da, ali na sitno. Da mi se malo nađe za beogradske igranke i džeparac. Ti si, Mišo, drugo, ti si profesionalac, i to godinama.

I tako, malo su časkali, malo utovarali knjige, dok sve nije bilo gotovo i spremno za put. Tada je Dejan iz novčanika pružio Miši svoju belu vizitkartu. Pri slaboj žućkastoj svetlosti garave sijalice u maloj garaži, Miša je pogledao slova na vizitkarti na kojoj je pisalo: "POLITIKA" list "Intervju", Dejan Lučić, žurnalist. Miša je stavio vizitkartu u džep svoje jakne, pa su se sručano pozdravili. Već je odavno palo veče. Vreme je protčalo u Dejanovom malenom stanu i u garaži njegovog kuma. Beli "ford" zagrabilo je auto-putem ka Novom Sadu. "Do večeras je u Beogradu bilo isuviše dobrih utisaka", reče Miša samome sebi, dok je uključivao auto kasetofon u kolima. Nastavio je vožnju uz zvuke „Šedouza“...

Banjica – deo Beograda (panorama)

NE OKREĆI SE U FINIŠU

Profesionalni menadžerski rad na eksterijernom plasmanu knjige ne dozvoljava poslovne projekte u malim razdobljima. Oni se rade u makro ili mega ciklusima. To je ceo skup pojava koje se rade i odvijaju po jednom zacrtanom redu. One su povezane među sobom glavnom nosećom idejom i srodnosću sadržaja. Prostorni plan na kome će se odvijati plasman knjige proučen je do tančina sa matematičkom preciznošću.

Jugoslovensko tržište knjiga, sve više postaje istrošeno i izraubovano, kao stara koža od cipele. Davno su prestale kupovine vrednijih sabranih dela naših omiljenih klasika. Devalvacije i inflacije su činile svoje. Nisu teškoće pritisle pisanu reč samo zbog sve više šupljih džepova našeg izgladnelog naroda, već i zbog skandaloznih odluka naših vrlih predлагаča novih sramnih zakona, propisa i uredbi, po kome je predloženo, ali i usvojeno da se plasman knjiga oporezuje isto kao i alkoholna pića, naftni derivati ili cigarete.

Kako ići dalje, pitale su se mnoge izdavačke kuće, nekadašnji giganti, koji svojim radnicima nisu mogli da isplaćuju ni minimalac. Šta se to desilo sa starim beogradskim izdavačkim kućama: "Vukom Karadžićem", "Slobodom", zatim "Narodnom knjigom", "Slovom ljubve", "Radom"? Desilo se isto što i velikim kitovima Balenima, koji su se iz beskrajnih hladnih voda Tihog okeana i Arktičkog mora, nasukali tamo negde kod kanadskih ili kalifornijskih obala. Danas su ti bivši veliki izdavački giganti polumrtvi. Neki čak i mrtvi plivaju, noseći svoje ime na sebi, kao i kitovi, koji i kad uginu, njihova tela plivaju i dalje na površini vode, jer su im kosti ispunjene masnim tekućinama koje ih čine veoma laganim. Dakle, sve ono od čega su veliki izdavači godinama egzistirali, zaustavilo se kao stare lokomotive pruge Brčko-Banovići. Dobro, a koje su knjige uopšte imale neku prođu u ovim kriminalizovanim vremenima – upitaće se znatiželjni. Odgovor su znali neki mlađi jugoslovenski autori knjiga o

jugoslovenskom kao i belosvetskom kriminalu, poput Beograđana Lučića, Lopušine i Boškovića, ili autora Šapčana Tufekdžića i Kneževića.

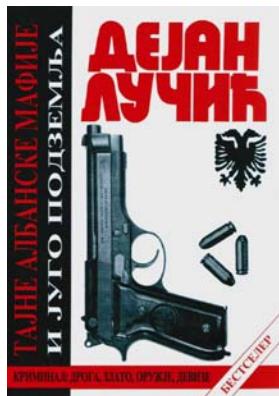
Umesto Puškinovog "Onjegina" i knjige Perl Bak "Zemaljsko seme", što su čitali naši kupci na svojim udobnim jastucima, odjednom su postali popularni neki drugi "junaci": Knele, Žuća, Majmun, Ljuba, Limeni, Giška, Ćenda, Šaban... Sve su to bili krimosi sa beogradskog asfalta koji su završili u čituljama, sem pojedinih koji su našli spas za svoje živote u čamotinjama nekih belosvetskih zatvora. Kada u nekoj knjižari pogledate naslov jedne od takvih knjiga, na primer "Ubiti bližnjeg svog", sve vam je jasno. Tada se sva očekivanja i nade pretoče u apstrakciju.

Knjiga bestseler autora Dejana Lučića, bila je više od jedne obične knjige o kriminalu. Slično kao dela Roberta Ladlama. Beletrističko štivo ove knjige nije samo klasika krimi-storije. Ono je mnogo više od toga. Ova knjiga je proročki nagovestila i sudbinu naših naroda, a naročito srpskog naroda, čija je kuća ovde, na vetrometini Balkana. Zbog njene ubojite sadržine, koja toliko prisno dodiruje i njegovu oblast, iza knjige je stao prof. dr Miroljub Jevtić, kao najpoznatiji islamolog u Evropi.

Znao je i najpoznatiji jugoslovenski menadžer Miša za sve to. Znao je, da je posle objavlјivanja u SFRJ knjige "Tajne albanske mafije" – u Albaniji odmah smenjen glavni šef "Sigurimija", general Hekuran Isai, sa celim štabom bezbednosti. Jedino velikom menadžeru nije bilo najjasnije, kako je jedna knjiga koju on objavljuje i prodaje, uznemirila i desetak evropskih i islamskih zemalja? No, nije ni važno. Neka se tim pitanjima bave obaveštajni analitičari, jer njega čeka njegovo tržište, pa treba čuvati energiju za posao od koga se zarađuje hlebac, a to je prodaja knjiga.

Posle velikih poslovnih rezultata, na prodaji nekoliko tiraža te knjige, za galeristom Kočom, koji je očigledno bio samo formalni izdavač – ni Dejan Lučić, a ni menadžer Miša nisu imali potrebe, jer je glavni teret svih plasmana, još po objavlјivanju novosadskih izdanja takoreći "knjige u pelenama" – nosio novosadski menadžer. Zbog toga je njen autor Lučić i doneo odluku da ubuduće izdavanje te knjige prepusti Miši i njegovoj izdavačkoj kući u Novom Sadu, pa je datuma 16. maja 1991. godine u prostorijama beogradskog "Dosije"-a, u prisustvu njegovih rukovodilaca i Dejanovih prijatelja Veljka Topalovića i Dušana Mrđenovića – napravljen punovažan izdavački ugovor o štampanju i objavlјivanju Dejanove knjige

“Tajne albanske mafije i jugo-podzemlja”, koja je na predlog Miše kao osnivača i glavnog i odgovornog urednika izdavačke kuće “Domla-Publishing” iz Novog Sada – modifikovana, te su u njoj ubačena i vojnopolitička viđena našeg poznatog obaveštajnog analitičara Miroslava Lazanskog, novinara, a kasnije i autora knjige “Ponoćna patrola”.

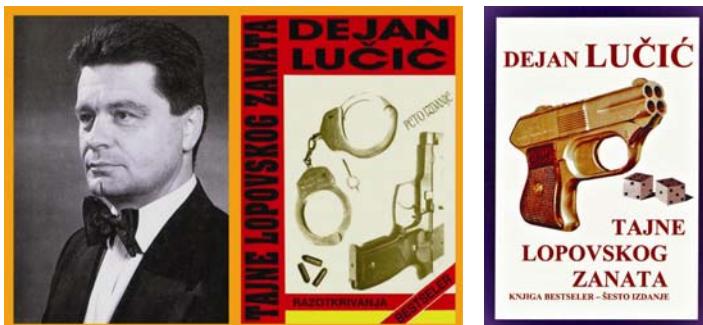

Sleva dr Milivoje Došenović Miša, sa piscem bestselera Dejanom Lučićem (snimak u Beogradu, 1991), desno: književnik Dejan Lučić (1998).

Lazanski je bio dugogodišnji Dejanov kolega i prijatelj. Sklapanjem izdavačkog ugovora sa vlasnikom novosadske izdavačke kuće i najpoznatijim menadžerom knjige, Dejan Lučić je tim potezom učinio pravu stvar. Obezbedio je sebi solidan honorar, i prodor svoje knjige na prezasićeno jugoslovensko tržište. Teško je prodati bilo šta na takvom tržištu, gde su se sve izdavačke kuće vrtele kao jupiterovi prstenovi oko jedne planete. Ovaj put je ostalo malo od nekadašnjeg velikog tržišta. Slovenija se već separirala, a uskoro se spremala da to uradi i Republika Hrvatska. I šta je ostalo? U redu ostala je polovina tržišta, ali kakvog? Istrošenog, izmorenog, izmuženog, i nagriženog nekim drugim problemima.

I sa tim problemima uhvatio se u koštač najbolji jugoslovenski menadžer knjige. Zadatak je bio izvršavan na zadovoljstvo i autora i izdavača knjige. Dejan i Miša su se dobro razumeli i postali mnogo prisniji, pa se Dejan nije ustručavao da dolazi u Novi Sad, gde ga je Miša toplo dočekivao u svom prijatnom domu u prisustvu njegove lepe Kikindanke. Sticajem okolnosti pukao je i Dejanov prvi brak. On se vrlo brzo skrasio u okrilju jedne zgodne Beograđanke Dragane, koja je radila kao defektolog.

On je mlađanu Dragunu voleo iskreno, a i ona njega. Ta Dejanova nova ljubav dala mu je krila da krene nekim opuštenijim životom i ka novim izazovima u pisanju svojih budućih knjiga. Dejan i Dragana su povремeno dolazili plavim "alfa romeom" u Novi Sad kod Miše. Tada bi ih on zajedno sa svojom Kikindankom odvozio do jednog malenog, u šumici skrivenog restorana "Poloj" kod Čelareva, tamo gde je nekad svirao nezaboravni car prima Janika Balaž. U toku tog lepog druženja pisca Dejana Lučića i najboljeg jugoslovenskog menadžera knjige – Miše – sklopljen je u Beogradu i još jedan važan ugovor, da prva vojvođanska izdavačka kuća „Domla-Publishing“ iz Novog Sada, na čelu sa Mišom – bude general-

ni izdavač Lučićeve knjige „Tajne lopovskog zanata“. I ovoga puta njihova saradnja je bila pun pogodak, te je pomenuta knjiga doživela svojih desetak izdanja i postala jugoslovenski bestseler. Ceo posao na plasmanu nekoliko tiraža odradio je najbolji menadžer eksterijernog plasmana knjige, Miša, koji je pokazao svoje veliko umeće kako treba ponuditi knjigu kupcima. Putujući po celoj Jugoslaviji, Miša je donosio mnoštvo utisaka, koji bi mogli da se smeste u najmanje četiri podebela modernističko-realistička romana. Jedno od najvećih priznanja pripalo je Miši, kada je on jedini dobio sve dozvole za slobodnu prodaju Lučićevih knjiga u Srednjoj školi unutrašnjih poslova "Pane Đukić" u Sremskoj Kamenici, gde je te knjige kupilo nekoliko generacija budućih čuvara reda. Veliko prijatno iznenadenje doživeo je Miša kada mu je u goste došao njegov dobar drug i dugogodišnji kupac knjiga, upravnik Novosadskog okružnog zatvora, major Radiša Drobnjak, koji je pred isticanje njegovog trećeg mandata

upravnika Okružnog zatvora u Novom Sadu – dobio novo radno mesto, da baš on u Srednjoj školi unutrašnjih poslova predaje kriminalistiku do svoje penzije. Jednog kišnog jesenjeg dana, na vratima Mišine izdavačke kuće „Domla-Publishing“, pojавio se profesor Radiša, koji se srdačno pozdravio, a po običaju i zagrljio s njim, pa mu pomalo zadihanu reče:

- Čuj, Mišo. Tamo si u mojoj školi napravio ršum sa onim knjigama Dejana Lučića. Te knjige su, čoveče, glavna dla tamo, ali i u Višoj školi unutrašnjih poslova u Zemunu, jer si ih i tamo prodavao.

- Baš me raduje, Rašo – reče mu Miša.

- Eno, svi završni učenici koriste iz knjiga za svoj diplomski rad lopovske teme, a to nije mogao da spreči ni onaj robusni i strogi Stanoje Milanović Pazarac, pukovnik i direktor škole – dodade profesor Rašo.

- Ha, ha, ha – nasmeja se Miša, ponudivši svoga velikog prijatelja iriškim vinima „beli širaz“ i „sovinjon“, koje je Radiša mnogo voleo.

- Ma, odlične su sve Lučićeve knjige. Oni najmlađi učenici iz prvih i drugih razreda „gustiraju“ knjige: i na klupama, u menzi, na krevetima...

- Šta da se radi, drugar, kad su kupili bestselere – reče mu Miša, pa upita Rašu – A šta kaže direktor škole Stanoje Milanović Pazarac?

- Uh, samo gundja i viče: „Svi su uzeli te knjige o mafijama, a kad im škola nešto nudi da kupe, tada svi čute...“

- Biće to sve u redu, Rašo, nego kako tvoja kičma?

- A, moja kičma je bolje. Bogu hvala. Sad ču opet malko na kontrolu, pa malo na rehabilitaciju. Znaš, baš juče te je pozdravio onaj tvoj kum profesor doktor Branislav Bobić, direktor „Jodne banje“.

- Pozdravi ga, a kako onaj tvoj drugar švaler Jovo? – upita ga Miša.

- Ma, njemu je dobro, jer je on boemčina. Našao opet neku mladicu.

- Znaš li ti da nekad mlađe žene brzo iscrpe starije? – upita ga Miša.

- Kako?

- Evo kako. Kada muškarac ima mnogo mlađu žensku, onda u njenim očima hoće da izgleda mlad, jak, vitak, brz, okretan, pametan, zatim dobar pratilac novih trendova mode. A mlađa žena ga samo gleda i ocenjuje kao đaka prvaka. Time on gubi dragocenu energiju da bude ono što u stvari nije. Zamisli nekog pedesetogodišnjaka koji je našao neku studentkinju od dvadesetak i počeo da odlazi u diskop klub... I ti si švaler. Čuvaj se!

- Istina! Ali, ne da se tvoj Rašo. Ja ostajem svoj i duhom slobodan.

I tako, prolazile su godine. Saradnja i druženje Dejana i Miše potrajalila je sedam godina. Rad sa naslovima takve tematike zahteva mnogo više strpljenja nego za neke knjige "normalnije" sadržine. Miša je znao kada je došlo vreme da pređe na neke mirnije stvari. Posvetio se objavljuvanju nekih drugih dela, naročito o sportu koje su i njegov omiljeni fah. Angažovao se i u objavljuvanju naslova iz nauke, što ga je i u priličnoj meri odmorilo. A, negde u junu 1998, na jednom novosadskom naselju Miša je sedeо pod jednom tendom i pio svoj đus. Na obližnjem travnatom terenu skupila se grupa dečaka. Miša ih je posmatrao. Video je kako su rešili da organizuju jednu malu trku na pedeset metara, tu do atomskog skloništa.

I trka osmorice dečaka je počela. Poveo je dečak plave kose u patikama marke "najke", duž maršrute se okretao nekoliko puta. U samom finišu ga je prešao za dužinu lakta dečak sa patikama marke "loto". Miša je nastavio da posmatra dečake.

- Ja sam bio brži – reče dečak sa "loto" patikama na nogama.
- Ti!? Pa ja sam vodio skoro do cilja – upade mu u reč "najkista".
- Ali, ipak sam te prestigao – reče dečak u patikama marke "loto".

Miša je pozvao na čas dečake, koji su poslušno opkolili njegov sto za kojim je sedeо. Tad se Miša obrati dečaku plave kose, koji je imao patike "najke" na nogama:

- Posmatrao sam te. Odličan si sprinter, ali znaš li zašto si izgubio od suparnika sa patikama marke „loto“, za samo lakat rastojanja?
- Ne znam, čiko, odgovorite mi? – reče plavokosi dečak.
- Zato što si se okretao tokom trke i gubio snagu. Ne okreći se u finišu nikada, onda ćeš sigurno biti pobednik...

BIG FLAIR

Beše treći juli 2001. godine. Znojav i inertan letnji dan izmorio je grad pored velike reke. Od krupne sunčeve glave na zalasku, virilo je samo rumeno teme, zakačivši horizont po kome su se rasplinule boje, kao kod lica zajapurenog pijanca.

Sa jedne terase Miša je posmatrao novosadski bulevar. Po njemu su hitali mnogobrojni i raznobojni automobili, što je sve skupa ličilo na neku čudnu i čarobnu reku sa kojom su se stopile sve dugine boje. Mirisni povetarac nagoveštavao je dolazak večeri. Miša je obukao svoje novo braon odelo, sa veselom kravatom, belom košuljom i prslukom. Pogledao se u ogledalu. Kroz njegovu kosu i kraću crnu bradu, ponegde su se skrile male srebrne niti, koje su sustigle pedesetogodišnjaka.

- Oče, vreme je da krenemo. – Miša začu glas svoga sina i oseti blagi dodir njegove ruke na ramenu, kao mlade lisnate grančice kestena koja ga je dodirivala na klupi mirisnog parka.

Okrenuo se. Video je tad ispred sebe visokog mladića sa neboplavim očima, što su ga podsećale na oči jedne žene koju je nekada voleo, i koja je njegova mati. I dok je posmatrao to svoje voljeno stvorenje što stoji tu, ispred njega – misli mu se vratiše, kao da se sve dešavalо juče. Sećam se kad sam te jednom rukom zamotavao u čebe, da mi ne ozebeš, dok sam drugom držao volan jednog žutog kombija. A beše oštra zima. Mi putujemo rano da prodajemo knjige, a još su se videle zvezde. Hvala ti, dečko. Puno ti hvala što si ostao, tu, uz mene. Ti si mi dar koji sam dobio iz beskrajnog plavoga kruga, od Boga, vladara univerzuma.

- Oče, večeras je tvoj *srebrni jubilej*. Dvadeset pet godina rada u knjižarstvu i izdavaštvu. U Gradskoj biblioteci će biti svi oni koji poštuju tvoje dugogodišnje i plemenito zanimanje. Oče, ponosim se tobom!

Osvanulo je novo jutro. Turbulencija u srcu, duši i venama pedesetogodišnjeg menadžera knjige i književnika polagano se stišavala kao stiša-

vanje bure na moćnom moru, kada se sve zaplavi. Tada se plavo more stopi sa plavičastim beskrajinim nebeskim krugom. Samo bi sunčevi zraci prosuli po njemu svoj srebrni sjaj. I ta važna promocija bila je iza njega. Promocije su uvek nade i rađanje novih knjiga. To su ti bezgranični šapati brojnih zaspalih pesničkih slova na jednoj grani, grani života. A kada osvane novo jutro, nadolazak novih slova će darivati još življi impuls pesničkom i književnom lugu. To su te nade. Nade u bolje sutra, nade u novu ljubav, uz veru i iskrenu molitvu.

Miša je polagano hodao Zmaj Jovinom ulicom. Zastao je pred jednim knjižarskim izlogom i posmatrao naslove. Zagledao je njihove dizajne i mnogobrojne nazive ispisane šarolikim slovima i fontima: bilo je tu i ariston čirilice, i kurente, zatim, boldovane helvetica, times new romana, bahamske čirilice, atleta čirilice, kao i krivih velikih slova wordarta. Odjednom, Miša je osetio dodir ruke na svom ramenu. Okrenuo se u tom pravcu. Bio je to njegov drug i kolega književnik Boro.

- Gde si, dragi kolega, čuo sam da ti je promocija bila izvrsna. Gledao sam sve na TV Kanalu 9. Hej, čoveče, cela sala puna – reče on.

- Da, bilo je fino. A zašto tebe nije bilo? – upita ga Miša.

- Nažalost, baš kad si poslao pozivnice, ja sam već putovao ka Sremu, tamo kod moje tazbine, da im pomognem u nekoj mobi – reče Boro, pa upita. – A da li su ti došli na promociju svi od kojih si očekivao dolazak?

- Uglavnom. Sem što nije bilo nekih mojih “tamburaša” iz zavičaja, koji su očekivali da po njih pošaljem taksije, a dnevnice unapred poštom.

- Jesi li očekivao još neke da dođu? – upita ga ponovo Boro.

- Imao sam i takvih, ali oni su unapred pripremili telegramе u kojima saopštavaju kako ne mogu doći “ali mi žele sve najbolje”. To su odmah istog dana pre promocije poslali putem pošte. Kulturni ljudi, nema šta.

- Ma, kako da ne! Znam ja takve kao stare kontejnere. Oni vire kroz roletne, dok im prijatelji imaju svadbe ili sahrane, na koje nikad ne idu, ali odu na poštu da pošalju čestitke ili saučešća, sa onim raznobojnim ružama crvenim ili crnim. Vispreno – reče Boro i odmahnu rukom.

- Nije važno, Boro. Nisu došli ni neki književnici iz mog udruženja, koji inače vole promocije gde ima nešto dobrog da se pojede i popije.

- Nego, Boro, šta ima još novoga u našem lepom Novom Sadu? Ima li nekakvih novoosnovanih udruženja? – upita ga Miša.

- Ima! Eno, osnovaše pored Udruženja izdavača i knjižara Jugoslavije, smešteno u Kneza Miloša 25 u Beogradu – još jedno udruženje, koje se zove Poslovno udruženje izdavača i knjižara Srbije i Crne Gore, sa adresom na Studentskom trgu 13, u Beogradu – reče Boro.

- A Ognjen Lakićević? – upita ga Miša.
- E, on je još predsednik u onom prvom udruženju – reče mu Boro.
- U redu. Bar će u našem Društvu književnika Vojvodine biti mirno.
- Ko će ga znati – odgovori Boro. – Eno, najuriše i ovu novu predsednicu Mićićku. Mandat joj je trajao kraće nego svirka onih uličnih svirača iz Čilea. Nije predsednik UKS-a Rakitić stigao ni da joj čestita mandat.
- Šteta, a ja taman pomislio, evo za predsednika dobismo konačno i jednu damu, da bude ravnopravnost polova – reče mu Miša.
- Trebalo bi da navratim do tebe, da mi ti kao nekadašnji najbolji jugoslovenski menadžer plasmana knjige kažeš...
- Šta da ti kažem? – prekida ga Miša.
- Pa to sve: o čemu pisati, i koje teme dobro idu na tržištu knjige?
- Ma, ne pada mi na pamet – reče Miša. – To su, Boro, osetljive stvari.
- Kako to misliš? – upita ga Boro.
- Nema veće sujetne nego što je ima među književnicima. Svako voli svoje delo, bez obzira da li je traženo ili nije – reče Miša, pa nastavi. – Neko svojom knjigom nađe “žicu” do čitalaca, kao na primer psihijatri Marić i Toševski, knjigama “O srpskoj seksualnosti”, “Amonov rog” itd.
- U pravi si – reče Boro, pa upita Mišu. – Možemo li nas dvojica na jedno pićence, tu do “Atine”?
- Drugi put, Boro. Želim još malo da šetam sam i razgledam knjižarske izloge, pa će svratiti do one Vaskove antikvarnice “Orfelin”, na ribljoj pijaci. Tražim za jednog prijatelja, njemu dragu staru knjigu.
- Prihvataš Mišo. Hajde, kad mogneš svrati malo do mene na Liman, pokazaču ti svoju novu ribolovačku opremu.
- Opet si rasejan, kolega – reče mu Miša – ja sam bio strastven lovac, a ne ribolovac. Za tvoje blinkere i mamce pozovi onog Tošu „Kamenjarca“.
- Tada se Boro srdačno pozdravi sa Mišom i zamače iza ugla u Pašićevu ulicu. Miša je nastavio da šeta Zmaj Jovinom. Pozdravio se sa Ćećom Šainom u dućanu „Slavija“. Zagledao je naslove u obližnjem izlogu knjižare, a kroz otvorena vrata čuo je malenu prepirku njenih prodavaca:

- Hej, nemoj da ređaš tako, prekrivaš tim knjigama bestseler Dejana Lučića, koji smo juče dobili iz Beograda.

- Vidiš da nema mesta – reče drugi glas.

Tad je Miša kročio u tu knjižaru i diskretno počeo da razgleda neke knjige. Tu su bila i dva mlada prodavca, a jedan od njih je imao retku riđu bradicu.

- Sad i tu nije dobro – opet će riđobradi svome kolegi. – Ponovo si prekrio i drugi bestseler...

Miša je posmatrao scenu i zaludni dijalog dva mlada trgovca, pa se obrati mladiću riđe brade:

- Mladiću, neka tvoj kolega slobodno prekrije drugim knjigama te bestselere, nema nikakvih problema.

- Ali, što se vi meštate, gospodine, pa valjda se mi razumemo mnogo bolje od vas u prodaju knjiga? – dodade i drugi mladi trgovac.

- Momci, štedite energiju i reči za kupce. Slobodno prekrijte bestselere drugim knjigama. Kupci su dobro obavešteni o bestselerima od nekih drugih trgovaca knjigama, koji rade na drugačiji način. Bestseleri i kada se zaklone, budu brzo ponađeni od kupaca. A ove ostale knjige, trebalo bi da budu viđene, kupljene i čitane.

- Oprostite, ali ko ste vi, gospodine? – upitaše oba mlada trgovca.

- Ja sam samo jedan svaštar, u prolazu – reče Miša i polagano krenu na kišicom ovlaženu ulicu.

Sutradan je Miša službeno otputovalo u Beograd do nekih Ministarstava u Nemanjinoj ulici 11, radi oslobođanja svojih novih knjiga poreza na promet. Obavivši posao u Ministarstvu kulture, rešio je i da malo prošeta centrom Beograda. Opet su ga zanimale knjige. Ušao je u jednu knjižaru u nameri da nađe jedno davno objavljeno delo od izdavača Slobodana Mašića. Pogledom je pretraživao police, tad se začu glas:

- Gospodine! Dugo zagledate naše knjige. Kao da ste nešto nepoverljivi prema meni, ustručavate se da me pitate. Kao da ste neodlučni šta da od knjiga kupite?

Miša je pogledao u pravcu odakle je dolazio glas. Bio je to mladić sa svojih dvadeset i nešto. Tad ga Miša upita:

- Koliko dugo radite ovaj posao u knjižari, dečko?

- Već punih godinu dana – reče mu on.

- Poprilično dovoljno da naučite da upakujete u papir knjigu koju je kupac odabralo – reče mu Miša.
 - A sa tri godine rada? – upita mladi trgovac knjigama.
 - Onda ćete naučiti kako da sugerisete potencijalnom kupcu da odaberete neku knjigu – reče mu Miša.
 - Dobro. A sa deset? – upita mladi trgovac iz knjižare.
 - Da mu prodate ono što vi želite, mladiću – reče mu Miša.
 - Znači, ja kao početnik ne vredim za vas ni bačene žvake? – ljutito će mladi trgovac u knjižari.
 - Ja to nisam rekao, mladiću.
 - Vidite li vi, gospodine, sve ove naše brojne knjige? Toliki lager je poređan tu, pred vama, a vi nećete to da pohvalite – reče mladi knjižar.
 - Pohvalujem, kako da ne, pa i ja lično volim knjige – reče mu Miša, pa ga upita. – Koliko imate ukupno knjiga u celoj knjižari?
- Mladi trgovac se malko češnu iza uva, počuta, pa reče:
- Oko četiri hiljade primeraka.
 - Je li to puno, mladiću? – upita ga Miša.
 - Kako ne bi bilo puno, gospodine, pa vidite li vi ovaj prostor?
 - Mladiću, znam jednog čoveka koji je znao da to sve vaše proda za samo jedan dan.
 - Gospodine, molim vas ne šegačite se sa mnom. Da mi je tu šef, on bi se uvredio zbog vaših reči.
 - Ne šegačim se, mladiću. Zaista poznajem takvog čoveka.
 - Kako se zove taj vaš vrsni menadžer knjige? – upita mladi trgovac.
 - Big Flair.
 - A gde je on? Gde živi? – ponovo upita mladi knjižar.
 - On živi u svom odabranom svetu, uz knjige, ali i u knjizi... Oprostite mi, mladiću, vreme je da krenem...

Република Србија
МИНИСТАРСТВО КУЛТУРЕ
Број: 413-00-1627/2001-04
Датум: 21. новембар 2001. године
Београд

На основу члана 11. став 7. Закона о порезу на промет («Службени гласник Републике Србије», број 22/01) и Правилника о условима за ослобођење од пореза на промет публикација од посебног интереса за уметност и културу («Службени гласник Републике Србије», број 33/01), на захтев ИЗДАВАЧКО КЊИЖАРСКА АГЕНЦИЈА «DOMLA PUBLISHING», 21000 НОВИ САД, Булевар краља Петра I 30/II

Министарство културе даје

МИШЉЕЊЕ

Публикација-е:

КАКО ПРОДАТИ КЊИГУ, Миливоје Дошеновић

јесте

производ-и из члана 11. став 1. тачка 8. Закона о порезу на промет на који-е се не плаћа порез на промет.

REGISTAR IZDAVAČA SFRJ I SRJ

A

„ADIT-DSZ“, Ljubljana
„AKADEMIJA NOVA“, Beograd
„AKADEMSKA MISAO“, Beograd
„AKVARIJUS“, Beograd
„ALFA“, Zagreb
„ALFA-NARODNA KNJIGA“, Beograd
„ALFA I OMEGA“, Beograd
„ALTERA“, Beograd
„ALTERNATIVA“, Beograd
„ANTIQUUS“, Beograd
„ANTURIJUM“, Beograd
„APOSTROF“, Beograd
„ARS LIBRI“, Beograd
„ARSVALEA“, Beograd
„AS-DELO“, Beograd
„ATOS“, Kragujevac

B

“BAGDALA”, Kruševac
“BATA”, Beograd
“BELETRA”, Novi Beograd
“BEOGRAD”, Beograd
“BEOGRAD”, Zrenjanin
“BEST”, Beograd
“BIBLIOFON”, Beograd
“BIGZ”, Beograd
“BINA”, Beograd
“BMGP”, Beograd
“BIFIP”, Beograd
“BOOK”, Zemun
“BOOKLAND”, Beograd
“BOŽIDAR MITROVIĆ”, Zemun
“BRATSTVO I JEDINSTVO”, Novi Sad

C

“CANKARJAVA ZALOŽBA”, Ljubljana
“CENTAR ZA GEOPOETIKU”, Beograd
“ZEPTER BOOK WORLD”, Beograd
“CET – COMPUTER”, Beograd
“CID”, Podgorica
“CIP”, Zagreb
“CLIO”, Beograd
“CVETNIK”, Novi Sad

Č

“ČETVRTI JUL”, Beograd

“DANGA”, Beograd
“DBR”, Beograd
“DEČJA KNJIGA”, Beograd
“DEČJE NOVINE”, Gornji Milanovac
“DEVEDESETČETVRTA”, Beograd
“DELTA PRES”, Beograd
“DERETA”, Beograd
“DIDAKTA”, Novi Sad
“DIVIT”, Beograd
“DNEVNIK”, Novi Sad
“DOCA”, Beograd
“DOMLA-PUBLISHING”, Novi Sad
“DOSIJE”, Beograd
“DOSITEJ”, Beograd
“DRAGANIĆ”, Novi Beograd
“DRAGAN SRNIĆ”, Beograd
“DRAGAN SRNIĆ”, Šabac
“DRUGA STRANA SVETA”, Kragujevac
“DUNAJ”, Beograd

E

“ECOLIBRI”, Beograd
“EKONOMIKA”, Beograd
“EKONOMSKI FAKULTET”, Subotica
“EKOPRES”, Zrenjanin
“EKSPORT-PRES”, Beograd
“ELIT”, Beograd
“ELIT-MEDICA”, Beograd
“ESOTHERIA”, Beograd
“EVRO”, Beograd

F

“FELJTON”, Novi Sad
“FILIP VIŠNJIĆ”, Beograd
“FORUM”, Novi Sad

G

“GAMA-PRES”, Novi Beograd
“GASTROMARKETING”, Šid
“GEOKARTA”, Beograd
“GEOPOETIKA”, Beograd

“GINIS”, Beograd
“GLAS”, Banja Luka
“GLASNIK REFORMACIJE”, Beograd
“GLOBAL BOOK”, Novi Sad
“GLOBUS”, Zagreb
“GLOSARIJUM”, Beograd
“GRADINA”, Niš
“GRAĐEVINSKA KNJIGA”, Beograd
“GRAFIČKI ZAVOD HRVATSKE”, Zagreb
“GRAFOPUBLIK”, Novi Beograd
“GRAFOS”, Beograd
“GRIGORIJE BOŽOVIĆ Panorama”, Priština
“GRMEČ”, Beograd
“GUTENBERGOVA GALAKSIJA”, Beograd

H

“HLAS LUDU”, Bački Petrovac
“HAOS”, Beograd
“HRIŠĆANSKA MISAO”, Beograd
“HRIŠĆANSKI PREGLED”, Beograd

I

“IBC CENTAR”, Beograd
“ICHTUS-HRIŠĆANSKA KNIGA”, Beograd
“IDEA”, Beograd
“IHTIS”, Beograd
“ING”, Novi Sad
“IQ MEDIA”, Beograd
“IK ZORANA STOJANOVIĆA”, Novi Sad
“INSTITUT DRUŠTVENIH NAUKA”, Beograd
“INTERPRES”, Beograd
“INTERPRINT”, Beograd
“ITAKA”, Beograd
“IZDAVAČKA KUĆA VID”, Novi Beograd
“IZDAVAČKO PREDUZEĆE MATICE SRPSKE”, Novi Sad

J

“JASEN”, Nikšić

“JRJ”, Zemun
“JUGOSLAVIJA”, Novi Sad
“JUGOSLAVIJA EKO”, Beograd
“JUGOSLAVIJA PUBLIK”, Beograd
“JUGOSLOVENSKA KNJIGA”, Beograd
“JUGOSLOVENSKA REVIJA”, Beograd
“JUBIN” – Jugoslovenski bibliografski informacijski institut, Beograd
“JUGOSLOVENSKI LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD”, Zagreb
“JUGOSLOVENSKI PREGLED”, Beograd
“JUSTICIJA”, Beograd

K

“KAIROS”, Sremski Karlovci
“KARLOVAČKA UMETNIČKA RADIONICA”, Sremski Karlovci
“KIMI”, Beograd
“KNJIGA”, Novi Sad
“KNJIGA KOMERC”, Novi Beograd
“KNJIŽEVNA OMLADINA SRBIJE”, Beograd
“KNJIŽEVNE NOVINE KOMERC”, Beograd
“KONEKS”, Beograd
“KONS”, Novi Sad
“KREATIVNI CENTAR”, Beograd
“KRUG”, Kragujevac
“KOV”, Vršac
“KULTURA”, Beograd
“KUPOLA”, Beograd
“KVIT PODRUM”, Beograd

L

“LAGUNA”, Beograd
“LDIJ”, Veternik
“LEKIĆ”, Beograd
“LEKSIKON”, Beograd
“LIBER”, Zagreb
“LIBERTATEA”, Uzdin
“LIBURNIJA”, Rijeka
“LINGVA”, Beograd
“LITERA”, Beograd
“LOGOS”, Beograd
“LUTA”, Beograd

LJ

“LJUBANA”, Beograd

M

“MAK”, Beograd

“MAKEDONSKA KNJIGA”, Skoplje

“MALI PRINC”, Novi Beograd

“MANASTIR ĆELIJE”, Valjevo

“MARIGOLD”, Beograd

“MARKRAM”, Beograd

“MARSO”, Novi Beograd

“MATICA SRPSKA”, Novi Sad

“MEDICINSKA KNJIGA”, Beograd

“MEĐUNARODNA POLITIKA”,
Beograd

“MEMORIJA”, Sombor

“MIKRO KNJIGA”, Beograd

“MINERVA”, Subotica

“MIRSLAV”, Zemun

“MISLA”, Skoplje

“MLADINSKA KNJIGA”, Ljubljana

“MLADOST”, Beograd

“MLADOST”, Zagreb

“MONADA”, Sremska Mitrovica

“MONTENEGROPUBLIK”, Podgorica

“MRLJEŠ”, Beograd

N

“NAKLADNI ZAVOD Hrvatske”, Zagreb

“NAPRIJED”, Zagreb

“NARODNA BIBLIOTEKA SRBIJE”,
Beograd

“NARODNA KNJIGA”, Beograd

“NARODNI MUZEJ SRBIJE”, Beograd

“NARODNO DELO”, Novi Beograd

“NAŠ DOM”, Beograd

“NAUČNA KNJIGA KOMERC”, Beograd

“NE & BO”, Beograd

“NIKOLA PAŠIĆ”, Beograd

“NOLIT”, Beograd

“NOTA”, Knjaževac

“NOVA”, Beograd

“NOVA HOLDING”, Novi Beograd

“NOVA ISKRA”, Beograd

“NOVA KNJIGA”, Beograd

“NOVA LEKTIRA”, Beograd

“NOVA PROSVETA”, Beograd

“NOVI ORFEJ”, Novi Sad

“NOVO DELO”, Beograd

O

“OBOD”, Cetinje

“OBZOR”, Novi Sad

“OKO”, Novi Sad

“OKTOIX”, Podgorica

“ORBIS”, Beograd

“ORFELIN”, Beograd

“ORTODOS”, Novi Beograd

“OSLOBOĐENJE”, Sarajevo

“OTC COMPUTERS”, Novi Beograd

“OTKROVENJE”, Novi Beograd

“OTOKAR KERŠOVANI”, Rijeka

P

“PAIDEIA”, Beograd

“PANONIA”, Novi Sad

“PAPIRUS”, Beograd

“PARTENON M.A.M. SISTEM”, Beograd

“PARTIZANSKA KNJIGA”, Beograd

“PČESA – PROLEĆE NA ČENEJSKIM
SALAŠIMA”, Novi Sad

“PEŠIĆ I SINOVI”, Beograd

“PIRG”, Beograd

“PLANETA”, Beograd

“PLATO”, Beograd

“PLAVI JAHAĆ”, Beograd

“PO & BO”, Beograd

“POBJEDA”, Podgorica

“POLARIS”, Beograd

“POSLOVNO UDRUŽENJE IZDAVAČA
I KNJIŽARA SRBIJE I CRNE GORE”,

Beograd

“PRAKTIČNA KNJIGA”, Beograd

“PRAVOSLavlje”, Beograd

“PREDRAG & NENAD”, Beograd

“PREPOROD”, Beograd

“PRINCIP”, Beograd

“PRIVREDNI PREGLED”, Beograd

“PROEX”, Beograd

“PROMETEJ”, Novi Sad

“PROMETEJ”, Zemun

“PROSTOR”, Novi Sad
“PROSVETA”, Beograd
“PROSVETA” Niš
“PROSVETNO DELO”, Skoplje
“PROVIZION”, Beograd
“PROZAIK”, Beograd
“BUBLIKUM”, Beograd

R

“RAD”, Beograd
“RADNIČKA ŠTAMPA”, Beograd
“REFORMA”, Beograd
“RŠUM”, Beograd
“RUŽIĆASTI ZMAJ”, Batajnica

S

“SAVREMENA ADMINISTRACIJA”,
Beograd
“SILVA METOD”, Novi Beograd
“SLOBODA”, Beograd
“SLOBODAN&SAVETA MAŠIĆ”,
Beograd
“SLOBODNA KNJIGA”, Rakovica
“SLUŽBENI GLASNIK”, Beograd
“SLOVO LJUBVE”, Beograd
“SLUŽBENI LIST”, Beograd
“SOLARIS”, Novi Sad
“SPORTSKA KNJIGA”, Beograd
“SREMPUBLIK”, Beograd
“SRPSKA KNJIŽEVNA ZADRUGA”, Bgd
“SRPSKA REČ”, Beograd
“SRPSKA ŠKOLSKA KNJIGA”, Beograd
“STANIĆ MIODRAG”, Beograd
“STYLOS”, Novi Sad
“STRUČNA KNJIGA”, Beograd
“STUDENTSKI IZDAVAČKI CENTAR”,
Beograd
“STVARNOST”, Zagreb
“STUBOVI KULTURE”, Beograd
“STUDENTSKI KULTURNI CENTAR”,
Beograd
“SVETOSAVSKA KNJIŽEVNA ZAJED-
NICA”, Beograd
“SVET KNJIGE”, Ruma
“SVETOVI”, Novi Sad
“SVJETLOST”, Sarajevo

Š
“ŠAHOVSKI INFORMATOR”, Beograd

T

“TEHNIČKA KNJIGA”, Beograd
“TEHNIČKA KNJIGA”, Zagreb
“TERSIT”, Beograd
“TISKI CVET”, Novi Sad
“TURISTIČKA ŠTAMPA”, Beograd

U

“ULIMEX”, Novi Sad
“UMELJIĆ”, Kragujevac
“UNIREKS”, Podgorica

V

“VAGA EDIT”, Beograd
“VAJAT”, Beograd
“VELATRA”, Beograd
“VELVET”, Beograd
“VERZAL PRES”, Novi Beograd
“VESELIN MASLEŠA”, Beograd
“VESELIN MASLEŠA”, Sarajevo
“VODIĆ”, Beograd
“VREME KNJIGE”, Beograd
“VUK KARADŽIĆ”, Beograd

Z

“ZADRUGAR”, Beograd
“ZAPIS”, Beograd
“ZASLON”, Šabac
“ZAVOD ZA IZDAVANJE UDŽBENI-
KA” Beograd
“ZEBRA”, Beograd
“ZIZ”, Beograd
“ZLATNA GRANA”, Sombor
“ZMAJ”, Beograd
“ZMAJ”, Novi Sad
“ZNAK SAGITE”, Novi Beograd
“ZOGRAF”, Niš
“ZORELI”, Beograd
“ZVONIK”, Beograd

Ž

“ŽARKO ALBULJ”, Beograd
“ŽELNID”, Beograd

IZVOD IZ BIOGRAFIJE AUTORA KNJIGE

Autor knjige, dr Milivoje Došenović, književnik, rođen je 20. maja 1950. godine u mestu Nova Gajdobra (u Bačkoj, AP Vojvodina, Republika Srbija). Osnovnu školu završio je u svom rodnom zavičaju, a u Novom Sadu Srednju saobraćajnu školu 5. stepena (na smeru instruktor specijalista drumskog saobraćaja), sa odličnim uspehom.

Diplomirao je na Višoj školi za sportske trenere u Beogradu VI-1 stepen, na studijskom smeru za borilačke sportove (karate), sa prosečnom ocenom 9,40 i ocenom diplomskog rada (10). Diplomirani je viši sportski trener karatea, a majstor je karatea crnog pojasa 3. DAN (sensei) i majstor crnog pojasa 4. DANA iz jiu-jitsu.

Diplomirao je i na Fakultetu za menadžment u Novom Sadu (na smeru za medije) VII-1 stepena, sa prosečnom ocenom 9,54 i ocenom diplomskog rada (10), sa nazivom: „Integralni pristup u realizaciji izdavačkog projekta – tehnološkom nišom do knjige bestselera“. Dobitnik je i zvaničnog priznanja najboljeg studenta prve generacije Fakulteta za menadžment u Novom Sadu. Diplomirani je menadžer – producent za medije.

Magistrirao je na Univerzitetu Privredna Akademija u Novom Sadu (rektor prof. dr Slavko Carić), na Fakultetu za menadžment (mediji), pred komisijom: prof. dr Zoran Lovreković (Katedra za informatiku F@M), prof. dr Milica Andevski (Katedra za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Novom Sadu), i prof. dr Ratko Dunderović (Katedra za psihologiju F@M). Odbranio je magistarsku tezu: „Upravljanje izdavačkim projektom u domenu sportske literature – istraživanja praznog hoda u izdavaštvu i knjižarstvu“, završivši redovne postdiplomske studije, sa prosečnom ocenom 9,50 – stekavši akademsko zvanje magistra nauka iz oblasti menadžmenta VII-2 stepena. Prvi je magistrirao u svojoj klasi.

Doktorirao je na Univerzitetu Privredna Akademija u Novom Sadu (rektor prof. dr Marijana Carić), na Fakultetu za sport i turizam (TIMS), pred komisijom: prof. dr Dragan Koković (Katedra za sociologiju kulture Filozofskog fakulteta u Novom Sadu), prof. dr Dušan Perić, mentor (Katedra za metodologiju TIMS-a), i prof. dr Zlatko Ahmetović (dekan Fakulteta za sport i turizam Novi Sad), odbranivši doktorsku disertaciju

pod nazivom: „Stanje izdavaštva i nivo korišćenja sportske literature u Republici Srbiji“, i time zvanično stekao naučni stepen doktora nauka za naučnu oblast sport, VIII-3 stepena.

U periodu od preko 46 godina punog radnog staža u izdavačko-knjižarskoj delatnosti, bio je jedan od najistaknutijih menadžera u sektorma plasmana knjige, radeći vrlo predano u najjačim izdavačkim kućama u bivšoj SFRJ (u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani), pa je u periodu od 1976-1988. godine bio 12 puta i apsolutni šampion nekadašnje države SFRJ u eksterijernom menadžmentu knjige (Exterior Book Management), da bi 12. maja 1989. godine osnovao i prvu privatnu izdavačku kuću u AP Vojvodini „Domla-Publishing“, sa sedištem u Novom Sadu, gde radi na poslovima glavnog i odgovornog urednika i strategijskog producenta. Njegova izdavačka kuća je u svom periodu 33 godine poslovanja objavila niz značajnih naslova autora iz područja nauke i tehnike, menadžmenta, književnosti i sporta, kao i obaveštajne kriminalistike, uz dva poznata jugoslovenska bestselera.

Dr Milivoje Došenović, književnim radom se bavi od svoje trinaeste godine. Započeo je u omladinskim listovima SFRJ: beogradskom „Kekecu“, sarajevskim „Malim novinama“, bačkopalanačkim „Nedeljnim novinama“, beogradskim listovima „ČIK-u“, „ZUM-u“, „Reporteru“, a bio je dopisnik Radio Beograda sa područja Južnobačkog okruga. Do sada je napisao ukupno dvadeset dve (22) knjige, koje su objavljene i štampane između 3 i 18 dopunjениh izdanja, u periodu 1997-2022. godine:

1. Gospodo, ne ljutite se na pesnika (knjiga zbirka poezije, 1997).
2. Karate kroz izdavaštvo i knjižarstvo (esej, 1997).
3. Pesnici imaju kratere u duši (knjiga zbirka poezije, 1998).
4. Kakvo je to more bez oluja (knjiga zbirka poezije, 1998).
5. Pesnička galerija likova (knjiga zbirka poezije, 1999)
6. Jesenji čovek (knjiga zbirka poezije, 2000).
7. Subjekcije i objekcije (knjiga zbirka poezije, 2001).
8. Beskraj na dohvatu oka (zbirka haiku poezije, 2001, 2003, 2013).
9. Karate u praktičnoj primeni sa korelatima judo i jiu-jitsu (1999, 2001, 2016).
10. Kako prodati knjigu (savremeni realistički roman, 2001, 2002, 2022).
11. Spasenje (zbirka soneta, 2002, 2012).
12. Izglačane misli (zbirka soneta, 2003, 2013).
13. Upravljanje izdavačkim projektom u domenu sportske literature (2006, 2013).
14. NOVA GAJDOPRA – u ravnici Bačke (knjiga roman-monografija, 2006, 2021).
15. PEGAZOV LET – zbirka sonetnih venaca (knjiga u 2 izdanja, 2008, 2012).

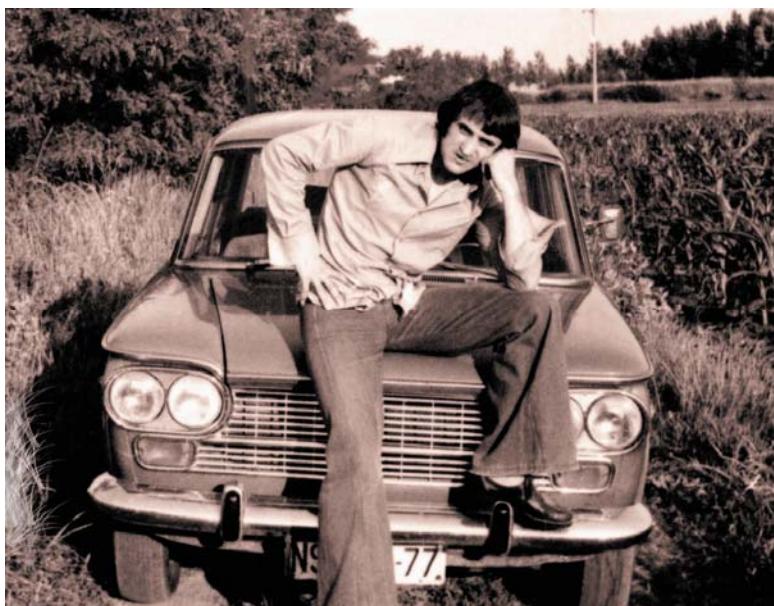
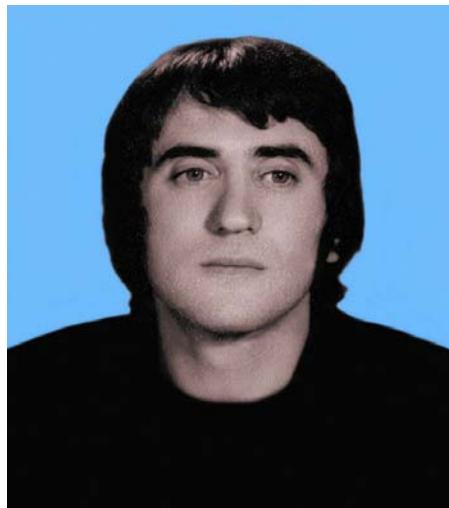
16. Stanje izdavaštva i nivo korišćenja sportske literature u Republici Srbiji (iz 2007).
17. Zbirka pesama sa refrenom – za kompozicije narodne i zabavne muzike (2009).
18. AKUSTIKA STIHA – antologija umetničkih formi (2012).
19. Mihajlo Pupin – njegov život i njegovo delo (roman, 2005-2020, u 10 izdanja).
20. Henri Ford – njegov život i njegovo delo (roman, 2004-2021, u 6 izdanja).
21. Nikola Tesla – njegov život i njegovo delo (roman, 2004-2021, u 11 izdanja).
22. Veliki ilustrovani leksikon svih sportova (knjiga, 2007-2021, u 18 izdanja).

Dr Milivoje Došenović je redovan član Društva književnika Vojvodine od 2000. godine, a redovan član i naučno-kulturne ustanove Matica srpska iz Novog Sada od 1999. Objavio je i aktuelne naučne radove iz područja izdavačko-knjižarskog i sportskog menadžmenta, kao i projekte savremenog pristupa eksternom menadžmentu i marketingu izdavačko-knjižarske delatnosti. Baveći se sportskom i izdavačkom publicistikom, objavio je više knjiga o pomenutim oblastima. U dugogodišnjoj komunikaciji sa pisanim i elektronskim medijima, dao je veći broj intervjua ozbiljnijim listovima i nedeljnicima u SFRJ i Republici Srbiji, u vezi sa izdavaštvom, knjižarstvom, menadžmentom, marketingom, naučnom oblašću sporta, a organizovao je i nekoliko uspešnih književnih večeri i promocija u znamenitim ustanovama AP Vojvodine. Dobitnik je većeg broja priznanja, diploma, zahvalnica, plaketa i nagrada iz izdavačko-knjižarske oblasti, književnosti, bibliotečke delatnosti i sporta. U mladosti bio je i gitarista u dva vokalno-instrumentalna benda. Svira nekoliko žičanih muzičkih instrumenata. Živi u Novom Sadu.

Sleva: napisana i objavljena dela autora dr Milivoja Došenovića (1997-2022), u sredini autor knjige (2001), i skroz desno: dr Milivoje Došenović (snimak u Novom Sadu iz 2021. godine).

ODABRANE SLIKE IZ FOTO-ALBUMA PISCA

Autor dela „Kako prodati knjigu“, dr Milivoje Došenović, gornja slika: na početku karijere u eks-terijernom menadžmentu knjige (12. juni 1976), i dole: na svom novom „tristaču“ slika iz 1975.

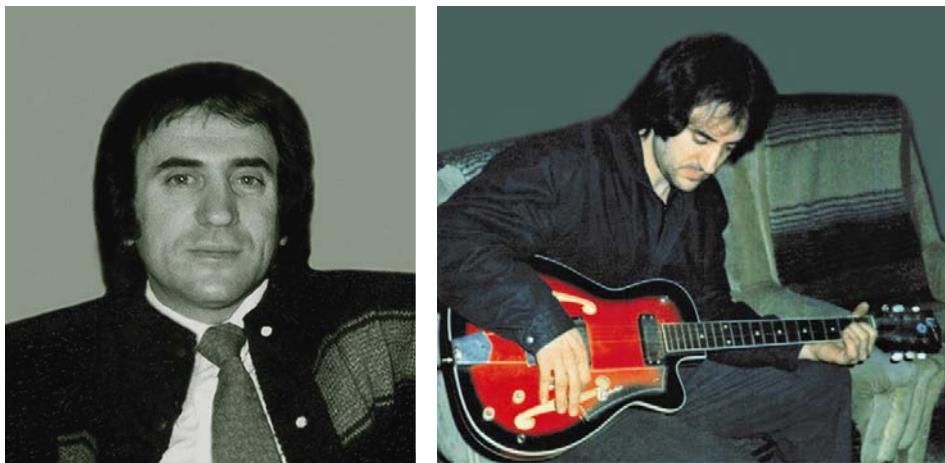

Na levoj slici (donji red): dr Milivoje Došenović i Vesna, sa rukovodiocem IKRO "Mladost" poslovnice u Novom Sadu Milanom Šikoparijom pored Eve. Na desnoj slici: sa Miletom Kulašinovićem, direktorom predstavnštva "BIGZ" U Novom Sadu. Motel "Poloj" u Polojskoj šumi kod Čelareva (snimak Božidar Savić "Foto-Bole" iz Bačke Palanke, januara 1981).

SLIKE ZAUSTAVILE VREME – KOLEGE IZ IZDAVAČKO-KNJIŽARSKE OBLASTI

Sede, sleva: Slavica i Slavko Bjelošević, dr Milivoje Došenović i Ištvan Šipter. Stoj: Ibrahim Aladin, i rukovodilac poslovnice IKRO „Mladost“ Milan Šikoparija. Motel „Poloj“, januar 1981.

Sleva: autor knjige dr Milivoje Došenović (1988) u vreme kada je 12. put bio šampion države SFRJ u eksterijernom menadžmentu knjige. Desno: sa gitarom u svojoj kući u Novom Sadu, 1988.

Crvena lepotica kod „Minakve“
Ilariona Ruvarca 10, Novi Sad

Novoizgrađena kuća dr Milivoja Došenovića u Novom Sadu, na raskošnom placu od deset ari, sa stablima raznog voća i bujnim zelenilom. Kada se kuća završavala, njen vlasnik (Miša) imao je nepune trideset tri godine.
(Snimak autora ove knjige iz 1988)

Sleva: dr Milivoje Došenović, na Crnogorskom primorju – poluostrvo Sveti Stefan, i na desnoj fotografiji – na putovanju preko Sutjeske i Zelengore (fotografije iz meseca jula, 1990. godine).

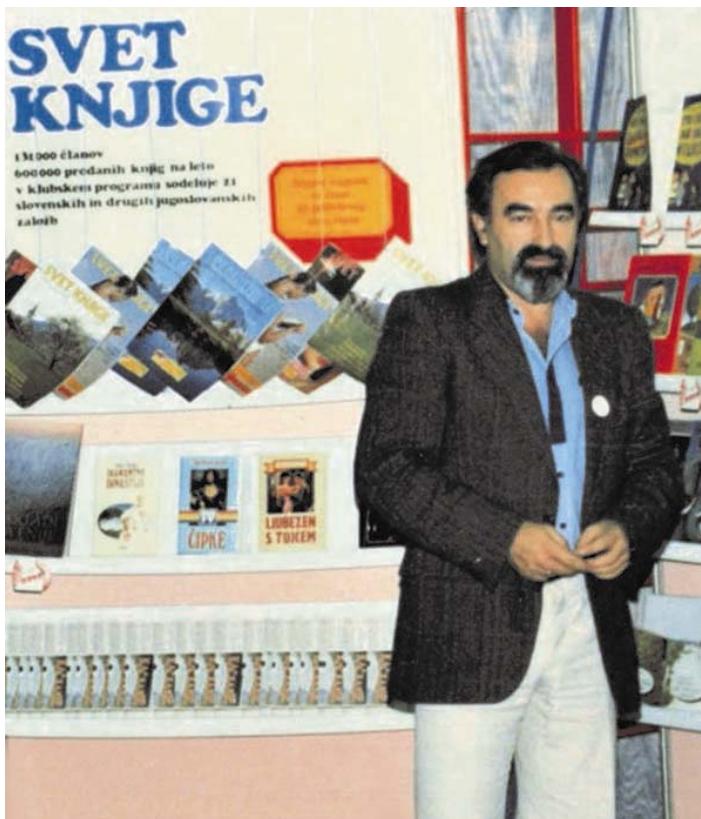
Autor dela „Kako prodati knjigu“, dr Milivoje Došenović – pored svog automobila „ford sijera“
(Snimak u Novom Sadu, 1999)

ŽIVOTOPIS POZNATOG VETERANA PLASMANA KNJIGE

Bogoljub Milanović Srba (Mala Plana kod Prokuplja, 1941), došao je kao mladić u glavni grad Vojvodine. Kao uspešan mlad trgovac u novosadskoj prodavnici „Titan“, prelazi u stalni radni odnos u IP „Prosveta“ iz Beograda, predstavništvo u Novom Sadu, na mestu trgovačkog putnika za teritoriju Jugoslavije. On je pripadao prvoj generaciji trgovaca putnika na terenskom plasmanu knjige, počev od 1962. godine, u kojoj su bili: Slavko Bjelošević, Veselin Albulj, Đuro Vučković, Milan Šikoparija, Stevo Miličević i drugi. Bogoljub Milanović Srba, bavio se boksom (1957-1963) iz generacije: Aleksandra Stankovića Šugera, Momčila Savića, Petra Benedeka, Miroslava Paunovića i drugih. Srba napušta bokserski ring i posvećuje se radu na plasmanu knjige u bivšoj Jugoslaviji. Njegova specijalnost su bile uspešne izložbe i sistem „putujuće prodaje sa katalogom“. Bogoljub Milanović Srba, nakon odlaska iz IP „Prosveta“, postao je šef predstavništva subotičke „Minerve“ u Novom Sadu (1977), a potom je osnovao trgovacko-knjižarsku firmu „Pogled“ (1992) sa sedištem u Novom Sadu, a firma je bila aktivna 12 godina do Srbinog penzionisanja. Srba je ekstrovertna ličnost, prijatan, uvek nasmejan, od prvog dana, kada ga je autor ove knjige upoznao na trgu u lepom Somboru, tako da se Srba spominje u ovoj knjizi kao jedan od njenih junaka. Na slikama, koje je Bogoljub Milanović Srba lično ustupio autoru ove knjige, levo je snimak iz njegovog ranijeg perioda bavljenja plasmanom knjige (1968), i na slici desno: Bogoljub Milanović Srba iz 1976. godine. On danas živi u Sremskoj Kamenici u svojoj lepoj kući.

CEO ŽIVOT POSVEĆEN RADU SA KNJIGOM

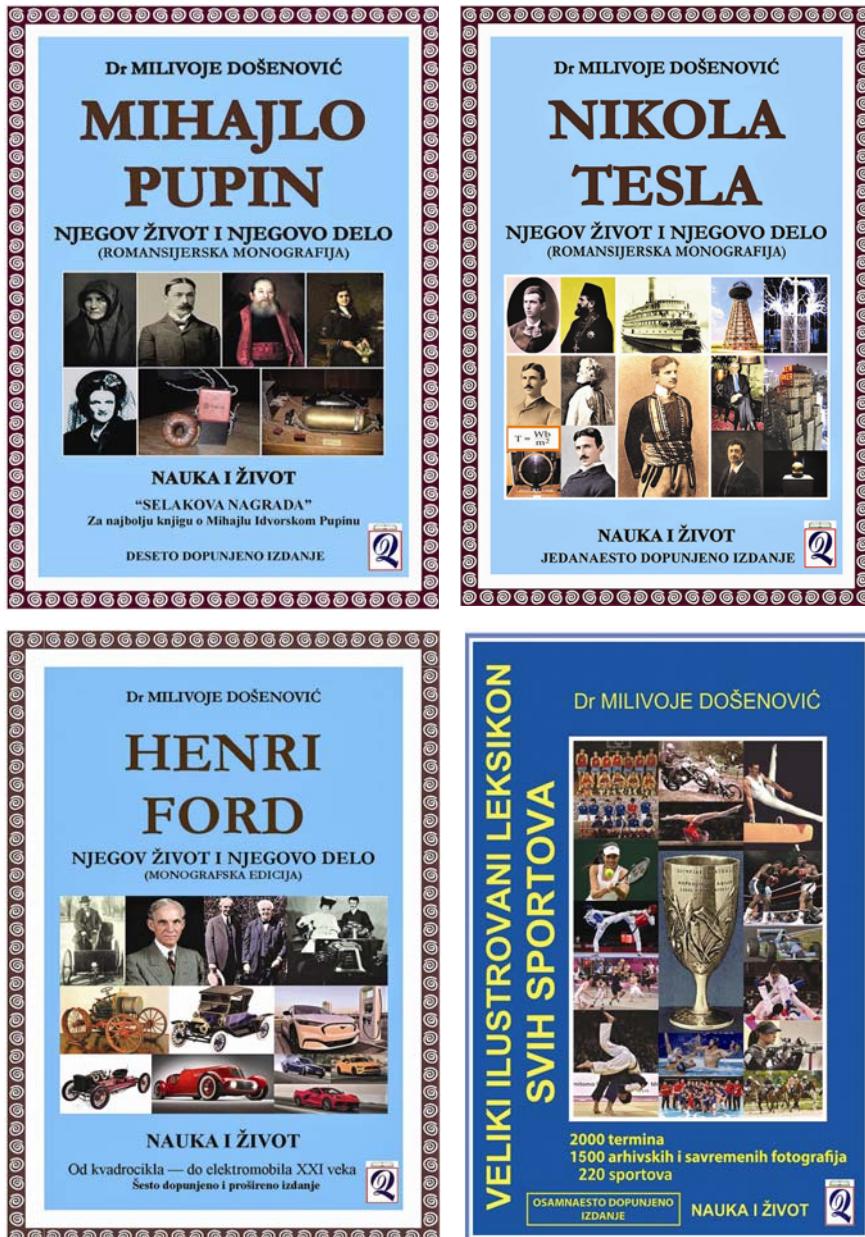
Milan (Lazara) Šikoparija (Novi Sad, 1943-2010), jedan od uspešnih veteran plasmana knjige na terenu nekadašnje Jugoslavije. Kao mlađi dvadesetdvogodišnjak zapošljava se u IP „Prosveta“ iz Beograda u novosadskom predstavništvu na mestu trgovačkog putnika plasmana knjige na terenu (Exterior Book Management) počev od 1965. godine. U to vreme uspešniji putujući trgovci knjigama, dobijali su na korišćenje „Prosvetine“ kombije marke „IMV“ uglavnom bele boje, sa logotipom imena „Prosveta“ na karoseriji. Milan Šikoparija je bio poznat po svojoj originalnoj ideji, kada je prvi osnovao svoju manju „operativnu grupu“ od tri člana, koji su išli zajedno sa njim na terenu i prodavalii knjige. Početkom 1976. godine Milan Šikoparija se zapošljava na mestu šefa poslovnice zagrebačke IKRO „Mladost“ u Novom Sadu, a od 1987. godine bio je šef predstavništva i slovenačke „Mladinske knjige“. Nakon raspada SFRJ osnovao je IP „Panonija“ u Novom Sadu. Preminuo je 2010. godine. Ljubaznošću njegove supruge Eve, autor je dobio slike.

IZVOD IZ ŽIVOTOPISA MILETA SREMCA

Milivoje Kulasinović (Schpitzname Mile Sremac), rođen u Sremskoj Kamenici 1948. godine. Prve poslove je radio kao trgovac u novosadskoj firmi „Vojvodina komerc“, potom je bio vozač jednog od direktora preduzeća „27. mart“ u Novom Sadu. Zapošljava se u izdavačkom preduzeću „Stvarnost“ iz Zagreba u predstavništvu Novi Sad, gde je bio rukovodilac Stevo Milićević. Mile Sremac je proveo oko godinu i po u „Stvarnosti“ na mestu trgovačkog putnika na terenu za SFRJ, potom otvara predstavništvo zagrebačke izdavačke kuće „Alfa“ u Novom Sadu, a potom se zapošljava kao šef predstavništva beogradskog „BIGZ-a“. Povlači se u privatne poslove i osniva vlastitu knjižaru „Sveznanje“ u Novom Sadu, a potom i preduzeće „Snemil“. Napušta sve i posvećuju se taksi-službi, poslu u kome je našao neki svoj zanimljiv svet. Mile Sremac je ekstrovertna ličnost, veoma pozitivnih karakternih osobina, jedan je od junaka ove knjige, i izvrstan drug sa autorom.

IZVOD IZ KAPITALNIH IZDANJA

POZDRAV IZ NOVOG SADA

NOVI SAD – EVROPSKA PRESTONICA KULTURE – 2022.

Na slikama gore: panorama Novog Sada i Petrovaradinska tvrđava. Levo u sredini i dole: Srpsko narodno pozorište i Gradska biblioteka, donja slika desno: centar Novog Sada sa Zmaj Jovinom ulicom (snimci: dr Milivoje Došenović, 2017, 2019, 2020. godine).